

I. **I**STA lex est notabilis, quia plures dubitationes in hac materia tollens. Scitur enim quod si pater vel mater promiserunt per contrahum in scriptis redactum non meliorare, vel meliorare ex causa onerosa, tenentur illud adimplere: & pro factis habeantur ipso iure.

¶ Cane, quia si promisit non meliorare vtrum ex filiis contrahendo eam, illum solum meliorare non poterit, sed alium vel alios. sic Bald. in l. vlt. in fin. colum. vers. quæro vtrum si prohibetur, C. de fideicommiss. Bartol. in l. Lucius, §. 1. in fin. de legat. 3. & in l. filius, §. dñi. final. colum. vers. qual. querit. Dñm de legat. 1. Alexand. & consil. 56. incipit consideratio verbi statuti, pro quibus est textus in auctor. de rebus fideicommiss. §. manifestum, vers. nos ergo, collat. 9. & facit ad hoc, quia limitata causa limitatum parit effectum. l. in agris, §. de acquiritur rerum dom. vnde prohibitus non meliorare vnam personam, permittitur in alia, vt voluit iura prædicta, vt plenè per Bartol. in dict. l. Lucius, §. 1. de legat. 3. & in dict. §. dñi. final. colum. ¶ Præterea cum alijs licet disponere de rebus suis ad libitum: in quibus est moderator & arbitet. cap. de sepulch. cum concordantibus. si aotem ipse sibi imposuit legem, quod io fauorem vnus ex filiis non possit, poterit quo ad alios ad quos prædicta prohibitio non extenditur. cap. natus de presumpcionibus. quod enim non mutatur, quare stare prohibetur. l. sanctimus, C. de testam. l. prebui, C. de impu. & alia subit. oportet igitur quod dicatur de omnibus filiis & nepotibus. quamuis aliquibus videatur, quod ratio prohibitionis comprehendat omnes, & ad omnes extendatur: quamuis vnus solus fuerit nominatus. argum. l. cum hi, §. si plures, §. de censibus. sentit Bald. in d. l. vlt. in col. 1. vers. si cenda opposit. C. de fideicommiss. & videtur de mente huius legis cum dicit. ne in qui contraxit defraudetur vel grauetur in sua legitima. Sed quod prius dixi videtur verius. Impiaret ergo sibi: qui apertius de omnibus dicere potuit: & ideo dixit. l. veteribus §. de patris.

II. ¶ Ex istis inferitur quod si promisit quoniam non meliorare filium poterit nepotem meliorare. quamuis alias prohibitio facta heredi comprehendit heredem heredis. vt per Bar. in d. l. Lucius, §. 1. in fine, & in d. §. dñi. fin. col. vers. quæro vtrum prohibita alienatio. cogitabis.

III. ¶ Vnum tamen est, quod prohibitus alienare vel meliorare, non potest alienationi vel meliorationi consentire: quia per talem consensum videtur ipse facere gl. & Bart. in vers. querit glo. in l. cum pater. §. libertas de legat. 2. & in l. fin. col. 1. C. de patris & in l. inuenas. C. ad Vellia. & in l. si vendis, §. 2. §. de pigno. & ibi glo. Bald. in l. C. si aduersus donat. licet Salicetus contra in l. fin. C. de patris. facit quod vult Bald. in l. quærit l. 1. in primo nota. C. de fideicommiss. vbi dicit quod prohibitus alienare per se in personam certam: non potest dare occasionem quod alienetur, v. c. l. §. fin. si de inest. de re aliena facta. est glo. in l. si ita qui promiserat.

Palacios Ruz.

§. ea lege & ibi moderni §. de verbor. obli. quod enim non potest quis facere per se: nec per alium: vt regula iuris dicit. Si ergo pater promisit non meliorare filium: & mater de bonis communibus vel constanter matrimonio acquisitis, fecit donationem eidem filio non potest pater consentire. Si tamen mater de suis bonis voluisset filium ipsum meliorare: absque dubio posset. quia ex separatis non fit litatio.

¶ **Scriptura publica.** Nota casum in quo requiritur scriptura, alios ponit gloss. in c. 1. de consensibus lib. 6. Speculator sit de testam. dict. §. scilicet Abbas in c. ex parte de causa. p. 1. l. fin. in l. pactum quod bona fide. C. de pactis. Vnus casus inter ceteros, in quibus requiritur scriptura est: cū donatio excedit quingentos solidos: quia insinuatio nil aliud est, quam quod redigatur in scriptis coram iudice, secundum Bart. in l. modestinus, §. de donationibus, quia ita intelligit l. sanctimus cum similibus. C. de donationibus. Ad hoc lex regni que hoc dicit expresse: *partes ritale de las donaciones. l. 9. in casu tamen istius legis, vbi pater promisit meliorare vel non meliorare, nõ reperio quod requiratur scriptura, etiam si excederet summam quingentorum aurearum, donec procedatur ad actum donationis, nisi ista lege fuisset inductum.*

¶ Regulariter tamen scriptura non est necessaria, quoniam in exercendis libus patrem vim habent scriptura & testes. l. in exercendis, C. de fidei iustitiam. Ad ideam l. pactum quod bona fide, C. de pactis. vbi pactum siue scriptura est validum, & seruandum. Scriptura enim fit ad probandum & demonstrandum. l. cum res, C. de probat. l. contrahitur §. de pigno. non est ergo curandum quando demonstraretur. l. eorum §. si certum per arar.

¶ Fallit ista regula in casibus cum iudicis in prælegatis locis, in quibus requiritur scriptura propter eorum grauitatem, vt tradit plenè Salicetus in dict. l. pactum quod dandi, in finibus verborum. traditur etiam per doctores in prælegatis locis.

¶ Vnum semper rene menti, quod in casu huius legis & l. 7. super eodem. & in omnibus alijs casibus, in quibus requiritur scriptura ad substantiam actus, si intercessisset & esset pecticia, admitteretur postea probatio per testes, l. testium in fin. C. de testam. Bartol. in l. §. si scribit, per illum textum §. de bonis possid. secundum l. de & in l. cum in capite. C. de fidei iustitiam. & ibi Bald. idem Bald. in l. 1. colum. 4. & in l. 1. §. 1. C. de clem. Salicetus in l. 1. vlt. arborum, C. de app. l. fin. in dict. leg. pactum quod bona fide.

¶ **Scriptura publica.** Non sufficit privata, ita quod oportet, quod fiat per tabellionem cum solemnitatibus alias requisitis per gloss. in cap. 1. de fidei iustitiam. & est ordinatio de Segonia, & in pragmaticis fol. 240. per Bald. in l. scriptum in l. 1. colum. in vers. notari, C. qui potest in pigno. h. & in l. fin. vnde si cenda opposit. §. si certum per ar. & in rubric. C. de fidei iustitiam col. 1. vers. sed habebatur, nunquid notari. & iste est vnus casus in quo re-

Quirur

quoniam scriptura addit ad gloss. in cap. 1. de consensu lib. 6. in verbo in scriptis, & in l. patrum quod bona fide, versic. secundum me, & ibi Bald. C. de pactis. *spe. de instr. edic. §. rescriptis. sed si alij testes.*

IX. § Si a principio interuenit scriptura, quæ postea perditur est, sufficit probare perditam. *Bartol. in l. testium, versic. ultimo tunc mentis. C. de testib.*

X. § Sed pulchra est dubitatio. Si pater promissit non meliorare in tertia & quinta parte bonorum suorum aliquem ex filiis vel nepotibus, an poterit relinquere quintam pro anima sua, videtur quod sic, per prædicta & per l. 3. infra eod. Si tamen promissit filium meliorare in tertia & quinta, non videtur posse relinquere quintam pro anima.

XI. § Pater qui promissit in favorem vnus ex filiis qui tunc matrimonium contraxit non meliorare filios, intelligitur quantum ad præiudicium illius, bene tamen poterit meliorare quantum ad præiudicium aliorum. quia pacta inter pacificantes sunt seruanda, vt l. 1. §. 1. f. de pactis. nec extenduntur ad alias personas. l. epistola, §. pactum, & ibi Bartol. ad l. l. Lex conueniunt, C. de iur. & fin. & ibi Bald. C. sine consensu vel quis gloss. & Bartol. in l. casulam, §. qui peto in pignus. hab. Bartol. in l. veteribus, §. de pactis. *spe. de trega & pace in fine per Bartol. in l. vium, §. ante, §. de pactis.* Ad idem l. fin. §. si certum penes. vbi stipulatio refertur ad promittentem, non autem ad alias personas non nominatas. Si tamen pater non in favorem vnus filiorum, sed omnium ad eorum instantiam, promissit neminem ex filiis meliorare, renebatur aliud seruare per istam legem.

XII. § Filium in cuius favorem pater promissit alios non meliorare filios, poterit eandem filium meliorare. argument. l. quod fauere, C. de legibus, Bartol. in l. quemvis, §. de pignus aut.

XIII. § Filio in cuius favorem pater promissit alios filios meliorare, vita defuncto, tenetur pater pactum seruare in fauore heredis defuncti. certus notatus in l. si pactum §. de probat. Bald. in l. final. saltem, versic. modo quero, C. per quas personis acquiri. intellige quando heres est filius, quicquid eadem persona cum defuncto secus si extraneum relinquit heredem. *spe. final. de testib. §. 1. versic. item quod est pater, & de locato, §. 6. versic. 7. & de feudis, §. 2. versic. 3. cogitabis super hoc.*

XIV. § An reuocatio meliorationis facta contra hanc legem sit nulla ipso iure, an veniat annullanda conditione ex hac lege: vide Bartol. in lege Titia, §. imperator, column. 1. in fin. versic. queris gloss. de leg. 2.

XV. § Hac lex est contra textum in l. pactum quod dotali, C. de pactis. quem valde commendat Bald. in l. item Archimedes, C. vt in possessionem legatorum propriam finem, versic. aliter quo. cuius memoriam lafon in §. adueniunt, in fine ad columnam. versic. quod autem sit. Scripti in rubrica de donationibus inter virum & vxorem, col. 263. alias fol.

71. col. 2. in mea repetitione. Salubris fuit & i me antea desiderata hæc decisio, vt ibi dixi. Cui postea interfui in curia Taurinis vna cum alijs regis consiliariis. pro qua bene facit cap. 1. §. filii nati, si de fundo fuerit controuersa inter dominum & æqueum. vbi vide Bald. Ad idem cap. 1. de matrimonio ad morgaticum contrahenti. facit Lætarelin, §. quod si faciam, & l. solet, §. de præscriptis verbis. videas rogo Paulum de Castro consil. 143. incipere super secundo puncto in quarto dubio. & in dict. leg. pactum quod dotali ad finem, C. de collatione.

§ Hac lex similiter dicit quod qui ex causa onerosa, puta matrimonio, promissit meliorare filium in tertia & quinta parte bonorum suorum, tenetur hoc adimplere, & si morte præueniens non impleuit, habetur pro facto. de primo facit cap. 1. de donat. pro secundo facit decisio laon. Andr. in spec. sicut de obligationibus & solutionibus. vbi concludit quod qui promissit se donatarum Titio domum, videtur in effectu donasse. vide Bartol. in l. filium, §. dicit, 2. column. de leg. 1. & in l. pater, §. Iulianum Agrippa de legatis 3. Bald. in leg. quætor, la 1. versic. sequitur in gloss. & versic. quero quod est dictum, C. de solucum missu. vide Bartol. in l. iuris gentium §. de pactis, & Paul. consil. 103. fin. column. incipit dicit donat. pro quo l. si pecuniam §. si certum petat. alius, si ego pecuniam.

§ Adde quod qui promissit donare, tenetur vacuam possessionem tradere. nota. in l. aduim, §. fin. §. de donationibus. idem de eo qui promissit vendere. Bald. in l. fin. C. de pactis inter empt. & vendit. versic. sed pater. Ad hoc fore legem, lib. 3. titul. de his venis, l. 15. facit l. si conditio, C. de arb. empt. & vend. & Lexemptio in principio §. ad. Satisfactio tamen si constituitur se precario nomine emptoris vel donatoris possidere. gloss. & Bart. in l. ab emptoris §. de pactis. si constituitur tempore constitutionis possidebat. *Lepanum, §. si constituitur §. de acquir. possess. Bart. Angelus, & alij in l. quidem, §. de re vend. Bald. in l. extimo instructum, C. de acquir. possess. Lafrancum in repetitione cap. quoniam contra saltem, in parte testium depositiones. & secundum ista intellige l. quod meo, §. de acquir. possess. & l. interdum, §. final.*

§ Pater qui ex causa onerosa promissit meliorare vnum ex filiis, tenetur illud implere, & si non faciat in vita, habetur pro facto. adeo quod ipse pater non poterit reuocare si viuens fecit, vt colligitur ex ista lege in iura principio cum fine. Itaque nec potest penitere ex promissione, vt hic & per Bald. in l. quemvis in fine, C. de re assent. nec factum poterit reuocare.

§ Promittenti aliquid facere restringitur vsque ad tempus mortis. l. 1. & ibi Bartol. in principio §. de arre & argento legato. nota.

§ Passus lei dicit de re iud. §. Id est ipso iure morte patris donatio fit. Sicut dicimus in Falcidia, quæ ipso iure relecta legata. l. Plautum, §. ad legem Falcid. Idem vbi eueniunt legitima, ipso iure fit repetitio. l. scilicet in principio, C. de iussu, testaments. Idem est in compensatione quæ ipso iure fit. vt C. de compen. et. Idem de testamen-

XVI.

XVII.

XVIII.

XIX.

XX.

eo quod ipso iure sit nullum, ubi filius est prateritus. l. 2. *de contra reb.* & an requiratur patris petitio, vide *Salicet in d. l. finem.*

XXI.

§ Scin anidus per hechar. Nota quod sicut melioratio contra promissionem de non meliorando, est nulla & non tenet, ut supra primo responso, ita si decessit qui promissit meliorare ante meliorationem factam, habetur ac si meliorasset, & in ultimo vitæ spiritu meliorationem fecisset, & est noua decissio. quoniam enim pater qui promissit meliorare, teneretur id facere, aut quidem præter pacta seruabo, & illa quæ procedunt ex labijs meis non faciam irrita. unde etiam audum pactum seruandum est, saltem de iure canonico. *cap. 1. de pactis.* quod tamen promissum censatur impletum in ultimo vitæ spiritu, nouum quid est.

¶ Cum certum sit quod si pater promissit meliorare filium, postea decessit filio & filia æqualibus portionibus heredibus instituta. Si dos filie promissa erat in maiori quantitate, quam sit portio in qua fuit instituta, idcirco non vult filia succedere, sed petit se dotari ab heredibus patris secundum quantitatem promissam, dos non habetur pro constituta ultimo vitæ spiritu, si tantum pater in vita sua in certa quantitate promissa dotare promissit, poterit tamen petere filia ab heredibus patris se dotari, secundum quantitatem promissam, secundum *Paulum in l. si fecer. ff. solut. matrimen. post Raym. & Bartol. in l. post dotem. mod. rurs. & ibi per Albericum singulariter*, qui hoc expresse decidit. *colum. 10.* & dicit fore eorum in l. si quis a liberto. *§ adem rescriptum. ff. de liberis agnoscenda.* facit quod voluit *Bald. in l. fin. col. 3. in princip. C. de dotis promission.*

¶ Ratio decisionis potuit esse in contra-

rium. quia in casu præmissis promissio fuit simpliciter facta, in casu autem in quo lex loquitur, fuit promissio ob causam matrimonij vel alia causa oeculosa: ut in precedentibus dictum est. voluntas autem patris hoc promittentis præsumitur durare & continuari, etiam in ipso vitæ spiritu, ut *cap. maiorem, de hospitio*, traditur per *Bartol. in d. l. post dotem colum. 3. ff. solut. matrimen. per l. filius in testamento, § sed filii, & l. uxorem, § penult. eod. tit.* Ex quo infert *Bartol.* quod si pater stipulatur dotem sibi dari factam dinortio, si filia tunc voluerit. Si filia motitur antequam delectaret, non euanescit stipulatio. Immo moriendo videtur velle. Idem dicimus de donatione facta à patre filiofamilias, quæ à principio efficaciter non valet, ratione tamen præsumptæ voluntatis patris quæ præsumitur continuata, in ultimo vitæ spiritu confirmatur, & habet vim relicti, non speculata hereditatis adiunctione, sicut in alijs legatis, quia non est propriè legatum secundum *Sabierum in l. illud, C. de collationibus.* Idem videmus in donatione inter virum & uxorem: ut plenè dixi in repetitione rubr. de donationibus inter virum & uxorem. sic videtur dicendum in casu huius legis.

¶ Ad idem facit quod voluit *Bartol. in l. 1. §. nec casense colum. 9. ff. de casensi peculio.* ubi dicit quod factum patris initium erga filium, eatenus obligat heredes patris, quatenus pater erat obligatus de necessitate, ut *ff. de numeris & bonis, lege est filium, in d. l. bonorum, §. in qui de decursum. & l. filia, §. adem scribit ff. famul. heredi. rurs.*

¶ Ad idem facit. nam heredes tutorum mandatarij & suij tenentur expedire negotia excepta. l. heres suij. ff. pro socio, l. 1. de her. tut. l. suus, §. fin. ff. de his qui test. infra. non tamen initium habet pro consummato.

L E X XXIII. *leg. 7. tit. 6. lib. 5. Recopil*

Quando el padre o la madre por contracto entre viuos, o en otra postrimera voluntad fiziere a alguno de sus hijos, o descendientes alguna mejoría del tercio de sus bienes, que la tal mejoría aya consideracion alo que sus bienes valieren al tiempo de su muerte, & no al tiempo que se fizo la dicha mejoría.

Que in la tal mejoría aya consideracion a lo que sus bienes valieren al tiempo de su muerte. Nota bene hanc legem in hoc, & vide quæ diximus super. in l. 19. & 20.

1.

¶ Tempus mortis attendendum est ad estimationem bonorum patris meliorantis filium in terra. concordat l. 19. supra eod. de hoc ego scripsi in rubric. de donat. inter virum & uxorem, in cap. per vestras, column. 334. versic. & ista faciunt, & super rubr. column. 226. versic. item si marit. & sic melioratio non recipit augmentum post mortem testatoris: ut per *Lesou. in au-*

Palacios Ram.

thene monifima. col. 1. C. de inoffic. testam. unde licet legitima filiorum debetur secundum tempus mortis patris. l. cum querimus, C. de inoffic. testam. sic & melioratio tertij quæ respectu extraneo-rum est legitima, respectu filiorum est prælegatum. ¶ Intellige quando legitima debetur ex dispositione iuris vel testatoris: secus si ratione debiti ipsius filij, nam tunc tempus delicti est in consideratione. *Bald. in l. quæquam, C. ad leg. Falcid. dixi super l. 19.*

¶ Intellige secundo, quando melioratio vel donatio sit simpliciter ex sola patris voluntate, D d d 3. secus

secus si ex causa onerosa ut dotis, nam tunc
tempus donationis vel meliorationis inspicitur
secundum Baldum in *l. in successione*, C. de rem.
his qua in fraud. credit. & in *l. fin. §. fin. penult. colum.*
C. de vfu rei indic. & in *l. quoniam in fin. C. de fidei-
commiss. Angel. & alij in l. §. vi. proponit*, §. heredita-
tem ff. de officio. testam. Angel. Ioan. de Imol. I. aduoc.
& Alexand. in leg. singulari hoc modo concepta, ff. de
verbor. obligat. Cuius in *l. fin. penult. colum.* C. de pat.
quem alij sequuntur, Bald. & Salicet. in *l. i. quafi.*
§. C. de inoffic. donat. Ioan. de Imol. & Ancharran. in
rubrica de testamentis. Alexand. in *l. patrum in fine. C.*
de collation. qui omnes dicunt quod si pater af-
signauit filio legitimam in vita, licet pater postea
aliqua bona acquisierit, de illis nihil habebit
filius. Ad hoc *l. si ita legatum*, ff. de auro & ar-
gento legato ibi hac demonstratione presens oon
futuro tempus ostendit. Ad idem *l. §. §. qui in-
dianam, versu. non facere volumus* de legato 2. vi-
de Georgium in repetit. cap. quoniam patrum de patris.
lib. 6. colum. 5. in prima limitatione. videas rogo
Bald. in *l. cum M. de consensu*, §. versu. & est argumen-
tum. cuius facit festum Barba. in rubrica. C. qui ad-
mittit. charta 8. fin. colum. ubi cumulat multa si-
mililia. quae videas per te. vide etiam quae ego
scripsi in dicto cap. per vestras, col. 332. in nouis.
fol. 97. in principio.

- II. § Quod autem dictum est in donatione
vel melioratione dotis vel cauae onerosae: di-
cas in donatione remuneratoria, quae statim se-
cundum praesens tempus glossa in *antibent. unde si*
patris, C. de inoffic. testam. & in *l. §. donatione*, C. de
collation. & per Bartol. in *l. §. forte*, ff. de castrensi pecul.
& in *l. frater & frater*, ff. de condi. indic. & in *l. i. §. nec*
est tunc, ff. de collatione bonorum per Abb. in cap. fin. in
fin. de donation. Ad hoc *l. vnum*, ff. si quid in fraudem pa-
tri. ubi libertus potest donare amicis beneuolen-
tibus. vide glossa in *l. §. voluntate*, C. de dona. pro-
mis. & ibi doctores & Angelus in *l. 2. §. creditum*, ff. si
certum petatur. Abb. Ana. & Marianus in cap. cum in
ecclesia corpore de finem. doctores in *l. §. diuortio*, ff. de
verborum obligat. dixi plenissime in dicta rubrica
de donationibus inter virum & uxorem, col-
lum. 227.

- III. § Ex verbis huius l. aliqui audent dicere,
quod tertia pars bonorum patris est legitima
filiorum, in qua vel respectu cuius atque dicitur
tempus mortis patris, ut illo tempore conside-
reantur facultates & bona patris, licet alio tem-
pore plus vel minus valuerint, ut in *antibent. no-
uissima*, C. de inoffic. testam. & ibi Les. post alios, col. 1.
& Leon. queritur, eod. titul. versiculo mortis tempore.
Bald. in *l. §. qui pona. pater prima lectura*, ff. de his qui
sunt sui vel alieni iuri. Sic etiam dicimus in legiti-
ma quae debetur patrono io bonis liberti, *l. eniz*,
§. fin. & *l. §. patronum*, §. fin. ff. de bonis liberti. Simi-
liter in legitima seu quarta quae debetur filio
arrogato, *l. fin. §. §. qui in fraudem pa.* Confirma-

tur hoc per istam legem quae solum loquitur in
tertia parte bonorum, non de quinta sentiens
per hoc quod quinta quae potest extraneis re-
linqui vel donari, ut disponit lex regni fore legum
li. 3. tit. de las mandas J.... non censetur legitima
tertia autem quae nonnisi filiis relinqui potest
vel donari, coelescenda est legitima, & ideo cie-
ca eam veluti legitimam, attenditur tempus
mortis.

§ Ex istis inferitur, quod si pater voluntarie
assignauit filio legitimam, in vita, & postea au-
geantur patris facultates, poterit filius petere
legitimam de bonis postea augmentatis: quia
quantum ad legitimam, tempus mortis non
coelescens est in consideratione, ut late per
lesumem in dicta *antibent. nouissima*, 3. colum. C. de
inoffic. testam. & bene facit ista lex eo modo
quo diximus in dicta. contrarium tamen voluit
Iacob. Butr. in *l. patrum*, C. de iustat. refert Bald. in *l.*
2. C. de renouand. his qua in fraud. credit. & in *l. final.*
colum. 3. C. de vfu rei indic. & in *antibent. rei qua*,
C. communis de legatis. Angelus in *l. singulari hoc modo*
concepta, ff. de verbor. obligat. Communis opinio
est prima, quod antecedens tempus mortis, ut
hic dicitur, in tertia: ergo tertia est legitima.

§ In contrarium facit quia legitima proprie,
est portio à iure taxata. quam vniciueq. filio-
rum pater tenetur relinquere, ad cuius conse-
cutionem, si non relinquitur, competit filio
querela inofficiosi testamenti, vel suis agendi
ad supplementum, vel querela inofficiosi do-
nationis, ut *l. cum queritur*, & *antibent. nouissima*,
C. de inoffic. testam. *l. §. quando*, & *l. finem*, eodem
tit. J. Papinianus, §. quarta, ff. eod. & per totum titul.
C. de inoffic. donation. In tertia verò nulla imponi-
tur oectasas patri relinquere eam omnibus fi-
liis, vel vni vel duobus ex eis. sed ipse potest vni
vel duobus aut plurius ex eis relinquere quos
ipse voluerit, nec poterunt ex hoc alij filij can-
quam in sua legitima grauati reclamare, vel
contradecere, quia super hoc nullam à iure est
sibi proditum remedium, ergo non est legiti-
ma. propterea forte ista lex quantum ad tertia,
vult verbo *merita*, quae praesupponit titulum
lucratiuum donationis seu praelegati, ut colligi-
tur in *l. 26*. ubi donatio & *merita* ponuntur
pro eodem, quasi sint verba synonyma, titulo
autem donationis vel praelegati nullus conse-
quitur legitimam, quam pater nec esset iuridice relin-
quere tenetur, sed potius institutionis titulo.
antibent. vtrum de appelat. cog. §. aliquid quoniam
pirulene. Item *merita* & legitima, ponuntur ut
diuersa, fore legem titulo de las mandas, l. 9. & infra
l. 16. ergo oon est legitima. communiter dicitur
quod tertia est legitima, respectu earrancorum,
quibus relinquitur oon potest, respectu filiorum
est praelegatum, quia vni ex eis potest praelega-
ci: ut plenius dicemus infra titulu. 18.

IV.

V.

LEX XXIV.

QVando el testamento se rompiere, o anulare por causa de pretericion, o exheredacion, en el qual ouiere mejoría de tercio, o quinto, no por esso se rompa, ni meos dexa de valer el dicho tercio & quinto, como si el dicho testamento no se rompiesse.

I. **S**ympa fuit hæc lex ab ambobus. et casus, C. de liberis præteritis, ubi multa scribunt doctores antiqui & recentiores, à quibus originem traxit lex regis sextæ partæ. tituli. §. l. final. ubi multa transcribit Montaleu, quæ in præsentiarum non recito, tum quia ibi videri possunt, tum quia turpe est aliotum scripta referre, ubi nihil notum addere possumus, vt inquit Bald. in lege de atate, ff. de minoribus. intelligo quando iuncta sunt per aliquem. tunc enim illa transcribere vel transplantare, potius est laboriosum quam subtile. ubi verò sparsa sunt, hunc elegantissimum esse in dicato, quicquid enim quæ dispersa sunt in aliotum cogitatione, quam maximam vim coacervare potuerit, deinde his quidem vixime dicere, vt inquit Isocrates in libro de rege vel regno, quem ad Nicodemum regem scripsit, ante finem. In qua re prætorum honor seruandus est, eorum nomina nullatenus subterendo. furi enim par est. qui alienis laboribus sibi proficit, eorum laudes subtercens: vt inquit Bald. in l. prætorum, C. de impub. & aliis subter. colum. & in præludis feud. maluit enim in furto deprehendi, quam mutuum cum viura reddere, vt ait Plinius de naturalis historia in principio.

II. **S**ed polichrum est inuestigare, quare fuit edita lex, cum tam iure ciuili imperatorum, quam regio, hoc fuerit ante constitutum, vt paulo antè dicebamus. Dicebant enim præallegata iura, quod rupto vel nullo testamento ex causa prætericionis vel exheredacionis legata debentur, vt hic similiter dicitur.

III. **S**ed quia poterat contingere, quod testator habebat duos vel tres filios, vni eorum legauit vel prælegauit tertiam partem bonorum: Alium vel alios vniuersaliter insinuit heredes, ille cui tertius bonorum fuit prælegatus: dixit testamentum nullum, quia præteritus. quod potuit, vt l. filium ff. de legat. præ. nõne iure prælegati habebit dictam tertiam bonorum? lex ista videtur decidere quod sic.

IV. **S**vel pone retento themate, quod testator habet tres filios, duos masculos, & vnam feminam, vni filiorum reliquit tertiam vel quintam bonorum, & insinuit cum simul cum alio masculo vniuersaliter heredem, filiamque præteritui vel exhereditauit, filia dicit testamentum nullum, nõne rupto vel nullo testamento, retinebit filius tertiam iure prælegati? hæc lex videtur dicere quod sic.

V. **S**vel tertio pone, testator habebat quatuor filios, vnam feminam & tres masculos, feminæ relinquit tertiam & quintam partem bonorum, alios duos heredes insinuit vniuersales heredes, quatuor præteritæ vel exhereditauit, qui ager contra testamentum rupto testamento, vult feminam retinere tertiam & quintam iure prælegari: & his contenta, vult ab intestato simul succedere cum fratribus: per hanc legem videtur quod potest.

VI. **E**xaminemus nunc quamlibet casus positionem per se. & videatur quod palma non sit vera, quia sequeretur absurdum, scilicet quod plus haberet præteritus & taxatus in certa quantitate, quam vniuersaliter insinuitus, contra leg. maximum vitium, §. cum etiam. C. de liberis præter. & ambobus. vt cum de appellat. cogn. §. iura.

Item præteritus & exheredatus impugnatur testamentum cum effectu, ergo non debet ex eo commodum reportare. l. filium, §. amittit, & l. virilis, §. si quis ex libero, ff. de legat. præstati. facit cap. ex ut de regul. iuris lib. 6. & multa quæ ibi cumulari Dynus. ¶ Præterea testator legauit animo manendi ille vniuersali successione. quod patet: quia alteri applicauit ff. de legat. l. l. quod in rerum, §. si quis possit. illud autem quod fit ad diminutionem, non debet augere portionem ff. de legat. l. l. legata constituit. gloss. tamen in dicta l. maximum vitium, versus sustinuit, videtur inclinare, quod subsistat legatum per dicta. ambobus ex causa. idem firmat ibi Paulus de Castro in fine, & Cynus in dicta. ambobus. ex causa. quæst. 5. Dynus in l. condicillu, §. vltimo de legat. l. l. quia nihil est quod reprobet, quare filius cum sit capax talis legati, illud non sustineat. Idem tenet Franciscus. Arzium de Campo. in l. filio præterito ff. de iustitia iuræ, quem ibi refert Ioan. de Imol. & Angelus in §. fin. columen. fin. in ambobus. vt cum de appell. cognos. & Imole, Raphael & Alexand. quem vide in lege l. §. final. ff. de vulgari & pupillar. Pro quibus videtur textus in hac lege nostra secundum istam casus positionem.

VII. **C**ommunis tamen sententia est in contrarium, quam sequitur Bartol. in dicta. ambobus. ex causa, & in dicta l. filio præterito post mat. ff. & Bald. in dicta. ambobus. ex causa. qui dicit quod est mirandum, quod prædicti illustres doctores teneant contrarium sequitur Angel. Fulgos. & Alexan. in dicta l. maximum vitium. Imola in l. filio præterito, Ludovic. consil. 506. exceptis in casu præpositæ questionis. qui dicit istam esse communem opinionem.

Ddd 4 &

Et iſen in diſt. *arbitr. extenſa*, & hanc partem crederem hodie de iure veriorē & dictam caſus poſitionem falſam. quia motus Baldi multum concludunt.

VIII.

¶ Acſedū nunc ad tertiam uſus poſitionem, & videtur quod ſuſtinet non poſſit, quia filia cui pater relinquit tertiam & quintam bonorum conſequitur legitimam, quam de iure canonico non ſuit necelle ſibi relinquare, titulo, inſtitutionis: vt cap. *Raynatus de teſtam.* & ibi Hoſſienſ. & alij. Item *Eab. in arbit. noniſima*, C. de inſſe teſtament. *Bald. in diſt. arbit. ex cauſa*, & in *ſ. ſ. ad. C. familia herediſcend.* *Alexand. in l. inter cetera*, C. de *liber. & poſſiſ.* qui dicit iſtam eſſe communem opinionem, pro qua eſt gloſſa in diſt. *arbit. noniſima*. Ita in ſententia illius tit. gloſſa in cap. *ſi pater de teſtam. lib. 6.* hanc deum ſequitur *laſ. in diſt. arbit. noniſima*. & hanc ſequitur.

IX.

¶ Præter ea hoc certum eſt, quod verbum reliquum adiectum vniuerſitati bonorum, importat inſtitutionem. *Idem. in verbo reliquo.* & ibi notat *Bartol. ſ. de teſtam. m. i.* & *l. quoniam indiguum.* & ibi *Salicet. C. de teſtam. gloſſa in l. in his verbis in principio. ſ. de herediſc. inſtit.* & in *arbit. de herediſc. & ſaliciſa. ſ. ſi verū nullum*, in verbo *reliquit*. Secus ſi adiciatur certæ rei vel quantitati: vt diſt. *5.* aliud quoque capitulum, iuncto *5. ceterum in arbit. vt cum de appellat. cognos.* ita concludunt *Bartol. Bald. & Angel. in diſt. 1. his verbis in principio.* & *Bart. in l. cetero. ſ. de vulgari & pup. queſt. 3.* & ita *laſ. in principio. ſ. ad Trebell.* Canonizet in diſt. cap. *Raynatus Salicet in l. quoniam. C. de herediſc. in diſt. arbit. noniſima. colum. 11.* qui dicit quod iſta eſt vera & communis ſententia, quicquid dixerit *Bald. in diſt. 1. quoniam*. Idem dicit ſi adiciatur verbum, relinquo, certæ quorū bonorum vel hereditatis, vt ibi per eum, & reſert *Bartol. in diſt. 1. cetero.* & hæc eſt veritas, quicquid dixerit *Mentalem in diſt. 1. 9. tit. de l. mendac. ſero legum in verſe. apocrypha.* cuius paulo ante mentionem fecimus.

X.

¶ Ex iſtis inſtitutis, quod filius cui aliquid eſt relicta in vltima voluntate, non eſt præteritus, nec habet contra tabulas, nec ius dicendi nullum, ſed agit ad ſupplementum. *Lammiodo. C. de inſſe. teſtam.* dicit ibi gloſſa. quam ſequuntur diſtinctores, quod ille textus corrigatur in hoc per diſt. *5. aliud quoque capitulum*, per quem debet legitima titulo inſtitutionis relinqui. Sed vt legum correſcio eueniat, poteſt dici quod *ad l. omnimodo*, intelligi debet vt ſibi relinquitur quanta bonorum, quæ legitimam non aſcendebat, quia dicitur in ea inſtitutus, & pro reliquo, agit ad ſupplementum. & hoc probatur in textu ibi, id quod minus proportionem legitimæ relicta eſt.

XI.

¶ Poſito ergo quod teſtator teſtando inter filios, teneatur relinque legitimam titulo inſtitutionis, per illa verba, filie meæ relinquo tertiam & quintam bonorum: videtur titulo inſtitutionis reliquiſſe, eo quod verbum relinquo adiciatur vniuerſitati vel quorū bonorum. Cum

autem teſtamentum ex cauſa præteritionis vel exheredationis rumpatur, quo ad inſtitutionem & inſtitutus, videtur quod etiam debeat rumpi quo ad tertiam bonorum filie relicta, in qua videtur filia inſtituta. & ſic nullo pacto poterit illam titulo prælegari retinere: quoniam ea contenta, velit à patris ſucceſſione recedere: quia vt paulo ante dicebamus, illud, quod ſit ad diminutionem, non debet operari augmerim.

¶ Tenas ergo ſecundam caſus poſitionem, nam ſi teſtator relinquit filio tertiam, & eam ſimul cum alio inſtituit heredes: quoniam teſtamentum rumpatur ex alterius præteritione, nimirum ſi conſequatur tertiam iure prælegari, quia non videtur in ea inſtitutus, eo quod vltra tertiam fuit ſimul cum fratre inſtitutus, nec fuit ei relicta ad diminutionem: ſicut in alia caſus poſitione, vbi filie reliquit tertiam, & in reliquo alios inſtituit heredes.

XII.

¶ Per iſta patet, quando relicta tertie ſit inſtitutio vel legatum: nam ſi dixi, relinquo filie tertiam, & amplius de ea non feci mentionem, dicitur habere tertiam iure inſtitutionis, quia verbum relinquo eſt adiectum quorū bonorum. Ideo non dicitur præterita, quia voluntas teſtatoris debet ſaluari, vbi verborum ſignificatio non repugnat. *ſ. de legat. 1. 1. ab omnibus. ſ. de condi. & demonſtrat. l. in his, & ſic procedit quod dicit Bald. in diſt. 1. quoniam, verſe. quæ ſi pater.* Si autem dixi, relinquo filie tertiam iure prælegari, intelligitur reliquiſſe, ſi inſtituit, & in reliquo eam inſtituit ſimul cum alio fratre ſuo. & hoc propter coniecturam mentem teſtatoris: vt colligitur ex iſta lege. ſecundum hanc ſecundam caſus poſitionem.

XIII.

¶ Vel pone caſum aliter & quarto. Teſtator filie legauit tertiam bonorum, alios duos fratres heredes inſtituit, & quantum præterijt, rumpitur teſtamentum ex cauſa præteritionis. quæritur an filia tenebit tertiam iure prælegari. & videtur quod ſic, per iſtam legem. nam verbum lego, licet olim fuerit commune, vt *ſ. de verbor. ſignif. l. verba loci*, poſtea per ſequentem iuris prudentiam vocabula fuerunt diſtincta. & ideo per ſe habemus titulum de herediſc. inſtituendis, & per ſe titulum de legatis. Itaque cum legator vſus fuerit verbo, lego: videtur ſenſiſſe legatum. Idem ſi dixi relinquo tertiam iure legari, ſe cundum *Bald. in diſt. 1. quoniam*. & ſic non obſtat ea quæ ſuperius dicta ſunt in tertia caſus poſitione, quia ibi teſtator vſus fuit verbo relinquo ſimpliciter ſine legati adiectione. Habebit ergo tertiam iure prælegari. & inſuper habebit legitimam ab inſtituto, ad quam vocatur ſimul cum fratribus.

XIV.

¶ Nec ſimiliter obſtat dicta in prima caſus poſitione, quia ibi ad petitionem eundem præteriti, cui fuit relicta tertia bonorum, rumpitur teſtamentum: vbi autem præteritus vel exheredatus teſtamentum impugnat, non debet ex eo cōmodum reportare: vt *l. 1. filie, ſ. cum fratre*.

XV.

omnibus, cum similibus. In hac autem casus possit, loquimur ubi alter prateritus impugnatur, non ille cui fuerat certa relicta. Hinc est capitale fundamentum. quare ibi non sustinetur legatum, secundo in *testamentum post factum. & alius in dicto arbitrat. ex causa.* quia ille prateritus vel exheredatus cui erat legatum relictum, infringit testamentum. Ergo locus erit, ubi non ille, sed alius infringit. & ideo hanc positionem credo esse veram, quæ potest inueni in auctoritate *glossarum, Cyni, Pauli, & aliorum*, quos in prima casus positione memorauimus, qui in fortioribus terminis tenentur hanc conclusionem, ubi idemmet melioratus infringebat testamentum.

XVI. § Illa faciunt ad questionem quæ de facto contingit: statum collegii cauetur, quod collegialis veiens clausus ianuis, si petat ostium aperiri, amittat viam de tribus noctibus. modo collegialis venit clausus ianuis, & petit ostium aperiri, socius eius dum videt ostium apertum, ingressus est in collegio. dubitatur an etiam socius amittat noctem. videtur quod non, quia ad eius petitionem non fuit ostium apertum. Iamto aperto iam ostio ingreditur. Cogitabis.

XVII. § Vnum tamen contra superius dicta videretur. quia secundum prædicta, plus habet prateritus & taxatus incerta quantitate, quam vniuersaliter institutus contra dicta leg. *maximus vitiatus, § cum etiam, & § cum, C. de liberis pra. quod* videtur absurdum, & per consequens non tenendum.

§ Item testator legatim animo dimittendi de vniuersali successione, ex quo alteri applicatur, *dict. l. quid in rem, § si quis potest de legat. l. ergo* non debet operari augmentum. *dict. l. legat. a iudice* motus sunt *Ball. in dict. arbitrat. ex causa.* Cogita circa sol. Potest etiam adduci pro ista parte lex ista in fine, ibi, *Compositi et testamentum se* rumpisse. nam si testamentum non rumpitur, tertium solum consequeretur filia iure legati, ergo rupto testamento non debet amplius consequi. Sed potest responderi, quod verba illa referuntur ad validitatem tertie & quintæ partis bonorum. non tamen ergat ista lex, quin possit amplius rupto testamento consequi.

XVIII. § Ex prædictis constat, an tertia bonorum filio relicta, dicatur legitima. *dictor de Segn. in reperiens l. vnum ex familia*, pluries dixit quod est legitima. quod intelligo, quando filius consequitur legitimam suam in tertia ipsa quam patet sibi reliqui per verbum instituto, vel relicto, quo, quibus verbis indicatur institutio, ut supra dictum est, & dicitur forte infra in l. 27. tunc enim tertia ipsa dicitur legitima, cum quia per verba institutionem importantia fuit relicta, cum etiam quia extraneis reliqui vel legari non potuit, ut supra dictum est. Secus quando filius consequitur legitimam ex testamento vel ab intestato, & ultra legitimam consequitur tertiam iure prælegari, tunc enim non dicitur

legitima, sed prælegatum. quod patet facere potest alteri ex filijs imponendo sibi in tertia gratiam quod voluerit, ut infra lege. quod facere non possit, si esset legitima, si in præcedentibus dictum est. Concludamus igitur, quod quinta pars bonorum instituitur non est legitima, cum extraneis relinquere possit. tertia autem tunc dicitur esse legitima, quando sola pro legitima relinquatur. quando verò ultra legitimam per viam meliorationis est prælegatum. & in omnibus naturam legati, vel prælegati fortitur. Ex quo possunt multa inferri, quæ in legatis vel prælegatis constituta sunt, quæ in legitima locum non habent, quæ diligens indagator reperire poterit.

§ Ad illud autem absurdum quod supra dictum est, scilicet in versiculo 27. quod taxatus in certa quantitate plus consequeretur, posset fortan responderi, quod et hoc non sequitur absurdum, cum iure permittitur consequatur argumentum. *in dicto postulat. § de acquir. posses. & l. Gratianum, C. de adult. cum similibus.* Videmus insuper quod emancipatus filius, nil teneret emancipato conferre, cum venit ad partem successione, conferri tamen existenti in potestate. *l. si emancipati, C. de collatione.* Sed pone, duo nepotes, quorum vnus est in potestate, alter emancipatus, veniunt ad successione am simul cum patre. Portio nepotis emancipati est taxata. ut *dict. l. si emancipati*, tamen isto casu patrum emancipatus teneret conferre non solum nepoti in potestate, sed emancipato: ut *l. 1. § penultim. § de conuen. cum emanc. lib.* & ita portio nepotis emancipati, quæ erat taxata, augeretur ex persona alterius fratris existenti in potestate. ergo sic in casu nostro ratione fratris prateriti testamentum rumpens, augeret portio alterius tacentis. Multoties enim consequimur quæ ex personis alterius, quod ex persona sua consequi non potest: ut plenè tradit *Las. in dict. l. si emancipati solum.* Multa etiam cumulat *Georgius Natta in reperiens. cap. quamvis patrum de part. lib. 6.*

§ *En el qual viene mejoría de terno, & quinto.* XX. Per ista verba patet quod secunda casus positione magis conueniat huic legi. pater si testator habet filiam & duos filios, filia legauit tertium bonorum, & eam instituit heredem simul cum alio fratre, alium prateritæ, qui prateritus impugnauit testamentum. tunc filia dicitur retinere tertiam in eam meliorationem, quia propriè dicitur meliorata, ex quo ultra legitimam retinet tertiam ex voluntate defuncti expressa. In quarta verò casus positione, non retinebat filia tertiam & legitimam, nisi frater prateritus impugnaret testamentum, ut ibi dictum est. ergo tempore conditi testamenti, & ante impugnationem, non dicitur in ea melioratus. Cogita.

§ Intellige nisi ipse filius cui melioratio facta est, impugnet testamentum in quo fuit melioratus. *l. cum filius, in princip. & ibi Bartol.*

de legat. 2. facit l. p. quoniam, §. memorie ff. de inoffic. testam. & l. p. testam. & ibi gloss. & Bartol. & alij ff. de petit. heret. & fero legem lib. 3. tit. de las mandas, l. 11. §. Ex eo enim quod quis impugnatur, non debet commodum con sequi, ut regula iuris dicitur ad hoc l. filius, §. unum, & l. viris, §. si quis ex libera ff. de legat. praestand. tenet hoc Bald. in dict. arbitrio ex causa penult. & fin. colum. versum. octavo queritur idem dictum de inap. in l. dispen. ff. de excep. in Angel. in dict. arbitrio ut cum de ap.

pel. arguatur, §. fin. in fine colat. 9. Mandatum fero legem lib. 3. tit. de las mandas, l. 9.

§ Et secundum ista intellige Specul. de procu. rat. §. 1. versu. perre.

§ Qua actione melioratus in tertio & quinto agit contra heredem ab intestato succedentem: vide gloss. in l. 1. C. communis de legat. in Cy. nam & alias.

§ Vbi & quo tempore legata possunt peti, 6 partit. tit. 9. l. fin.

XXII.

XXIII.

L E X XXV.

ELtercio & quinto de mejoria fecho por el testador, no se saque de las dotes & donaciones propter nuptias, ni de las otras donaciones que los hijos, o descendientes traxeren a colacion, o particion.

I. **M**ejoracio tertij vel quinti non deducitur ex dote vel donatione propter nuptias vel alijs donationibus antea factis. Ratio huius fuit, quia una donatio non defalcatur per aliam, ut l. fuit questio ff. de collat. bonorum. illa enim bona a testatore donata discesserunt a patrimonio suo, ut ibi dicitur, & amodo non sunt sua, ergo de illis nihil est detrahendum, quia non reperiuntur in eius patrimonio tempore mortis, ut requiritur leges 19. & 23. supra. Ad predicta facit l. 3. §. sed virum, ff. de minor. vbi dos filiz, est propria sua & eius patrimonium. Ad idem l. Pomponius Philadelphus ff. de familia hereditaria. melioracio autem intelligitur facta de bonis testatoris meliorantis, ut est notum, & dicitur leges regis ff. de legat. tit. de las mandas, l. 9. & supra, l. 17. Antequam haec lex fuisset condita ego hanc conclusionem tenui in rubr. de donationibus inter virum & uxorem, col. 227.

II. § Proxime quod illud quod pro dote datur, interdum datur animo donandi filiz, vel marito pro filia, & tunc valet donatio, & actio de dote est solius filiz, nec pater in ea habet communionem, puta si filia sola fuit stipulari patris voluntate, vel ipse pater fuit stipulari soli filiz, vel fuit stipulari sibi in vniu. casum, & consequenter videtur in alium casum filiz donasse: ut l. si cum dote, in principio ff. soluto matrimonio. & declarat Bartol. in l. post dote, quest. 4. ad. tit. & in tali dote donata, filia habebat olim heredem, quasi filiz fuerit quxitalicer regulariter secus, ut declarat Paulum in l. 1. C. de inoffic. donat. col. 3. & Salicetum in l. dos a patre. C. solut. matrim. vide bonam additionem ad Bald. in l. si dote, C. de falsa cau. adiecta leg.

III. § Aliquando pater dat dotem simpliciter, nec apparet quod animo donandi, & tunc non censetur donata, tamen hoc est speciale in dote pro filia. etiam iure veteri habebat communionem in actione de dote simul cum patre. & sic est capax huius actionis. Sed si propter nuptias

tur patri etiam relictis liberis, consolidabatur actio in patrem exclusis liberis secundum communem opinionem notatam in l. dos a patre profecta. C. solut. matrim. Sed si pater propter nuptias, consolidabatur in filiam, siue haberet liberos, siue non: ut l. 1. ff. solut. matrim. his autem casibus vbi dos est donata vel consolidata in filiam, si veniebat ad successorem cum fratribus, tam olim, quam hodie, debet ipsam conferre: ut l. liberis, C. de collat. ita declarat Paulus in l. 1. C. de inoffic. donat. colum. 3. Ratio est, quia licet regulariter filius nil conferat, quia omnia quae acquirit, acquirit patri, eo quod dicitur Pius imperator considerant quod filius in potestate potest habere aliquid scilicet dotem, ut l. Pomponius ff. de familia hereditaria. Ideo introduxit quod illa dos possit conferri: ut l. 1. C. de collat. dos. & ibi Bartol. vbi ponit istam rationem, & in l. si emancipari, C. de collat. & secundum predicta debet intelligi, quod ista lex disponit quod dos debet ad collationem duci.

IV. § Aduerte tamen quod hodie videtur correctum l. dos a patre profecta, C. solut. matrim. & videntur relectae alterationes doctorum ibi. nam te et ibi dicit, quod si filia familias decessit in matrimonio, dos ad patrem reuertitur. Ad idem l. 1. §. quod si in patre, ff. eodem similibus. in quibus dicitur quod actio dosi profectrix est communis patris & filiz in potestate. Actio autem quae est communis patris & filiz, per emancipationem consolidatur in filiam. l. 1. C. de inoffic. test. & propria cum efficitur, ut notant gloss. & doctores in dict. §. quod si in patre. Idem si dos conferatur filiz emancipatae, ut l. pater filia ff. de testam. Sed ita est hodie quod per contractum matrimonij, filia exiit a patris potestate, ut colligitur ex l. fero leg. lib. 1. & in expresso dicit l. 47. inf. eod. ergo actio dosi profectrix, matrimonio contracto consolidatur in filiam.

V. § Donationes propter nuptias. § Sicut enim dos debet duci ad collationem, quando filia

vult

vali patri succedere cum alijs fratribus. vt paulo ante dictum est, in & filius donationem propter nuptias quam habuit à patre, de cuius hereditate agitur. ita statuit imperator Leo in *l.ri libro ii. C. de collat.* habent enim dos & donatio propter nuptias, multas convenientias. Sicut enim dos habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur. *l. si matrimonium cum filiabus. ff. de iure dotum.* ita etiam donatio propter nuptias promissa à patre, vel ab alio, habebit tacitam conditionem, si matrimonium sequatur. *gloss. in §. est & aliud, versic. exequetur, iustit. de donationibus. Bald. in l. 2. C. de bona que liberis.* Ratio vtriusque est, quia dos & donatio propter nuptias, non possunt esse sine matrimonio, sed bene matrimonium potest esse sine dote. *l. final. versic. Sicut enim dos, C. de donationibus ante nuptias.*

¶ Item sicut soluto matrimonio dos reuertitur ad dantem *l. dos à patre, C. soluta matrimonio.* ita & donatio propter nuptias, secundum Baldum in *dist. l. 2.* Item sicut dos alienari non potest constante matrimonio: vt *§. C. de fundo dotali* per totum, ita nec donatio propter nuptias, *authentic. fur à me, & ibi Bald. C. ad Velleian. Arg. in §. 1. in authent. de equalitate dotum.* Item sicut dos in legitimam computatur ad quetelæ exclusionem, ita & donatio propter nuptias. *l. quoniam nonnulla, C. de iusticijs, rescriptum & ibi las. post alius in principio.* vbi ponit istas convenientias, ego similiter posui in repetitione rubric. de donationibus inter virum & uxorem in principio. vbi multa alia de istis donationibus ante nuptias dixi & cumulaui.

VI. ¶ *Ni de hac ordo donationes que lo hijs, & defunctis tractetur à partem.* Proxime quod aliquando pater donat filio, non vt filio, hoc est non mouetur pater ad donandum filij affectione, sed propter aliqua eius erga patrem merita. & sic pater meritorum contemplatione donat filio: & tunc censetur penitus ac si extraneo donasset, & consequenter res donata, censetur aduentitia. *gloss. & doctores in leg. si donatione, C. de collat.* & ideo non censetur, quia aduentitia hodie oon conferuntur, vt *l. fin. cod. tit. per lasen. in authent. ex testamento, colum. 6. in fin. cod. tit. de ista donatione oon loquitur ista lex, sed tantum de his quæ conferuntur.*

VII. ¶ Aliquando vero pater donat filio, vt filio propter amorem filialem, quia filius est, & tunc pater oon intelligitur donare, sed in peculium concedere, etiam si pater veras verbo dono, secundum lasen in *dist. authent. ex testamento, colum. 4.* quia ita intelligit *l. si donatione secundo responsa ad ista.* vbi oon fuit facta donatio, sed concessio in peculium, licet ibi appositum fuit verbum donare. ad hoc *l. quod fructuarium, in fin. ff. de acquir. rerum domini. & l. fin. ff. de peculio legat. & l. cum pater, §. pater plurimu, & ibi gloss. & Bartol. ff. de legat. 2. vide Bald. in *dist. authent. ex testamento, colum. 3. versic. quod arto in capitulo m. C. de collatione. & Nicolai de Marbo.* quem refert Bald. in *l. si dona-**

tioue, cod. tit. qui videtur sentire contrarium. quia si dicat pater dono tibi centum, illud videtur donare.

¶ Ad hoc ergo, vt pater intelligatur donare filio rem, oportet quod eam emerit nomine filij, & eam filio tradiderit. vt *l. filia cum, C. familia beneficianda & in l. 2. C. si quis alteri vel filii.* cum dicitur nomine vestro cum in potestate essetis, emerit & tradidit. commendat Bartol. in *lege 1. §. nec cessasse, penultimu colum. ff. de collat. bonorum.* vbi singulariter differt quando pater simpliciter donauit, an in dubio videatur donare, an in peculium concedere, vel propter merita dare. Vide etiam Bald. in *dist. authent. ex testamento, colum. 3. versic. quoniam caputulum.* vbi agit quando pater erit nomine filij, & distinguit, aut pater facit ex quadam naturali necessitate, vt quia erit filio vestimenta, & non intelligitur donare. *l. rem legatam, ff. de adu. legat.* aut ex mera liberalitate, & tunc videtur donare. oportet tamen quod donatio confirmetur deoatoris mortis. *l. filia cum.* Intelligit tamen quod dicit lasen, vbi sumus in dubio, & apparet non potest ex iurisdictione, an pater dedit animo donandi. Secus tamen si ex quantitate & qualitate donationis, & modo donandi appareat quod voluit donare, quia tunc videtur donasse, etiam si non emerit nomine & tradat. ita videtur de mente Bartol. in *dist. §. nec cessasse, penultimu colum. & Nicolai de Marbo.* propterea refert in *dist. a lege si donatione, C. de collatione final. colum.* Vel quando merita præcesserunt, vt diximus in casu precedenti, secundum lasen *vbi supra.*

IX. ¶ Item scias quod quando pater concedit filio in peculium, illud quod est in peculio, propriè non censetur cum fratribus mortuo patri, sed diuiditur, quia peculia in patris dominio suorum de eo mortuo diuiduntur sicut alie res ipsius patris. *l. certum, C. familia beneficianda.* Concedere enim in peculium, est permittere alicui vsum & administrationem rei, retento sibi dominio, donare autem est abdicare à se in totum rem quæ donatur, & eius dominium & proprietatem in alium transferre, secundum lasen *in dist. authent. col. 2.*

X. ¶ Eo vero casu quo res à patre donatur filio in potestate, quod tunc demum est, vbi eam eius nomine erit, & eam ei tradidit, an eam eo casu mortuo patri debeat cum fratribus conferre: Est longum inter doctores disputatio, nisi in duobus casibus tibi positus, scilicet quando pater ex prebit, vel propter æqualitatem seruandam. *Authentic. vero ex testamento,* videtur sentire cõtrarium, cum dicit quod dos est aliorum datorum collatio. Finaliter communis conclusio est, quod non debeat fratribus conferri, ex quo non valet in vita patris, sed post eius mortem confirmatur. ita tenet cõmuniter omnes,

deducet 10. nomine quinte partis, quod videtur lex ista contradicere.

XVIII.

¶ Item sciendum quod ubi pater vni filiorum praelegavit tertiam & quintam partem bonorum: legitima omnium filiorum quam pater tenetur eis necessario relinquere, nullo institutionis & pro qua competit quæstela inofficiosa testis. & ius agendi ad supplendum: est quod superest de dicta dicta tertia & quinta parte, ut dicta l. 9. *ut de las mandas*. ergo dicta ratione quia filia habet imputare dotem in legitima: filius melioratus deducet tertiam & quintam bonorum de omnibus centum. quod lex ista contradicit.

XIX.

¶ Ex adeo verum est, quod filia dotem debet imputare in legitima, quod si pater filiam dotasset, postea in legitima eam instituens, simpliciter intelligitur computata dote in legitima, secundum *laco. de Arenis in l. si cum dotem. § si pater. § soluto matrimonio. Bald. in l. quoniam in prioribus. § col. C. de inoff. testa. Paulus in d. l. quoniam novella & ibi lasus. Ad hoc l. Lucius. § cum pater. & ibi Barr. § de lega. 1. & in l. 1. § fin. § de collato. dicitur. quam commendat *Ladov. Roma. & Albericus in l. post dotem col. 9. § soluto matrimonio*.*

XX.

¶ Idem dicemus in dote data & mane vel aucto matris: no. ad quos regulariter docandi ovis non spectat, l. matre. C. de iure dotium. *authen. res qua. C. communis de legat. 1.* quia licet mater vel avus maternus videatur donare. l. unica. § accedit. C. de re uxoria alienis. l. fin. C. de doti promissione. & donata inter viros non computantur in legitimam: nisi expresse sit dictum, l. si quando. § fin. C. de inoff. testa. tamen quia ista non est donatio simplex, ut ibi dicitur, sed ob causam matrimonij, & quia procedit de substantia eius, de cuius hereditate agitur, ideo in legitima computatur, l. finem. § replecionem. C. de inoff. testa. & lasus in dicta l. quoniam novella.

XXI.

¶ Ratio decisionis istius legis fuit, quia dos est res alienum, ut *Pomponius Philadelphus § familia hereditaria authen. Sed quantum. C. de re uxoria alienis. tenet Barr. in l. 2. § si sponsa § de privi. res. Albericus in l. si cum dotem. § si pater. fin. col. § soluto matrimonio*. quando autem testator dicit lego tertiam bonorum meorum, cum hostia intelligantur res alieno deducto, l. si signatus. § 1. § de verbo. signifi. ideo pater de donationem dicitur dote soluta vel promissa, videtur testator voluisse tertiam deberi. Ideo tertiam non debet deduci de dote, nec de donatione propter nuptias.

XXII.

¶ Hinc est quod si pater dotem pro filia constituat, sed non tradat, & alij legata relinquat, & hereditas non sufficiat ad legata: prius deducetur dos quam falidia. quia dos dicitur res alienum, l. qui liberis. § de rim. sup. sedem si simpliciter dotem relinquat, sed etiam expresse dote quantitate. quia necdum dos simpliciter, sed etiam tota illa quantitas pro dote relicta, dicitur res alienum. ita notanter dicit *Barr. in l. quæstionem. § sponsa. § de primog. credi. quod est si Palacios Rius*.

gnatet notandum, secundum *Paulum in l. si qua testamento. § 1. § de legatu. primo. & Alexandrum in l. si cum dotem. § si pater in fine § solus matris*.

¶ Sed contra hoc fortiter facit lex 21. supra XXXIII. eod. ubi probatur, quod in filium cui est praelegata tertia bonorum, transeunt omnia hereditaria passiva: idem dicitur fidei commissum universale, ac si esset praelegata quota hereditatis, & ipse tenetur satisfacere creditori & pro sua portione. Quod non esset, si diceretur legatum particulare: & verbum bonorum stare proprie hodie pro ut olim, et l. si quis servum. § fin. *novella l. sequenti § de lega. 2.* Itaque nil hodie refert, an testator dicat, meliorem filium in tertia bonorum, vel in tertia hereditatis: ut ibi diximus. dato ergo quod dos & donatio propter nuptias, dicatur res alienum: debebitur tertia filio meliorato, non deducto res alieno: ac si esset legata tertia hereditatis: ut d. § fin. & consequenter dicta tertia debet deduci de dote & donatione propter nuptias.

XXXIII.

¶ Ex hoc inferitur, non bene dixisse *doteorem de Segura in repetitione l. vna ex familia. § sed si fundum*, cum voluit in septima col. quod ad hoc ut possit tertia & quinta deduci de dote: debet fieri melioratio in quota hereditatis, non bonorum. Subdit tamen *idem doteorem*, quod dicta castela nil valent, quia cum testator non possit facere meliorationem in quota hereditatis, sed in quota bonorum: ut d. l. 9. *infra legem. si de las mandas*: debet exponi quota hereditatis, id est quota bonorum. Sicut aliquando exponitur e contrario.

¶ Sed profecto ratio sua, ut hic vides, nil valet, quia idem hodie importat tertia bonorum, quod tertia hereditatis, ut paulo ante & saepe dictum est, & consequenter debetur non deducto res alieno: quia ipse filius cui est legata tertia bonorum, potest conveniri pro sua portione, ratione res alieni, ut l. C. ad Trebellian. & de l. 21. sicut quando legatur quota hereditatis. Sed illud habet verum in quota hereditatis: nisi testator rursus dasset restitui deducto res alieno, l. legi. § unde queritur § ad Trebellian. notat *Paulus in d. l. si quis servum. § fin.* pax ratione debebitur tertia bonorum quæ idem importat, quod tertia hereditatis deducta dote vel donatione propter nuptias: vel alia simili: tanquam res alieno, quia hoc disponitur in presenti lege expresse.

¶ Sed contra hoc opponitur, & videtur, XXXVI. quod ista lex de nibilo feruat, quia nil refert an detrahatur tertia meliorationis de dote: vel quod non detrahatur: non enim plus consequitur legatarius vno casu, quam alio. cum de iure digestorum non minus habet legatarius partis hereditatis: quam legatarius partis bonorum facta solutione res alieni: sed solum est differentia in hoc, quia vno casu legatarius habebit solvere, in alio heres: ut dixit *Paulus in d. § fin.* pro exemplum, testator

Ecc. habet,

habet 120. in bonis, & duos filios & filiam filiz
promissa 30. in dotem, vni filiorum prælega-
uit tertiam bonorum. & omnes tres inſtituit
hæredes filius melioratus vult deducere ter-
tiam de omnibus 120. & sic de bonis ſimul
& de dote, & deducit quadraginta, & eo ca-
ſu tranſeunt in eam actiones paſſive. Cum au-
tem dos dicatur æs alienum, & proprium pa-
trimonium filiz, hodie maxime, quia ratione
emancipationis quæ cauſatur ex cõtractu ma-
trimonii filiz. vt lege. ... infra. eſt actio in eam
conſolidam. vt l. 5. *videmus*, C. de rei *reſcrip-
tione*. ergo ratione dictæ tertiz meliorationis
filia poterit aduerſus eam agere ad decem, vt
colligitur ex dicta lege 21. & conſequenter ſo-
lum retinebit 30. ratione dictæ tertiz, & dicta
10. ſimul cum aliis 20. quæ dictæ filiz fuerunt
data, vel promiſſa in dotē, diuiduntur inter hæ-
redes præ portionibus hæreditariis. Si vni pri-
mus deducatur 0. nomine dotis, & poſtea filius
deducat tertius de 90. cuius habebit 30. patet ergo
quod nõ potius habebit vno caſu quã alio, quia
vt ſupra dictum eſt, nõ reſert ſit tertia bonorũ
vel hæreditarij facta dedactione æris alieni.

XXVII.

¶ Sed pro ſolutione poſſet indicio meo re-
ſpondeti, quod dos filiz tunc eſt propriæ æs
alienum, quia quo ad ſiſcum, non dicitur æs
alienum, vt l. *conſult.* C. de *primogenitijs*. nec quo
ad creditores, vt l. *ſin. 5. l. ſi quis in ſpec. credi.* te-
net Bald. quem ſequitur Paulus & Laſon in *leg.*
quoniam in nouella. C. de inoffi. teſta. diceres quod
dos non eſt penitus æs alienum, ex quo proceſ-
ſit ex ſucceſſione eius de cuius hæreditate agi-
tur, vt patet per illum textum, vbi dicitur
quod dos imputatur in legitimam, ſed non im-
putaretur, ſi eſſet æs alienum, vt l. *ſi inu.* § *reple-*
tionem, *ſedem titul. de datar. nouel. in l. in quartam.*
ſi ad legem ſalci. Item poſſet filia inſtitui in dote,
vt vult gl. communiter approbata in *leg. 3. §. ſed*
verum. §. *de minoribus.* quod non eſſet, ſi eſſet
pecunia æs alienum, ergo, &c. Nex etiam di-
cetur æs alienum in propoſito noſtro, quo ad
fratres & cohæredes, quia cum filia habeat po-
tatem cum fratribus conferre, eo caſu quo ve-
nit cum ea ad ſucceſſionem patris, vt *Lillem &
Lillem, C. de iſſet.* & in hac lege & infra 18. non
poterit filia facta diuiſione hæreditarij & do-
tis, agere aduerſus fratrem melioratum, & exi-
gere ab eo partem dotis quam receperat tan-
quam æs alienum. Ideo neceſſaria fuit promiſſio
illius legis quæ diſponit, quod non deducatur
de dote nec de donatione propter nuptias,
quia licet dicantur æs alienum quo ad hoc, vt
non tertientur, non tamen quo ad hoc, vt com-
petat actio aduerſus fratrem melioratum. non
enim dos & donatio propter nuptias dicuntur
æſ alienum ſimpliciter, ſed ſecundum quid,
& quo ad quedam, & quo ad quedam non.
Sicut dicimus in donatione ſimplici facta filio
in poteſtate quod quo ad quedam habet vim
reſcripti, quo ad quedam non. vt notant *Sali-*

cerus & alij in *Lillem, C. de collat.*

¶ Hinc eſt quod licet pater inſtituendo fi-
lium in legitima, videtur intelligere deducto
ære alieno. vt dict. *leg. Papianum, §. quarta. ſi de in-*
offi. teſta. & ſic non videtur voluiſſe compen-
ſare cum debito. vt dicit Bald. in l. cum a matre,
C. de rei *vindicatione*. Illud tamen eſt verum in
tali ære alieno, quod non compenſatur cum
legitima, vt vult Alexander in l. pater filium in fine,
ſi ad legem *Falcidiam*. dos autem & donatio pro-
pter nuptias impurantur in legitima, vt d. *l. qua-*
ritia in nouella. C. de l. ſenatus modo, C. de inoffi. teſta. id-
eo nõ debet intelligi de huiusmodi ære alieno.

XXX.

¶ Vel poſſet intelligi iſta lex quod pater de-
derat filiz dotem vel filio donationem propter
nuptias, & alium meliorauit in tertia bono-
rum, & quemlibet ipſorum inſtituit in ſua le-
gitima. nam iſto caſu, cum filiz fuerit integra
legitima reſcripta, non computabitur dotem in le-
gitima, ſi reſtoror dixiſſet quod eam imparti-
ret, ſecundum gloſſam in l. ſi cum dotem, §. ſi pater, ſi
ſoluto matrimonio, & ibi Paulus de Caſtro. Ratio
eſt, quia legitima debet relinqui ſine onere leg.
quoniam in prioribus, C. de inoffi. teſta. & dicitur
legitima deducto ære alieno, vt l. *Papianum, §.*
quoniam eum quarta. ſi de inoffi. teſta. & ideo
iſto caſu filia habebit legitimam integram, &
dotem, licet pater dixiſſet quod eam compen-
ſaret ſecundum Paulum in d. *ſi pater.* Ad hoc
pater. ſi ad leg. *Falcid.* licet ibi textus loquatur
in Trebellicanica. nam ibi dicitur quod habebit
filia dotem iure proprio virtute contractus
precedentis & conſolidationis in eam factæ,
& habebit quartam Trebellicanicam iure hæ-
reditario, non obſtante quod reſtoror præce-
pit quod dotem computaret in quartam, quia
non poterit granari, vt dos quæ erat res ſua,
quam extra cauſam teſtamento accepit, com-
putaret in legitimam. & ſecundum hoc, notum
eſt quod filius melioratus, non poterit deduce-
re tertiam meliorationis de dote & donatione
propter nuptias. Immo quod plus eſt, cum filia
haberet dotem iure prælegati, eo caſu quo in-
ſtituitur in ſua legitima, ſecundum Paulum, tã-
tum poterit filius melioratus deducere, quod
ſuperet ad implementum tertie & quintæ par-
tis bonorum, vt in lege ſequenti.

XXXI.

¶ Nec obſtat quod ſupra dictum eſt, quod
dos debeat in legitimam imputari, & ideo in
donatione propter nuptias & aliis ob cauſam,
vt dict. *leg. quoniam in nouella. C. l. ſenatus, §. reple-*
tionem, quia illud eſt verum, ſecundum Paulum in
d. *ſi pater*. quando pater non relinquit in-
tegram legitimam filie, tunc enim dos imputatur
in legitimam, quarum ad hoc, vt olim exclu-
deretur querela, & hodie a iure agendi ad ſup-
plemeotum, quia hoc tendit in ſanorem teſta-
mentis. Secus tamen eſt vbi relinquitur integra
legitima, quia tunc ceſſat dictus fauor. Verum
tamen eſt quod Laſon in d. *l. quoniam in nouella in*
ſine, 2. col. dicit quod ſibi non placet iſta limita-
tio.

tio. *Alexan in d. 5. si pater*, dicit quod dos que ob-
venit filix extra testamentum a patre, non cõ-
pensatur in Falcidia vel Trebellianica, vt *dicit l. pater & l. de herede, §. si pater & leg. a filia in principio §. ad Trebell.* bene tamen compensatur, in quarta de-
bita iure naturæ, vt *d. l. quoniam in nouella & d. l. illud. Item Paulus in l. in quartam penult. colum. §. ad legem Fal.* dicens quod dos & donatio propter nuptias & causa filix, quia præcipuos ioret viros, non iudicio defuncti, non computatur in Falcidiam, vt *d. leg. pater.* tamen in legitimam imputatur, vt *d. l. quoniam & l. in modum.* Quod videtur contra illud quod dixit *idem Paulus in d. 5. si pater.*

XXXII.

¶ Sed sustinendo Paulum, potest respon-
deri, quod illud est verum vbi non fuit filix in
testamento integra legitima relicta. per ratio-
nem quam supra diximus limitando *dilectam leg. quoniam in nouella.* Item *Alexander* loquitur, vbi
expresse testator dixit dotem in legitimam im-
putari, vt colligitur ex verbis eius, dum dicit, In
casu autem dubio, quando non ita expresse testator
testator. Posito ergo quod pater dixit dotem
in legitimam imputari, & hoc casu meretur Pau-
lus reprehendi, in tamen casu quo pater idem-
que testatur oīe de imputatione dixit, posset
saluari, & facit pro Paulo ratio sequens, vltra
supra dicta, quæ colligitur ex verbis *Alexandri in d. 5. si pater.* dos dicitur æs alienum, vt supra di-
ctum est, legitima vero dicitur deductio ære
alieno, vt *d. l. quarta.* ergo prius deducitur dos,
deinde legitima debetur. ergo vtrumque filia
poterit consequi. Verum tamen est quod
posset respondere, quod vbi æs alienum potest in
legitimam imputari, vt dos & donatio propter
nuptias, non intelligitur legitima deductio tali
ære alieno, vt dixit *idem Alexan in d. l. pater filiam*
in finem §. ad legem Falcid. Cogita.

XXXIII.

¶ Ad prædictorum confirmationem, facit il-
lud quod norantur voluit *Bartol in l. si emancipa-
ti, colum. 2. C. de collat. versicula, Superuenit impera-
tor.* vbi declarando *l. si liberis in d. 12.* dicit quod
considerauit imperator Leo, quod inter filios
emancipatos, vel in potestate, vna filia posset
habere maiorem dotem quam altera. & vnus
filius maiorem donatioem propter nuptias,
quam alter. & similiter in emancipatis posset
cooingere, quo ad donationem simplicem, id-
co vt inter eos esset æqualitas, statuit inter eos
tunc fieri collatioem. in quibus vbi fuit sub-
tilliter *Bartol.* quod ita demum conferretur dos &
donatio propter nuptias, quando vnaquæque
filia haberet dotem, vel vterque filiorum donatio-
nem propter nuptias. sed vnus maior ætate.
nã vrad æqualitate tedigantur, statuit inter eos
fieri collatioem. Senti ergo quod si vnus non
haberet donatioem propter nuptias vel altera
tantum dotem, cessaret collatio. & est in sta-
bilis limitatio ad totam materiam collationis.

XXXIII.

¶ Et consequenter si eo casu dos & donatio
propter nuptias non conferretur, nec debet in
legitimam imputari, quia speciale est in do-
tatione simplici facta filio in potestate, qua
morte confirmatur, quod in legitimam im-
putatur, quia habet vnus relicti, sed non con-
ferretur, vt notatur in *d. l. illud.* & forsan in-
fraplenius dicemus. Concluditur ergo quod
dos, & donatio propter nuptias & alia simi-
les, non conferuntur nec imputantur secun-
dum *Bartol.* nisi in casu supra dicto propter æqua-
litatem seruandam.

¶ Verum tamen est, quod *l. senon d. l. i. libe-
ri, col. 2.* dicit quod oīe putat verum dicere *Bartol.*
quia destruerentur multe leges in hac materia,
& quia maior insurgit inæqualitas, vbi vna filia
habet dotem, vel vnus filius donationem pro-
pter nuptias, & alius non. & ideo magis hoc vl-
timo casu est consideranda collatio.

¶ Item pro isto intellectu quod dos videatur
filix prælegata, facit lex sequens quæ loquitur
in donatioe facta filio ob causam matrimonij,
vel ob aliam causam onerosam, quod patet in
verbis ibi positis. *Pater que d. el. n. i. etro no punda*
*mejor mas de lo que fuere el valor de la dote ter-
cia & quinta.* & amplius non potest. ergo quod
prius fuerat donatum, non potest reuocari, vt
patet ad sensum. non ergo loquitur illa lex de
donatione simplici facta filio in potestate, vel
emancipato, quæ quandoque potest a patre
reuocari. vt dictum est supra l. 17. Sed de do-
te & donatione propter nuptias & aliis ob cau-
sam, quæ reuocari nequeunt. Filia ergo non im-
putabit dotem in legitimam, sed in tertia & quin-
ta bonorum, vt dicit lex in verbis sequentibus,
ibi. *Que lo tal donacion se curate en el tercio & quin-
ta de sus bienes in lo que cupiere.* Quod erit verum
eo casu, quo vltra dotem fuit institutus in sua
legitima. & sic est ibi casus pro dicto *Pauli* su-
pra relato. videas additionem *Bald in d. l. quoniam*
in nouella. quæ dicit quod opinio *Pauli* est verior
de iure. potero tamen quod lex sequens non lo-
quitur in dote vel donatione propter nuptias,
& aliis similibus, sed in simplici donatione et alias
per illam legem corrigeretur quam plurima
iura. Nec obstant dicta verba, *Pater que d. el. n. i. etro no punda.* &c. Quia debet exponi, non potest,
id est non videtur vel non præsumatur. Illud
enim dicimus posse, quod honeste vel de iure
vel commodè possumus, vt *leg. nepos Prætoris, §. de
verbi fig. & de prima de verborum signifi.* cum simili-
bus. de quo infra sequenti lege dicemus.

¶ Traxerunt a collatione a partem. ¶ Premitte quod
omnia quæ in legitimam imputantur, confer-
untur, non tamen omnia quæ conferuntur, in
legitimam imputantur. Iuxta ergo iam tradi-
tam in *l. illud, C. de collat.* cum iuxta lex ista lo-
quatur de dote & donatione propter nuptias,
& de aliis datis ob causam, quæ omnia in legiti-
mam imputantur, & consequenter conferuntur.
Iuxta regulam affirmatiuam traditam in *d. l. illud.* magis propriè diceret ista lex de dona-
tionibus quæ tantum conferuntur, & in legiti-
mam non imputantur. quæ notantur in *d. l. a
legi illud.* piamus dei per *l. senon, finis col.*

¶ Traxerunt a collatione a partem. ¶ Premitte quod
omnia quæ in legitimam imputantur, confer-
untur, non tamen omnia quæ conferuntur, in
legitimam imputantur. Iuxta ergo iam tradi-
tam in *l. illud, C. de collat.* cum iuxta lex ista lo-
quatur de dote & donatione propter nuptias,
& de aliis datis ob causam, quæ omnia in legiti-
mam imputantur, & consequenter conferuntur.
Iuxta regulam affirmatiuam traditam in *d. l. illud.* magis propriè diceret ista lex de dona-
tionibus quæ tantum conferuntur, & in legiti-
mam non imputantur. quæ notantur in *d. l. a
legi illud.* piamus dei per *l. senon, finis col.*

Ecc a

§ Ali-

capitulum & dict. arbit. in fine. Sed in honore
veniarum vultus, ut probatur in *dict. de probat.*
ibi super honore, iuncta l. 1. §. idem s' error. Item
est vultu propter eas accrescendi, quia in iustro
accrescit potius deficiente heredis. l. 1. §. fundo.
ff. de hered. instit. Secus in legatario quia venit
iure diserto. *l. sed cum patris ff. de bo. poss.* & ex
hoc inferitur, quod filia potest institui in sola
dote, & erit ei vultus in iustro secundum *l. in-
fensum*, qui ita concludit post alios in d. *arbitentia*
consuetudine col. 14.

L. § Sed ponamus quod pater reliquit prædium
voti filiorum in codicillis & nullum condidit
testamentum, an poterit filius consequi præ-
dium legatum, & insuper legitimam ab in-
testato. Dicas quod sic, ut in casu p'cedenti. quia
idem est hodie quod erat olim per d. l. filia & d.
l. a patre.

LL. § Sed pone quod pater donavit filium in po-
testate prædium, quæ donatio morte confir-
matur, & habebat vim relicti. an debeat ho-
die conferri, vel ius legitimam imputari? Dicas
quod imputatur in legitimam, quia morte cõ-
firmatur. *l. filium quem habuerim, C. de familia heredi-
ficanda l. arim, §. si debita. vers. si fil. & mortu. ff. de
bono lib. Sed illa quæ imputatur in legitimam,
conferri debent. leg. illud in prima regula. C. de col-
las. secundum Bartol. in l. in qua arim, ff. ad legem
Fal. ex cuius mente debet imputari & conferri.
Sed in hoc quod vult quod debeat conferri
communiter tenent contrarium. quia licet de-
beat imputari, non sequitur quod debeat con-
ferri. quia illud non procedit in his quæ habent
vim relicti, quia relicta non imputantur, sed
cooperantur. l. filia licet & leg. filiam, C. de collatio.
Alexander & lafon in d. arbitentia a testamento col.
*4. col. tit.**

LI. § Circa imputationem tamen reperio, quod
Paulus de Castro in dict. leg. in qua arim penultim. col.
dicit quod in hoc semper dubitavit propter id
quod habetur in leg. illud. C. de collas. vbi videtur
determinari, quod licet simplex donatio facta
filio aliquando conferatur, nonquam in legiti-
mam imputatur. ita vult tenere ibi Iacob. Bu.
& probatur in l. si non mortu in principio, ff. de inof-
ficio. testat. vbi videtur in distincte dicere quod
tunc imputatur, quando dicitur expresse. Idem
tenet ibi Angelus in quibusdam litteris contra Bartol.
Reperio tamen quod Alexander in dict. l. in
qua arim col. 13. tenet contra Bartol. & contra Pau-
lum, & idem Alexander latius in allegata leg. illud.
& ibi sequitur *l. 5. d. fin. Sed idem lafon in dict.*
arbitentia ex testamento col. 4. vers. si vel potest respo-
ndere retorquendo argument. tenet idem quod
Paulus, licet enim non alleget per leg. si pater-
do, §. generaliter & in dict. leg. si cum mortu. d. re-
sponsa. allegat leg. etiam, §. si debita. Eandem o-
pinionem firmavit idem Paulus in dict. §. genera-
liter.

LII. § Hodie tamen est subtilis ista conrencia per
legem reg. 6. part. iur. 15. l. 4. quæ aperte dicit
quod donatio simplex facta à patre filio in po-

Paulus Bu.

testate, non imputatur in legitimam, nisi io ca-
su quando ipse filius peteret ab aliis fratribus,
quod ipsi imputarent donationes eis factas ex
causa dotis. quia tunc, ut servaretur æqualitas, &
ipse filius imputabit donationem suam. quæ
lex videtur aliam ex æquitate d. l. illud & per
eam videtur approbata opinio Pauli.

§ Adde prædictis, quod lucra matris quæ de-
feruntur filijs ex culpa propter matrimonium
vel dotis immutabilitatem, non computantur fi-
liis in legitimam quæ deberetur ex bonis matris,
ut legitur & notatur in *arbitentia de nuptiis. §. op-
timum in gloss. hoc manifeste. & Bald. in l. quod scitis, C.*
de bonis quæ liberis, in principio, quia filij capiunt
ista locra tanquam aduersarij matris, non tan-
quam hæredes.

§ Quid de donatione facta filio emancipa-
to, an debet conferri, vel imputari in legiti-
mam? Ostradas in *arbitentia ex testamento. C. de col-
las.* Prout ibi refert Bald. 4. col. & lafon in 7. dicit
se prius consuluisse, quod talis donatio non de-
beat conferri. & refert alios peritos idem con-
sultuisse Nicol. Marba. & Iacob. de Arcl. in l. in li-
bris eodem titol. Cyren. & Bartol. Ad hoc dicit *l. illud,*
§. final. vbi donatio simplex non conferitur, nec
dicas quod loquitur in donatione facta filio in
potestate, quia ibi non curatur de patria po-
testate, quia textus loquitur de donatione facta,
non solum à patre sed à matre, sed mater non
habet filium in potestate, ut §. *semina in fine de ad-
optio.* & sicur filium valet donatio facta filio e-
mancipato per patrem, ita & facta à matre, ut
l. si constante, C. de don. inter viros & uxores. Ex pro-
bataliter ille textus in allegata leg. illud. nam dicit
quod donatio facta filio, non debet conferri,
nisi donator viuosmodi legem tempore dona-
tionis imposuerit. Si textus loqueretur in filio
in potestate, hoc non esset necesse, quia sicut
posset pater quando cumque donationem re-
nuocare, ita posset quando cumque legem im-
ponere. loquitur ergo in emancipato. In cuius
donatione nisi donator tempore donationis
legem imponeret, postea imponere non posset.
l. perfecta donatio. C. de donat. quæ sub modo. ista fuit
ponderatio *Alexander in dict. l. illud.* refert eum
lafon in allegata arbitentia ex testamento col. 8. Con-
traria tamen est opinio communis secundum
lafon. in d. arbitentia ex testamento, fin. col. *Alexander*
tamen in d. l. illud. col. antepen. & p'p' dicit quod v-
triusque opinio est sustentabilis. idem dicit lafon
in d. arbitentia ex testamento fin. col.

§ De imputatione tamen in legitima com-
munis conclusio est, quod talis donatio facta
filio emancipato, non debet imputari, nisi fu-
erit expresse dictum tempore donationis. ita
tenet Bartol. Paulus & Alexander in dict. leg. in
qua arim. Idem Alexander. in dict. leg. illud. quomodo
Nicolus de Marba. prout refert Bald. in dict. l. il-
lud & in l. in libris. tenent contrarium de hoc ta-
men non est amplius tractandum, cum sit decisum
per legem sequentem, quæ loquitur de donatio-
ne facta filio, vel alicui descendendum, nulla

Ecc 3 babuya

habita distinctione, an fuerit emancipatus vel in potestate. ergo sic debet intelligi. Ad idem l. 27. supra. per quas videtur sublata diffecoria inter filium emancipatum & in potestate. Cum utroque casu potest donatio à parte reuocari. nisi in casibus ibi assignatis.

LVII

§ Subdixit lex sequens quod si fiat donatio filio emancipato vel in potestate. *Aut que no diga que lo mejora en el tercio & quinto, entienda se que lo mejora en tercio y quinto en lo que cupiere en tercio y quinto, para que no pueda mas mejorar à otro.* Ergo oon imputabitur in legitimam. Probat eadem lex magis aperte ibi. *E si de mayor valor fuere, mandamos que valea basta en la cantidad del dicho tercio y quinto & legitima.* Videtur probare in eisdem verbis, quod nec teocatur filius emancipatus talem donationem simplicem conferre, cum eam habeat imputare in tercia & quinta meliorationis, oon vero legitimæ. & ita alias videtur in practica in regio senatu. tene memoriz.

LVIII

§ Quid autem in donacione simplici facta à mane: Dicas quod statim valet sicut facta filio emancipato. *l. Si consuevit, C. de donacionibus inter virum & vxor.* & non censetur, nisi quando emegit inaequalitas, sicut donatio simplex facta filio in potestate. *l. illud. §. finali, C. de testat. de quo late per lasen. in authentica. ex testamento volum. 7. & 8.* Hodie tamen apertum est quod talis donatio non debeat imputari, nec conferri per legem sequentem in verbis supra recitatis, quæ loquitur in donacione facta à patre vel mane in principio cum dicit, *Sed padre, o la madre.*

LIX

§ Contra prædicta videtur facere lex 29. infra. cuius verba sunt. *Quando alguna hysa vieniere à heredar, sea obligada à traer à particion & colacion la dote & donacion propter nuptias, & las otras donaciones que miere recibida de aquel cuxer bienes viene à heredar, &c.* Simplex ergo donatio debet conferri & in legitimam imputari. Ad idem lex supra proxima ibi. *Las otras donaciones que traxeren à colacion, & particion.*

§ Potest dici, sicut plura dictum est, quod licet debeat conferri, non ideo sequitur, quod debeat in legitimam imputari. quia non sequitur conferri, ergo imputatur in legitimam. licet hoc e contrario sequitur imputatur, ergo conferretur. *l. illud. & l. quoniam in nouella.* vbi donatio ante nuptias quæ ante illam legem conferebatur, non tamen erat prouisum quod in legitimam imputaretur, propterea ibi hoc de nouo disponitur. & ita non sequitur quod illud quod conferretur, debeat imputari.

LX

§ Secundo potest dici quod verba posita in dicta lege 29. cum dicit. *La dote, & donacion propter nuptias, & las otras donaciones,* debent intelligi de similibus donationibus quæ importantur, puta causa militiæ vel studiorum. *leg. omnimoda, C. de missis testis.* & aliz donaciones necessariz. Hoc importat illud verbum aliz, quod est repetituum similibus, secundum gloss. *A. conuenit &*

Saluatum in dicta authentica. ex testamento. & dictum est in superionibus. & consequenter dicta lex 29. non loquitur de donacione simplici, quæ quodcumque poterat reuocari, sed de illa quæ reuocari non potest, quia statim tenetur, quod satis demonstrant verba ibi posita, cum dicunt, *Para que à el no se otro no pueda mas mejorar, &c.*

§ Quid de dote & donacione propter nuptias, quæ olim consecrabantur. *dicta authentica. ex testamento & dicta l. quoniam in nouella & ff. & C. de testat. dote per totum, & infra lege 29.* vbi hodie hoc expresse habetur. Item erat tunc antiquo expeditum, quod deberet in legitimam imputari. *dicta l. quoniam in nouella & l. omnimoda, C. de missis testis.*

§ Sed postea de iure authenticum aliud fuit dispositum, quia legitima ex illo iure, & hodie debet relinqui iure vel titulo institutionis. *l. §. aliud quoque capitulum in authentica. vt cum de appellatione cognoscitur, & 6. partia. siml. §. l. 3.* Si autem patet decessit filia dotata & præterita, poterat filia rumpere testamentum, vt dict. l. §. quod non esset si haberet imputare dorem in legitimam. nam tunc ageret ad supplementum. vt in eadem lege & dict. l. omnimoda. quapropter videtur quod tunc deberet imputari in legitimam, quando pater filiam instituit in dote quam acceperat, quod potest facere, vt supra dictum est. Verum tamen est quod *lex regni 6. partia. siml. §. l. 3.* dicit quod debeat dos in legitimam imputari, posset tamen intelligi, vt modo dicebamus, quando filia erat io dote instituta. non tamen potest negari quin debeat conferri dos & donatio propter nuptias, prout erat dispositum in dicta illud. ante dispositionem *l. quoniam in nouella.* vt ibi notatur.

§ Alia vtilitas investigationis prædictæ resoluatur, quoniam certum est quod ea quæ conferuntur, non impediunt quominus filius sine iusta causa exheredationis possit querelare testamentum patris, quamuis donationem quæ ab eo acceperat, habeat conferre. Si tamen illam donationem, vel dorem haberet filius vel filia imputare in legitimam, quamquam inueniat se sine iusta causa exheredatum, non habet locum querela. hoc expresse probatur in *l. leg. quoniam in nouella.* vbi dicitur quod donatio propter nuptias conferebatur, vt *l. illud. tamē* quia non impeditur, quominus filius possit testamentum querelare, fuit illa lege induta, quod donatio propter nuptias imputaretur io legitimam, sicut imputatur dos. nam eo quod dos & donatio propter nuptias imputantur io legitimam, non habet locum querela inofficij testamenti. Sed si forte dos & donatio propter nuptias non æquivalent legitimæ, agitur ad supplementum. vt *l. omnimoda. mod. titulo.* Si autē dicimus quod hodie dos & donatio propter nuptias non imputantur in legitimam: quia legitima debet relinqui titulo inofficij, licet debeat conferri, non impeditur quominus filia

LXI

LXII

filia dotata, vel filius cui est facta donatio propter nuptias, possit querelare testamentum, si se inueniat sine causa exheredatam. Hæc est secunda uilitas istius inuestigationis.

¶ Pono exemplum in utraque, pater dotauit filiam, ipsa exheredata, instituit extraneum. olim non poterat querelare, quia habebat imputare dotem in legitimam, sed agebat ad supplementum, ut dicitur. *Legum. & dicta l. unum modo.* Hodie possit querelare, quia non fuit dos relicta titulo institutionis. Ideo non debet importari in legitimam, debet tamen dicta dos ab intestato conferri, ut in secunda uilitate dictum est.

¶ Sed quia collatio non habet locum nisi inter solos liberos ascendentes succedentes, ut dictum est in prima uilitate: si contingat testamentum, in quo extraneus institutus est per querelam rumpi, filia dotem conferre non debet. Secus si hæres institutus esset de ferendis, nam tunc rupto testamento per querelam, confert filia dotem, cum veniat ad lucceffionem ab intestato cum fratribus. ut dicitur in *testamento, C. de collatione.*

¶ Contra quos possit peti supplementum legitimæ, vide Bartol. in l. Papirianum, §. quoniam autem quartam, ff. de inoffenso testamento.

L E X XXVI. leg. 10, tit. 6, lib. 5 Recop.

SI el padre, o la madre en testamento, o en otra qualquier ultima voluntad, o por otro algun contracto entre uiuos hizieren alguna donacion a alguno de sus hijos, o descendientes, aun que no digan que lo mejoran en el tercio, o en el quinto, entienda se que lo mejoran en el tercio & quinto de sus bienes, & que la tal donacion se cuente en el dicho tercio & quinto de sus bienes en lo que cupiere, para que a el vi a otro no pueda mejorar mas de lo que mas fuere el valor del dicho tercio & quinto, & si de mayor valor fuere, mandamos que vala fasta en la cantidad del dicho tercio & quinto & legitima de lo que deuián auer de los bienes de su padre & madre & abuelos & no en mas.

I. Pater vel mater aliquid concedens filio ultra legitimam, uidetur meliorationis iure concessisse, quamuis non utatur verbo *meliora*, quatenus tangit tertiam & quintam partem bonorum patris vel matris. Hæc idem ante huius legis editionem ego alias firmaui in cap. per uelitas de donationibus inter uirum & uxorem col. 331. versic. dando ergo. Hoc idem postea repeti tenet *doctorum de Segura in repetitum l. eum ex familia, §. sed & siendum de legat. 2. folio 15. colum. 1. versic. hoc hoc infero.* ubi uideti poterit. Postea uero in cunis Taurinis una cum aliis regis consiliariis interfui in editione istius legis, que mihi semper placuit ad tollendas difficultates, que super hoc quondam immergebatur. doo itaque prouidit hæc lex. primum quod pater relinquens vel donans aliquid filio ultra legitimam, in eo quod excedit legitimam, uidetur eum meliorare, quamuis hoc uerbo non utatur. Secundum, quod ista melioratio intelligitur fieri in tercio & quinto, quamuis de tercio & quinto nihil fuerit dictum, & est notabilis decisio.

II. ¶ Intellige hanc legem, dummodo in tali dispositione vel concessione exprimat expresse causa & nomen filij cui facta est, alias legatum vel prelegatum non ualeat, l. qui plures &

ibi Bartol. & l. quidem, ff. de rebus dubiis, vel saltem presumitur facta ad pias causas, gloss. in l. si quis Titus de legat. 2. versic. & subdit ibidem. vide ibi doctores.

¶ Legatum factum ecclesie, non expresso ecclesie nomine, intelligitur de parochiali, ut per Cynum in l. 1. C. de sacrosanct. eccle. Specul. ritul. de iustit. up. ad l. 5. nam aliqua. versic. quid si testator & ibi Ioann. And. in additionem. Bartol. & alij in l. quia conditio. §. cum ita. ff. de condi. & dem. Et si testator habeat duas parochias, debetur ei in qua percipit sacramenta. c. §. de sepul. de quo per Cynum in *Leone multa, C. de deat. ante nupt.* Bartol. in l. §. ad munici. & in l. fin. C. de annu. censibus, lib. 11. Bartol. & Imola in l. si deum de legat. 2. Ancho. dicit & alij in c. relatum et secundo de testa. Angel. in *antibent. de non alie. ant. permut. collat. 2.* qui omnes concludunt, quod debetur parochiali ecclesie.

¶ Legatum factum pauperibus, intelligitur IV. de pauperibus domicilij testatoris. l. si quis ad decimendam, C. de episc. & cle. & ibi uald. Ioan. And. in c. de testa. lib. 6. Angelum in *antibent. de ecclesiasticis tunc la. si quis autem, in l. 2. §. 9.*

¶ Pater dixit, meliorio filios meos in tercia & quinta parte bonorum meorum, neminem expresse nominando, intelligitur de legitimis,

Lec 4 non

non de naturalibus, vel bastardis. quia naturales stantibus legitimis, non sunt capaces ad habendam meliorationem de tertio. vi. l. 9. & 10. supra. videtur ergo testatur de legitimis sententia. arg. l. 1. ff. de soluto matrimonio.

VI. ¶ Sed si pater legauit quintam partem bonorum suorum, videtur legata etiam filiis bastardis, quoniam illius quorundam sunt capaces ut volunt leges regni. Item quia tunc agitur de favore, ut vult Bartol. in l. ff. constante 2. colum. ff. soluto matrimonio. & glossa in d. l. de baptismo. vide legem 17. supra.

VII. ¶ Legatum factum familiis, quomodo intelligatur. vide 2. art. post Cyrum in dist. leg. id quod paterfamilias fecit in c. indicante de testa. Bartol. in leg. quidam in principio, ff. de rebus dubijs. & in leg. Si quis test. vult.

VIII. ¶ Oportet contra alios iurare. An eo casu requiratur scriptura, dic quod sic, si excedat quingentos aureos, cum debeat insinuari. leg. Senatus, C. de donationibus & 5. partem. sed vult l. 9. & insinuare, nihil aliud est, quam quod donationis fiat publica scriptura eorum iudice. ut de clarat. Bartolus in leg. Modestum. ff. de donat. probatur in d. l. 9. & diximus supra lege 17. v. c. l. 50.

IX. ¶ *Algebra donationis.* Quando pater videatur donare in peculium filio in potestate, diximus supra in lego precedenti. & lex ista loquitur in simplici donatioe facta filio in potestate vel emancipato, & an intelligatur etiam in dote & donatione propter nuptias & alijs ob causam donatis, diximus supra in precedenti lege verific. 35.

X. ¶ *anque non digne que lo meioran.* Videtur ergo sentire ista lex, quod donatio simplex facta a patre vel matre filio emancipato vel in potestate, non debeat imputari in legitimam, sed in tertia & quinta parte bonorum videatur filius melioratus & imputetur. & eo casu videtur sentire, quod nec etiam debeat talis donatio conferri, cum dicit quod debeat imputari in tertia & quinta bonorum. vtrumque erat capendum in filio in potestate ante istam legem. licet aliqui tenuerunt contrarium. de filio emancipato erat maior dubitatio. sed hanc omnia dubia & alterationes, per istam legem rescantur, de quibus diximus plene supra l. proxima ad finem. versicul. 37. & forte dicimus infra ista lege.

XI. ¶ Nota istam legem quod nedum pater videtur filium meliorare, quando vsus est his verbis *meiora*, verum etiam quando talibus verbis non probatur res & tanta bona eidem filio de die vel reliquit, quod sufficiant non solum ad suam legitimam necessariam, sed etiam ad tertiam & quintam sumpta fuit hanc lex quantum ad hoc, ex arbitrio iudicis si patens, C. de iussu testa. & in l. si meiora in verbo, relinquitur necesse est. C. de iussu donat. secundum de doctorem de Segura in repetitione l. vnam ex familia. §. Sed & si fundum solus 3. colum. 3. ff. de legat. 2. Ad idem bonus textus in lex facta. §. Sem. ff.

de heredi instit. facit l. 3. ff. de testa. militari.

¶ Et que la tal donacion se cumple en el dicho tercio & quinto. &c. Non ergo imputabatur dicta donatio in legitimam.

¶ Para que el m. a otro no pueda meiorar mas de la que fuere el valor del dicho tercio & quinto. Facit ista lex ad questionem, pater vel mater vi filiorum donauit praedium simpliciter, postea in testamento alteri filio legauit tertiam & quintam bonorum. An per secundam donationem, videatur primam reuocasse factam de praedio. ista lex videtur dicere quod non. Facit textus in l. quoniam, C. familiae hereditariae, & notata per Dynam in regula generis de regula iuris lib. 6. per doctores in c. 1. de repetitis. ego tamen in repetitione mbr. de donat. inter virum & vxor. col. 396. & in nouiter impressis. fol. ...

¶ Aduerte quia ista lex non videtur hoc decideret per illud verbum *(no pueda meiorar.)* Quia in questione proposita quaeritur, an videatur pater vel mater reuocare donationem specialem per sequentem generalem, sed non negatur quin reuocari possit. Sed lex ista dicit quod reuocari non possit dum dicit, *Para que el m. a otro no pueda meiorar, mas de la que fuere el valor del dicho tercio & quinto.* Et verbum, *non potest*, iudicet necessitate glossa in regula 1. de regulis iuris lib. 6. Bartolus in l. 3. colum. 3. C. de pignoriis. Idcirco non videtur, quod ista lex non debeat intelligi de donatione simplici facta filio in potestate vel emancipato. quia hodie a patre vel matre donantis reuocari potest quis odocumque, ut dictum est supra l. 17. vers. 10. Sed lex ista dicit quod reuocari non potest per illud verbum. Non possit donari, nisi quod superesset, & consequenter quod alteri filio facta donatum reuocari non potest. & sic lex ista non loquitur de simplici donatione, sed de donatione ob causam vel eo casu quo rei simpliciter donata, est filio tradita possessione, vel scriptura, ut dicit. lege 17.

¶ Et secundum istum intellectum, est hic lex clara pro eo quod diximus in lege supra proxima. vers. 35. Et infra laetus subiungemus.

¶ Circa propositam questionem. an per secundam donationem videatur pater reuocare primam, & pro declaratione huius legis, quoniam ponit quod pater habens quinquaginta bonis & tres filios, vni donauit 10. in vita, alteri praelegauit tertiam & quintam bonorum, & omnes simul inueniunt heredes. qualiter filius melioratus deducet tertiam & quintam, & de quibus bonis. videtur per istam legem quod tantum possit filius melioratus deducere quod tantum possit filius melioratus de tertie & quintae partis bonorum, ut hic vides. Sed reuera lex ista parum facit, quia loquitur in donatione irrevocabili, nos loquimur in simplici donatione & irrevocabili.

¶ Stare ergo questio in euidencia bonis, an patet per illud praelegatum tertie & quintae partis bonorum, videatur recessisse a prima donatio-

XII.

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

ne, & videtur quod prima donatio sit reuoca-
ta, quia donatio simplex facta filio in potestate
in vita patris, non simplex, sed potius confirmatur
taciturnitate testatoris donantis. *L. donatus, c. de
donat. inter virum & uxorem, cum similibus.* Ta-
lis enim donatio quae morte confirmatur, ha-
bet vim relicti, vt per Salic. in *l. i. d. c. de collat.*
L. si in arboris ex testamento eod. tit. c. i. cum. Si autem
testator in testamento aliteri praelegat si-
borum tertiam & quintam bonorum, videtur
reuocare primam donationem, quia morte ef-
firmari non potest, nec habere vim relicti,
cum ad hoc de contraria donantis volunta-
te. *Ad hoc lex regis fere legum lib. 3. c. 3. de his munda-
dal. l. 3. quae dicit, Si desuper quae aliquo facere munda-
de aliqua cosa quier fano, o conferno munda-
de aliqua munda cosa a otro, valdrá la segunda munda-
do la primera.* Si autem donatio habet vim legati,
videtur à priori reuocasse. Item facit ad hoc legum
4. p. 1. c. 1. tit. 1. l. 4. quae dicit, quod si ma-
ritimus donauit uxori rem quam postea aliter co-
re sit, per hoc videtur donacionem reuocasse.
Vt ego plenè persequor in dicta mea repeti-
tione 10. de donacionibus inter virum & uxo-
rem, folio. Potius enim mens & volun-
tas testatoris inspicienda est, quam vox. *L. labor
de suppel. legat. c. l. fin. c. qui prius pigno ab eo. 3. l.
quasi. 3. h. humana aere.* Et secundum hoc videtur
quod filius donatarius amittat 10. quae sub
à parte fuerant donata.

XVII.

¶ In contrarium facit, immo quod filius donatarius non amittit dicta 10. & alter filius melioratur possit deducere tertiam & quintam partem bonorum. Primo lex regni fore legatur. *lib. 3. tituli de donationibus l. 7.* permittit, quod possit pater filio, vel extraneo in vita donare quintam bonorum. *Alia lex 9. tituli de mandatis eiusdem fore*, permittit quod in morte possit pater aliam quintam legare. Per legatum ergo quintæ partis, quam pater legavit tempore mortis, non videtur remanere donationem alterius quintæ partis, quam pater in vita donauerat, quia tempore quæ quintam legauit, non videtur testator sensisse de quinta quam donauerat, sed de alia, cum hoc facere potuisset iure permittente in diuersis voluntatibus præsumitur multiplicatio dispositionis. *lex. quinquagesima. ff. de probat. per hered. in hoc re cognita ff. de locat. & in l. casus l. 9.*

XVIII.

¶ Necohistat lex 18. infirma eodem quæ fuit
condita ad declarationem prædicatorum legi,
quoniam lex illa, si recte prædiceretur, non di-
ci nec negar, quod possit pater vii filiorum
donare quintam partem bonorum in vita, et
alteri filiorum tempore mortis legare aliam
quintam et tertiam. Solum prohibet dicta lex,
quod virore dictarum legum fori, non possit
pater vii filiorum donare, quintam bonorum
in vita, et aliam quintam eidem legare in mor-
te, vi sonant verba legis, ibi. *Que par viriété de la*
vra ley d'icelle extra, non pœsset meuler le padre au la
vra ley d'icelle de son heriages, un desquelsdizmes must de

vix quintum de suis beneficiis in vita et in morte. Non ergo negat dicta lex, quod possit pater vel mater vii filiorum donare quintam bonorum in vita, & aliter legare aliam quintam in morte. Si enim aliter dictam legem intelligeremus, sequeretur absurdum, imitari quod in relictis donauit in vita sua pluribus personis, vt bene solet vique ad quintam bonorum, tempore mortis nil possit legare extraneis vel pijs locis stantibus iuberis. & ex hoc oriuntur multa inconuenientia, vt forte plenius dicemus in prædicta l. 18.

XIX

¶ Sed contra ista malum videtur quod supra
dictum est, quod donatio simplex habet vim
relicti. pater ergo tempore mortis suæ potuit
dicere: quam quintam relinquere, non autem duas
quintas. ut dicit illa lex 18. & dicit 1.9. de leg. m.
consequatur quintam.

XX.

¶ Sed forte responderi posset, quod licet donator simplex habeat vim relicti, non tamen est propriè relictor, sed quasi relictor, vt orat *Cyprianus* in *Litani*, *C. de collati.* & dictum habet in lege præcedenti verficul. 23. Non enim habet vim relicti quo ad infirmationem. vt leg. *donationis*, *C. de donationibus inter viros & uxores*. nec quo ad hoc vt expectetur eius confirmatio per hæreditatis additionem, quia sola morte confirmatur. Habet ergo vim relicti in casibus in quibus in iure repetitur expressum. & sic non obstat in proposito.

XXI

¶ Vel aliter. aut testator quando relinquunt
quantum tempore mortis, si fecit de eadē quan-
tiam, alteri filio ius vita donauerit. Quod
tunc demum erit, si expresse dixisset, lego Tino
filio meo eandem quantam partem, quam Seio
filio meo donaueram, vi expresse dicitur *Barroli
L. de conuicti. colum. 3. quæ 3. ff. de legat. 2. c.
ibi lafos colum. 22.* Et istio casu videtur con-
iunctio, & valebit donatio in persona vtriusque,
& erit vna quantitas tamen secundum *Bar.
& Deditio ibi.* Nec videtur primo adempta. Sed
faciunt partes per concursum, vt *Infantus* quia-
que ff. de herediis institutis l. 1. §. Si autem, C. de
eiusdem testat.

XIX

¶ Aut dixit simpliciter, lego Titio filio meo
quintam, & tunc non videtur testator sensisse
de priori alteri donata, & vergete filiorum con-
sequetur vnam quintam. Intelligendi dictam
legem 28. quod pater potest vni donare in vi-
ta, & alteri in morte relinquere tertiā & quin-
tam bonorum, & hoc secundum Bartol. & De
Bartol. in d. l. re comenti.

XVII

¶ Vbi autem esset facta donatio per modum quantitatis, ut si Tizio filio donavit in vita 10. quæ faciebant quintam partem bonorum, & alteri filio in testamento, legavit 10. tertiam bonorum, an in dictis 10. discantur convenienti. vide in simili notata per Bart. in di. re communis col. 3. per fiscal. primo de re communis c. de l. de col. 19.

9 La

XXIV.

¶ In eo tamen quod dictum est supra quod lex ista intelligatur de dote & aliis donationibus ob causam, quia statim valent, & reuocari non possunt. non in simplicibus donationibus. Per illa verba, *Non pcedan der mas de la que fuere el valer del dicho tercio y quinto*. Ego crederem quod tutius est tenere contrarium. scilicet quod ista lex loquatur in donationibus simplicibus, non in dote & aliis similibus. Temerarium enim videtur dicere quod vnico verbo & obsecro voluerit legis lator inducere tot legum correctionem digestorum, C. soli & partiarum in quibus habetur quod dos & donatio propter nuptias, & alia quæ à patre proficiuntur, ubi de eius hereditate agitur, debent cum fratribus coheredibus conferri, habetur etiam supra lege proxima & infra l. 19. & 50.

XXV.

¶ Sed si filia imputaret dotem, & filius donationem propter nuptias in tertia & quinta bonorum, & eam obtinerent, non iure hereditario, sed iure prælegati, sublata esset eorum collatio. quia tertia & quinta, & quod eius nomine expitur, non confertur, ut hic habetur expresse. & in tribus legibus sequentibus. Hoc tamen non est dicendum, quod tot iura cum tanta vigilancia coadita, sint vnico verbo correctæ. maxime quia impossibile est, quod lex ista hoc modo intelligatur, quia leges huius voluminis quamvis pluribus diebus & multo quid tempore fuerunt inter nos consilarios huic inde reuolutæ, & quisque super earum quali-

bet suam aperiebat dicebatque sententiam; omnes tamen simul & vno contextu fuerunt à principe & rege Fernando catholico & christianissimo conditæ & publicatæ, ut habetur in eorum procemio. Vnde non est verisimile, quod harum legum conditor, (nobis consilariis consilicibus) sibi ipsi cooperatorum, in hac lege diceret, dotem & bona propter nuptias donatione, vel aliter ob causam concessa non debere conferri, sed in tertia & quinta imputari. Et inf. in lege 19. & supra in lege proxima inducat ad collationem, cum ibi expresse dicat, dotem & donationem propter nuptias debere conferri. Lex ergo ista intelligitur in simplicibus donatione, & sic concordat cum aliis istius voluminis.

XXVI.

¶ Nec obstat istud verbum (*no pceda*). quia debet intelligi de honestate, illud enim dicimus non posse, quod honeste & de iure & commode non possumus, ut *lex nepos Proculo, ff. de verbo. signif. notatur in clementi. f. de verbor. signif. & in c. cum teneamus, de preben. 22. quest. 2. c. faciat 12. quest. 3. caput. si ille 22. quest. 2. caput. si ea*. licet enim pater donationem factam filio in potestate iure reuocare possit, non tamen commode vel honeste, cum ei naturaliter sit obligatus, ut notat Bart. in *l. frater à fratre, ff. de condi. inditi. & ibi lasen col. 19.* valida est enim donatio inter patrem & filium in potestate quo ad naturalem obligationem, ut ibi notatur.

¶ *Non in mas.*] Concordat l. 4. tit. 15. 6. parti. XXVII. ac. ut per te videbis.

L E X XXVII. *Leg. 11, tit. 6, lib. 5. Recop.*

MAndamos, que quando el padre, ola madre mejoraren à alguno de sus hijos, o descendientes legitimos en el tercio de sus bienes en testamento, o en otra qualquier vltima voluntad, o por contraçto entre viuos, que le pueda poner el grauamen, que quisiere, assi de restitucion comode fideicommisso, & fazer en el dicho tercio los vinculos & submisiones & substituciones, que quisieren, con tanto que lo fagan entre sus descendientes legitimos, & à falta dellos que lo puedan fazer entre sus descendientes y legitimos, que ayan derecho de les poder heredar, y à falta de los dichos descendientes, que lo puedan hazer entre sus ascendientes, & à falta de los susodichos puedan hazer las dichas submisiones entre sus parientes, & à falta de parientes entre los estranos, & que de otra manera no puedan poner grauamen alguno, ni condicion en el dicho tercio: los quales dichos vinculos & submisiones ora se fagã en el dicho tercio de mejoría, ora en el quinto, mãdamos que valao para siempre, o por el tiempo que el testador declare, sin fazer differencia de quarta nide quinta generaciõ.

1.

¶ *Hæc lex est malum utilis & necessaria ad conseruationem generis & honoris familiarum, & est satis æqua.* nam ex quo patet filio prælegat tertiã, & quintam partem bonorum suorum, cum honorando &

commodam e i tribuendo, iustū est quod cum grauare possit condicionibus vel submisionibus. argum. *Lab. in C. de fideicommissis & ibi Bald. in tit. 15. & ibi Bart. de legat. 1. non amplius in principio, post. etc.*

¶ *Quam-*

- II. ¶ Quamvis in legitima gratiam imponi non possit. *Quoniam non dicitur si quando. C. de inoff. testat. eo quod est debita vel quasi debita filius. gloss. in l. si in emancipato. C. de iur. & sui. agnor. nā dicitur apostoli in quod pater debet thesaurizare pro filio. idcirco si filius, ergo heres. debetur ergo legitima natura & iure cogentibus. cap. cum natus est. l. doli. l. cum ratio. ff. de bonis damna. l. ex. 6. sup. end. nam cum procreatio filiorum sit iure naturali quod omnia animalia id ipsum docuit, in illis de iure naturali. in princip. quilibet tenetur filios suos alere, vt l. si quis in liberis. ff. de liberis agnos. & legitima succedit loco alimentorum, vt ibi notatur & in arbitrat. ex complexu. C. de inoff. testat. & in c. cum haberes de vi qui dicit in matrimonio quam possit per adulterium. Concluditur ergo quod cum legitima sit debita filio vel quasi debita, oon potest in ea apponi conditio vel grauamē. In vna tamen peti nō potest per filium, secundū auct. in l. ff. de liberis agnos. & in l. 1. C. de liberis prius & in l. quoniam aut. C. ad legem Fal. vbi dicitur quod legitima dicitur et alienum, & debetur filio etiam in initio testatur, & tener auct. in l. quoniam. C. de hereditatibus. propterea legitima debet remanere filia, vt per Bald. in l. cum lege ad finem. C. de episc. & cler. hinc est quod publicatio bonis patris, non publicatur legitima filiorum, l. cum ratio. C. de bonis damna. arbitrat. bona demumstrum. C. fin. vide ad predicta bonum testum in l. cum finis de regula. unde merito in legitima non cadit grauameo nec conditio. cum pater eam necessarium debeat filius telio querere, itaque nulla est in eo liberalitas, quia in necessitatibus nemo liberalis existit. leg. vnum ex familia. §. si de falcidia. de legat. secundo.*
- III. ¶ Atque przlegato vel melioratione tertiz, & quinte partis bonorum suorum potest pater grauameo vel conditionem imponere. quia tertia & quinta pars oō sunt legitima. de quinta pater, quia per leges regni potest relinqui pro anima, vel cuiusque ex uaneo. vt d. l. g. ri. de l. mandu.
- IV. ¶ De tertio similiter patet, quia licet et respectu extraneorum quibus nullo pacto relinqui potest, sit legitima quodammodo, et respectu tamen filiorum est przlegatum, quia potest pater przlegare et vooz ex filius cui relinquit. vt d. l. g. hoc autem przlegatum vel melioratio sit a patre volente, non coactio, tanquam mera & libera donatio. vt l. 1. & l. de iur. ff. de donat. l. cum. And. abo. & alij in rub. de donat. & l. 1. C. de & pater. ord. in l. 1. legatum autem vel przlegatum est quedam donatio, vt l. 1. de leg. 1. per quam legatarius dicitur honoratus. Imperator. §. si centum. de leg. 2. itaque est liberalitas saltem in cui dando, vt in simili dicit text. & ibi gloss. & doctores in d. c. reletum de proben. notant doctores, in d. l. vnum ex familia. et dicitur de iur. in l. vtrum. §. cum quidem ff. de rebus dubis. Paul. de Cass. in l. quidam testamentum §. fin. de leg. 1. licet contrarium teneat doctores de Sogora in reposit. §. sed si secundum leg. vnum ex familia de leg. 2. fol. 19. colum. 3.

¶ Aliud tamen gratiam in tertio & quinto, nō potest ex parte ipsum tertium vel quintum. 6. partit. it. g. l. 3. nisi illud ultra possit ex fructibus suppleri ipsius tertij & quinti. l. 1. de iur. men. §. heres ex ass. ff. ad Trebellus.

¶ Et quod tertia bonorum patris saltem respectu filiorum non sit legitima, sed przlegatum, patet. nam de iure digestorum solum erat quarta, non considerato filiorum numero. leg. Papianum. §. quoniam autem quarta. ff. de inoff. testat. de iure Codicis similiter erat quarta, vt per totum r. C. de inoff. testat. & de iure authenticorum, considerato filiorum numero, variabatur quota legitimæ. tamen etiam si essent mille, tantum erat semis. non ergo quinta de qua non dubitabatur, nec tertia legitima potest dici, cum eis deductis ultra semilem, si recte computas, remanet in bonis testatoris. Sed nec de iure regni & quinta & tertia possunt dici legitima: quoniam quinta sine filiorum prazdiccio possit extraneis relinqui, & tertia vni ex filijs vel nepotibus per viam meliorationis contradi, vt per legum lib. 3. tit. 1.

¶ Item secundo legitima est quota hereditatis, l. partitum. C. de inoff. testat. Sed melioratio est quota bonorum, l. si quis servum. §. si cum l. sequenti de leg. 2. igitur, & c. & si dixeris melioratio potest heriti quota, vt puta in tertia vel quinta hereditatis, negatur. Immo in quota bonorum, vt per legum lib. 3. tit. 5. l. 9. Cris. Mantalues. quem vide.

¶ Tertio, legitima debet relinqui filio titulo instituti. arbitrat. nouissima. C. de inoff. testat. melioratio vero est przlegatum. d. l. si quis servum. unde potest nōn heri. l. cum de legat. 3. & in codicillis, & conseruatur per arbitrat. ex causa. Item repudiata hereditate, potest filius habere, vt per legem Taurinas 12. 35. lex etiam que permittit hanc meliorationem, ponitur sub iur. de legat. & consequenter dicta melioratio est legatum, arguendo a situatione tituli. vt per gloss. in c. ubi qui de rescriptis libro 6. cum similibus.

¶ Quarto. In legitima pater nil potest facere in prazdicium filiorum, vt l. cum inuicem, & l. quoniam in priuilegiis. C. de inoff. testat. arbitrat. nouissima. arbitrat. unde si pater, eadem iur. Sed in melioratione tertiz potest grauameo imponere, vt hac lege, ergo oon est legitima. que est portio debita de iure nature quam pater filijs relinquere tenetur. l. cum est pater. §. de inoff. testat. arbitrat. vt cum de appellatone cognosc. §. aliud quoque capitulum. c. l. 1. 3. c. Raynaldus de iust. nec e competit filio sup.

¶ Quinto. In melioratione tertiz potest pater grauameo imponere restituendis aut fidei commissis, vt leg. vnum ex familia. §. sed si fundum. a contrario locum. ff. de legat. 2. & ibi Bartol. & hac lege expresse cauetur, vt paulo ante diximus. ergo non est legitima, pro qua sola competit querela inofficiosi testat. & alia remedia.

ad hoc glossa in l. in verbo naturalis ff. de bonorum possessione contra tab. quam notat Bald. in l. fin. C. de natu. libe. & in c. 1. de consuet. in principio fin. col. & in c. innotuit de elect. in 2. col. verfic. queritur nuncquid ista tanquam possessionem.

- X. § Sexto, legitima debetur filio in omnibus rebus hereditariis, nec cogitur eam recipere in vna re vel in pecunia, vt l. fin. § repletiorem C. de inoffic. testa. Bart. in l. fin. quoque in fine ff. de heredi. insti. & ibi Bald. & Iohes. de Imola. & alij recentiores. Guiller. & Pan. in d. l. fin. §. Abb. in c. Raynaldus. penult. col. de testa. facit l. 2. C. quando & quibus quarta pars heredi. de be. lib. 10. Sed predicta melioratio potest licet in vna re, l. non amplius, §. fin. de lega. 1. & ibi notatur lex Tauri 19. supra post legē filii. 213. ex quibus omnibus concluditur, quod melioratio tertie, non est legitima, sed prælegatum respectu filiorum. Sed respectu extraneorum est legitima, quia non potest eis relinqui in præiudicium filiorum. vide que scripti super d. l. 9. feri. in l. 5.

- XI. § Ex istis inferitur, quod cum sit prælegatum, potest imponi conditio vel gravamen: vt hic disponitur, & recte facit l. ab eo. C. si de iur. & in l. 5. sciendum, ff. de lega. 3. hic allegata. Cynus in l. ex tribus. C. de inoffic. testa. quando aliquis potest alicui aliquid adimere: potest eum gravare, sicut quādo aliquid concedit l. filium familiam, §. 1. de leg. 1. l. 5. sciendum de lega. 3. Sed patet potest tertiam adimere vni filiorum & alteri concedere per dictam legem regni fore legem libro 3. c. 11. §. 1. 9. & per istam glossam.

- XII. § Item si potest pater filium gravare in tota tertia, illi adimendo, fortius poterit in parte, gravando de restituendo vel alias ponendo aliam conditionem. arg. l. que de reo ff. de rei vendic. & c. paterfamilias, §. si cum totum de offi. deleg. & authentica multo magis. C. de sacrosanct. ecclie.

- XIII. § Item dispositio legis & testatoris equiparatur. auctor de nuptiis, §. disponat talia. 4. l. filium quem habentur. C. familia bene fundanda. Sed hoc potest facere lex ista, de quo nemo dubitat. ergo & testator: vt l. 1. C. de sacrosanct. ecclie.

- XIII. § Ex predictis similiter inferitur, quod non sufficit quod conditio impleatur in prima persona granata: vtamodo res deinde censetur libera: sed semper durat conditio in alijs personis sub iugis in infinitum. cum appellatione descendens omnes in infinitum contineantur. l. fin. C. de fin. & legi. bene auctor de hereditariis que ab intestato defer. post principium, talia. 19. Bald. in c. 1. col. in titulo quid sit inofficiosa glo. & Demi. in c. statum de heredi. lib. 6. in verfic. in me. Alexand. consil. 60. Incipit redemptio rito themate secundo volumus.

- XV. § Item quando res de qua agitur per plures personas & per plura & diversa tempora ambulat, vel per diversos gradus: in vtraque persona intelligitur reperta conditio. l. si hereditas §. qui filium ff. de testa. re. facit l. minus ff. de offi. procur. l. si & re. ff. si servus vendi l. si quis ea legasset, ff. de cond. & dem. Bald. in l. hunc anatum §.

col. C. de impub. & alij. de quolibet scripti in libello de maiestate, quæst. 13. & 86.

§ Adde predictis quod legitime filij potest adijci conditio vel gravamen consensente filio, qui potest renuntiare toti legitime: nec per hoc dicitur minuire patrimonium suum, sed nolle acquirere, l. qui autem in principio, ff. de his que in fra. credi. nec filij patris contentientis ex hoc possunt conueniri l. patrum & l. debitorum, ff. de his que in fra. credi. l. si pater. §. si maritus, ff. de donationibus inter virum & uxorem l. sed si possidente, §. sed si filium ff. ad trebellian. vbi in dubio non videtur quis renuntiare legitime in fraudem creditorum. facit glo. fin. in c. quemvis patrum, de patris lib. 6. facit l. non patris, §. si quis sua manu. ff. de contra. tab. & 6. portia. n. 8. l. 5. & 6. facit l. Papianum. §. Si conditio ff. de inoffic. testa. & l. parentibus. C. cod. vide Iohes. de Imola in l. filio præterito, ff. de inoffic. rupto. col. 4. post Bald. & ibi Pedrus de Castro. vide Iohes. Andr. in spec. de testam. §. Sequitur. Albericus & Salic. in d. l. parentibus. C. de inoffic. testa. Angelus in l. qui se patris. C. unde liberi. Ludovicus in l. postumo. C. de bonorum posses. vide gloss. in l. si quando, §. generaliter. C. de inoffic. testa. & in l. secunda. C. si quis in fra. patris & ibi Albericus. Ad idem l. non videtur, §. re.

§ Non obstat predictis d. l. si quando, §. illud XVII. & generaliter. C. de inoffic. testa. & l. fin. C. de posit. quia generaliter loquuntur, quando filij in vita patris paciscuntur cum eo. quous si post mortem patris paciscantur approbantes patris testamentum: vt d. §. illud. in fine & d. l. fin. secundum Cynum in l. patrum. C. de colla. & multo fortius si filij paciscantur præseure patre & consentiente vel saltem non contradicente, secundum Bart. in l. que datur. pen. col. ff. soluta matrimoniis. Idem si præsentibus fratribus & non contradicentibus. quia videtur alicuius eis fauorabilis & lucrativus. glo. in l. penult. que incipit cum servum, ff. de condi. causa data, verfic. fortis. qui consensus videtur durare & non mutatio voluntatis, c. maiores de baptismo. & in repetitione l. Celsus. ff. de r. m. ap. etiam si filij postea nascantur, vt per Bald. in l. illud §. 1. col. verfic. quid ergo dicemus in renuntiatione. tenet gl. in c. quantum patrum, & ibi doctores, signanter moderni ibi repetentes.

§ Ad predicta vide l. Tauri §. 8. & 27. quæ com sunt declarationi, extenduntur ad præterita, auctor. de filij ante dota. infra. §. 1. & c. cum in d. r. m. glo. in data libris existeret doctores in c. fin. de consuet. Bart. & alij in l. omnes populi, ff. de iust. & iure. Bald. & Salic. in l. leges & constitutiones. C. de legi. 2. col. in 3. nota. ipsa enim declaratio trahitur ad præterita. auctor. de r. m. ap. mal. §. fin. colla. 9. præteritum si factum habet dependentiam à præterito glo. in clem. 2. verfic. in posterum de a. et & qualis. & traditur in fine dictarum legum.

§ An gravamen positum in futuro, videtur XVIII. repetitur in prælegato vel melioratione ter-

etj & quinti. vide Bartolam in leg. licet. columen. 3. versum. circa materiam legum quare de legat. 2. & in leg. cum sermo. ff. de condit. instum. & in l. exia. ff. de condi. & demon. & in leg. ab omnibus. §. cum quidam de legat. primo. & in leg. final. ff. de deli. excep.

XIX. Si praelegatum tertij elinquitur duobus filiis vel nepotibus, an grauanem vni eorum inuicem, videatur omnibus impositum. vide Bartol. in l. qua conditio in principio. ff. de condi. & demonst.

XX. Grauanem omnibus impositum, debet inter eos pro rata distribui. l. Titio heres de leg. 3. & ibi Bartol. & alij.

XXI. Grauanem impositum filio in tertio, transit ad substitutum, vide Bartol. in dist. leg. qua conditio in fine principij & in dist. l. licet. ubi est bonus certus.

XXII. Si filius em praelegatum tertium granatur, quod Titio tradat annuatim decem, filius non licet acceptare praelegatum, quapropter diuiditur inter omnes fratres. An ipsi fratres omnes tenebuntur tradere Titio annuatim decem, videtur quod non, 6. partia. r. r. 9. l. 5. verius tamen videtur quod potest cogi per Titium quod accipiet & sibi cedat decem annuatim. l. cogi. §. si ego & ibi Bartol. ff. ad Trebellic. notatur in leg. eam quoniam, C. de fideicommissis. & in l. libe. a quo. §. si ex testamento in fin. & in l. qua poterat. ff. ad Trebellic.

Teneatur autem adire officio iudicis. gl. Angel. & alij in l. si legatum ff. ad Trebellic. gloss. & Bartol. in l. fin. C. de in l. qua poterat. & in l. non est cogendum cod. tit. ff.

Restitutor vel reddere cogitur actione ex testamento. gloss. in d. l. non est cogendum, & in l. si legatum & ibi Angel. ff. ad Trebellic. gloss. in l. fin. ff. de fideicommissis. Bartol. pe. & in l. legatum. §. 3. ff. ad Trebellic. & in l. fin. scriptura. C. ad Trebellic. gloss. Bartol. & Angel. in l. facta. §. si in qui m. r. r. Nisi testator disposuisset cum non cogi adire ad instantiam substituti, quod potest secundum Angelum post gloss. in l. datus in principio cod. tit. ff.

XXIII. Item pondero illud verbum (a aliquo.) Dicitur, aliquis, est relatiuum supponens diuersitatem circa personas qua refert. gloss. in d. l. de probendis in §. ad hoc verbo, incerta. Ad hoc ergo ut possit fieri melioratio tertiae, oportet quod sint plures filij, vel deinceps detes, ex quibus vnus vel plures eligantur ad dictam tertiam. quidam autem vnus solus superest filius, non cadit electio vel proisio. vnde si mandatur provideri alicui de aliquo beneficio in ecclesia certa, & ibi non est nisi vnicum beneficium, de illo non potest provideri. quia verbum aliquo est relatiuum supponens diuersitatem & pluralitatem beneficiorum, vt colligitur ex praedicta gloss. & ibi notant Ioan. And. & alij. similiter probatur in hac lege. ibi. De fin. hris, o descendentes. Requirit enim filiorum vel descendendum pluralitatem, non ergo sufficit quod sit vnicus filius vel descendens ad hanc tertiam. ne licet rationem consequendam, cum nota haereditas sit ei legitima, in

Palacio Rom.

qua nullum potest grauanem imponi, excepta quinta, quae etiam extraneo potest relinqui. vt dicta lege feri. tit. de las mandas l. 9. Si autem pater hanc tertiam alteri relinquit, competit filio querela in officio testamenti, vel ius agendi ad supplementum legitimae, vt l. cum modo. C. de inoffic. testa. cum concordantibus, in d. l. dicta l. 9. tanquam pro legitima in qua nullum cadit grauanem, vt sepe dictum est. Tunc ergo demum potest fieri huiusmodi electio vel melioratio, quando plures sunt filij vel descendentes, ex quibus vnus vel plures eligantur, & tunc potest similiter grauanem imponi. Secus si vnus solus. nam ranc melioratio fieri non potest, nec grauanem imponi. quia grauanem meliorationis praesupponit eius validitatem. argum. l. item. §. de verbi obligat. & c. ad discutiendum despon. imp. in alibi itaque meliorationis conditio addici non potest, vt d. l. quod popille, ff. quando dies legati cedit. vbi legatum popille quando nupserit, si ea minor quam viri potens nupserit, non ante ei legatum debebitur, quam viri potens esse coeperit, quia non potest videri nupta, quae virum patri non potest.

[Quae le puedan poner el grauanem que quisieren.] XXIV.

Per hanc legem est sublati hodie longa aduocatum & iudicum contentio. multi enim non leues ad dices ante huius legis editionem tenebant contrarium eius quod hic deciditur, pluribus iuribus, rationibus, & auctoritatibus muni. primo dicebant quod tertiam bonorum in qua potest pater meliorare vnum vel plures ex filiis, argum. l. vnus ex familia. §. si datus de leg. 2. vbi expresse hoc dicit doctor de Segura. saltem respectu extraneum est legitima, quam non nisi filius pater relinquitur tenetur, vt supra legum l. 3. tit. de las mandas lege 9. & si forsitan extraneis relinquitur, possunt filij impugnare testamentum patris per querelam inofficij testamenti, vel ius agendi ad supplementum, vt leg. quoniam in nouella, & l. si quando, C. de inoffic. testa. & 6. partia. r. r. 3. l. 5.

Item sicut in legitima circa eius valorem, XXV. attenditur quantum valeant facultates testatoris tempore mortis, vt l. cum queritur, C. de inoffic. testa. ibi mortis tempore. Notat Bald. in leg. si qua pena in prima littera. ff. de his qui sunt sui vel alieni maris, doctores in authentica nouissima, C. de inoffic. testa. & diximus supra lege 34. l. ita quando agitur de valore tertiae bonorum, attenditur quantum valent facultates testatoris tempore mortis, vt leg. 23. supra eodem ibi. Ita consideratum a le que fin bues valorem al tiempo de su muerte. Ergo dicta tertia est legitima.

Ad idem facit l. vnus ex familia. §. sed est fundit. ff. de leg. 2. vbi dicitur quod si testator mdat haeredi, quod det fundum vni ex familia, quem elegerit, si eligat vnum ex familia, non poterit illum grauaré, vt relinquitur illum fundum alteri extraneo. ergo idem videbatur dicendum in melioratione tertiae.

Fif

¶ Pro

XXVII

¶ Pm contraria parte que olim & hodie veritate sonet, inducebatur, primo. certum est quod filius melioratus in terra à patre, videtur ab eo honoratus. quia si eum pater non elegisset seu meliorasset in terra bonorum, ipse solus non haberet dictam tertiam, sed omnes filij simul vocarentur ad eam. ergo videtur filius à patre melioratus honoratus similiter ab eo. Ergo potuit cum grauare, vt leg. *ab eo. C. de fideicommissis cum similibus.*

XXVIII

¶ Præterea facit lex. Si fundum per fideicommissum, §. fin. de leg. 1. vbi si filium meum pupillum heredem instituo, cui substitutum non dedi, possum filios meos ab intestato succedere gratuari in legitima filij mei, quia cum poteram filio meo dare substitutum, l. 2. §. de vulgari & pupillari. Et venientes ab intestato excludere, eo quod substitutum non dedi, videor tacite venientes ab intestato eligere & ad successione filij mei vocare, & consequenter videntur eos honorare, ergo possum eos granare, non solum in bonis que filius habuit à patre, & sic in legitima ipsius filij, verumetiam in bonis que filius aliunde habuit: quia omnibus aliis bonis poterat testator dictus venientes ab intestato prout, substituendo filio pupillariter, vt notatur in l. ex tribus, C. de iusticiis testam. & l. Papinianus, §. Sed neque impuberes, ff. eodem, & l. arripit. C. de legat. vbi habetur quod si pupillo à patre datus est substitutus pupillaris, potest granari in omnibus per fideicommissum ab ipso patre substituente, non solum in bonis que habuit à patre, sed etiam in legitima debita pupillo, & in bonis ipsius pupilli.

XXIX

¶ Præterea quo ad potestatem imponendi onus seu grauamen alicui, paria sunt ei legare. iuxta l. ab eo. C. de fideicommissis, vel ab eo non adimere id quod adimere poterat, vt lege prima §. Secunda, ff. de legat. 3. vbi, vel dum eis non adimimus. L. si fuerit in fine, ff. eodem. Ad idem l. consueuerunt ff. de iure iudiciorum. vbi consilium Pauli inquit, ideo fideicommissa alicui dari posse in testamento succedentibus, quoniam creditur patrem familias sponte sua has relinquere hereditatem legitimam. Et per dictum §. secundum Cynus in l. ex tribus prædictis, assumptis hæc regulam, par esse quid legare, vel non adimere quod potest, à onus imponendum. Cum autem pater non adimit filio tertiam meliorationis, quam ei adimere poterat, alterum forte meliorando, vel neminem, immo eum meliorauit, ergo dictum onus ei potuit imponere.

XXX

¶ Ex qua ratione inferitur quod substitutus pupillaris datus filio, potest grauari in legitima, in qua substitutus fuit pupillo, vt firmat Bald. in locum vtrum, final. solutus. C. de fideicommissis. Sentit Bartol. in l. Papinianus, §. si quis impuberi, ff. de iusticiis testam. Cynus & Bald. in d. l. ex tribus in fine. & hæc est communis opinio. licet Fulgys minus bene sentiat contrarium.

XXXI

¶ Idem in quocumque alio ad quem legiti-

ma filij deuoluitur ex aliquo casu, puta quia filius moritur antequam immineretur, vel quia repudiante: quia ille ad quem deuenit, tenetur ad onus in legitima appositum, vt leg. cum patrum de leg. 2. & ibi notant Bald. Angelus & Paulus. intelligentes hoc in legitima filij.

¶ Ex quibus omnibus inferitur ad propositum, quod licet hæc tertia diceretur inter filios legitima, respectu extraneo onus. non posset vnum eligere, & alios priuare, cumque filium melioratum potuit à dicta melioratione excludere, alium meliorando vel neminem, & hoc non fecit, immo eum voluntarie meliorauit & sponte, potuit ei onus imponere inter filios ex eo descendentes in forma hæc traditam, cum ad tertiam veniant ad eum electione & voluntarie, non autem legis necessitate. nam cum pater filium melioratum, & omnes ex eo descendentes excludere poterat, à fortiori aliquos ex eis, vocando solummodo filium maiorem ipsius filij meliorati. ¶ Sed notum est in iure quod ille qui potest grauare in omni quantitate, potest diuidere. dict. l. vnum ex familia. §. Sed si duos, ff. de leg. 2. Item qui potest grauare in quantitate, potest in tempore, vt voluit Bart. in dict. l. vnum ex familia. §. si duos, per textum ibi.

¶ Præterea aut istud onus debet remoueri eo quod est in prindicium filij meliorati, & hoc stare non potest, quia non potest dici à patre grauatum, à quo poterat in meum excludi, si alium meliorasset. maxime quia si filius in dicta conditione seu grauamine non consenserat, non fuerat sibi melioratio relicta per quod beret maius prindicium filio meliorato & eius filijs.

¶ Ant dicimus quod dicta conditio tendit in prindicium nepotum patris disponentis, hoc est filiorum meliorato, eo quod ad fratrem suum maiorem denegare debet, & hoc similiter stare non potest. tum quia pater eo præcedebat tempore, quo avus meliorauit filium & apposuit illud vinculum. quo tempore nulla legitima, nec tertia eis erat debita, pater eos præcedente.

¶ Item quia l. quoniam in prioribus, quod grauamen à legitima reicit, non habet locum in nepote testantis, non obtinere primum locum. leg. Sed si in conditione, §. nepos & l. Secum in principio, ff. de heredi. inst. l. 2. §. si sub ea. ff. de contra tab. l. 2. §. Secunda m. ff. de suis & legi. hered.

¶ Item poterat auus eos omnes excludere, si alium fratrem melioraret, ergo à fortiori aliquos ex eis.

¶ Ad hoc vltra prædicta est lex regni ferri in ego li. 4. tit. 4. De los bienes que pertenecen por natura l. 1. Jacipit. Quando no en condicemos algunas cosas. Cuius verba sunt. Si el padre, o la madre de aquella tertia parte de los bienes diere alguna cosa a sus hijos, o alos nietos specialmentes, aquella sera eslabile como le fuere mandado, no el hijo, ni el nieto lo que oviere de aquella tertia parte, no por ende hazer alguna cosa sino lo que mandare el padre, o el abuelo. Et licet dicitur, leges

XXXII

XXXIII

XXXIV

XXXV

ges illius fori non sunt in usu, forent. Ex causa-
tamen vel eius ratione argui potest, ut vult *gloss.*
in cap. vniuersi de iudic. illa enim lex fundatur su-
per ratione predicta, ergo, &c. Præsertim cum
lex fore legem lib. 3. tit. de las mandas, quæ ex ea
sumptæ originem, idem videtur disponere.
Postea emanauit ista lex quæ tanquam poste-
rior ad priores debuit referri. *Lex et postero-*
res, ff. de legibus.

XXXVI. ¶ Restat nunc respondere ad ea quæ in oppo-
situm adducta sunt. Primo ad id quod dice-
batur quod tertius bonorum est legitima. certè
non est, quia legitima propriè sumpta est illa
portio à iure taxata, quàm patet vniuique fi-
liorum nec esse habet relinquere. & si non re-
linquatur, ad eam consequendam compen-
ti querela inofficiosi testamenti, vel ius agendi
ad supplementum legitimæ, vel querela inof-
ficiose donationis, ut *Lex quæritur, & authen.*
verissima, C. de inoff. test. l. Papianam, §. quæritur ff.
ord. C. de inoff. donationibus per totam. Sed nulla
imponitur necessitas patri dictam tertiam re-
linquere omnibus filiis, nec præcise vni, sed pa-
ter potest vni vel duobus quos elegerit, eam
relinquere, & consequenter alios ab ea ex-
cludere, ergo non est inter eos legitima. & per cõ-
sequens cessat, l. quæritur in prioribus in contra-
rium adducta, quæ solum à legitimæ grauamen
excludit.

XXXVII. ¶ Item maioris & legitimæ ponuntur ut
dixerat, ut supra lege proxima, ergo non sunt idem,
l. si idem, C. de codicillis, cum similibus. Item legiti-
ma debet filio relinqui titulo institutionis, ut
dicta §. alius quoque capere non auctorem cum de ap-
pella. cognoscatur. cum aliis de quibus supra di-
ctum est. Sed dicta maioris potest titulo legati
relinqui, ut sup. lege proxima, ergo, &c.

XXXVIII. ¶ Non obstat similitudo quam habet cum
legitima, in eo quod vtrouque casu in spicitur rē-
pus mortis, quando agitur de valore tertie seu
legitimæ, quoniam et dicta similitudine, non
interruit quod sit idem, quia nullum finale est,
idem *l. mercis, ff. de verborum sign. notatur in leg.*
quod Nerva, §. de poss. Nec sunt in omnibus si-
mililia, quia legitima debet relinqui iure insti-
tutionis, tertia vero potest concedi titulo le-
gati vel donationis, vel quoquo relicti titulo
relinquatur, ut supra lege proxima cum simili-
bus. Est ergo quoddam prælegatum à patre vo-
luntariè relinquentem in filio quem ipse pater e-
legerit, l. quæritur, C. familie heresceda, itaque im-
proprie appellatur legitima inter filios. respo-
cto tamen extraneorum potest dici legitima, ut
supra dictum est.

XXXIX. ¶ Non obstat, *l. vtrum ex familia, §. Sed est fun-*
dum, quia ibi electus, non dicitur habere rem
ab hærede eligente, sed ab eo qui dederat po-
testatem eligendi, ut probat ibi textus in prin-
cipio, & sic hæres nihil videtur præstare de suo,
ut dicta l. vtrum ex familia, §. quod ff. de Falcidia. Ideo
non potest ab hærede grauamen imponi. Præ-
terea in d. §. Sed est fundum, imponitur necessitas

Palacio Rari.

hæredi eligere vnum ex familia cui fundum re-
linquat. ideo ibi hæres nil videtur de suo reli-
quille, & consequenter non poterit tum quæ-
re legem grassare, *ut d. §. quod ff. de Falcidia. ibi, quid*
enim est quod de suo videretur reliquille, qui
quod reliquit, omnimodo reddere debuit. At
in casu huius legis nulla imponitur necessitas
patri per dictam legem fori, meliorandi aliquæ
vel aliquos ex filiis, potest tamen si vult, & cõ-
sequenter videtur gratiam facere, & potest o-
mnis imponere.

¶ Non obstat si dicatur quod etiam in casu
§. *Sed est fundum*, fanebat gratiam hæres eli-
genda vnum potius quam alium, quia licet de
necessario debuisset eligere vnum ex familia ex
præcepto testatoris, & in hoc erat necessitas, in
qua nemo liberalis existit, nec liberalitatem
exercere dicitur, ut *l. si de bonis, C. de test. tit. l.*
& per consequens non erat liberalitas in dan-
do, nihilominus tamen erat liberalitas in cui
dando, ut vult ibi aliqui doctores. est bonus
textus, & ibi notat Innoc. quem alij referunt &
sequuntur in c. relatum de prebendis. unde ratione
huius liberalitatis, quam exerceuit hæres in eli-
gendo, videbatur quod potuisset grauare. & ta-
men ibi dicitur quod grauare non potuit, ex eo
forte quod ista gratia venit secundario, non
principaliter in huiusmodi electione. illud autem
in quod principale est, non quod secundario
accedit, est attendendum, ut l. principalis, C. de li-
berali causa, gloss. nota in c. quæritur patrem de pallio
lib. 6. sup. verbo de testamentis. & ibi notat Dominicus
multa cum similibus, vbi videas super hoc in-
formationes super causis Petri & Roderici dela
Hoz. vbi vtrique pars in fauorem sui in duce-
bat hanc legem. videas per te, & ibi aliqua
reperies, quæ faciunt ad propostum huius le-
gis.

¶ Descendentes legitimæ qui a iure de iure de las
poder heredes. Videtur ista lex excludere spu-
ritus & incestuosos, & admittere indistinctè
naturales tantum. non ergo poterit pater fi-
lium spiritum meliorare, ut hic aperte colli-
gitur, & fore legem, lib. 3. tit. de las mandas. l.
9. vbi ista eadem verba ponuntur. à qua sum-
pta sunt ista lex. Idem tenuit doctor de Segura in
repetitione dictæ legis, vtrum ex familia, fol. sexto co-
lumnæ quarta.

¶ Ad maiorem huius legis & materis elucidationem,
præmitte quod illegitimus dicitur, qui
non est ex legitimo matrimonio natus, unde
comque nascitur, sine fuerit naturalis tantum,
sine spiritus, sine incestuosus, quia illegitimus
est nomen generis, ut colligitur ex lege 9. supra.
Illegitimorum autem plures sunt species, ut
plene dictum est supra lege 9. & in.

¶ Deficientibus hiis legitimis aliisq. defici-
entibus, etiam legitimis, filius illegitimus na-
turalis seu spiritus est hæres matri ex testamen-
to seu ab intestato, etiam si starent ascenden-
tes. nisi tales filij illegitimi essent nati ex dam-
nabili coitu, per quo venit matri pena im-

ff. 2

posen-

ponenda mortis, vel pater eius fuerit monachus vel presbyter vel maritus monialis, vt leg. 9. supra.

XLIV. § Si vero agitur de successione patris, aut loquimur in naturali tantum & ab intestato, & non est patri successibilis nisi in duabus viciis, hoc est in sexta parte hereditatis. ita hodie sicut olim, vt diximus supra lege 10. versic. 17. ex testamento autem deficientibus descendenti- bus ex legitimo matrimonio natis, etiam si starent ascēdētes, possunt admitti ad omnia bona patris, vt d. l. 10. versic. 46. Aut filius est spurius vel incestuosus, & non est patri successibilis, *autem ex complexu, C. de incestu nuptiu. nisi tantum respectu alimentorum, cap. cum haberet de in qui daret in mat. quam possit per adulter. diximus supra lege 9. versic. 25.*

XLV. § Nunc ad propositum istius legis. Aut melioratio tertia fuit facta à matre, & tunc, deficientibus filiis ex legitimo matrimonio natis, & si ascēdētes testatoris supersunt, potest pater filio meliorato graueni imponere, quod dicta tertia veniat in filium naturalem seu spocium, quia, vt diximus, filius spurius, est patri successibilis, nisi in casibus in dicta leg. 9. deli- gnatis.

XLVI. § Aut pater fecit dictam meliorationem ter- tiæ partis bonorum, & non potest grauari filium melioratum, quod tertiam meliorationis restituat filio spurio in quemcumque euentum. Et si deficient ascēdētes, quia filius spurius nil præter alimenta potest expere ex bonis pa- tris, vt dictum est. Aut erat filius naturalis tan- tum, & tunc deficientibus filiis & aliis ex legiti- mo matrimonio descendētibz, etiam si ascēdētes starent, potest filius melioratus grauari quod restituat dictam tertiam filio natu- rali, quia filius naturalis, est patri successibilis ex testamento, etiam stantibus ascēdētibz. & ita est hæc lex intelligendo verba sequentia. ibi. *A falta de los descendientes, que la puela facer entre sus ascendientes.*

XLVII. § Quid si pater vnicum tantum habet filium, appositum grauenam in tertia bonorum iuxta formam hic traditam, potest quod post eius mor- tem restitueret filio eius maiori, donec pater possit hoc apponere grauenam, vel quod non per istam legem in principio. Cuius verba mul- tipliciter sunt ponderanda.

§ Primo illud verbum, quando, in principio legis positum, quod verbum sua propria natu- ra inducit conditionem, i. *quod possit, ff. quando dies legari cedit. commendat Bartol. in l. 1. ff. de condi. & demonst. col. 7.*

XLVIII. § Item pondera verbum, *inter alia.* Meliora- tio est propriæ portio illa quam filius consequi- tur titulo donationis seu prælegati, vt supra lege proxima & lege 17. & de ea potest pater ad libitum inter filios dispoſcere, iuxta legem regni *foro legum lib. 3. tit. 1. de las mandas l. 9.* quæ patri nullam imponit necessitatem relinquendi ter- tiam meliorationis vni certo filio vel omnibus,

sed ei vel eis quos ipse elegerit, itaque dicitur melioratio ex parte meliorantis, quia ei est da- ta facultas conferendi eam alicui vel aliquibus filiorum quos elegerit & ab aliis auferendi. Ex ex parte meliorati, quia consequitur vltra suam legitimam, portionem quam patri ei relinque- re non tenebatur, vt colligitur ex dicta lege 9. & supra lege proxima. Ideo tertia melioratio- nis, est aliud à legitima, vt ibi probatur.

§ Hoc enim similiter probat propria natura vocabuli, quia melioratio respicit honorem. nam idem est dicere melioratus, quod honoratus. vnde ratio honoris in ea potest appone- re onus seu grauenam, vt leg. ab eo. C. de fidei- commissa.

§ *Entre los ofraños.* Extraneus dicitur tribus **XLIX.** modis. Primo extraneus à cognatione vel fa- milia, vt l. 1. *nam ex familia, §. Sed si fundum de lega- tis 2. & l. 1. peto. §. fratre herede.* & de isto loquitur ista lex. Secundo dicitur extraneus à filiatione & ordine librorum, vt sunt agnati, de quibus superius dixerat ibi, *entre sus parientes.* Tertio dicitur extraneus à fuitate, vt emancipatus & ei similes, secundum Bald. in l. Si emancipatus. col. 2. C. de collat.

§ Et que de otra manera no pueda poner grauenam **L.** omni dubio tertia. Ista verba denotant ordinem & formam superius positam, contra quam testa- tor facere non potest, & si faciat, nihil agit. Si ergo stantibus ascēdētibz mandet quod fiat restitutio alteri de cognatione, nihil valet. Iux- ta notata in l. *disponit, ff. mandati. & in c. cum dilecta de rescriptis per Abb. post Goffredum in c. fin. de testi. spo.* non tantum quando expresse fiat contra formam, sed etiam si citra seu præter. c. *procuratorem de offi. dele. c. si cas de electione lib. 6. & ibi glof. & doctores.*

§ Quid si filius fuit melioratus in tertia bo- norum, & fuit impositum grauenam, quod de- ficientibus descendētibz legitimis, meliora- tus post mortem restituat alicui ex ascēdētibz, ita vbi omni filiis naturalibus testatoris. vide- tur quod oia, per istam legem, quæ vult quod deficientibus legitimis descendētibz, fiat inter descendētes illegitimos, qui habeant ius succedendi. Ex his deficientibus, fiat inter ascē- dentes, ergo his stantibus, non potest fieri inter ascendētes. Dicis quod si facta fuit melioratio à matre, non valet dictum grauenam, quia fi- lius naturalis & spurius, est patri successibilis ex testamento & ab intestato, etiam stantibus ascēdētibz, vt supra lege 9. versic. 25.

§ Si autem fuit melioratio facta à patre, tunc est maior dubitatio. quia licet ex testa- mento filius naturalis sit patri successibilis, etiam stantibus ascēdētibz, ab intestato vete- re succedit in duabus viciis. *autem ibi dicit, C. de naturalibus lib. 6. pariter total. 13. libro 8.* Et diximus latè supra in lege 10. versic. 17. Item licet filius naturalis ad successionem pa- tris, secundum vel præter eius voluntatem, co- tra voluntatem tamen eius, admitti non po- test.

test, ut est gloss. in l. 1. §. 1. ff. de contr. a tab. locum de timore in l. 1. ex factis. ff. de vulgari & pupillari, in principio. Secus in ascendendibus, quorum successio est necessaria, nec a filiis possunt exheredari, nisi ex causis in iure expressis. ad hoc lex 6. supra eodem.

LIII.

¶ Mandamus que valent pater semper, a por et tempore que el testador declarare. ¶ Nota quod possum meliorem vnum ex filiis meis in tertia bonorum, ut illam teneat, per vitam suam vel usque ad decem annos, & post illam alteri restituat fratri, ut est casus in l. vnum ex familia, §. sed si fundum, ff. de legat. 2. vnde illa lex sumpta fuit. & vide doctorem de Segura in sua repetitioe fol. 14. columna. 3. qui per illum textum in terminis nostris loquens ita decidit. quia isto casu videtur dividere commoditatem tertie inter ambos fratres. quod mihi permittitur per illum textum. Procedit enim agitur de persona ad tempus. leg. qui planti la segunda. ff. de vulgari & pupillari. ut ibi late per eum. Hoc est quod dicitur illa lex ibi, Per el tiempo que el testador declarare.

LIV.

¶ Sed in quantum dicitur doctus de Segura sentit, quod non potest testator gravare filium meliorem, ut restituat tertiam bonorum alteri perpetuo, quia est legitima in qua nullum potest gravamen imponi, hic disponitur contrarium, cum dicitur, Que vale para siempre. Idem erat olim iudicio meo, ut dictum est supra ista lege in principio. Concluditur ergo quod hodie pater meliorem in tertia filium, potest sibi gravamen imponere, quod illam integram restituat alteri fratri, vel partem, ad tempus, vel perpetuo per istam legem singularem.

LV.

¶ Potest etiam pater dicere, quod dicta tertia in eius nepotem filium filij maiorem meliorari, & post eius mortem dividatur inter eius heredes, & hoc etiam important illa verba. Para siempre jamas a por et tempore que el testador declarare. Iamcis superioribus ibi, Que pueda hacer me el dicho testador los racionales & summissones, &c.

LVI.

¶ Et quia dixi quod potest gravari filius melioratus in tertia parte bonorum, quod restituat partem eius alteri, iuxta formam hic traditam, scias quod pars potest accipi tripliciter. vno modo dicitur pars subiectiva seu predicamentalis. Alia dicitur pars integralis. Et in intellectu harum partium laboravit gloss. in lege Si mater, §. Si qui iter, ff. de exceptione rei indicat. & non bene intellexit secundum Paulum de Castro ibi. Alia dicitur pars quotativa. Pars subiectiva dicitur, ad cuius positionem sequitur positio totius, ut est genus quod se habet ut pars, & ad positionem speciei porta hominis, sequitur generis, puta animalitatis: quia si homo est, ergo animal est. Sed non sic conuerso, ad positionem generis, sequitur positio speciei, lege si quis certum intercomparat, ff. de legat. tertio.

Palacio Rem.

¶ Pars integralis est illa in qua dicitur totum conuerso. quia illa dicitur integralis, ad cuius positionem non sequitur positio totius. nam suodum est totum integrale, dividitur in partes integrales, scilicet viamfructum & proprietatem. Propterea si quod totum remoueat, non est plenus fundus. Idem dicimus in pariete qui est pars integralis domus, ut notatur in legere de dacione, ff. de verborum significatione.

LVII.

¶ Alii dicuntur partes quotative in quibus vna remota nihilominus in aliis partibus consistet fundus totus, secundum Bartolum in leg. re conuicti, colum. quarta. ff. de legat. tertio. ut sunt tertia, quarta, quinta & similes. de quibus ibi per Bart. & Paulum in d. §. Si qui iter. aliqui per doctores in l. stipulantes non dividuntur, ff. de verborum obligatio. in his omnibus partibus, potest praedicari lex ista.

LVIII.

¶ Ex ista lege potest inferri generaliter, quod quibuscumque verbis utatur in concedendo tertio filio, videtur cum in tertio vel quinto meliorari. vnde si dixit, filium meum Petrum in tertio, etiam si non dicat meliorem, vel bonorum meorum, subintelligitur. facit l. vigesima sexta supra eodem, ibi. Enimade. Ex lege 11. de los juyz en libro de donaciones. vbi dicitur quod veritas inspicienda est non verba, ad idem & dilecti filij de iudicio, & Specul. de adu. §. 6. vers. vel ita sunt nonnulli. Ad idem sexta partita. tit. 3. l. 6.

LIX.

¶ Illud quod ista lex disponit, antea reocit doctus de Segura in repetitioe legum vnum ex familia de legat. secundo, fol. 17. col. 3. vers. ex hoc ego quem videas per te. vide etiam legem primam, C. de his que sub modo, sensu Bartol. in lege vnum ex familia, §. sed si fundum, ff. de legat. secundo.

LX.

¶ Si pater vni filiorum praelegauit tertium & quintum, postea in alio testamento vel codicillo praelegauit alteri, reocatur primum praelegatum, l. Tunc testamento & ibi Bartol. ff. ad legem Falsidiam.

LXI.

¶ Praelegatum sub conditione, si sine liberis decesserit, restituatur intelligitur de legitimis argumento leg. 1. ff. soluto matrimonio. non de naturalibus, vel in seruilitate conceptis. Specul. de legato. §. 6. vers. 66.

LXII.

¶ Si praelegatarius grauius restitueret, ante restitutionem alienauit rem praelegatam, contra quem substitutus debeat agere, contra praelegatarium an contra emptorem? Si vendit tertium modo ius suum, potuit. Bald. in l. si duobus, §. sed quia nostra in principio, C. communia de leg. vnde non agitur contra emptorem. Jacob. de nelson. in archemico de restit. & ea qua pa. in principio quod prima, & ibi Angelus collatim. vide nel. 3. in arch. nisi praelegari, C. ad Trebellianum in fine gloss. & Bartol. in lege, Mercedis, §. res qua ff. eodem & l. penult. C. eod. & in l. fin. §. fin. item, C. communia de legat.

LXIII.

¶ Ato autem & quando ante diem fiducio commissarius habet excusationem a conditionis, nald. in dist. leg. si duobus, §. sed quia nostra, C. communia de legat.

LXIV.

Efff 3

§ Si

LXV.

§ Si res restitutioni subiecta alienata euincatur per substitutum, non soluit pretium. *Bald. in leg. si dabo, § emptor, C. de iur. de legat. ubi est text. & in leg. choreographus, §. 1. de adim. iur.* *Bartol. in l. si deheret, §. que in fraude creditorum.* Intelligit quando pretium est solutum, alias secus, *lege in venditione §. de actionibus empti.*

LXVI.

§ Quid si rector rei alienari prohibita vi maioratus, edificauit in ea domum, & ante restitutionem seu euictionem, vidit domum destruere, lapides & ligna inde rullere, an potest, nisi à domino euincere soluantur sibi meliorationes. *vide in c. ab finit lex & incipient consuetudines regni, & in l. secunda, C. de iur. empti, & in c. primo, §. ex contrario de inuestitura de re aliena facta & §. fin. de contro. inuestitura, Bald. in l. si dabo, §. emptor autem, C. de iur. de legat. & in lege controuersa, & l. super empti, C. de iur. iuribus. Bartol. in lege si quis domum, §. 1. §. locati. Bald. in rube. C. de iur. empti. in principio.*

LXVII.

§ An & quando fideicommissarius teneatur ad pretium, quando alienauit, & an videatur alienare in fraudem fideicommissi, vide in *leg. imperator, §. fin. & ibi Bartol. ff. de legat. 2.*

LXVIII.

§ Quid si vendit vnam rem & emit aliam, *Bartol. r. supra.*

LXIX.

§ Quid de expensis factis in rebus restitutioni subiectis. *vide in lege domus, & in lege si nulla de legat. 1.*

LXX.

§ Si fideicommissarius erat creditur testatoris, an poterit redire fideicommissum donec sibi solutum debeat. *vide in leg. ab omnibus, §. si de leg. 1. & ibi Ioan. de imola & Paulus de Cast. in l. fin. C. de iur. deliberandi.*

LXXI.

§ Si fideicommissarius moritur ante quā accipiet fideicommissum, transmittit ad hæredes sui deliberandi, *gloss. Bartol. in l. cum filio de legat. 1. Bald. in l. cum secundum, C. de fideicom.*

LXXII.

§ Gratuus restituere legatum tenetur reddere rationem fideicommissario, *gloss. Bartol. in l. cum talis, §. Titius, ff. de condi. & de monstra. & in l. Marcellus in principio penult. quæst. ff. ad Trebellianum, Bald. in l. filium in fin. C. familia hereditaria.*

LXXIII.

§ Fideicommissum innum datum legatario simpliciter, intelligitur post mortem legatarii *gloss. Bartol. in l. filius, ff. de usufructu legat. intelligit naturalem. Bartol. in l. Statius, §. Cornelio, ff. de iur. si si. nisi ingrediat religionem minorum beati Francisci. Bartol. in tractatu minorum. & in lege rube. pater, §. hereditatem de legat. secundo & in d. §. Cornelio.*

LXXIV.

§ Si fideicommissum est relictum ei quē testator declarauit hæredem & legatario, si hæres dicit de vno & legatarius de alio, debetur etiam quem testator maiorem habuit affectionem. de qua si non constat, ratione incertitudinis fideicommissum efficitur inualidum & remanet

apud legatarium, *Bartol. in l. qui heredi, ff. de rebus dabo.*

§ An gratus restituere post mortem potest. LXXV. restituere in vita. *vide Bald. in l. post mortem, C. de fideicommissis.*

§ An gratus solvere legata, teneatur sol. LXXVI. nate prelegata. *Paulus de Castro consil. 243. dicit quod sic.*

§ Tene mentem hanc legem, quod potest pater meliorare filium in tertio, & quinto, cum hinc quod eo utatur, & fruatur per totam vitam suam, vel ad certum tempus, & postea transeat in nepotem, & c. vsq. in infinitum. & est modus faciendi maioratum ex tertio & quinto absque regis auctoritate & confirmatione. sumpta sunt ex l. vnam ex familia de leg. 2. ubi vide doctrinam de Segura fol. 14. colum. 3. in principio, in sua repetitione. vbi inquit cetera dicit, quod potest pater relinquere vni ex filiis proprietatem tertij & quinti, alteri filio usufructum vel alias, prout patri placuerit.

§ Si pater meliorauit duos filios in tertio & quinta parte bonorum suorum, cum hoc quod post eorum mortem restituerent nepoti, id est, filio alterius eorum, contingit, quod vnus filiorum moritur, poterit nepos petere partem defuncti. l. Lucius, §. Cato, & ibi Bartol. ff. ad Trebellianum, & in l. heredi mo, §. cum ita eodem titulo & in l. quidam testamentis, ff. de vulgari & pupillari, & in l. Titia, §. Sena de legat. 2. & in l. Codicillis in principio, ff. de usufructu legat. & in l. de iur. & substit. sub cond. factis, Bald. in l. ab in. C. de fideicommissis.

§ Prelegatum vel melioratio tertij & quinti LXXIX. in diem vel sub conditione, non pertinet ad legatarium ante diem vel conditionem. Idem de prelegato ad tempus, quia non pertinet post tempus. Ideo ante diem vel conditionem vel post tempus repudiare non potest, si ita scriptum, §. si sub conditione & ibi Bartol. de legat. 2.

§ Filius melioratus in tertio & quinto gratus restituere post tempus, habet sibi fructus medij temporis, nec tenetur decem restituere. l. si aia, §. Pegafus de legat. secundo. nec potest si eui ta cienda est restitutio post tempus, ante tempus petere, *l. cum Archimedes, C. de re in possessionem legat.*

§ An & quando debeat legatum in diem LXXX. vel post diem naturalem vel civilem, & quomodo pendente die, *Bar. in l. si palatius, ff. de verborum oblig.*

§ Allegatur quotidie ista lex, quod tertius & LXXXII. quinta pars bonorum potest vinculari per viam maioratus, ut transeat à filio in nepotem & descendentes. Ego pluries dubitavi, an possessio istorum bonorum transeat in descendentes ipso iure, prout transeunt alia bona maioratus conditi auctoritate regis, prout disponit lex 45. infra eodem, ubi forte plenius dicitur.

los bienes del que dio, o prometio la dicha dote al tiempo, que la dicha dote fue constituyda, o mandada, o al tiempo de la muerte del que dio la dicha dote, o la prometio do mas quisiere escoger aquel, a quien fue la dicha dote prometida, o mandada. Pero las otras donaciones que se fizieren a los hijos, mandamos que para se dezir inoficiosas, se aya consideracion a lo que los dichos bienes del donador valieren al tiempo de su muerte. *Vide, notata, a Baraona, ad. Palaciu, Ruben, fol. 395. columna, 1. litera, a;*

- I. **I** Sta lex disponit de modo conferendi dotes & donationes propter nuptias & alias donationes. Et legitimum turbat spiritus propter nonnullas leges regni in hac materia disponentes, quæ videntur inuicem sibi contrariæ.
- II. **L**ex enim regni quintæ partitæ titulo quarto, §. *in fine & sexta partitæ tit. 15. l. 4.* dicunt quod sibi non debent adducere ad collationem donationes sibi factas causa mulieris aut studij aut liberos comparandi. Item causa dotis. Hic autem in dote, donatione propter nuptias & aliis donationibus disponitur contrarium.
- III. **I**tem *secundum legem libro tertio titulo de la mandado legem nona* dicitur, quod pater potest meliorare vel praelegare vni ex filiis vel pluribus tertiam & quintam partem bonorum, immo simpliciter donando intelligitur praelegare tertio, vel quinto, vel vtrumque. quæ debentur filii melioratis vel praelegatis ultra legitimam sibi debitam, vtrique dicitur, & in lege 21. 22. 23. 25. supra, eodem. Ergo non tenentur has donationes ad collationem adducere, vt disponit ista lex. quoniam tunc non haberent has donationes precipuas, & vna donatio extraheretur ab alia, contra dictam legem 25. & 26.
- IV. **Q** Aliquibus videtur quod et si istæ donationes, de quibus ista lex loquitur, adducantur ad collationem, non debent misceri cum hereditate eius cui succeditur, sed quantitas fratrum qui veniunt ad successionem tantum percipiet de ipsa hereditate, quantum suum donatum vel praelegatum alteri, vel aliis fratribus, & residuum diuidetur inter fratres. Sed hoc non placet, quia mox filius cui donatio prius fuit facta, non haberet illam precipuam, cum alij fratres tantundem debeant ante omnia ex hereditate percipere. Fit igitur collatio dotis & aliarum donationum tantum: minus accipiendo ex hereditate, quantum valuit ipsa dos vel donatio. vt *illam, C. de collationibus.*
- V. **E**t secundum hoc dos & donatio propter nuptias succedunt loco legitimæ, & in partem legitimæ computantur. de dote est textus in *lege quinquies nouella, C. de iusticiis testamentis, nullas in lege mibemus, C. ad Trebellianum, & in authentica res que, C. communia de legatis.* Propterea confertur inter fratres, *authentica ex testamento, C. de collationibus, nisi dos sit legata. leg. prima, §. cum pater & ibi notata de legatis prima.*
- ¶** De donatione propter nuptias, quod imputetur in legitima, patet, quia pari passu ambulant dos & donatio propter nuptias, vt tenet Baldus in dicta lege *inbemus & Paulus de Castro consilios 122.* & propterea confertur inter liberos, sicut dos, *lege liberis & ibi Baldus, C. de collationibus.* non infirmatur, sicut nec dos, Baldus in *authentica ex decursum in fine, C. de donationibus ante nuptias.* Item non computatur in numero donationum, nec venit appellacione donationis. *Bart. Bald. in d. authentica dote, aliam incipit ex decursum.* Concluditur ergo quod dos & donatio propter nuptias deducuntur ad collationem, vt vult ista lex.
- ¶** Quod autem lex ista subdit de aliis donationibus, dicunt aliqui debere intelligi de donationibus dato in peculium, quæ deducuntur ad collationem tanquam bona defuncti, aut tanquam pars legitimæ eius qui donationem in peculium recepit. Propterea tales donationes conferuntur, *lege si donatione & ibi Bald. & alij, C. de collationibus.* non tamen volunt istam legem loqui in aliis donationibus, quæ nec conferuntur, nec imputantur in legitima. Sicut dicimus de donatione remuneratoria, quæ non confertur, neque imputatur, vt nec donatio facta causa mulieris, vel studij, vt dicunt leges regni praelegatæ, de quibus per Montanum *secundum legem libro secundo titulo de la menor, lege septima; & titulo de la menor lege decima quarta.*
- ¶** Ista non placent, quia veritate inspecta & mente legum regni de quibus supra, omnes donationes etiam simplices, hodie consentent fieri filiis, via praelegari in tertio & quinto, etiam si non exprimitur in donatione, vt dicunt ipsæ leges praelegatæ, & probatur in *authentica, vt cum de appellacione cognoscitur. §. aliud quousque collat. 8. Salicet. & alij in leg. quousque, C. de heredi. instum.* praelegatum autem non trahitur ad collationem, secundum Bald. in *authentica ex testamento column. 1. C. de collat.* idem simplex donatio hodie non trahitur ad collationem. quod videmus contra dispositionem huius leg. quæ generaliter dicit de aliis donationibus, ergo omnes includit, *§. si Remanorem 19. dist. cum fundum.* Nisi dixeris quod verbum, alie donationes, debet intelligi de similibus praeposita, non de maioribus vel potioribus vel alterius conditionis. *§. sed de re scriptis, leg. final. §. cui data & sequenti, §. de*

VI.

VII.

ff. de vine. fructu, oleoqui legato. conferuntur dos & donatio propter nuptias, & aliz donationes eiusdem qualitates, vel minoris expressis.

VIII.

¶ Sed quia omnia ista non satisfaciunt, alij conantur dicere, quod ista lex intelligatur secundum leges præallegatas. *5. partia. titul. 4. l. 3. & sexta partia. titul. 15. l. 4.* quod filius debet habere præcipuam & liberam donationem sibi à patre factam, nec imputabitur sibi iō legitimam tempore diuisionis hæreditatis parentis, oīis pater donasset alicui ex filiabus suis dotes vel filiis donationem propter nuptias, & ipse filius velit quod fratres & sorores dotes & donatores propter nuptias adduceret ad collationes, quia tunc ipse etiam filius tenetur suam donationem ad collationem adducere, non alias. Et secundum hoc hæc duæ leges concordare videntur. Sed nec hoc mihi placet, quia esset magna suppletio ad hanc legem, quæ sic intellecta, de nihilo deferretur, cum istud antea per legem prædictam esset dispositum. Quapropter aliqui audent dicere, quod ista lex tantquam vltima nouam induxit dispositionem, & antiquiores & anteriores leges corrigat. Ego pro omne prædictis aliis negotiis oō potui veritatem inuestigare, ideo cogitandum relinquo. Sed istud de aliarum legum correctione, lignanter earum quæ iō hoc volumine continentur, non placet. Non enim putandum est, quod leges vnius voluminis ea facilitate sint coaditæ, quod vna aliam corrigat.

IX.

¶ Tenendo igitur generaliter prout disponit ista lex, quod donationes dotis & propter nuptias & alias donationes tenetur quis conferre, limita multipliciter. Primò in dote prædicta à patre, quia oō confertur quando agitur de successione matris, *foro legum titulo de Luc. hereticus l. 24.* ¶ Secundo quando pater in testamento prohibuit collationem fieri, *authenticæ ex testamento, C. de collatio. sexta partia titul. 15. l. 3.*

X.

¶ Tercio quando filia vult esse dote contenta. *l. fin. ff. de collatione dotis, l. penult. C. familia her. cisende, aut bent. vnde ff. parenti, C. de inoffic. testam. & lex ista.* ¶ Quarto in donatione propter nuptias, *Paulus de Castro consilio 121.* ¶ Quinto quando pater donauit filio, vt efficeretur miles, vel causa ista diij, *quinta partia titulo 4. l. 3. in fine.*

XI.

¶ Donatio facta filio cooffertur, quando agitur de successione patris, vt hic fecit dic de donatione facta nepoti ab aeo. nam illam non confert filius, vide quæ scripti in cap. per vestras de donationibus inter virum & uxorem col. 372. vertical. ex istis inferitur quibus addit filius *ff. de condi. & demonst. & ibi Bartol. & l. si filio familia. ff. de donationibus causa mortis & l. fin. C. de usufructu. vult. in l. 3. C. quibus ad liber. procla. licet. quem vide.*

XII.

¶ Si res data in dotem enioctur, hæret patris tenetur de emptione. *L. ex dicitur. §. prædictum &*

ibi Bartol. ff. de emctio. Sed si enioctur res data in diuisione, omoes hæretes tenentur de emptione. *l. si familia, C. familia her. cisende 6 partia titul. 15. l. 9.*

¶ Si sunt plures donationes, prima valere, aliz dicentur inofficiose, si excedunt legitimam, *gl. ff. Bartol. in l. Titia, §. imperator de legat. secundo, & supra l. 2. 6.*

¶ Dos dicitur officiosa vel inofficiosa respectu temporis quod filius promissa, vel tempus mortis, prout voluerit si cui fuit promissa vel data, vt hic. quod est notandum contra Bald. & alios; de quibus scripti iō cap. per vestras de donationibus inter virum & uxorem column. 332. §. Sed pulchrum est videre. Io alius donationibus consideratur tempus mortis patris donatoris, vt hic & l. 19. & 13. supra.

¶ Si pater diuidit bona sua inter filios, operatur inofficionem, textus cum *gl. in l. quæritur, C. familia her. cisende*, quādo cuique assignatur sua integra legitima, *l. parentibus & ibi Bartol. C. de inoffic. §. gl.*

¶ Vnum tamen crederem, quod si pater in diuisione scienter plus dedit vni ex filiis quam alteri, in illo pluri legitimam excedenti videbitur meliorare, propter leges istas, quæ volunt quod per quamcunque dispositionem quam facit pater cum filiis vltra legitimam, videtur eis meliorare.

¶ Si autem pater non diuidit, sed diuidi mādauit, illud faciendum est, secundum *Barrol. in l. cum pater, §. dulcissimi de legat. 2. & in l. Lucius in principio ff. ad Trebellian.*

¶ Hic tractatur materia collationis dotis & donationis propter nuptias & aliarum donationum, quas per te vides.

¶ Intra primogenituræ non conferuntur, quia non diuiduntur, secundum *vult. in authenticæ ex testamento, C. de testat. ad hoc Equidem mulier ff. familia her. c. licet de voto, c. imperialem, §. per altera de prohibita seu. alie. secundum Ludov.*

¶ Instrumenta & priuilegia debent esse apud fratrem seniorem, vt *leg. final. ff. de instrum. re. vide legem regni nra. 6 partia titul. 15. l. 7.*

¶ Per a traher à collation, o particiu le dote. Concordat cum hac lege l. Si pater & lex, patrum in fine & l. filia. & l. vt liberu, C. de collatio. & per totum ff. & C. de collatio. dote, & fore legum lib. 3. titul. de luc. hereticus lex 14. & tertia partia. titul. 15. lex 3. & 4. A quibus sumpta fuit ista lex.

¶ Pero si si quisquis aparter de la hacienda, que lo pueden haer. Sumpta fuit hæc lex à l. filia licet, C. de collatio. vbi qui tenetur conferre, si petat partem hereditatis, debet collationem offerre, alias à petitione remouetur. nam sicut emptor qui petit rem, si non offert pretium, repellitur ab agendo. *L. iulianus, §. offerri, ff. de actionibus empti.* ita qui petit partem hereditatis, si collationem non offert, & sic potest opponi

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.

XIX.

XX.

XXI.

XXII.

opponi contra libellum quod non procedat, & quod aduersarius non teneatur ei responde-
re. Sed quamuis oblatio non fuerit facta io li-
bello, potest fieri postea. Et sic sustentabitur li-
bellus, & exceptio repellitur, secundum *Par-*
lum in d. filia lacer.

XXIII.

¶ *Saluo si la tal dote, o donaciones fueren inofficio-*
sas. Præmittit quod hæc l. vult quod vbi dos est
inofficiosa, potest a fratribus reuocari vsque ad
legitimam. Intellige patre vel matre donatore
mortuis, non viuensibus, quia in vita patrum,
non debetur legitima, secundum *locum. An in spe-*
cul. qui filij sunt legit. in rubr. ad hoc lex 2. & lex fi-
terius & l. mar. c. de inofficio. donat. ego alias scri-
psi in cap. per vestras de donat. inter virum & v-
xor. colum. 327. posset tamen filius petere ali-
menta patre viuente ab alio fratre donatario
iudici officio, secundum *locum. Andr. vbi supra.*
quod ego plene disseto in præallegato loco, vbi
videre poteris ad saturitatem.

XXIV.

¶ *Puella que sua dote nec el matrimonio.]* Con-
trarium videbatur per l. *dote quidem, C. de colla-*
tio. & per illud quod notat Bartol. in l. final. §. si a-
fecto, §. de his que in frau. cre. de quo plene scripsi
in d. cap. per vestras, colum. 328. alias folio.
tamen *Paulus de Castro in l. 1. C. de inofficio. donat. in*
fin. tenet idem quod hic statuitur. vbi dicit, no-
ta quia frequenter contingit quod pater dat lar-
gas dotes pro filia, vel promittit in tantum,
quod non re maneat legitima masculorum, nam
mortuo tali patre vel matre, alij filij possunt re-
uocare talem dorem vsque ad legitimam etiam
constante matrimonio inter filiam dotatam &
maritum eius, licet maritus habeat ex causa o-
uerosa, quia non debent alij filij legitima care-
re propter fororum donationem. & hoc est de
mente glossarum secundum *Parlum.* Idem vide-
tur sentire *Bald. in l. Si emancipati in fine C. de col-*
latio. vbi dicit quod qui non vult succedere vi-
uenter saliter, non tenetur conferre, nisi vsque
ad legitimam, autem *videt si pater, C. de inofficio.*
ass. & hoc sequor in loco præallegato, col. 330.
alias folio. vbi multum commendabam de-
cisionem *Pauli.* & cum hæc leges coudereantur,
multum infirmo quod hæc lex ederetur. quam
tene meon. Cartera videas per me in dicto cap.
per vestras, vbi multa tamulani.

XXV.

¶ *Para se de dar la tal dote inofficiosa, se mere a lo*
que excede de su legitima & tercia & quinta de mup-
ria.] De hoc ego plene scripsi in dicto c. per ve-
stras colum. 330. alias folio. quæ hic non re-
peto vitandæ prolixitatis gratia.

XXVI.

¶ Nota tamen quod quando pater dat im-
mensam dorem filia, vel immensam donatio-
nem propter nuptias filio, videtur eum melio-
rare in tertia & quinta bonorum, vt hic colligi-

tur. facit quod notat *Bartol. in l. xxi. §. de lega-*
ti. 3. vbi dicit quod quando ex verbis testato-
ris apparet quod voluerit filio prælegare, præ-
legatæ videtur. Et si forsan ex verbis non appa-
reat, satis est ex factis apparere, quia factio datur
voluntas intelligi. *Lde quibus, §. de legibus, l. repro-*
benda, C. de iustit. & satisfactoribus sub condi-
factis, & facit super lex 26.

¶ Item nota quod dos & donatio propter nu-
ptias, primo imputantur in legitimam, & quod
excedit legitimam, imputantur in tertia & quinta
bonorum. ira probatur hic in dictis verbis.
Secus est in aliis donationibus simplicibus, quia
primo imputantur in tertia & quinta bonorum,
& quod superest, imputatur in legitimam, vt
supra l. 26.

¶ *En caso que el que la dio, podia hazer la dicha*
mupria, quando ha la dicha donacion, o dia la di-
cha dote.] Ista verba iudicio meo abundant, &
de nihilo deferuiunt, nam si pater potuit do-
nare propter nuptias, vel donare, conse-
quenter potuit meliorare. frustra ergo subdit
illa verba.

¶ *Acurado consideracion al valor de los bienes del*
que dio, o prometio la dicha dote.] Nota quia de-
clarat quo tempore inspicitur debet. an dos fue-
rit inofficiosa, de quo per *Salicetum in l. 1. C. de*
inofficio. donat. & per eum & Cynum in l. fin. C. de patris,
& Doctores in l. Stipulatio ista bono modo concepta, §.
de verborum obligat. ego plene profiteor in dicto
cap. per vestras, colum. 332. & sequentibus.
alias folio.

¶ *Para las otras donaciones, &c.]* Concordat
cum l. 23. supra. vbi dicitur quod io meliora-
tione tertij, inspicitur debet tempus mortis. Ad
idem lex 19. vers. 5. Vnum tamen nota, quod il-
la iura loquuntur tantum in melioratione ter-
tiz de donatione autem quintæ nil ibi dicitur.
Ideo videbatur quod io quinta aliud deberet
dici, distinguendo an fuit facta donatio quin-
tæ bonorum, vel quintæ hereditatis, secundum
Cynum & Doctores in l. fin. C. de patris. vt plene di-
ximus in dicto l. 19. vers. 12. Per istam tamen le-
gem quod debeat suppleri dictæ leges, & quod
idem dicamus in viroque casu, scilicet quod
tam io donatione tertiz, quam quintæ, inspicitur
debeat tempus mortis propter verba prædicta.

¶ *Para las otras donaciones que se hazen a los hijos, men-*
damos que para se de dar por inofficiosas, se aya con-
sideracion al tiempo de su muerte. Et loquitur de do-
nationibus indistinctæ, nulla habita differen-
tia an fuerit donata tertiz vel quinta pars bo-
norum, & dicit quod inspicitur debet tempus
mortis. Cum autem lex non distinguat, nec nos
distinguere debemus, ead. audiendum de decimus,
cum concordantibus.

LEX

LEX XXX. leg 13 tt, 6, lib 5 Recop,

LA cerra & missas & gastos del enterramiento se faquen con las otras mandas graciosas, del quinto de la hazienda del testador, y no del cuerpo de la hazienda aunque el testador mande lo contrario.

- I. **V**neralia patris motientis solvuntur ex quinta parte bonorum suorum, cuicumque fuerit relicta. cerei ergo ex ea solvuntur, & quod superest finito officio est ecclesie, secundum Bald. in leg. vna, §. sed & qui homini in fine, C. de Leti lib. 20. sed de consuetudine non servatur. immo datur ei qui cereos portavit, per hanc *legem* datur §. Papianum, §. quarta, §. de inoff. testa. Quae dicebat quod funeris impensa deducebatur de legitima. hodie de quinta bonorum parte, ut hic.
- II. **V**xor alicuius relinquit marito tertiam partem quam relinquere sibi potest, ut leg. 1. C. unde vir & vxor. in reliquo patris inhiuit haec ede. An sumptus funeris per prius sunt deducendi, tanquam res alienum. videatur quod sic, per l. 31. supra eod.
- §. Expensa pro sepultura, vide l. 1. §. impensa ff. ad legem Fel. Sed expensa quae sunt in infirmare, non dicuntur expensa funeris. l. & si quis, §. hac actio. ff. de reli. & sumpt. su. illis tamen equiparantur, §. in restituenda & ibi Bal. C. de peti. her. An repeti poterit facta prohibitione, ne fiant, gloss. Bald. in l. fin. C. de neg. gestis l. & si quis, §. Lebon ff. de reli. & sumpt. su. dicit quod repetatur, qua actione. Specul. de sepul. versu. porro.
- §. Ante aditam haec dicitur sepeliendus est defunctus, l. qui erat, & ibi Bar. ff. familiae hereditariae. Bald. in authent. hoc amplius col. 4. C. de fideicommiss. & in l. eam quam, col. 5. aud. iust.

LEX XXXI. leg 5 tt 4 lib 5 Recop;

POr que muchas vezes acaee, que algunos porque no pueden, o porque no quieren fazer sus testamentos, dan poder à otros que los fagan por ellos : & los tales comissarios fazen muchas fraudes y engaños con los tales poderes, estendiendose à mas de la voluntad de aquellos que se lo dan: por ende por evitar los dichos daños, ordenamos & mandamos que de aqui adelante el tal comissario no pueda por virtud del tal poder hazer heredero co los bienes del testador, ni mejoría del tercio ni de quinto, ni desheredar à ninguno de los hijos, o descendientes del testador, ni les pueda substituir vulgar ni pupillar, ni exemplarmente, ni hazer les substitucion alguna de qualquier calidad que sea, ni pueda dar tutorà ninguno de los hijos, o descendientes del testador; salvo si el que le dio el tal poder para hazer testamento, especialmente le dio el poder para fazer alguna cosa de las suso dichas: en esta manera el poder para fazer heredero nombrando el que da el poder por su nombre, a quien manda que el comissario faga heredero y en quanto alas otras cosas señalando, para que le da el poder y en tal caso el comissario pueda hazer lo que especialmente el que le dio el poder señalo & mando, y no mas.

- I. **C**ommissarius non potest heredem instituere, nec meliorare in tercio & quinto, nec exheredare, nec substituire, vulgariter, nec pupillariter, nec exemplariter, nec dare tutorem filiis vel descendentes à testatore, cui specialiter à testatore haec sibi concedantur: ex hoc aliqui dicunt quod fideicommissarius non potest gravare eum cui fideicommissum

sum celinquit, ut alteri restituat de hoc. *En las informaciones de la bax.*

- II. § Quando dati sunt plures commissarii, non potest unus etiam de voluntate aliorum officium expedire. *I. singulos, ff. de testam. & ibi Bartol. nisi alij fuerint impediti, ut per Bart. in l. fundum, §. huius verbi de leg. 1.*

- III. § Commissarius non cogitur acceptare officium. *Dynius in l. 1. §. quod natum, ff. de ventre inspicundo & in l. Imperator in principio de legat. 2. & in l. 2. §. contrarium, ff. ubi pupill. edn. l. si qui sequitur, §. hoc edictum & ibi Bald. ff. de red. & sumpt. fa. & in l. multa, C. de epis. & clem. Bald. in l. 1. de leg. 2. intellige nisi acceptauerit legatum a testatore sibi factum, ut per Bartol. in leg. post legatum. §. amittere, ff. de huius quibus ut indig. Sed si legatum non acceptavit, non cogitur, sed perdit legatum. *Bartol. in l. Nesciamus, ff. de exco. su. Idem si subscripsit testamentum, nam tunc videtur acceptare officium, l. non putant, §. qui sua, ff. de contra tab. lex fructuaria, ff. de testa. in l. vxor. §. 1. ff. de falsis, cum gloss.**

- IV. § Commissarius sicut non potest heredem instituere, *libi instituto, ff. de heredibus institutis.* & hic, si nec heredem in possessionem mittere, quia debet tapere de manu testatoris non commissarii, tunc quando habetur loco legatarii, si institutus in re certa. *Bald. in leg. id quod pampertibus, column. 4. versic. 15. C. de epis. & clericis.*

- V. § Tu scis quod de lege regni fore legum libro. 3. titul. de los testamentos, valent legata siue heredis institutione, vel cum illa, licet hereditas non adeatur contra iura communia. & consequenter valebunt fideicommissa universalis, quae legatorum appellacione continentur, ut notatur in l. si servum, ff. si quis omnia causa testa. & in l. ita contra, §. quoniam, ff. ad Trebellian. & in authentica ex causa, C. de liberis praeteritis. & in talis, ff. de legat. & fideicommissis, prima. & secunda.

- VI. § Ex quo inferitur, quod hodie secundum iura regni nemo cogitur acceptare & restituere hereditatem, licet de re communi aliud sit constitutum, *Liqua poterat cum alio, ff. ad Trebellian. l. non infam, C. de leg. cod. titul. ne heres decedat ante aditam hereditatem, & sic fideicommissum expiit, l. ite quo in principio, ff. ad Trebellian. cum non adita hereditate, fideicommissum expiit, & non valeat. l. si nemo, ff. de regu. iur. l. si nemo, ff. de testa. in l. 1. ff. de vulgari, & pupill. l. eum quem, C. de fideicommissis. Haec ratio hodie cessat per dictam legem regni, ergo cessare debent dictae leges, ut *Legum tale, §. falsum, ff. de condi. & demonst. l. adigere, §. quoniam, ff. de iur. pa. Praesertim cum ex tali compulsionis aditionis fideicommissario non pronenit comodum & heredi damnum, l. ita contra, §. si pater, ff. ad Trebellianum. Ergo non cogitur adire, argu. l. i. ff. de aqua pluvi. arces. probatur in d. l. qui vult, ff. de damno infecto, c. cum ecclesia. Vulturata de electione. Ad hoc lex nunciam, §. si pater, ubi li-**

ne aditione heredis, valet fideicommissum propter iustitiam, nec potest cogi acceptare & restituere.

§ Sed contra videtur propter evitandam iurium correctionem, *l. una, C. de iussu. doli. c. cum expediat de electis, libro 6. unde praedicta lex regni tanquam correctoria restringitur solum ad casum in quo loquitur, & non amplietur. antequam quia aditionem, C. de sacrosanctis ecclesiis, l. si vero, §. si solus maritus, praesertim cum lex illa sit exorbitans, & consequenter non atrophanda. c. 1. & 2. de filii prebui. d. §. de viro. Est etiam correctoria & generaliter loquitur, & per consequens non extendenda ad casus speciales iuris communis, gloss. in l. sciendum, §. qui satisfare cog. & in l. fin. C. quibus causis in integrum resti. non eff. nec text. in antequam affirmatur. iuncta l. 1. C. de huius confessio.*

§ Ad idem facit d. l. cogi, §. talis ff. ad Trebellian. ubi aditione vnus heredis confirmatur totum testamentum, gloss. in l. libertas, C. de testa. in & ibi Bald. textus in l. una, §. pro secundo, C. de caduc. tollen. & in l. quid in l. iustitiam, §. idem in l. iustitiam ff. ad Trebellianum. nihilominus tamen fuit compellus alius suos coheredes.

§ Ad contraria dicendum, quod ex cessacione rationis legis non est indecenda legum correctio, sicut nec ex idem rationis, *l. si iura, antequam ibi posita, C. de sacrosanctis ecclesiis, praesertim quando est tacita non expressa, secundum Bald. in d. antequam, textus in l. huius solus, C. de remou. donat. ff. in ele. 1. de electis, facit Lempert. §. si ubi si ratione reddita ff. de rei vende. & in l. fideicommissi, §. cum Pollidum, ff. de vris, nec dicitur fieri tunc extendendo ad casum ad casum. Sed ratio quae est in vno casu decidit alius casus, ut per Cynum post Petrum in l. iura ff. de legibus & in l. quod vero, sed sit. Bald. in l. de quibus cod. tit. facit l. 1. C. de in dicta videtur ad filium ff. ad Macedo. l. de pupillo. §. si qui finis, ff. de non oport. nunciat. Praeterea quando plures rationes subiacent, ut dicit §. talis, unde cessante vna, non cessat alia. §. affirmata, in l. iustitiam, de iussu. & in l. libertatem, §. si talis, ff. de huius qui non auter in l. iustitia, §. si lex Acta Cruxia ff. de hereditibus institutis l. si mater, C. de contrahend. emptus gloss. in leg. si ad tractandum ff. de exceptis in iudic. in leg. si veni, ff. de privileg. credit. §. final. Nec est verum dicere, quod fideicommissarius ex hac compulsionis non consequitur lucrum, cum in illa adimpleat voluntatem suam, gloss. in legum servum, ff. de condi. ob causam, & in leg. Paulus, ff. de solut. & consequenter non adimplendo, dicitur pari damnum, sicut in simili dicit *Lex de Palatinus in tractatu quod heredes in ascensu, si iura non succedant, column. 3. facit leg. si qui non causam, ff. si certum petatur. & quod voluit Baldus in leg. pluribus, ff. de procur. vbi dicit quod officium est lucrosus ex cetero, cum in illo adimpleatur voluntas, quod oia ad legum regni fore legum libro tertio, titulo de los mandatos, lege sexta, quae loquitur de excoisore vel commissario, ut sit officium leccolium, cum illi equiparentur, ut per Bart.**

Barto. in l. 1. ff. de legatis primo. cum ipse commissarius sit arbitrator, ut per Barto. in d. l. 6.

- X. *¶* Ex istis posset attendi, quod commissarius posset consequi decimam partem fructuum bonorum committentis: cum tutela & commissaria acquiparentur, glo. in l. tutela plerumque, ff. de tutela, quam commendat isben. de tutela in l. si quis a filio, §. 1. de legatis primo, alias in c. fin. de testa. lib. 6. lex ergo, *aut sunt* T. uq. ff. de testa. ca. habebit locum in commissariis, notatur in l. si quis servum, §. si inter duos, ff. de lega. 1. unde sicut tutor hodie secundum legem regis fore legum lib. 3. et de las guardadores de las herencias. l. secunda, habeat decimam partem fructuum pupilli, idem erit in commissario: cum acquiparetur illi, quia acquiparatorum eadem est ratio, *alud. ff. ad legem Aquilianam, et arantius de consuetudine. l. item* valet argumentum de similibus ad similia, *l. non possunt, ff. de legibus. Item* ex quo commissarius faciendo testamentum pro alio, sentit onus, ergo sentire debet easdem leges, *l. cum qui ff. de iure iurando.*

- XL. *¶* Contrarium videtur venis, cum dicta lex regia sit coetradicia iuris communis, ideo restringenda *arbitrariaque ad hunc. C. de sacrosan. eccl. l. item* quia exorbitans, ut c. 1. et 2. de filius presbyteri. Nec est verum quod in omnibus sit acquiparata tutela testamentaria & commissaria, praefertim in criminibus, ut colligitur ex *l. si arantius ff. de tutela iuridica l. cum pater, §. heredes a rem de lega. 2. et in l. fin. multa glo. ff. de rebus criminis in l. vna, §. pro faciendo. C. de edictis tollentibus in d. c. fin. de testam. lib. 6. bonus text. in l. si filio ff. de alimentis et cibariis legatis, et in l. filia, §. mariti ff. de adimendis legatis.*

- XII. *¶* Ad dictam Littam tenet, §. si pater ff. ad Trebell. ff. de quo in principali quaest. potest dici, quod illud ita tenet favore suavitatis, sicut & alia, de quibus in l. si filius qui patri, ff. de vulgari et pup. per Alex. unde in eodem articulo erit in commune, *l. in singulari. Et l. quod vero contra ff. de legibus.*

- XIII. *¶* Cogita, si in principali questione potest dici, quod hodie sit in voluntate commissarii compellere heredem vel in voluntate commissarii consequatur fidei commissum: ut sentit Bald. in l. fin. C. de sacrosanctis ecclesiis, loquens de ecclesia fidei commissaria, et traditur in l. si cod. iura.

- XIII. *¶* Vnum tamen est, quod si trahatur heredi de d. licentia, quod possit repudiare hereditatem: non valet legata & fidei commissum, non adita hereditate, quia hoc reperitur iure tantum, ergo remanet in dispositione iuris communis, *l. si cum a dorem ff. soluto matrimonio. l. commutatum ff. de liberis et postulis l. extraneus ff. de condi. ob cau. ius* autem commune vult generaliter quod non valeant, *l. 1. §. si propter, ff. si quis omnia causa ressa. vbi* legata valebant non adita hereditate ex testamentato, ex illo titulo si quis omnia causa ressa. Vide l. verba ff. de consuetudine, ubi com enim sit heres voluntarius non necessarius, videbatur inesse quod possit acceptare vel repudiare, ut ff. C. de iure deli. Praefertim in *l. cum.*

Palacios Ruy.

nem. ex autem quae tacite insunt, si exprimantur nihil operantur, *l. bus verba de legat. 1.* Potest dici quod voluntas testatoris tacite non inerat, unde verba si volueris, relata ad legatarium vel heredem, inducunt conditionem, hanc tacite insunt, *l. si ita expressum ff. de conditionibus et demonstrat. l. si ita legatum, §. si ita volens de legat. 1.*

¶ Toties quod duo sunt genera heredium, scilicet necessarius, de quibus C. de necessariis heredibus insit. et in §. fin. autem insit. de heredi qui trahit et differentia. An per praedicta verba quod possit repudiare, factus sit de necessario voluntarius: vide *gl. in §. autem de vulgari substit.* vbi substitutus vulgaris datus seruo heredi insituito domino, non facit illum voluntarium: si dat licentiam heredi suo, quod repudiet, cum dat illi substitutum, vulgarem, nisi dixeris quod ibi datur tacite. Nos loquimur quando expresse, & ita diversa arg. *l. p. quoniam. ex aliis ff. de iure. l. natura. l. si autem commune ff. de acquir. poss. Sed* hoc nihil est, quia tamen & expresse potest insititutum, *l. cum quid ff. si certum petatur.*

¶ Vel illa verba non dicuntur posita in institutione, sed in substitutione, ut sentit Alex. in l. 1. ff. de vulgari et pup. substit. et pro glo. praedicta videtur casus in l. quidem cum testamentum. C. de necessariis seruis heredibus insit. vbi datio coheredibus, oia facit ipsum seruum heredem voluntarium, saltem ad ea scitatis priuilegia quae pendunt ex lege, *l. si fratru. C. de iure delib. l. pro herede, §. Pompeius. l. cum hereditate, ff. de acquir. heredi. traditur in l. apud tabernam, §. idem iudicium, ff. ad Trebellam.* Secus in datione substituti vulgaris, *l. si filius heredi, ff. de libe. et postulis* quod facit contra dictas glo. cum intra loquentia in filio habent locum in seruo insit. quod cum eo: hoc tamen non obstante, contrarium decidit d. glo. quae bimiratur secundum textum & glo. in l. si filius, §. fin. ff. de vulgari et pupilla.

¶ Pro questione principali facit d. l. verba ff. de conditionibus insit. alias illud quod esset introductum in favorem testatoris, redderetur in eius detrimentum non adimpleretur eius voluntas, glo. in l. Paulus ff. de sol. iura. l. quod favore legibus. C. et ff.

¶ Ex istis resultat una limitatio ad *l. cum potest ff. de lega. 1. et ad l. fin. speciale. C. de testa. et c. requisisti. cod. si.* vbi nemo potest facere quin leges non habeant locum in suo testamento, possit tamen facere quod leges dicentes, seruum esse heredem necessarium, non haberent locum in coherede de insituito.

¶ Ex istis similiter posset inferri, quod seruus datus in substitutum vulgarem alicui, non esset necessarius institutus, per ea quae dicta sunt in substitutione vulgari, in quibus posuit quaedam verba, si volueris: ut insit. de vulgari et pupilli. vbi caute dicitur, quod qui vult de cedere cum testamento ultimo loco constituit seruum heredem. non tamen dixit quod illum substituit. Contra quod facit rubrum quod pro lege potest allegari, C. de necessariis seruis heredibus insit. vel substitutis.

Ggg

¶ Ex

XX. § Ex predictis redeundo ad predicta infer-
tur, quod si aliquis accipit in emphyteosim
aliquam rem pro se & filijs suis fideicommissarijs,
veniens non solum fideicommissarij sed
etiam legatarij: vt sentit Bald. in c. imperialem de
prohibi. fm aliena. per Frede. dicens quod emphy-
teosis accepta pro filijs hereditibus comprehendit
filios legatarios. valet enim argumentum
de herede ad legatarium. l. ad tempus. ff. de vfuq.
sed fideicommissarius habetur loco heredis, l.
filius familiaris ff. quod cum in l. 2. § si heres & l. qua po-
terat ff. ad Trebellian. ergo, &c.

XXI. § Legatarius transmittit legatum non cog-
nitum ad suos heredes, l. vnica. § in nouissimo. C.
de cadu. tollen. quia à morte testatoris trans-
fertur dominium rei legatæ in legatarium, l. lega-
tum de lega. 2. l. à Titio. ff. de furtis: nisi sit legatum
conditionale, l. vnica. § fm autem sub conditione,
nā pendente conditione heres & legatarius est
dominus, glo. in l. si seruum Titij, § 1. de lega. 2. & in l.
si ita scriptum, § 1. de lega. 2. Alia in l. fma. C. in qui-
bus causis coloni censui lib. 9. textus in l. Sempronius
At habet. ff. de vfufructu legato. & in Lancia. §. se-
cundum de lega. 2.

§ Vnde §. in nouissimo videtur habere lo-
cum, quando legatur res propria testatoris, se-
cus si heredis vel aliena, dum tamen non sit he-
res in mora, & sic in culpa. nam tunc domi-
nium rei legatæ non transfertur in legatarium
à morte testatoris, glo. in l. si seruum heredi, ff. de le-
gatis. 2. alia in l. hereditatem, § fma. ff. ad legem falci-
diam. textus in l. magna pars in principio secundam
Angelum ibi ff. de rebus eorum, & in l. certe in principio,
ff. si certum petatur, in illa & glo. Sed contraria glo.
est in l. C. communia de legatis, alia ind. l. si qua ser-
uum in principio de legatis secundo. vide glo. in l.
mortuus in principio eodem tit. quod non videtur
verum: quia dominium legati in diem vnu
transfertur in legatarium pendente die tamen
bene transmittitur, lege ff. dies, ff. quando dies legati
cadit.

XXII. § Redeundo ad propositum, fideicommissa-
rius fideicommissum non cognitum non
transmittit, glo. secundum Ange. in l. cum filio ff. de
lega. 2. & in l. a testatore ff. de condi. & demonst. & in
l. filium familiarem, § dicens ff. de lega. 3. Contraria sen-
tentia videtur veniri, immo quod in hoc lega-
to æquiparetur, vt per Cynum in l. 1. C. commu-
nia de leg. probatur in l. fma. § 1. & ibi Ioan. de Imola
ff. de leg. 2. l. vna, § cū igitur de caducis tollen. Alexand.
in d. l. cum filio. 4. col. ff. de legatis. 2.

XXIII. § Rubrica quando est generalior nigro, am-
pliatur nigro, glo. in l. vnica. C. de captatione ciuili
lib. 11. & in antea de incestu nuptiarum colla. 4. tenet Ioan.
de Imola in rubrica ff. de verb. oblig. & ibi recentiores
Salus. & Ludovicus in rub. ff. si certum petat. Ioan.
de Pla. in l. de alio in rub.

§ Hinc est quod si in rubrica statum dicitur,
quod filia dotata non succedat matri, & in ni-
gro dicitur, quod nō succedat matri & aui, de
successione patris nō dicitur: propter genera-
litate rubri, excluditur etiam à successione

patris filia. ita consilium Paulus de Castro consilium
324. facit quod voluit Fulgencius in l. 1. ff. si certum pe-
tatur. vbi dicit quod ex verbis rubricarum tes-
tatur clarior sententia verborum statum vel legis.
Intellige etiam si materia sit odiosa, & huius
sine stricti iuris, & restringenda, vel strictè in-
telligenda, l. 3. hoc verba ff. de negotiis gestis. Lique-
quid asserenda ff. de verb. obliga. c. in nostra de in-
iuriis.

§ Ea istis inferunt ad legem regni fore legum lib. XXXIII.
324. de hereticis, l. 6. vbi dicitur quod lectus
quotidianus spectat ad coniungem superuenien-
tem, si est constante matrimonio acquisitus
habet locum etiam si non fuerit acquisitus
constante matrimonio, propter generalitate
superscriptionis vel rubricæ. facit l. re-
gula. § fm. ff. de iur. & facti ignorantia glo. in au-
thentico. 37. facta noua consilium. in principio collatio-
ne §. Bald. in c. faciendo requirit de appe.

§ Tō scis quod valet legatum collarum in XXV.
arbitrium alterius conditionaliter, vt l. 1. de lega.
2. licet non valeat collarum in voluntatem al-
terius, quia videtur capetorium. ideo est nul-
lum, l. nonnunquam. ff. de condi. & demonst. l. si quis
Sempronius, & l. ille autem & l. ille autem ff. de heredi-
tatis. ff. & legatariis. C. de si legatarius. de legat.
2. c. cum tibi de testa. Sed cane quia in primo casu
non fuit collarum in metam facultatem illius
in cuius arbitrium est relictum. vnde licet per
ista verba si capitulum ascendit: non dicitur
confertur ad liberam voluntatem, ita nec per
illa: si arbitratu fuerit, vt per Bart. & alios in d.
l. 1. ff. de legatis 2.

§ Sed hodie inspecto iure regio fore legum
lib. 3. de las mandas, l. 6. videtur dispositum ca-
petoriam voluntatem valere.

§ Ex qua lege primò colligitur posse per le- XXXVI.
gem disponi, quod voluntas capetoria valeat,
vt voluerunt Angelus, Ioan. de Imola & alij in d. l.
capetorium. ff. de her. insti. post Bald. in l. de quibus. 7.
col. ff. de legibus. Alexan. in d. l. capetorias. C. de testa-
mi. probatur in d. l. capetorium ibi, senarius repro-
batur. Ergo fuit ista prohibitio de iure ciuili in-
uenia, & consequenter contrario iure potest
in illi. l. iustitiam naturale ff. de regu. iur. hinc est
quod ius ciuile & canonicum approbant ca-
petorias voluntates in aliquibus casibus, & po-
tuerunt generaliter, arg. Lique de iura ff. de re ven-
di. quia illud operatur generalitas quo ad genera-
litate, quod specialitas quo ad specialitate,
l. si duo in fin. ff. de admu. Bona. in l. si ego ff. de ac-
qui. her. Bald. in l. 1. col. 6. C. de sacrosanctis. recte glo.
in l. si quis matri bona, § assensum ff. de acqui. her. licet
sit contraria in l. si quis bon. antea § fm. ff. de rei
vendi. sentit alia in l. eorum gentium, § si si alendi ff.
de pacis.

§ Sed dicta iura non habent locum in ma- XXVII.
teria correctoria, vt per Angelum in authentica de
heredibus & salicibus, § si vero expressum colla. 1. & in
authentica de morte & fructu, § alid.

§ Pro Angelo & Ioan. de Imola facit quod
dicunt Bald. & alij in l. moribus in principio. per
aliam

illum textum. ff. de vulgari & pupillari. quod cum moribus introductum est, quod pater faciat substitutionem pupillarem filio, contrariis moribus potest tolli. Item si ex moribus fuit introductum, quod pater faciat pupillarem substitutionem filio, & sic testamentum, l. pater & filius ff. de vulgari & pupillari, l. i. de iur. test. ff. ad legem Falcid. non est mirandum, quod dicta lex regni dicitur quod valeat quis facere testamentum pro alio. facit quod notamus in l. morte in principio ff. de acqui. her. Item si de iure civili statutum est quod non valeat capere voluntas: per idem ius potest tolli. inf. de iure auct. §. fin. quacunque enim res per quasque causas nascitur, per easdem dissolvitur. lege. ff. in copulanda. C. de scriptis. l. a. de regu. iura.

XXVIII.

§ Pro contraria parte tenet Iafes in d. l. capere voluntas. C. de test. mi. quia voluntas capere voluntas est quid illicitum & improbum: quod per legem introductum non potest, secundum Bart. in l. item populi quod §. principis ff. de iust. & iure & in l. i. ff. de dona. inter virum & vxor. cum agit de donatione inter virum & vxorem. Sed idem Bart. vult contrarium in l. item & Augustinus ff. ad l. Fal. & facit per l. item fore legem l. i. in delictis donationis l. i. quod disponit quod post annum bene valet donatio inter virum & vxorem, postquam matrimonium contraxerunt. Ad fundamentum Iasonis potest dici, quod nullo iure probatur maior. unde verius videtur opinari Angeli, pro qua facit l. cum pater, verp. item in quibus id morte concepit ff. ff. de iudiciis. & l. i. ff. de curatore furis.

XXX.

§ Quot autem testes requirantur in commissione, in qua datur alicui potestas testandi, aliqui dicunt quod tot quot in testamento. Sed verius est quod tot quot in procuratioe ad negotia, vt colligitur ex dicta lege regni. Item quia procuratorum & mandatum, l. a. procuratore. c. in auctor. mandatum constituit in contrarium, l. i. ff. in auctor. & probatur per duos testes Lex hoc iure, ff. de iust. & iur. quia in ore duorum vel trium testimonium stat omnino verbum. c. a. de testi. c. omnis de iud. Item contra istud potest fieri in testamento, l. heredes palam, §. fin. ff. de testi. l. testamentum. C. ord. qui quidem contra istud potest probari per testes duos, et per Bald. in repetitum l. i. ff. de lega. 2. & in l. item a. qui dicit quot nominatio facienda per executores, probatur per duos testes. quoniam satis est quod testator in testamento adhibuerit septem testes, & in commissione sufficiunt duo.

XXX.

§ Si tamen quis habeat unum testem huius commissionis: non deferatur sibi iuramentum in defectum probationis: vt sentit Bald. in l. non solum, §. qui aliter ff. de procu. in principio & ibi Angelus. Idem Bald. in l. i. §. secundo loco, ff. de postula. & in specula de iust. edic. §. non vero, verp. quod in maiore & in l. i. §. datur, ff. de procu. arguendo de procuratioe ad commissariam, quod de iure videtur equiparari: vt per Bart. in d. l. i. ff. de Felatus Res.

lega. 2. Presuppósito quod commissarius dicitur arbitrat: vt probat dicta lex regni. Sed spec. vii supra, tenet contrarium. cum si commissaria esset mandatum vel procuratorum, vt d. l. a. procuratore: finiretur morte mandantis. Sed commissaria non finitur: ergo non est procuratorum. Sed hoc non placet, quia dato quod sit mandatum, & finitur morte mandantis, hoc verum est quod ad effectus praeceps: non quod ad futuros post mortem mandantis. l. si vero non remanuerit. §. fin. ff. in mandari, l. mortis causa. §. Titia, ff. de donacion. causa mortis. l. ex hoc iure, §. si quis dederit. ff. de donacione.

§ Non obstat cap. ex informatione de procu. vbi in reuocatione procuratoris habet locum delatio in amentem, ergo idem in constitutione arguendo ab oppositis. §. fin. §. fin. ff. de lega. 2. l. si ex toto in principio. de lega. 2. l. est contra tabulam, ff. de vulgari & pupillari. nam hoc procedit nisi in oppositis sit diuersa ratio, & consequenter diuersum ius. c. translatio de constitutione l. aliud ff. ad legem Aquilianam. Aliud enim est in procuratore ad negotia, aliud ad iudicia: vt per te videbis.

§ Cogit si dici potest: quod habenti unum testem de commissaria non potest deferri iuramentum suppletivum, bene tamen si habeas duos testes: quorum vnus defecit, vt videtur sentire glossa in l. in bene fidei. C. de reb. credi. in verbo mox probationem. dicit gloss. emergente. Contra quam facit d. c. ex informatione & ibi Bald. nisi dixeris quod ibi iuratur factum per papam. Item pondera d. l. in bene fidei, cum dicit inopia probationum. quae sunt verba in diffinita, & equipollent vniuersalibus. §. si uia reditum & l. si pluribus. ff. de legat. 2.

§ Item praedicta iura faciunt mentionem de semiplebana probatione, vt defecit iuramentum suppletivum. Ergo intellige quod istae vnos testes est omni exceptione maior, alias non esset semiplebana probatio: & reddidit rationem in sui dicti etiam non interrogatus, secundum Bald. in c. i. §. sacramentum de testat. reddi fructu. videas plenissime in repetitione l. ad mandatum, ff. de iur. iur. per.

§ Quibus potest committi factio testamenti indicas quod illis qui habent faciem testamenti adhibe. quoniam qui potest pro te testari poterit pro alio. regula quod alicui de reg. iuri. ff. de iur. concordantia. vbi vide Iuan. de & alio. Vbi inter cetera habetur, in & quando potest laicus esse procurator in causa spirituali, de quo per Abb. & alios in c. de iur. iur. de iudiciis & in c. i. de procu. lib. 6. vbi per Dominum glo. in c. apostolica de excep. per Abb. in c. accedens de proben. & per alios, de quibus per Felsum in d. c. apostolica. Nota in nota de iur. i. Multum fuit quod quis non potest facere nomine proprio: sed bene alieno. vii. quoniam ff. de in ius iur. vbi seruus non potest proprio nomine vocare in iudicio patrum sine venia alieno potest. Item in des delegatus cognoscit de causa de qua propria nomine

Ggg j cognio

cognoscere non potest. *c. si episcopus. l. 2. q. 6. facit*
e. Sane de off. deleg. intelligit d. L. quoniam: quando
illud agitur ex necessitate officii veluti in
torcia. alias secus. vt respectu officij volunta-
rii. nam tunc etiam nomine alieno non po-
test: vt ibi per doctores. glo. in l. sed si hoc. §. fin.
cod. iur.

§ Ad prædicta facit *c. qui generaliter. §. 2. de*
procu. a lib. 6. per Bald. & alios in l. item familiaris. §.
ipse ff. de procura.

XXXV. § Ex istis potest inferri, quod licet vxor ali-

cuius mox potest facere contrarium sine licen-

tia viri proprio nomine, vt vult lex regni fore le-

gem lib. 3. tit. de las dendas. l. 13. secus si alieno, se-

cundum Paulum de Castro in l. quicunque, ff. de in-

stitutionibus, & Ludovic. in d. L. quoniam, ff. de in-

strum vir.

XXXVI. § Ao mulieri potest committi testamenti

factio stante d. l. regni. Aliqui dicunt quod

non sicut non potest esse procuratrix, l. femina,

ff. de procu. l. alienam. C. cod. per locum ab speciali

præsertim in procuratore ad iudicia, secus ad

negotia, l. sed si quis. §. parvi, ff. de iustur. & ad iudicia

summaria, l. mulier la segunda ff. ad Trebellianum. & ibi Alexan. Item pro miserabilibus per-

sonis, secundum Bart. in sermone inter virginem &

diabolam. Item mulier non potest esseATRIX,

l. final. ff. de tutela: sed tutela æquiparatur com-

missionariæ, glof. in l. tutela plerumque, ff. de tutela, de

qua per Ioan. de tutela in l. si quis filio, §. 2. de lega-

to. 2. valet enim argumentum de similibus ad

similia, l. non posuit, ff. de legibus. fateor quod

non æquiparatur in omnibus, & per omnia,

vt colligitur ex l. si deperit, ff. cod. in l. cum

pater. §. hereditatem, & ibi Bartol. ff. de legat. 2.

Item substitutio pupillaris est testamentum fi-

lij, l. pater & filij, ff. de vulgari & pupillari, l. in ra-

tione. §. quod vulgo, ff. ad legem Falc. quam substi-

tutionem mater non potest facere filio. ergo

de testari pro extraneo. nisi dixeris quod non

facit substitutionem propter defectum patrie

pueritatis: quæ ad illam requiritur, vt l. moribus,

ff. de vulg. com similibus. Ex quo posset ac-

centari, quod si per statum filius esset in po-

testate matris, posset filio dare substitutum pu-

pillarem.

XXXVII. § Pro parte contraria facit d. l. Sed si quis. §.

parvi, ff. de iustur. & l. item amicitia. C. de impu.

& alius substitui. Vbi mater facit testamentum

pro filio furioso. Item potest esse executor tes-

tamenti, vt per spec. de iustur. alius. §. nunc vero.

per spec. quid in muliere. Bald. in l. 2. §. secundo loco, ff.

de postul. glo. in c. fin. de testamentis lib. 6. & in l. rna.

§. pro secundo. C. de caducis tollendis, facit filio, §.

matris de adimendis lega. ver. in l. 2. filio, ff. de aliena-

ti & cibarij lega. Sed executor & commissari-

us æquiparantur: vt supra dictum est, ergo, &c.

Item in factioe testamentorum, veratur ius

publicum, glof. in l. Galus. §. quid si ius. ff. de liberis

& posthumis. alia in l. 3. C. qui testamentum facere pos-

sunt in l. vel negare, ff. quædam admodum testamentis

aperiant & in l. 3. C. de testam. lex ergo regni veti-

ficatur etiam in femina. l. si quis in gravi. §. vtrum,

ff. ad Sillaniam. & ibi glosat Bartol. & Paulus de Ca-

stro in l. sed si hoc. §. 1. ff. de condi. & demon. licet in

contrarium faciat l. de pupillo in principio. ff. de noui

operi nuncia. vide l. 2. de sacrosanctis. eccles. vbi cui-

que datur facultas testandi libera: dummodo

sit habilis, vt per glof. ibi. & in l. quibus permiffum

est facere testamentum & Cod. per totum. Sed dicta

l. respicit sanorem publicum per posterius. lex

contraria quando per prius. quod est proprium

significatum l. 1. §. dum stas, ff. de iust. & iure l.

non solum. §. queritur, ff. de procu. a lib. 6. per Bald.

verba. ff. de vulgari & pupillari. l. 1. C. de successu

adito.

§ Ao mulier commissaria perdat testamenti

factioem per transfirum ad secunda vota. vt

dictur quod non, sicut de executoribus, vt per

Barto. in l. 2. filio, ff. de alimentis & cibarij lega. Bald.

in ambentia eisdem parit. C. de secundis nuptijs, licet

videatur contrarium per glof. in d. l. tutela pler-

umque, de quo ibi per Bald. vult tamen ad-

uertere quod tunc demon per transfirum ad se-

cunda vota mulier perdit sibi relictum à viro,

nisi maritus dederit sibi licentiam onbendi,

glof. in ambentia de nuptijs. §. vnum utque col. 3.

verbo sine vir, collatione 4. quam sequitur Bald. in

l. 2. col. 3. C. de secundis nuptijs, & in l. filium quem

habentem, col. 2. C. familie hereditaria, & Ludovic.

in consilij 220. l. item in lege legem. C. de indi-

cta viduati et tollenda. Idem si de consensu filio-

rum mulier transit ad secunda vota, glof. in amb.

de non eligenda secundo viro in verbo copulatur, quam

ibi reputat vnicam Angelus. Idem forte si viden-

tibus filiis & tacentibus cogita.

§ Intellige prædicta quando est data licen-

tia, vt nubat extra annum luctus, secus si intra.

Secundum Bald. in d. l. 2. C. de fecu. nupt. de quo

dubito propter c. vltimum & po. de secundis nup.

per modernos in c. ecclesia sancta Maria de consi.

Per transfirum ad secunda vota non perdit mulier

relictum à marito titulo oneroso. Bald. in an-

thonica in donatione. C. de secundu nuptijs.

§ Per quod merito dobitur de doctrina

verro in d. l. 2. filio. Cum habere officium com-

missionariæ sit lucrum secundum Bald. in l. plerum,

ff. de procu. cum per illud adimpleat voluntatem

suam, & sic videatur locum consequi, glof. in l.

si forum ff. de condi. ob causam. nisi dixeris quod

hoc lucrum nõ procedit à marito, sed à se, com-

modum in adimplemento suæ voluntatis, nec

est commodum temporale seu pecuniarium,

de qua debent intelligi iura de lucro loquen-

tia, facit l. ab in. C. de fidei promissis.

§ Ex pro doctrina Bald. facit l. si liberis. C. de

donat. ante nuptijs.

§ Ex quo inferitur, quod per transfirum ad se-

cunda vota vxor non perdit lucra consistere ma-

trimonio a acquisita. Immo inter filios vt in l. que

matrimonij veniunt diuidenda, facit glof. in l.

femina in l. glof. aliorum. & l. generaliter. C. de

secundis nuptijs. In contrarium sentit Cernacum

in l. 2. ff. de lega. 1. & Cyrum in l. 2. ibi Bald. C. de iust.

de.

de. ubi dicunt valere pactum mariti & vxoris: quod maritus luctetur bona vxoris post eius mortem. Sed habitis filiis, teneatur illa bona cedere filiis eius de m. matrimonio. *enrich. ac. virum colla. 8. nisi dixeris illud habere locum in dispositione hominis, secus in dispositione legis. videas quæ scriptum repet. rub. de dona. inter virum & vxor. col. 371. cum sequentibus in prima impressione.*

XL. § An vxor quæ luxuriatur post mortem mariti perdat commissionem testandi à viro sibi datum, sicut perdit legam sibi à marito relictum, ut per *Salicetum in l. fideicommissum. C. de fideicommissis per gloss. ibi & in l. fideicommissum. C. de his quibus vt indignis. pro quo sunt duæ leges regni, quæ a partibus titulo 12. l. 3. & fere legem lib. 4. titulo de donationibus l. 9. facit *ambrosius. c. de secunda nupti. in c. de corpore vnde sanctus. C. de secunda nupti. in c. de doctrina nupti. an d. l. 3. filio.**

§ Intellige prædicta, quando mulier luxuriatur infra annum luctus, alias secus. *gloss. in ambrosio. de restrictionibus, §. vnum in verbo maligne. colla. 4. quam notat ibi Angelus. bald. in d. l. fideicommissum, in l. testata antiqua. Aliqui putant quod talis mulier perdit commodum, quod ex commissione petere potest: non tamen ipsam commissionem, ne ipse decederet intestatus. Et consequenter dicunt de muliere luxuriante infra annum luctus, quod perdat bona constante matrimonio acquisita, & sic intelligunt legem regni. ordinationum lib. 5. tit. de l. gencius. l. fin. ab. de quo tamen dubito, quia lex illa generaliter disponit, & non debet restringi vel limitari: nisi quando se ipsam limitat, secundum *bald. in l. in fradem, §. fin. ff. de test. in. facit quod ipse dicit in l. cum ancilla. C. de iur. nupti. facit quod voluit Baldus in c. 1. an fin. de summa Trinitate.**

XLI. § Adde quod mulier quæ per vim fuit cognita, non perdit lucrum sibi relictum, nec commissariam. vi in simili voluit *Bartholomeum Braccensis in tract. rerum venerabilium q. 77. 30. an. stud. in regula que contra, de reg. iur. lib. 6. Abb. in c. 2. de conuersione coniug. bald. & Angelus in l. 1. §. remanet ff. de poss. licet bald. contra in c. pen. de proba. facit ad prædicta l. fideicommissum. C. de adm. l. vno passum cod. 21. nam si tollis voluntatem de medio, omnis cessabit effectus, quia omnis actus est infirmus. l. ea quidem. C. si mancipium fuerit aliena. vt non proficiat, facit c. 1. l. 2. §. 2. 4. 5. ubi mulier omni dicitur corrupta: nisi prius mens corruptæ patet. vide *S. Thoma. 2. 2. q. 152. artic. 1. in solutione ad secundum & tertium argumentum.**

XLII. § Ex illis inferitur quod si quis irruit contrahere matrimonium cum aliqua muliere: si est ab alio cognita, non tenetur, nisi fuerit per vim. Cognita.

§ Item inferitur quod contrahens matrimonio cum corrupta, dicitur bigamus, vt c. 1. de bigamis, nisi fuerit vi corrupta. curus contrarium tenent doctores in d. c. quinto ad modum. quia in irregularitate, quæ potest sine peccato contrahi. vt c. si quis in de. bonis. Liquid ergo, §. cum autem ff. Palacios Res.

de hi qui nota. infra. magis attenditur factum, quam eius validitas, *Lenus qui dicit. C. de adul. ex matrimonio quippe nullo. contrahitur bigamia.*

§ Ex his etiam inferitur, quod legatarius, qui XLIII. luxuriatur est cum vxore testatoris, perdit legatum. *gloss. in d. l. fideicommissum. C. de fideicommissis & in l. fideicommissum. C. de his quibus vt indignis. Intellege nisi faciat per vim, quæ cadit etiam in viro. gloss. in l. vna. C. de rapto virgi. Si tamen nubar cum vxore testatoris, non perdit legatum. bald. in ambrosio. ex c. de secundo. col. 4. C. de secundo nupti.*

§ An lucrum, de quo in ambrosio præterea. C. de vi & vxore, perdat per transitum ad secunda vota, vel si luxuriatur vxor post mortem mariti, reogit in repetitione rubri. de donationibus inter virum & vxorem.

§ An vxor alicuius relicta commissaria ab XLV. alio quam marito, potest illud acceptare, & exequi citra consensum mariti, vel licentiam stante prohibitione legis regni de non contrahendo sine licentia mariti, fere legem lib. 3. tit. de l. m. dendi, lib. 12. videtur quod sic argui. cum mandato. in principis. ff. de minoribus. facit quod voluit *Paulus de Castro in l. quicumque de infirmitate. Ledenus. Alexand. & Lason in l. quicumque, ff. de in iur. ro. Item filius qui non potest esse in iudicio sine patris licentia, l. fin. §. necessitatem. C. de bonis qua liberis. illud est verum nomine proprio: non alieno, vt traditor in l. filius famulus, §. ipse quoque, ff. de procur. est textus in l. qui generaliter. §. 1. de procu. lib. 6. Itaque non solum testamentorum proprium licet vxori facere sine licentia mariti, sed etiam testamentum alienum vel contratum alieno nomine, quod nota.*

§ Sed intra quod tempus teoetur commissarius XLVI. facinus facere testamentum, videtur quod intra annum, *libet & Lualdi. C. de quæ & de a. noi quidem de test. quæ loquuntur de executione testamenti. Ad idem l. fin. §. sed si quis. C. communis de leg. quæ loquuntur de electore, qui videtur similis commissario, qui videtur personarum elector qui debet eligere primum quam potest, l. cum quodam ff. de leg. 2. præsertim quando est elector personarum incertarum de incertis, vt per Bar. in d. Lenus quidem. & ibi addimatur. Sed certe si committens habebit filios qui de necessitate sunt heredes instituendi, tunc non est elector incertorum de incertis. Item quando aliquod permittit alicui fieri, intelligitur infra annum. §. 1. si Titius, ff. de secundo suo. contra. inter dominum & agnatos vassalli. c. fin. §. fin. de consuetudine & sententia.*

§ Pone quod antequam commissarius faciat XLVII. testamentum, mortuus est vnus filius committentis: si transmittit aliquid ad suos heredes videtur quod nihil, quia non dum habet. Si tamen habebat illos filios, instituiendi sunt per commissarium.

§ An commissarius potest instituere quem XLVIII. voluerit, prætermisiss venientibus ab intestato. videtur quod illos debet præferre, sicut

præsumitur voluisse defunctum committentem cum sic ei subrogatus, & debeat sapere eius naturam, l. si quis cum. §. qui inierunt, ff. si quis test. l. per totum. C. de testib. & cle. msi. de actio. §. fuerit ante. & ecclesia sancta Maria de constituto. c. cum tu de vris. Intellige de natura naturali, non de accidentali, gloss. in Leoni in principio, ff. si certum petat. tex. in l. item veniens, §. cum prodicimus, ff. de peti. bere.

Item illud habetur pro posito, vel disposito, de quo si quis interrogaretur: responderet quod sic glo. in l. de pactum, §. fin. ff. de pactu vnic. secundum laso. in l. Barbarum, ff. de offic. pæto. alia in l. sed si quis in principio, ff. si quis certum alia in l. 1. C. de via qua ad eccle. consp. & in authent. causa & irrita. C. de sacrosanct. eccle. & in c. 1. §. rusticum de pace tenenda, & in c. 1. de probend. lib. 6. & in c. vno de verum perma. ord. lib. & in cle. 1. de rescriptis, & in cle. 2. de supplenda ne præda facit l. Titum, §. Lucum, ff. de liberis & posthumis, & in c. 1. §. C. de institutio. & in l. si quis. C. de inoff. donat. & in l. si quis, §. sufficit, ff. de exca. rura. & in l. fin. C. de liberis præteri. Sed si committens interrogaretur quos volebat heredes institui: verisimile est quod diceret, venientes ab intestato. ergo habeatur pro disposito ratione taciti mandati, argu. l. diligenter, ff. mandata. cum dilecta de rescriptis.

Item quia relicta in testamento præsumuntur fieri ratione affectionis, quam testator habet ad legatarium, nec adierit, ff. pro socio, maiorem autem affectionem præsumitur quis habere ad consanguineos, quam ad extraneos, l. si quis ad liberis, §. verum, ff. de liberis agnoscendis, l. si quis, ff. de curatore furis, ergo illi sunt instituendi ex mente committentis, facit, l. consuevitur in principio, ff. de iure codicillorum, & quod dicit Bart. in l. fin. ff. de via qua perna no. & in l. ibi qui pene. C. de agricola & censu lib. 11. Bald. in l. 1. C. de indultu videlicet tollere, gloss. in c. communis. 23. dist. de verbo suorum. ubi hinc quis potest se excusare propter suorum infirmitatem: sic propter suorum contrarietatem, facit quod voluit Bartol. in l. de pupillo, §. ipsi prætori 9. quest. ff. de noui operis nunci. Bald. in l. si quis. C. de operis liber. & in l. vna. C. si quis qui prædictus po. Cym in l. fin. C. de spon. textus in c. si quis cunctis de elect. lib. 6. cum gloss. & c. qui comque de sacros. ex. ord. lib. & l. sed & h. ff. de precu. l. exigi. C. ord. Item quando fit commissio alicuius rei: intelligitur fieri secundum ius l. quæquam, ff. de ritu nupt. Sed de iure ad successioem venient venientes ab intestato. ergo illi per commissarium debent institui: Item si aliquis habet facultatem distribuendi bona inter pauperes: non potest dare illa incapacibus: ut per Bart. in l. fin. ff. de his quibus, ut indignis, & consilio 19. 4. Incipiente Ceteris. Bald. in l. id quod pauperibus. C. de op. & cle. & sic limitat l. cum quidam de lege. 2. ut intelligatur de indignis indignitate facti. Sed extranei dicuntur indigni respectu consanguineorum. d. l. consuevitur, ergo, & c. Item facit dicta lex regni. lib. 3. tit. de las mandu, ley 6. ubi colligitur quod in tali

commessione venit arbitrium boni viri: quod debet esse æquum: ut notatur in l. 1. ff. de leg. 3. Sed ex bono & æquo debent venire venientes ab intestato: ut dicit Bald. in l. tertium. C. vnde liberi. ergo debent per commissarium institui. Secus quando commissum est aliquid in liberum arbitrium alicuius. nam tunc ille potest præferre iniquum æquo, facit, lex quæquam, & ibi notant Bald. & alij, ff. de legat. 3.

¶ Sed in contrarium facit l. Papinianum, §. sed XLIX. nec impuberis, ff. de inoff. testa. ubi patet quia ex dispositione iuris facit testamentum pro filio: potest instituire quos voluerit. & ratio quia ibi subditur, respicit tantum matrem, non alios ab intestato venientes. Præterea hoc videtur de mente Bald. in l. illa infans, ff. de hereditas instituerendi. versic. item iuxta hoc querit. Ad idem l. humanitatis. C. de impuberis & alij subdit. ubi to substitutione exemplari quam faciunt parentes filijs furiosis, quæ pro testamento habetur, dant illis substitutos quos volunt.

¶ Pro decisione facienda sunt tria genera venientium ab intestato. Primum descendendum, in quibus habet locum prima opinio, pro qua vitra allegata, facit, nam commissarius non habet maiorem potestatem, quam committens, dicta lex 6. Sed committens de necessitate tenetur instituire filios suos vel exheredare, l. inter cetera, ff. d. liberis & posthumis. ergo & ipse commissarius, d. l. humanitatis. Per quam forte possit vnum attentari, quod si forte pupillus haberet filium: pater in substitutione pupillari, de necessitate debet illos substituere. quod nota ad legem Papinianam, §. sed nec impuberis, iam allegata. & idem in ascendendibus per rationem de qua supra. permittitur autem patri de rigore iuris, ideo tacita pupillaris odo admittitur contra matrem, l. fin. C. de institut. idcirco dicit Bald. in dict. leg. humanitatis, quod io exemplari substitutione non habet locum dictus §. nec impuberis. cum illa humanitatis causa permittatur parentibus fieri, quæ humanitas odo admittit, quod matet excludatur à successione filij: ut ibi late per modernos.

¶ Alia opinio habet locum in collateralibus l. l. quos de necessitate odo tenetur instituire, de bona tamen conscientia, si sunt pauperes, secus est, ut tenet Auerhamm in regula male fidei de regulis iuris lib. 6. Item Faber in §. 1. instituit de hereditate. qua ab intestato deferuntur. Vnum tamen est aduertendum, quod fratres committentis vnum, vel omnes debeat instituire per d. l. humanitatis, licet quo ad hoc ut vnum tantum possit instituire, videtur contrarius ibi textus io quantum per eadem verba loquitur de filijs. & gloss. cum omnibus scribentibus determinat, quod omnes illos debet instituire. Ergo idem quo ad fratres. Quia quando vna determinatio determinat plura determinabilia: pariter ea determinat. lex filiarum, §. fin. ff. de

ff. de legat. tertio. & in lege iam hoc iure, ff. de vulgari & pupillari. Sed hoc nihil facit: quia debet intelligi quando in utroque determinabili, est una & eadem ratio, quod hic erit, ut per Alexandrum in *leg. in testamento. C. de testamentis instituta*, textus in *authentica in premissis. C. de sacrosanctis ecclesiis*, licet videatur contrarium. nam tunc sine eo quod ponitur in una & eadem ratione propter rationis identitatem: esset idem. *l. illud. ff. ad legem Aquiliam. c. de ampliato de consuetudine. nihilominus tamen verum est, quod dixit Alexander.*

LII. § Sed dubitatur circa hoc quod commissarius debeat instituere fratres committentis per *d. ff. sed nec impuberis*, sed potest intelligi quod sit casus specialis: cum adhuc in illo possit excludere matrem, ut supra dictum est. Sed caue, quia illud potest facere commissarius, quod committens. Sed committens non tenetur illos de necessitate instituere, *l. fratres. C. de iusticiis testamentis*. ergo nec commissarius. Item determinano Bald. in *d. l. illa instituitur*: generaliter loquitur in quibuscumque collateralibus. Ad *dist. l. humanitatis*, potest responderi quod intelligatur quando potestas illa datur a lege sine administratione alicuius. Sed in nostro casu cum datur ab homine auctoritate legis, unde non videtur aequalis vel similis ratio. Cogita super his tanquam ab alio non talis.

LIII. § An commissarius possit relinquere filio spurio committentis sibi illam potestatem? videtur quod non, quia committens non potest, *authent. ex complexu. C. de incestu nuptiarum. l. fin. ff. de his quibus ut indignus*. tra dicit in *5. fin. insti. ad Orf.* & in *c. cum haberet de eo qui duxit in matrem, qui cum possit per adulterum*. ergo nec commissarius. Item commissio intelligitur facta secundum ius. *l. quamquam ff. de ritu nuptiarum*. unde ipse commissarius debet secundum ius testari non relinquendo vel dando inespacibus. Hoc videtur de mente Bartol. in *d. l. fin. ff. de his quibus ut indignus, & consil. 94*. Incipiente Cacho. ubi concludit quod si aliquis in suo testamento me instituit heredem cum hac conditione, quod restituerem cui voluerim, non possum filio spurio suo relinquere vel restituere, quia videtur accipere ex sua dispositione argu. *l. vnum ex familia in principio de leg. 2. idem sentit Bald. in l. ad quod pauperibus. C. de episcop. & clericis*.

LIIII. § Ex quo resultat bonus intellectus ad *l. cum quidem, ff. de legat. secundo*, ut intelligatur de indignitate facti, non iuris. & vide *l. testamentum contrarium ff. de manumissionis testis. & l. Lucius, §. Lucius de legat. 2.*

LV. § Si tamen spurii committentis sunt pauperes: potest commissarius aliquid pro alimentis illis relinquere, *d. c. cum haberet. n. in d. l. fin. ff. de his quibus ut indignus, & in l. fin. §. si a sacro ff. de his qui in fructum crediturum. Item de temela in l. illa institutio ff. de heredit. institutio. Alexander in l. si qui ex bonis ff. de vulgari & pupillari.*

Palacios Ruiz.

Hinc est quod potest assignare dotem commissarius, filiabus spurii committentis: cum ipse committens hoc facere poterat: ut voluit omnes in præallegatis locis loquentes in alimentis, in quorum loco dos succedit. *l. Titio centum. §. Titio genero ff. de condi. & demonst. n. in l. legatum de conditio. insti. Bartol. in d. authent. ex complexu. & in d. l. finali.*

§ De ista materia videas Bartol. in *l. Lucius, §. fin. de leg. 1. & in l. hereditas. C. de his quibus ut indignus*.

§ Ex istis sanatur ista conclusio, quod ex his causis, ex quibus possunt filio alimenta denegari, potest etiam denegari dos filie. nam ex causis ex quibus potest filius exheredari, possunt alimcora eadem denegari, textus cum glossa. *io l. si quis a liberis, §. item ff. de liberis agnoscendis alim. in authentico ut cum de appellatione cognoscitur, §. si igitur. collatione 8. & in l. fin. C. de alendis liberis*. Item ex eisdem causis quibus filia potest exheredari, potest non dotari, tamen data n. in *l. fin. C. de dotis promissis*. dos tamen data non potest reuocari, ut ibi per Bald. idem in dote promissa, cum pari passu ambulent. *l. fin. ff. de collat. doct.*

§ Ex his inferitur quod cum mulier per adultetium perdat dotem, *l. sententia. C. de repudiis, c. plerumque de donationibus inter virum & uxorem*, a quibus sumpta fuit lex regni fore legum libro 4. titulo de los adulteros. *l. 1. habebit locum non solum in dote datur: sed etiam in promissa, non dum soluta*. Ad hoc *l. si fuerit & ibi Paulus de Castro ff. solutu matrimonium*.

§ Ex his similiter inferitur limitatio ad *§. ff. & alim. insti. de donationibus, & ad l. fin. C. de reuocando donatio*. ubi donatio per ingratitudinem reuocatur, fallit in donatione dotis: non faciendo differentiam cui esset facta, scilicet filie vel extraneæ, nisi dixerit quod decisio Baldi supra allegata debeat intelligi constante matrimonio, cum tunc sit apud maritum titulus inerosi, ut lege finali. *§. si a sacro, ff. de his qui in fructum crediturum. c. salubriter de rebus*. Secus si matrimonio soluto, cum tunc apud mulierem sit ex nimio lucretio, scilicet donationis, *disto 5. si a sacro & lege ex promissione, ff. de administratione & obligat. & lege Pomponius Philadelphus, ff. familia hereditunda*, ubi licet donatio inter patrem & filium, non valeat, valet tamen causa dotis, etiam si non sequatur matrimonium, *l. si extraneam, secundum Angelum ff. de condition. ob causam*. itaque apud illam est ex titulo donationis, & poterit reuocari per predicta. Et de mente Bartol. in *dist. 5. si a sacro, si recte aduertatur*.

§ Ex prædictis similiter potest dici, vel saltem attenuari, quod sicut propter certas causas potest donatio reuocari, de quibus in *authentico ut cum de appellatione cognoscitur, collatione 8.* ex eisdem potest pater filium a legitima priuare: antequam ei fuerit assignata, nam tunc propter illas causas non poterit ei auferri pex predicta.

G 88 4

dicta. Cogitabis, si idem posset dici de alimentis assignatis & de donatione ad pias causas facta, an propter ingratitudinem possit rescindi. Et videtur quod non, cum dos sit quid pium, l. cum huius. §. si de conditione indebiti. Barto. in l. si ego §. de iure dotium. Bald. in l. mandatum. C. mandati & in l. l. §. si libertus §. si quid in fratre patris. ibi quia pietas patris non est reprehendenda. Adde quod non semper valet argumentum de dote ad alimenta, & e contra, ut per modernos in l. l. §. si filius. Barto. & in antea res qua. C. communis de legatario.

LXI. § An commissarius cui est data potestas testandi, possit aliquid sibi ipsi accipere vel relinquere, videtur quod non, cum inter dantem & accipientem debeat esse distinctio personarum, & nemo possit in utilitatem propriam autorizare. l. l. §. si quis §. si ad Trebellianum, l. 2. §. de arbitratu testatorum. cle. 1. de rebus eccle. non alie. tenet expresse Bald. in l. si mandatum, §. si tibi centum §. mandati. per Abb. in c. fin. de institutionibus. vide Barto. in l. si in emptione, §. si fin. de contrahendo. empt. Bald. in antea quibuscumque, C. de sacrosanctis eccles. & in l. cum ipse. C. de contrahendo. empt. per illum textum. similis in l. pupilli, §. si fin. §. de arbitratu testatorum. vide leges regis in dictione lib. 5. tit. 5. l. 1. & lib. 8. tit. fin. l. 14.

LXII. § Sed pone quod commissarius est vnus ex venientibus ab intestato magis propinquus: an poterit facere se heredem, per supra dicta videtur quod non, nisi fuerint duo vel plures executores vel commissarii, & vnus alium instituat heredem. quod potest fieri per id quod dicitur glo. in lege plane §. quod cumque vniuersitatis nomine. tenet Bald. in dicta lege §. mandatum, §. si tibi centum §. mandati. textum & Abbatem in c. cum in iure super glo. 3. de electione. vide Aucharranum consilium 282. Sed in contrarium facit l. qui proprio cum lege sequenti & ibi Bald. §. de procuratore. vbi dicit quod si sunt plures commissarii, vnus ab alio exigere non potest. Sed illud est in eorum odium, cum pario patrem non habeat impetrium, lege, illa a quo, §. tempore, §. ad Trebellianum, secus in eorum fauorem, ut est in casu nostro.

LXIII. § Potest adhiberi alia cautela, presuppósito quod de iure regni, valeat legata, non adita hereditate vel sine heredis institutione, fore legatum lib. 3. titulo de testamentis, lex prima. faciat commissarius legata & fideicommissa, & vultum faciat heredem. Et ipse tanquam veniens ab intestato, venit ad omnia postea.

§ Hoc tamen non est sine scrupulo, cum dubitetur merito an d. l. regni habeat locum in testamento facto per commissarium, cum sit exorbitans & restringenda. c. l. & c. de filiis prebiteri libro sexto. Item est correctio iuris communis videlicet l. 1. §. de vulgaribus & pupillis & infirmis. de hereditate. qua ab intestato deferuntur, §. primo & l. cum quem. C. de fideicommissis, & lege si nemo, §. de testamentis. cautela. & l. si nemo §. de regum iuris. ergo restringatur lex si vero, §. de iure §.

solus maritus, antea quia actioes, C. de sacrosanctis eccles. nisi dixeris quod in dispositione illius legis, versatur fauor publicus. ideo est amplianda, ut per Barto. in l. quoniam modum. C. de agris & censibus. lib. 12. & in l. secunda, §. 1. §. de huius qui nocenter infamia. Sed cum agitur de conseruatione vniuersitatis voluntatis, agitur de fauore publico. glo. in lege Galas, §. quod si §. de liberis & posthumis & in l. 3. C. qui testamentum. facere possunt. textus in l. 3. §. de testamentis. & in l. 1. vel negare, §. quoniam modum testamentum. aperiant. Sed hæc iura intelliguntur vera respectu institutionis, non respectu legatorum. In quibus nunc est fauor publicus, secundum Iesum. in l. venia de in iure vocando & in l. quod seruum §. de condendo ab intestato.

§ Sed contrarium videtur verius. alias sequeretur quod non interesset rei publice conseruare codicillos, cum in illis non posset fieri heredis institutio, l. l. C. de codicillis. quod videtur falsum, d. l. vel negare, quæ loquitur in omnibus supremis iudiciis testantis. Ideo cogita. cum valeat argumentum de heredis institutione ad legata, l. ad tempus, §. fin. §. de viciis. per quem dicebat Bald. in c. imperialis in principibus de prohibita fide alienatione per Erard & in c. 1. §. donare, qualiter olim studium alienari poterat, ut ibi per eum. Sed dato quod hoc verum esset, posset saluari prædicta fundamenta, in casu quo vertitur fauor publicus per posterius. l. l. §. huius iudicij. §. de iustis & iuris non solum, §. quoniam §. de prece l. qui liberis, §. hoc verba, §. de vulgaribus & pupillis. l. l. C. de successu. edicto. in quibus dicitur quod verba leges sunt intelligenda per prius non per posterius.

Alie cautela solent assignari, quibus commissarius potest aliquid sibi relinquere, sed quia sunt cum fraude, et si de illis consetaret: nihil esset, contemendæ sunt, ut in simili dicit Barto. in l. fin. §. de huius quibus videtur indignis, memorando aliquas cautelas quibus patet posset aliquid filio spurio relinquere. de quibus per Martinolum Cepollum in suis cautelis.

§ An commissarius potest relinquere filiis **LXV.** suis, videtur quod non, quia patet & filius iuris fictione vna persona tenentur, l. fin. C. de impube. & alius substituta. §. si vero. in l. fin. de inutilibus super. traditur in l. 2. C. qui ante lib. 10. vide Bald. in l. d. ximam, §. 1. §. de exco. rito. Sed ipse commissarius nihil potest sibi relinquere, ergo nec filio suo. ut tenet Bald. in l. minor patris, §. qui tutoribus, §. de exco. rito. nisi det filius sub hac protestatione, ut nihil sibi ex illo queramus, secundum Bald. ibi. Illud enim patri non queritur, licet videatur illi facere donationem quæ non cadit inter patrem & filium, nisi filius sit emancipatus. cum ex illius bonis nihil patri queritur, l. impuberis, §. si si filius, §. ad legem Cornelianam de falsis. Item si propter patriam potestatem cum sit filius vna persona cum patre, non potest patet commissarius filio relinquere, cessante patria potestate.

re, cessabit impedimentum, l. 2. C. de inofficio.
dona.

¶ Ex istis inferitur, quod cum de iure regni filius uxoris liberetur à patria potestate *foris legum lib. 1. titulo de las pleyas, que deuen valer. l. 3.* tali filio poterit commissarius relinquere. cum sit emancipatus facto legis, & nihil patri queratur, super quo tamco amplius est cogitandum.

LXVI. ¶ Ex istis similiter inferitur, quod actio de dote hodie non est communis patri & filie secundum iura regni, contra l. 1. §. *soluto matrimonio*, quia non est filia in patris potestate, vt requirit l. 1. §. *autem*. C. de rei uxoria actio.

LXVII. ¶ Inferitur etiam quod commissarius potest reliquere filiis suis clericis primæ tonsuræ, & à foriori si sunt in maiori ordine. nam omne quod clericis donatur, habet vim castrensis peculij vel quasi castrensis, & non acquiritur patri, *archiep. presbyteris, & l. cum lege & l. sacrosancta. C. de episc. & de. Abb. & alijs in c. quia nos de testa. Babilonem Capella in seu. censul. cant. 156. l. 1. in l. filia licet. C. de collatio. & l. ex regni. 1. portita. tit. 1. l. 3. facit quod voluit Albericus in l. si dominum. C. de collatio. vbi dicit quod filius primæ tonsuræ non confert liberos, sed ad collationem dicit licet *Barr. in prescriptis* sentiat contrarium in dicta lege *Sacrosancta*.*

LXVIII. ¶ Ad contraria responderetur, quod aliquando reperitur in iure casus, in quibus quis non potest se eligere, potest tamē filium suum, vbi habentur ius presentandus in beneficiis: vt *per rram de iure patro. glo. in c. quia clericis eod. tit. vel dic quod pater & filius censentur eadem persona*, quando filius est in patris potestate, *glo. in l. in nulla. §. de iudicijs*, faciunt quæ notantur in l. 2. C. *qui etiam lib. 1. in*.

LXIX. ¶ An commissarius potest filio suo spurio relinquere: *Paulus de Castro & alij recentiores in l. si in qui ex bonis, §. de vulgari & pupilla*. tenent quod sic per illum textum. *glo. in archiep. quibus modis nati. offi. sui. §. fin. verfic. participium collatio. 7. pñcia, se quodum Bald. in l. cum quem pe. col. C. de fidei commissis*.

LXX. ¶ Adde quod in casu illius l. si in qui ex bonis, expressa popillaris, non continet tacitam vulgarem. *Bald. & Angelus in l. 2. C. de natura. liberis*, per quod datur limitatio ad iura dicentia, expressam popillarem sub se continere vulgarem.

LXXI. ¶ An autem commissarius potest meliorare filium vel nepotem committentis, sicut alias patet committens potuisset, *vt fore legem lib. 4. tit. de las mandas, ley 6.* videtur quod sic, quia melioratio est prælegatum, vt patet ex definitione prælegati posita in rubrica *§. de dote prælegati* a traditur in *Liqui filialis, §. fin. §. de leg. 2.* prælegatum autem est legatum, vt colligitur ex glo. d. rub. probatur in l. Taria in principio. *§. de leg. 2.* Sed commissarius potest facere legata & meliorationes, ergo bene facit quod voluit *Bald. & sequitur Joann. de imola in l. illa infirmitas, §. de heredi.*

infir. vald. in l. aptatorius. C. de testa. mi. & in l. herementat. C. de tempo. & alijs subh. vt per te videbis. bene facit dicta lex regni sexta, cum dicit quod ita valet quod facit commissarius, ac si committens fecisset. Si autem meliorat patet committens, valet melioratio: *vt dicta lex sexta.* ergo valebit si meliorat commissarius arguendo ex illis duabus legibus simul iunctis. valet enim argumentum ex vna lege iuncta ad aliam, *l. Galus, §. ille casus inofficij est, §. de liberis & posthumis*.

¶ Item commissarius est subrogatus loco LXXII. committentis, & sicut eum naturam, *l. parabolam. C. de episc. & de. cum similibus*. Item illud operatur generalitas quo ad generalia, quod specialitas quo ad specialia, *l. si quis, §. de adm. tut. laudat Barr. in l. si ego §. de acq. heredi. glo. in l. si quis post hac, §. 1. §. de rei vendi*. licet sit contraria in l. si quis mihi bona, §. in fine §. de acq. heredi. Sed specialis commissio sufficeret ad hoc vt posset illum meliorare, ergo idem operabitur ipsa generalitas.

¶ Contrarium quod non possit meliorare, LXXIII. videtur verius, quia in mandato generali, non videtur commissio ea quæ veniunt de iure specialis, *l. patri pro filio, §. de minoribus, c. fin. de offi. iurarii lib. 6. regula in generali de regni iuris. cod. lib. 118.* autem commissio, dicitur mandatum, vt supra dictum est, & meliorare competit de iure specialis patribus, ergo non venit in illa commissione generali.

¶ Præsertim cum lex illa de melioratione loquens, vel meliorationem permittens, est exorbitans, & ad commissarium non extendenda, *l. 1. & 2. de filiis præbitorum*. Est insuper odiosum per meliorationem vnus legitimus alterius minuat: vt traditur in *archiep. transmissa. C. de inoff. testa. & per consequens restringenda, l. cum quidem, §. de liberis & posthumis, regula odia de regulis iuris, lib. 6.*

¶ Item ea quæ competunt iure patris, non LXXIII. possunt alteri committi incerte, vt per *Barr. in l. quidem §. de rebus da. & in l. liquidum cum filium, §. de verborum obligatio*. Sed meliorare competit iure patris, ergo non potest in commissarium transmitti. Item permittendo dicta lex patri, videtur negare commissario, *l. cum pater §. de iudicijs c. natus de presump. l. maritus. C. de procu.* nisi dixeris hæc procedere, quando à principio proponitur dno. quod non est hic, *vt d. natus*. Sed solum permittitur patri meliorare filium, & sic persona posita in dispositione legali inducit formam, à qua recedere non licet, *l. certa forma. C. de iure fisco. lib. 1. in*.

¶ Valet enim argumentum de tempore ad personas, sicut de rebus ad personas, *l. si quis §. de verbor. oblig.* & de tempore ad res, *l. miles ita in principio §. de testam. milia*. Sed tempus positum in dispositione inducit formam, *archiep. qua supplexat. C. de precibus imperatori offer. & notat ibi Bald. & Lin. pupillari, §. de vulgari, & ibi l. 1. §. de vulgari, & pupi.*

et popi in principio, et infir. end. in principio. vbi in confectione substitutionis pupillaris ponitur ibi persona patris, & inducit formam, & qua recedere non licet.

LXXVI. Item commissarius debet facere id quod verisimiliter committens erat factururus: & fieri presumitur velle: vt supra tractum est. Sed verisimile est quod committens hoc noluit ea quo non expressit. *l. vna in fine. C. de cadu. tullen. l. i. ff. in off. falcem mo. dicit. i. ad authenticam de decimis, traditur in i. inter corporalia de translat. episc. par. ratione & dicta lex 6. voluisset quod commissarius hanc meliorationem facere potuisset, expressisset.*

LXXVII. Item legitima filiorum videtur quid piom, *l. cum est paratitum, ff. de inoff. test. In dubio melioratio non presumitur fieri in preiudicium legitime aliorum filiorum, quia in dubio iudicandum est pro causa pia, l. siui persona, ff. de religio. & semp. su. & l. i. ff. de iur. matrimoni: prescriptio quod dos sit res pia, vt tenet Bald. in l. mandatum. C. mandati. Bart. in l. i. ff. de iure dotium. probatur in l. cum his, 5. fin. ff. de condi. ind. & in l. i. 3. sed si liberum, ff. si quid in fraud. pat. facit l. si idem ff. de lega. i.*

LXXVIII. Item patet habet ius eligendi vnum ex filiis, quod ius ad tertium non transmittitur: vt traditur in l. vnum ex familia de legatis, secundo. ff.

LXXIX. Ad contrarias respondetur quod legatum vel prelegatum potest fieri à quolibet. sed melioratio non nisi à patre. Ad secundum, illud erat commissum ad consilium sapientis. vnde bene potuit declarare legatum factum filio à patre esse relictum ratione institutionis. quia si illud non diceret & declararet; rumpetur testamentum: cum filius debeat habere legitimam titulo institutionis, dicta authentica. *novissima. C. de inoff. testa. Sed testamentum bene valet sine melioratione.*

LXXX. Ex his sequitur quod ille ad cuius consilium aliquid relinquatur declarandum, potest declarare illud sine quo illud declarandum esset nullum: de qua materia per Bart. & alios in l. illa institutio ff. de hereditat. insti. & in l. ex ea parte ff. de verbo oblig.

LXXXI. Vnum tene mentis, si aliquis dixit quod in tali contractu à se facto, habere quis potestatem extendendi, in illo non potest adicere instrumentum: etiam si non valeret sine ipso. secundum Antonium in c. aliorum de iure iuram. refert & sequitur ibi Abb.

LXXXII. Ad tertium argumentum dicendum quod debet intelligi de his in quibus commissarius habet potestatem vigore dictæ commissionis, in alijs non potest esse, cum deficiat ipsum principale quod est potestas.

LXXXIII. Ad aliud de subrogato, sciendum est: sed debet in his in quibus subrogatur, & in his in quibus habet potestatem in alijs vero, non est dare subrogationem. vel intelligi de natura naturali, non de accidentali, gloss. in l. ceteris in

principio ff. si certum petas. de qua per l. i. in 5. fuerat insti. de alio. Alia in eadem l. un. verbo ex lege probatur in l. item veniens ff. de pet. heret. Sed in casu nostro ista melioratio non me si naturaliter patri committenti de puta necessitate: sed accidentaliter, si voluerit.

Ad aliud finale dicas, quod procedit nisi in materia correctionis, secundum Augustinum in authentica de hereditat. & falcid. 5. si vero expressum, solam. i. & in authentica de tunc & semper, 5. aliud colla. i. Quod autem his sumus in materia correctionis, clarum est. Vel potest assignari alia ratio vel responsio, quod intelligitur nisi quoad ea quæ non includuntur in vniuersali commissione, secundum Bald. in l. i. 5. amicus in fine ff. de officio prefetti vrbis per c. fin. & c. iura de offi. v. ar. ubi. 6. argu. l. cum hi, 5. qui transgessit, ff. de translati. Ex quibus omnibus concluditur, quod commissarius non possit meliorare filium committentis in tertio.

Vnum tamen est, quod si committens dixit hoc modo, do tibi facultatem, vt facias pro me testamentum sicut locutus sum tecom: tunc poterit meliorare. argu. l. quem heredi ff. de rebus dubis. facit l. Theopompus ff. de dote pra. ibi cum dicit, sciens mentem meam. facit quod voluit Barto. quem sequitur Paulus in l. si uia scriptura, ff. de condi. & demens.

Eodem modo poterit commissarius meliorationem tertij facere, si committens dixerit, Melioro vnum ex filiis meis: quem commissarius elegerit. nam tunc potest illum eligere, vt probatur in prelegatis verbis & in l. vtrum, 5. cum quidem ff. de rebus dubis. eligens autem nihil de suo facit. l. vnum ex familia in principio ff. de lega. i. facit l. si de commissaria, 5. fin. ff. de fideicom. lib.

Et multo fortius hoc poterit facere commissarius, si data est filii potestas meliorandi filium suum Petrum, vt l. Theopompus ff. de dote preleg. licet enim dotare filias, vt patetum officium, quia competit ius et patrio. l. qui liberis ff. de ritu nup. l. obligamus ff. de alio. & obli. l. fin. C. de dotu promi. dotis tamen datio potest committi in arbitrium tertij: vt d. l. Theopompus & l. si filius, ff. de lega. i. quæ quidem dos tunc assignabitur per commissarium, secundum dignitatem ipsius filie, quæ debet dotari. Ad hoc vide Bald. in l. i. C. de nuptiis. est textus in d. l. si filia.

Vnde si legitima ipsius filie non sufficit ad dotem illius, commissarius potest arbitrari vsque ad tertium & quicquid ultra legitimam necessarium filiorum, secundum dispositionem legum regni. hoc videtur de mente Salu. in authentica rei qua. C. communis de legatis. Sequitur Alexander consilium 69. prima parte, & consilium 8. parte secunda. Ad hoc bene facit l. i. ff. de lega. i. vbi illud quod venit declarandum per alium, habetur ac si fuisset declaratum à testatore. quæ sunt dotanda. vide Barto. in d. l. quidem ff. de rebus dubis. vbi vult quod legata possunt in incertum committi, vt per glossam in l. qui à filio, 5. si qui pater ff. de legatis primo. licet secus in datione interale.

¶ Adde

XXXVI. ¶ Adde prædictis quod licet commissarius non possit meliorare filium committentis in tertio, ut supra dictum est: poterit tamen in quinto, ex quo potest facere legata, quæ non possunt verificari nisi in quinto. cum illud tantum possit extraneis legari, ut *super legum lib. 3. tit. de test. mendum. l. 9.* ita notanter voluit Franciscus Zambardus in *causa ribi de testamentis, et r. enciclos de Areno in l. Gallus, §. quid si tantum ff. de liberis & posthumis.*

XXXVII. ¶ An commissarius potest dare tutorem filijs committentis? videtur quod non: quia competit iure patris, l. 1. ff. de test. tutorem, ibi, parentibus competit ergo patribus ratione patriæ potestatis, ubi ibi, non autem matri, quæ illos in potestate non habet, *insti. de adoptivis, §. femina non alij* de quibus supra in proxima questione.

XXXVIII. ¶ An commissarius poterit filiam committentis exheredare. propter aliquam ex causis positis in *antib. ut cum de appella. cognos. §. causas colla. 8. & in anteb. non licet. C. de liberis prætest. glo. in c. quoniam de iurem. an. Per supra dicta videtur quod non. *f. l. rei indicata, §. morum, ff. solute matrimonia, & quod ibi notatur.* & per canonistas in *c. plerumque de dona. inter virum & uxorem.* ubi heri non potest opponere exceptionem adulterij mulieri repetiti dotem, scilicet quod per adulterium illam perdidit. licet censens una persona non testatore. *antib. de iure iurando à mo. præstus in principio colla. 4.* & testator poterit illam exponere, *l. consensu. C. de re qu. facit cō l. ff. C. de re dona.* ubi heres non potest opponere causam ingratitudinis.*

XXXIX. ¶ An commissarius potest substituere pupillariter filijs committentis? videtur quod non, per iam dicta. quia patri inie patris competit habendi filios in potestate. ad idem l. 2. ff. de pupillari. Ad idem *f. l. d. d. a. lex regni*, in quantum dicit quod potest dare potestatem pro se & rebus suis. unde videtur quod etiam si pater commissario dederit potestatem, quod possit illam substitutionem facere, non valet. quia tantum pro bonis suis potest dare, non in alienis.

XC. ¶ An substitutio pupillaris facta per commissarium, resoluatur in fideicommissariam? videtur quod sic, per glo. in *l. verbi similis ff. de vulgari & pupillari*, per teatun ibi, & in *l. Seneca, ff. ad Trebell. ubi substitutio quæ nonquam valuit tunc directo obliquitur & per glo. in §. 1. in verbo ad exemplum insti. de pupillari substiti. ¶ Et hoc arduum præsupposito quod commissarius potest imponere gravamen: & sic facere substitutionem fideicommissariam. de qua alias dicitur.*

XCI. ¶ An commissarius potest substituere vulgariter. per quam substitutionem succeditur committenti, ut non obstat prædicta. *insti. de pupillari substiti.* est enim secunda institutio. *l. in litem ff. si quis causa causa testa. c. simulat.* Commissarius autem potest filios committentis heredes instituire per d. legem 6. ergo & substituere vulgariter. hæc enim substitutio vulgaris

dicitur, quia à quolibet & cuilibet fieri potest. *l. vulgaris ff. de fidei i. de penit. disti. 1. l. vulgaris, Barto. in l. 1. ff. de vulgari.*

¶ Ex quo inferitur, quod commissarius potest facere substitutionem reciprocam, quæ tantum continet vulgarem substitutionem, cum sit facta ab eo qui non potest facere pupillarem. licet sint ipsi adincommodum substituti pupilli. quia alias etiam si esset à patre facta qui illam facere posset, non comprehenderet pupillarem, quamvis unus esset populus & alius *non d. 2. & Luperus. C. de impu. & alij substiti. in testamento la magna. C. de testa. m. l. cum hoc iure, §. 2. ff. de vulgari & pupilla.*

¶ Ex prædictis inferitur, quod substitutio vulgaris facta à commissario, non comprehendit tacitam pupillarem: cum illa tacita procedat ex tacita mente defuncti, quæ non potest esse hic cum deficiat potestas, quia si defuit in consecutione expresse substitutionis pupillaris idem quo ad comprehensionem tacite, cum sit idem iudicium rationis & expresse regulariter. *l. cum quod ff. si certum pater. facit quod voluit Bald. in l. 2. C. de natu. libe.* ubi dicit quod substitutio pupillaris quam facit pater filio legitimo, de filio spurio, de qua in *l. si in quibus bonis, ff. de vulgari & pupillari*: quod non comprehendit tacitam vulgarem. quis faciens ibi pupillarem in commodum filij spurij, non poterat facere vulgarem. cum tunc quod potuit noluit, quod voluit adimplere nequivit. *antib. ex complexu. C. de incestu nupti, §. fin. insti. ad offi. traduntur in l. fin. ff. de his quibus ut indignis.* Ita in casu de quo agitur, cum vulgaris est facta ab impotente facere pupillarem, quod ideo illam non comprehendat: cum contrarium eadem sit disciplina, *l. filium diffinimus, ff. de his qui sunt sui vel alieni iuru, c. si Romanorum, 19. dist. pro illa doctrina Baldi videtur glo. in anteb. quibus mod. natu. eff. sui in verbo partitipium colla. 7. vide recentiores in d. l. si in quibus bonis, ff. de vulgari & pupilla.*

¶ Ex istis inferitur, quod substitutio vulgaris continet tacitam pupillarem, nisi facta fuerit à commissario. Item sub pupillari continetur tacita vulgaris, nisi filius spurius substituatur sit datus substitutus pupillis.

¶ An commissarius potest in legitima filiorum facere substitutionem vulgarem. hoc dependet ab illo dubio an in legitima cadat vulgaris substitutio. prima consideratione videtur quod non, quia in substitutione vulgari veniunt tacite quedam verba, si volueris quæ inducunt conditionem, ut vult glo. in *l. 1. ff. de lega. 2.* Condicio autem inducit gravamen, *l. si pater. C. de insti. gravamen est reijcitur de legitima, l. quoniam in prædictis. C. de insti. test. a. cum patrum. de leg. 2.* ergo non cadet vulgaris substitutio. Contrarium est verius, *l. si filium heres ff. de liberis & posthumis. Alex. in l. si posthumus, §. quod vulgari cod. et ibi Franciscus Aretium & Paulus de Castro.*

¶ Ad idem, *l. fin. ff. de condi. insti.* videas *La. sen.*

son. in d. l. si pater, qui monet istam questionem. sed parum allegat.

XCVI. ¶ To vide Bart. in l. ff. de vulgari. vbi inter cetera dicit quod vulgaris dicitur: quia à quolibet & quilibet fieri potest. & per consequens filio in legitima à patre arguendo ab etymologia vocabuli. l. 1. appellata. ff. de verborum significat. §. i. infir. quibus modis re contrahi obligat. l. redibere in principio ff. de adu. edicto.

XCVII. ¶ Ad idem Bald. in l. ff. de adoptione. m. 2. vbi dicit quod licet in legitima filij arrogati non cadat grauamen nisi ibi, & in §. sed hoc in fin. ad bene tamco cadit vulgaris: quia non continet grauamen. ¶ Ad idem Bart. in l. Lucas, §. Mariellus ff. de Trebellianum. vbi dicit quod dos relicta filie in testamento quod venit in substitutione vulgari, ergo cadit in illa. Sed dos succedit loco legitimæ. l. Titia centum. §. Titia genere, ff. de condi. & demonst. ergo cadit etiā in legitima.

¶ Ad idem l. vna. §. cum autem in superiori, inuoluto §. in nouissimo, de caducis tollent. valet enim argumentum de vna lege iuncta ad aliam. l. Gallus §. ille casus indifficilis ff. de libe. & posthumis dicebat. §. in nouissimo, quod hereditas non adita non transmittitur: nisi tantum per filium in §. cum in superiori. quid si iste filius habeat substitutionem? tenet ergo quod filius potest habere substitutionem vulgarem.

XCVIII. ¶ Ad idem, l. qui filium, §. 1. ff. de acquir. hereditatis his quæ dicit Bart. in l. 1. ff. de vulg. in principio §. col. vbi dicit quod in illo §. fuit datus substitutus vulgaris filio.

¶ Ad idem lex regii 6. partita. titu. §. l. 1. entre finem. ¶ Ad idem Bart. in l. pro herede, §. hereditarius, ff. de acquir. hereditatis vbi dicit quod licet filius non possit acceptare legitimam: & alia bona paterna repudiare, ut ibi, & in l. quia poterat ff. de Trebell. illud dicit esse verum, nisi pater illum filium grauaret de dando aliquam rem suam: & daret ei substitutionem vulgarem, ergo substitutio vulgaris bene cadit in legitima. maxime quia inter grauamen & substitutionem vulgarem posuit dictionem, & quæ ponitur inter directam, Glof. in rubrica. C. de test. & facti signa. ergo sentit quod substitutio vulgaris non est grauamen, & consequenter cadit in legitima. Ad idem l. iam dubitari ff. de heredi. instituenda.

¶ Item quando datur filio substitutus vulgaris, non priuatur filius legitima ex patris dispositione, sed filij voluntate. ergo imparet sibi secundo Pandem de Castro, in d. §. quod vulgo. tunc enim legitima filij, habet priuilegiū, dum acceptatur per ipsum filium, alias non. l. cum patrem de legat. 2. §. si Titia & mibi de lega. 2. Sed vulgaris substitutio non habet locum, nisi tantum repudiata legitima per filium, l. post a ditionem. C. de impuberum & alius. Si autem tunc non habet priuilegium legitime: non est mirandum, si cadat in ex vulgaris substitutionem.

XCIX. ¶ Ad contraria dicendum, quod licet in substitutione vulgari cadant illa verba, si volueris: non tamen in institutione. Item videbatur per

substitutionem vulgarem positam in legitima fieri grauamen filio, cum inspicitur transmissio. l. si filius heredi ff. de libe. & posthumis. Cogitabis.

¶ Ex istis inferitur, quod sicut legitima patitur directam pupillarem: sic directam vulgarem. sic ampliabis l. ex tribus. C. de iusticia. respo.

¶ An commissarius, qui potest facere hereditatem, debeat prius nominari per eum qui dedit potestatem. Aliqui dicebant quod sic. Immo & legata & commissarius illa distribuatur: ut colligitur ex dicta lege regii, §. 6. Item quia voluntas captoris est improba, ut in procedentibus dictum est. Item quando lex est dubia, debet intelligi secundum titulum sub quo fitur, l. interpretatio ff. de in duem adiecto. cum aliis de quibus supra dicta aotem lex regii est in forma legum lib. 3. titu. de las mandas. Potent ergo commissarius nominare tantum legatarios. quando enim ius consulti volebant tractare de captoris voluntatibus circa legata: posuerunt sub titu. de legat. l. captoris de leg. 1. si volebant tractare circa hereditates: posuerunt in l. si in finem, & in l. captoris ff. de heredi. institu. & in l. captoris ff. de heredi. institu. & in l. captoris. C. de test. m. i. lex tamen illa se fuodat super distributione fienda, per commissarium. fateor quod ponit duo. vnum in narratione legis: aliud in dicto speciali. narratio generalis non est referenda ad dictum speciale, quia exempla non arant regulam. l. de iure in finem, ff. de damno infecto. Item hoc verbum mandatum vulgari nostro, intelligitur de heredis institutione, ut fore legum, lib. 3. titu. de las herencias l. 10. 13. & verbum ordinare positum in illa lege ad vtrumque refertur, scilicet ad testamentum in quo heredis institutio & legata sunt. facit rubrica. C. de testamentis mandandis. in ordinatione quidem testamentum venit heredis institutio ac nominatio l. hac consuetudine. in d. ti. poterit ergo nominare heredem.

¶ Ad contraria patet solutio ex prædictis id eo non est opus amplius insistere.

¶ An commissarius cogitur acceptare commissionem vel executionem executionem, vide Bart. & alios in l. 1. de leg. 2. Ex quorum dictis in vtraque questione videtur quod sic, sicut tutor tutellam quæ datur imbro, in finem de tutelis in principio cum similibus. commissaria autem & tutella æquiparantur. glo. in l. tutela plerumque, ff. de tutelis. nisi dicatur: quod non æquiparantur in omnibus, ut latè in superioribus dictum est. vnde regulariter non cogitur, nisi tunc demum quando executor vel commissarius promissit committere exequi vel testatori, ut notantur voluit Alexan. in d. l. 1. de lega. 2. qui multa allegat in l. col. cui adde, Lex sententia ff. de test. ante. vbi ei qui testatori promissit esse tutorem filiorum, nolla comperit exceptio ad se excusandum de his quæ ponuntur in titulo de excusatione tutor.

¶ Vnde si commissarius, tutor vel executor propria manu commissionem vel testamentum scripsit, nec contraxit, videtur consentire & potest compelli, ut colligitur ex d. Lex sententia,

ria, cum dicit, quoniam promississe, &c.

CV.

¶ Si contingat haberi recursum ad iudicem ordinarium ab ipso commissario, tanquam ad bonum virum, an ab eius sententia poterit appellari. Aliqui dicunt quod non. tenet *lano in c. presentis de receptis lib. 6.* & ibi referunt alij & sequuntur Bartol. & alij in *l. 1. de leg. 2. in fine. lano. And. in spec. de appell. §. in quibusda verba. 16. Franc. in Card. in c. scripta de arbit. post Bartol. de Salic. in quadam sua diffinitione. nald. in *l. fin. C. de contrahen. emp.* quos sequitur Abb. in *c. quantu aliu de iur. iur. and.* & rursus alij de quibus per *Alex. and. in d. l. 1. de legat. 2. qui late loquitur.**

CVL

¶ Alij multi tenent contrarium, quia à quocumque iudice grauantur potest appellari, & omnis appellatus. *q. 6. c. ut notum de appella. c. de appellat. in d. fin.* Item ubi est eadem ratio, idem ius. *l. illud. ff. ad legem Aquil. 2. translat. de causis. sed* index reductionis ita potest grauari sicut quilibet alius à quo appellatur, ergo. Hanc partem tenent *lacobus Butri in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & ibi alij recentiores. & in d. l. 1. de legat. 2. Bald. in *l. rna. C. in rna car. lucca tertio promouere. col. fin. & in l. 1. C. de his que pene no. & in l. fin. quo tempore miles. & in c. presentia de testib. Repetita de fando Blasius in tractatu arbitrorum. quasi. penult. alias 99. Anan. & lano de imole in d. c. quantu aliu.**

¶ Ex quorum dictis dantur solutiones ad contraria. maxime quia præsupponitur, quod à sententia arbitrorum non potest appellari, sed solum reduci ad arbitrium boni viri, vt *d. §. arbitrorum*, quod est falsum. Immo appellari potest, vt per Bart. in *l. fin. ff. de appella.* cuius meminit *Alexander in d. l. 1. de legat. 2. ludo. Roma. consil. 220.* Pro quibus facit, quoniam à transactione inita inter aliquos potest appellari, *l. sententia. §. idem recipere. ff. de app.* Sed arbitramentum est transactio, autem si vero contingit. *C. de iudicijs. & in corpore vnde sumitur.* traditum in *l. 1. & 2. C. si aduersus transact. remissus per Alexander in d. l. 1. de legat. 2.*

CVIL

¶ Non obstat decisione Bart. si dixeris. illud quod fix ab arbitratore, dicitur extra iudicium fieri. nam etiam in actibus extraiudicialibus appellari potest. *l. bona. c. cum sit Romana de appell. c. concertationi. rod. ut. lib. 6. c. de causam de electio. hanc partem tenet lex regia vltima in curijs de Madrid, per tegeem & reginam, recte quidem. nam quando aliquid relinquimus iudicis arbitrio, si male arbitretur, potest ab eo appellari. gloss. in *l. si qua pene. ff. de verb. significat. & in cap. super his de accusat. & in cap. 1. de dilacion. & in cap. 1. de consens. lib. 6. & in cap. Romana de appellat. ord. lib. Antonius in cap. quantu aliu de iur. iur. and. & illud teneas, quatinus Innocens in cap. fin. de feru. teneat contrarium, quem sequitur *nald. in l. 2. C. quomodo & quando index.* Sed intellige secundum *Alexander in d. l. 1. de legat. 2.* quando committitur libero arbitrio, quia tunc potest iniungi ex quo præferre: vt n. aditur in *l. cum quidem de legat. 2. & l. non quinquid. ff. de iudicijs. & l. subueniens. §. quicquam, de legat. 3. glossa au. Palacius Rara.***

tem debent intelligi quando simpliciter in dicitur arbitrio aliquid committitur. nam tunc si male arbitretur, potest appellari, cum in tali arbitrio simpliciter dato, intelligatur declaratio boni viri, vt traditur in *dict. l. 1. de legat. 2. & in l. si libetum. ff. de operis liber. in quibus locus multa re. fert Alexander. quæ possunt adduci ad hoc propositum.*

CVIII

¶ Adde quod hæc appellatio quæ fit à reductione vel reductionis, censetur secunda appellatio respectu reclamationis factæ ab ipso arbitratore. & sic non poterit iterum appellari, ita tenet *lano. de imole in cap. quantu aliu de iur. iur. and.* Intellige quando index à quo fuit petita reductio, ledit in magna quantitate, secus si in parua. nam tunc non potest appellari, secundum *nald. in l. rna. C. de his que pene nomine. & ludo in d. l. consil. 220. tenet nald. in cap. fin. in fin. quo tempore miles. cuius meminit Alexander in d. l. 1. de legat. 2.*

CIX

¶ Ex quo resultat limitatio ad *l. in maiorem. C. de appellat. sateos* tamen quod in his que sunt de iure communi, bene considerantur minima sen parua, vt *l. 1. §. illud. ff. de iur. iur. and. cum emancipatus liberis.* Secus in alijs quasi iur. de iure speciali. *l. Scio. ff. de in integrum restitut. per Angelum. insinuat. de rerum diuis. §. gellmarum. & Antonium Corsetum in tractatu de minimis.*

CX

¶ Sed cogita, si in casu predicto dici potest, quod ideo procedit, propter fauorem confirmationis sententiar, cuius verba aliquando improprianant, vt valeat gloss. in *in leg. part. §. familia hereditaria. quam multum commendat Bald. in l. cum vtrum. C. de fideiur. fin. colom. & in cap. final. de translat. epis. in cap. contingit de dolo & contra in cap. cum super de re iudic. So. ann. in l. quatuor. ff. de reb. dub. & ibi las. ponderat in argum. *l. sed est possessio. §. item si uxoratus. ff. de iur. iur. and.* Sed hæc ratio etiam habet locum in quocumque alio indice modicum grauius ideo cogitabis.*

CXI

¶ Aduerte quod commissarius in executione officij, vel in casu arbitrio aliquid est relictum in modo arbitrandi debet considerare vires bonorum committentis, & merita personarum & charitatem quam committent badebat ad illas, & causa pro qua relinquunt, vt alimentorum, docti in studio: vt *l. si filia. ff. de legat. 3. & l. quæro. ff. de iur. iur. and. Bart. & alij in dict. l. 1. ff. de legat. 2.* vnde non poterit nisi soli relinquere totum patrimonium, secundum eum per *l. quidam in d. iur. & dicta iura. gloss. in dict. l. 1. ibi. pro viribus patrimonij. &c.* Si autem arbitrium relictum est sine expressione cause, rone arbitrium erit boni viri, vt quando pupillo fuit relictum arbitrio sui iur. & cum debet considerare, quantum sit æquum pupillo relinquere considerati predictis, cum legata videtur facta ob menta legatarij, *lano adici. ff. pro socio.*

CXII

¶ Ex quo inferitur quod commissarius nil potest nec debet relinquere ei qui concubuit

Hbb cum

cum vxore committentis, ex praesumpta eius voluntate. per glossam in *fororem*, *C. de his quibus ve indignis*, & in *fideicommissum*, *C. de fideicommissis*. & si forte aliquid sibi reliquit commissarius, & postea accessit ad vxorem committentis, illud perdet, vt per *Salicet*. in *dist. l. fideicommissum*, ad hoc sunt duae leges regni, 4. partit. tit. 12. l. 3. *for legem lib. 4. tit. de las donaciones*, l. 9.

CXIII.

¶ Ex his dicebat *Paul. de Castro*. in *dist. l. fideicommissum*, quod si vidua commisit adulterium perdit dotem. Sed alij recentiores, ibi & *Alexand. in d. l. fororem*, tenent contrarium. vide eundem *Paulum* *consil. 21.*

CXIV.

¶ Quid autem si is cui commissarius, vel in quem arbitrium est collatum, aliquid reliquit habuit accessum ad commissarii vel arbitri vxorem, postquam ei fuit relicta, an perderet reli-

ctum: videbatur quod sic, per iam dicta. veritas est in contrarium, quia non videtur habere à commissario vel arbitrio, sed potius à committente: vt *l. vnum ex familia, de legum. 1.*

¶ Considerare etiam debet commissarius, vel is in cuius arbitrio legata sunt relicta, qualitatem & quantitatem relictorum, quae commissionem faciens reliquisset. argum. *l. si foris plarium*, §. final. ff. de legum. 1. & *l. cum vnum*, §. final. de alimentis & c. ubi legat. cum praecedentia declarant sequentia obfcura. *l. qui filium in principio, de legum. 1.* & *dist. §. final. per Bartol. in dist. l. c. de legat. 2.* *Bald. in l. legatum*, §. §. final. ad idem *l. vnum* ff. de peti. hereditatis. unde est quod principium legis clarum, declarat finem obfcurum.

CXV.

L E X XXXII. *leg. 6, tit. 4, lib. 5 Recop.*

Q Vando el testador no hizo heredero, ni mehos dio poder al commissario que lo fiziesse por el, ni le dio poder para hazer alguna cosa de las dichas en la ley proxima, sino solamente le dio poder para que por el pueda hazer testamento, el tal commissario, mandamos que pueda descargat los cargos de consciencia del testador que le dio el poder, pagando sus deudas & cargos de seruicio & otras deudas semejantes, y mandat distribuyr por el anima del testador la quinta parte de sus bienes, que pagadas las deudas montare, & el remanente se parta entre los parientes que vinieren a heredar aquellos bienes ab intestato: & si parientes tales no tuuiere el testador, mandamos que el dicho commissario dexandole a la muger del que le dio el poder lo que segun leyes de nuestros reynos le puede pertenescer, sea obligado a disponer de rodos los bienes del testador por causas pias & prouechosas a la anima del que le dio el poder & no en otra cosa alguna.

I. Commissarius cui simpliciter data est facultas testandi, quid facere potest. Executor testamentarius potest debita testatoris soluere. *Sp. al. de instrum. edit. §. 14. versic. quid ergo Bald. in additione, versic. testator, & versic. argumentum*, & in *l. id quod pauperibus, colum. 3. versic. venio ad quartum*, *C. de episc. & clericis*. Item debitum naturaliter si aliud non repentur. *Bartol. in lege quibus*, §. *dominus*, ff. de condi. & demon. & in *l. 1. §. hoc verba*, ff. ne vñ fiat ei & in *l. legat. ff. de liber leg. Alexand. in l. id quod pauperibus per allegata*, & in *l. 2. C. de fideicommissis*.

II. ¶ Debita à testatore soluta, soluere non potest, alias tenetur de suo. *Bald. in l. si fideiusser, in princip. de legat. 1.* nec debita à quibus testator fuit ab solutus per sententiam iniustam. *Bald. in dist. l. id quod pauperibus*, & ibi tenetur soluere poenam commissam contra defunctum. *versic. sed poenam*, & in *l. post in fin. C. de furis*, & in *dist.*

§. *dominus*. Item potest soluere debita praescripta à defuncto. *Bartol. in l. executoris*, 4. *opposit. C. de verbor. significat. Bald. in cap. si quis per triginta si de fenda per contro*, & in *l. 2. C. de fideicommissis*, & in *dist. l. id quod pauperibus*, §. *questi*, & in *dist. §. dominum*, & ibi *Bartol.* & in *l. vnum*, §. *Flanum* ff. de sola. *Ioannes de Imola* & alij *doctores*. *Innoc. & alij in cap. quia plerique de immuni. ecclis.*

¶ Executor tenetur statim soluere debita testatoris. *Bald. in l. final. §. si autem legat. C. de bonis qua liberu.* Idem in relictis pijs qui celebritatem desiderant, vt suos funeralia, & etiam sepultura & vius ac male ablata. *Bald. in arbore. hoc amplius*, 4. *columus*, & in *l. cum quem, colum. 3. C. de fideicommissis*, & in *dist. leg. id quod pauperibus, colum. 4.*

¶ Si executor soluit de suo, potest illud repetere ab herede. *Bald. in l. fin. C. de his qua sub modo*, *Specul. ubi sup. versic. final.* & ibi *Bald. in addit.*

¶ An

III.

IV.

- V. § An executor testamentarius teneatur satisficere de distribuendis bonis ad vsum destinatum, & de reddenda ratione, &c. vide *Bart. in l. si ex duobus de legat. 2. & in l. dux. ff. si principum quoniam per legem Falcid. & in l. quia pluribus. de leg. 2. & in l. libertus. ff. de annu. leg. 5. largim. & in l. solent. ff. de alimentis & tibi. legat. qui dicit quod sic.*
- VI. § An executor testamentarius pro solvendis debitis potest vendere de bonis testatoris, dic quod non, nisi testator concesserit, vel si ahiunde solui non possit. *Bald. in addit. spec. ubi sapra. versic. an executor ultimus possit spec. ibi. versic. sed an exceptio & versic. quid si non. tenet Bartol. in l. alio. ff. de alimentis & tibi. legat. & in l. 5. §. 1. ff. de rebus eorum.* In casu tamen quod potest vendere, non debet vendere rem meliorem. *Bart. in l. magis pater. 5. idem pater. ord. ital. gloss. in l. 3. C. quandoque decreta opus est.* Sed debet vendere nomina debitorum postea mobilia, deinde immobili: *vid. in l. fin. §. fin. extra legat. C. de bonis qua liberis.* Pro parvo debito, non debet vendere rem magni pretij. *Angel. in arbitrio. de alienatione & emptio. §. hoc est. 5. colam. collat. 9. & in dist. 1. §. C. quandoque decreta opus non est.* nec potest vendere plus quam oportet pro solvendo debitorum defuncti *dist. 5. si autem legat. & in Bart.*
- VII. § Executor testamentarius debet vendere bona testatoris subhastatione, si heredes requisiti voluerint solvere debita. *Bart. in dist. 1. l. alio. & in l. legat. ff. de vso & habet. Bald. in l. reditor. C. de dist. pignori. & si in subhastatione res vendatur viliori pretio, non tenetur executor heredibus defuncti ad residuum pretij. Baldus in l. 1. C. si vendito pignori legat. Bartol. in dist. 1. alio.*
- VIII. § Executor testamentarius, qui vendidit rem defuncti ad satisfaciendum creditoribus, potest transferre dominium & possessionem in emptorem. *Bald. in dist. 1. alio. & in dist. 1. ad quod pauperum. quest. 18.* nisi heres possideat ut ibi debet tamen ratificari venditio per heredem, secundu *Bald. in arbitrio si captivi. fin. collat. C. de episcop. & clericis.*
- IX. § Executor testamentarius debet remittere vias quas sibi debentur, & solvere quas executoris, ut per *Spec. tit. de infra dist. 5. §. 1. 4. versic. hoc extra. archi. in cap. res. §. 4. quest. fin. Bald. in l. eadem. C. de falsis in miss. & in dist. 1. ad quod pauperum. §. col. quest. 8. C. de episcop. & clericis.*
- X. § Quinta pars omnium bonorum intelligitur deductis debitis & ere alieno. I. non amplius, de legat. 2. cum similibus. & hic probatur de *dist. 11. 4. vide Bald. in l. nulli. C. de episcop. & clericis. col. 2. istam quintam potest executor distribuere pro anima testatoris.*

§ Ista lex disponit quod in defectu in consanguineorum, executor testamentarius debet distribuere bona defuncti inter pauperes exclusa vxore, unde videtur corrigere *authentic. preterea. C. unde vir & vxor. similiter* calculatur si scus, & corrigitur *l. si autem. C. de bonis vacantibus. lib. 10. & l. 3. in fin. de l. in mchid. Corrigitur etiam l. 1. C. de hereditibus detentorum. qui dicit quod si nauicularius sine testamento & liberia decedit, hereditas eius non ad fiscum, sed ad corpus nauiculariorum deferretur. Ex quo dicunt ibi doctores quod mortuo artifice alicuius collegij, in defectum venientium ab intestato, succedit collegium. Idem dicit *Bald. in l. de famulo qui decedit intestatus, ut in defectum venientium ab intestato succedit dominus, non fiscus. Bart. in l. si quis filius. §. cum qui. ff. de instans rupto testam.**

§ Nili dixeris quod ista lex procedit, quando defunctus commisit alicui factionem testamenti, & fecit, vel non fecit: nam tunc non videtur omnino decedere intestatus, sed magis videtur testator animam heredem reliquille, ut sentit *Innocent. in cap. cum tibi de testam. & sequitur Bald. in l. epistola 1. col. C. de falsis. cum bene facit lex regum ord. ital. de les testam. §. 3. que loquitur de peregrino moriente ab intestato, quod eius bona deferantur ad fiscum in defectum descendendum. vide bonum rextum in *authentic. aures peregrini. C. communis de success. & ibi Bald.**

§ Si testator mandat bona sua distribuere, intelligitur inter pauperes & pro anima testatoris. *Bald. in l. executorum. colam. 2. in fin. C. de executor. rei iudi.* Intellige de pauperibus illius loci in quo est testator. *Bart. Bald. in l. si quis ad decedendum. C. de episcop. & clericis.*

§ An executor testamentarius potest bona defuncti distribuere in vna sola causa, an debeat in multis, vide *Bald. in l. 1. col. 10. & ibi additamentum in versic. quoniam. C. de sacrosanctis eccles.*

§ Executor potest agere contra heredes vel possessores bonorum defuncti. *Bald. in l. fin. col. 5. C. de sacrosanctis eccles. sentit Innocent. in cap. cum tibi de testa. & Bald. in l. epistola col. 1. C. de falsis. vbi dicit quod commissa voluntate testatoris in Titium, ipse heres censetur, ut eius bona pro anima distribuatur. Si heres, ergo potest eius bona a possessoribus petere.*

§ Relictum pro anima est pium, gloss. in l. si quis Titio de legat. 2. *Bald. in leg. 1. colam. 2. C. de sacrosanctis eccles.* etiam si relinquatur consanguineo pauperi, gloss. in cap. 2. de spoli. unde executor potest distribuere in consanguineum suum vel testatoris pauperem. *Bald. in l. 1. colam. 10. versic. super 6. quest.*

L E X XXXIII. *lag 7 tt 4 lib 5 Recop,*

EL commissario para bazer testamento, o mandas, o para declarar por virtud del poder que tiene lo que ha de fazer de los bienes del testador, oo tenga mas termino de quatro meses, si estaua al tiempo que se le dio el poder co la ciudad, o villa, o lugar donde se le dio el poder, y si al dicho tiempo ella uia ausente, pero dentro destos nuestros reynos, oo tenga oi dure su poder mas de seys meses, & si estuuiere fuera de los dichos reynos, al dicho tiempo tenga termino de vn año & oo mas. E passados los dichos terminos no pueda mas hazer, que si el poder no le fuera dado, & vengán los dichos bienes a los que los hauián de hauer, muriendo el testador ab intestam: los quales terminos mandamos que corran al tal commissario, aun que diga & alegue que nunca vino a su noticia que el tal poder le auia sido dado. Pero lo que el testador le mando señalada & determinadamente señalando la persona del heredero, o señalando cierta cosa que auia de hazer el tal commissario, mandamos que en tal caso el commissario sea obligado a lo fazer: y si passado el dicho termino no lo fiziere, que sea auido, como si el tal commissario lo fiziesse, o declarasse.

- I. Commissarius praesens in loco tempore commissionis, infra quamvis menses officium expleat, absens a loco infra sex. absens a regno infra annum. Specifice commissio a testatore, si a commissario non fiant, habentur pro factis hoc continet ista lex notanda.
- II. Adde quod executori testamentario dantur etiam sex menses ad exequendum. *authent. de sanct. episcop. §. fin. autem sanctissimum, & ibi Angel. colat. 9.*
- III. Ita tempora currunt a morte testatoris etiam executori testamentario. *Bald. in authent. hoc amplius, 4. column. C. de fideicom. nota in cap. quia nos de testam. possunt ista tempora abbreviari per testatorem. Bald. in d. authent. 1. appo. in littera curiosa.*
- IV. Hae tempora currunt commissario etiam ignoranti, ut hic dicitur in fine. Idem in executori testamentario, argum. *cap. fin. de procur. li. 6. tenet Bald. in d. id quod pauperibus, quest. 3. C. de episc. & cleric. & in l. 1. C. de exco. rat. & in l. 1. in princip. C. de cada. rol. & in l. captatorius. C. de testem. nu. & in addit. spe. de iustia adu. versu. executor debet exequi. quatenus Bart. sentiat contrarium in l. genera. ff. de iust. nuda. in l. quinquaginta in fin. C. de exco. ra. Francisc. de Padua in L. quendam. C. qui admi. quod tamen intelligendum est de ista ignorantia, non de crassa & supina, secundum Bald. in l. 3. C. de libe. caus. Sed prima opinio approbatur per hanc legem.*
- V. Unde elapso tempore dato ad exequendum testamentum, exequitur episcopus in relictis pija per dictam legem id quod pauperibus, & in prophanis praesens provinciae, ut L. 36. infra eodem.
- ¶ Sed si in casu negligentiae prouideret testator, seruabitur eius dispositio. *uall. in authent. licet, C. de episc. & cleric. & in dict. l. captatorius, & in l. 1. C. de cada. rol. & in l. si fundam, §. Stichum, de legat. 1.*
- ¶ Mora commissarii vel executoris non potest purgari, ut hic dicitur, facit dict. cap. quia nos, de testam. Adde Paul. in l. quendam, in 2. ff. de acquirenda hereditate, ubi dicit quod si terminus praefigitur a lege, non est audiendus, volens purgare mora non tenet. *uall. in dict. l. id quod pauperibus, & in l. nuda, C. de episcop. & cleric. & in l. 3. C. de procuratoribus, & in l. captatorius, C. de testem. mi in fin. tenet ipse in l. 3. quest. 1. de legat. 1. & in l. cum allega, C. de usufructu. & in l. Lucius Tullius, ff. de adim. temp. ubi loquitur de mora in contradi-bus purganda. vide uall. in l. 1. quest. 14. C. de hic qui parat no. & in l. fin. opposit. 9. in littera antiqua, C. de condi. inserta. vide item etiam in l. magnam, C. de contrah. & cum §. 1. & in l. final. & ibi Bartol. ff. de arbit. gloss. & Bartol. in l. post tres, ff. si quis caus. & in l. 3. de legat. 1. & in l. quendam de legat. 2. & in l. fin. C. de fideiuss. ubi per Augustinum. ¶ Quid autem de arbitrio qui ad tempus se obligauit facere opus, & non fecit, an possit facere post tempus, vide late Bald. & alio in l. liberti, C. de operis libe. Bartol. in l. iusulem, 1. column. ff. de verbor. obligat.*
- ¶ Ea quae determinate commissum sunt commissario, si infra tempora hic statuta non faciat, habentur pro factis, ut hic & l. 31. supra. vide in simili Bart. in l. gerit. ff. de acquir. hereditate.

L E X

L E X XXXIV. *leg 3^a tt 4 lib 5 Recop,*

EL commissario por virtud del poder que tuviere para hazer testamento, no pueda reuocar el testamento que el testador auia fecho en todo, ni en parte, salvo si el testador espialmente le dio poder para ello.

I. Commissarius non potest renouare testamentum à testatore antea factum, nec quicquam ex eo immutare. hoc dicit. ratio est quia commissarius, veritate inspecta, est procurator qui non potest venire contra factum domini. *Bald. in l. 1. appofit. 2.9. versus sed lege canetur, C. qui admittit.*

II. § Concurrentibus autem facto domini & procuratoris contrario, præualeat factum domini. hinc est quod si dominus facit procuratorem ad renunciandum, & antequam procurator renunciet, dominus renouat: valet renunciatio, quanquam postea procurator renunciet, vt notatur in *cap. de parte donati de refcriptis*. vbi videas *Felimum*.

§ Sicut ergo procurator non potest facere testamentum pro defuncto, nisi ad hoc habeat speciale mandatum, vt supra lege 31. 32. sic nec renouare testamentum ab eo factum, sicut hic dicitur. facit quod notatur in *lege vltima ex familia, §. sed est si fundum, de legat. 2.*

§ Intellige quod non potest renouare, etiam si multo tempore ante factum fuisset per defunctum, quia præsumitur durare eius voluntas. *l. sancimus, C. de testam. l. precibus, G. de impuber. & alia*, etiam si quadraginta annis antea factum fuisset, & testator factus esset locupletior, secundum *Paulum de Castro. in dist. a lege sancimus*.

L E X XXXV. *leg 3^a tt 4 lib 5 Recop,*

EL commissario no pueda reuocar el testamento que ouiere por virtud de su poder vna vez hecho, ni pueda despues de fecho fazer codicillo, aun que sea ad pias causas, aun que referue en si el poder para lo reuocar, o para añadir, o meoguar, o para fazer codicillo, o declaracion alguna.

I. Commissarius qui semel fecit testamentum, non potest illud renouare, vel aliud facere, nec codicillum: etiam si hanc potestatem sibi reseruasset, hoc dicit. § Idem est in fideicommissario. *l. vltima ex familia in principio, C. §. rogo, & ibi Bartol. & alij de legat. 2.*

§ Executur tamen potest variare in electione pauperum. *Angel. in l. Sed si in alio, §. si qui sub condicione. ff. ad Trebell. per nota. in l. cum pater, §. à filia de legat. 2.*

II. § Licet testator possit renouare testamentum à se factum. *l. si qui in principio cum similit. de legat. 1.* non tamen commissarius testamentum quod per defuncto fecit, vt hic per *Bald. in l. ad quod pauperibus, C. de episc. & clero. & per doctores in d. l. vltima ex familia*.

§ Sicut commissarius postquam semel fecit testamentum pro defuncto, non potest aliud facere testamentum, sic nec codicillum, id est paruum codicem, vt exponit *lex regni, §. parit. tit. 12. l. 1. & insit. de testament. in principio. gloss. in l. 2. verb. personalis, C. communis de legat.* Item quia in codicillis hereditas adi vel adimi non potest. *l. 2. C. de codic. Special. de iudic. §. 1. versus si vero.*

§ An & quando potest renouare quis, quod suo vel alieno nomine gessit. vide *gloss. qui incipit maxime, & Bartol. in Litem vir. colum. 3. versus quare verum vir. ff. de vfu. & in l. 1. §. & cum lex, C. de rei vtu. ad gloss. insit. quibus alienare licet, in principio. Bald. in l. in bonum, C. de sacrosanct. eccles. Special. de commissione, §. 2. & in regula quod semel placuit de regul. iur. lib. 6.*

L E X XXXVI. *leg 10^a tt 4 lib 5 Recop,*

QVando el commissario no fizo testamento, ni despues de los bienes del testador, porque passo al tiempo, o porque no quiso, o porque se murio sin fazerlo, los tales bienes vègan derechamète

Palacios Ruy.

Hbb 3

a los

a los parientes del que le dio el poder que ouiesse de heredar sus bienes ab intestato. los quales en caso que no sean hijos ni descendientes, o ascendientes legitimos, sean obligados a disponer de la quiota parte de los tales bienes por su anima del testador, a lo qual si dentro del año contado den de la muerte del testador, no la cumpliere; mandamos que nuestras justicias les compelan a ello, ante las quales lo puedan demandar, y sea parte para ello qualquiera del pueblo.

I. Commissario, testamentum infra tempora designata non faciente, hereditas pervenit ad venientes ab intestato, qui compelluntur quintam partem hereditatis pro anima defuncti erogare. hoc dicitur.

II. Ex ista lege, iuncta l. 1. dicunt aliqui, quod si defunctus in commissione nominavit aliquem institutum heredem, si commissarius eum non instituit, succedunt venientes ab intestato, non in qui fuit nominatus. quia talis nominatio non operatur heredis institutionem. adeo quod si quis alteri commissit, quod Titium heredem institueret, & hoc non fecit: videtur decedere intestatus. *dist. l. 1. cum ex familia, de legat. 2.* debet enim expresse nominari per testatorem, 6. *partita titulo 3. l. 11.*

¶ In contrarium videtur facere l. 12. ubi si testator promissit aliquem filium meliorare, habetur pro meliorato, quamvis eum non meliorer. Cogitabis.

III. An & quando non implens voluntatem defuncti, priuatur hereditate habita ex testamento vel ab intestato, & vtrum priuatur ipso

iure, an per sententiam, vide in *ambros. hoc amplius, C. de fideicommissis. Et in cap. si heredes, de testam.*

¶ Item an priuatur fructibus medio tempore perceptis, gloss. in *ambros. de heredi. Et sol. si vero nulla, collat. 1. Bartol. in l. si quis solutus, ff. de her. insti. Et in dist. ambros. hoc amplius. ubi vide Bald. & Angel. & alios.*

¶ Quando executores testamenti discor-
dant, quid faciendum, vide Bald. in l. id quod per-
petuum, quest. 3. Et in l. & filium, §. bodie, ff. de pascu.
Et ibi Paul. Bald. in l. 2. §. 1. C. communis de legat.
Specul. in titulo de infra. edict. §. 14. Et ibi Bald. in
addit. Angel. in ambrosio de eccles. rival. §. si qui adifi-
cium, collat. 9. Bartol. in l. si solent, ff. de ali. Et ciba. le-
gat. gloss. Et dicitur in l. tua nos, de testament.

¶ Quilibet de populo potest denunciare, V.
quod hereditatis quinta pars distribuitur pro
anima defuncti, ut hic. quod sumitur ex l. nulli,
C. de epis. cop. Et ceter. ubi vide Bald. in *versis de pascu,*
ultimo notabilis, Et final. column. Angel. in ambrosio
de eccles. rival. §. fin autem sanctissimum, collat. 9.
Et 6. partita, titulo 10. l. 7. cum alius consuetu
tali.

L E X XXXVII. *leg. 11 tit. 4 lib. 5 Recop.*

Quando el testador nombrata, o se ñaladamente hizo heredero & fecho dio poder a otro, que acabase por el su testamento, el tal commissario no pueda mandar despues demandadas las deudas y cargos de seruicios del testador, mas dela quinta parte de sus bienes del testador, y si mas mandare, que no vala, saluo si el testador especialmente le dio el poder para mas.

I. Si testator heredem nominavit, deinde com-
missit alicui factionem testamenti, non po-
terit, nisi quintam bonorum testatoris pro ani-
ma distribuere. hoc dicitur.

II. Quomodo heres nominandus sit a testa-
tore, ut nominatio valeat, vide Bald. in l. in bonum,
C. de testam. et. Et in l. hoc consiliosum, final. colum.
C. de testam. et. dicitur hic. *Specul. de testam. §. 1. vers. quod*
fi. Bartol. in l. heredes palam in fine principii, cod. rival.
Paul. consil. 347. bonus textus insit. de testam. in
principio.

III. An & quando valeat testamentum nuda
factum, praeteritum inter filios? vide Baldem, An-
gelum, Paulum, & alios in dist. l. in bonum. qui sunt

variantes, tene quod non valet. l. in veris, ff. de
her. insti. *ambros. de testam. imperfectis, §. nos igitur*
collat. 3. ambros. quod sine, C. de testam. facit l.
codicillis, §. fin cum gloss. de legat. 2. Et l. final. Et ibi
Bald. in versis anima subtilitas, C. de fideicommissis
hodie eadem solemnitas requiritur in testamen-
tis inter filios que inter extraneos. l. 3. supra.
ergo debent a patre nominatum nominari, ut
colligitur ex lege 31. supra, facit 6. *partita rival.*
3. h. 11.

¶ Testamentum imperfectum non valet. IV.
l. hoc consiliosum, §. ex imperfecto, C. de testam.
insti. quibus mod. testam. insti. §. 23 in. cum final. et si
sit scriptum usque ad heredis institutionem ex-
clusiue,

clausa, licet testator dederit notario schedulam cononentem nomina heredum, vt vult Bald. quem refert Aug. in sua reposita in verbo testator. pro quo lex regni, 6. partit. tit. 3. l. 7. Si autem continet heredis institutionem dicitur perfe-

ctum, vt l. testamentum, C. de testamentis. vide legem infra proximam.

§ An primum testamentum perfectum notatur per secundum imperfectum. 6. partit. tit. 2. l. 33. quom videas.

L E X XXXVIII. *leg. 12 tit. 4 lib. 6 Recop.*

QVando el testador dexare dos, o mas commissarios, si alguno, o algunos dellos requeridos no quisieren, o no pudieren vsar del dicho poder, o se murieten, el poder quede por entero al otro, o otros que quisieren & pudieten vsar del dicho poder; y en caso que los tales commissarios discordare, cumplase y executese lo que mandare y declarare la mayor parte dellos; y en caso que no aya mayor parte, y fuere discordes, sean obligados a tomar por tercero al corregidor, o asistente, o gouernador, o al alcalde mayor del lugar donde fuere el testador, y si no ouiere corregidor, ni asistente, ni gouernador, ni alcalde mayor, que romen al alcalde ordinario del dicho lugar, por tercero; y si muchos alcaldes ordinarios ouiere, y no se concertaren los dichos commissarios qual sea, en tal caso echen suertes: y el alcalde a quien cupiere la suerte, se junte con ellos, & lo que la mayor parte declarare, o mandare, que aquello se guarde y execute.

I. Pluribus commissariis relictis, si aliqui eorum requisiti noluerint, aut non potuerint commissaria facere, vel morte preueni non fecerint, super his hoc facere possit. Si autem discordent, fiat quod maior eorum pars voluerit. Statimque paribus, index sit tertius inter eos. Si plures sint iudices, sorte dicimatur. hoc dicit.

II. § Sumpsa fuit hæc lex à cap. prudentiam, de officio deleg. & cap. cum plures pod. tit. 1. l. 6. & ex his quæ tradit Bartol. in leg. heredes mei, §. final. ff. ad Trebellianum. Bald. in cap. 1. circa finem, versicul. vtrum autem commissary, de iusticia in maritum facta.

III. § Commissarius non cogitur acceptare officium, vt hic colligitur, nec executor testamentarius, citius in relictis ad pias causas. l. 2. C. de summa Trinit. cap. 2. de testamentis. quod nota. Sed postquam acceptauit, cogitur exequi, vt ibi. Item. And. & alij in cap. 2. de testam. lib. 6. Abb. in cap. 1. de i. col. in fin. cod. tit.

IV. § Executores testamentarij discordantes, coguntur concordare: vt per Bald. in l. id quod pateris, quæst. 3. C. de episq. & cleris. alias exequitur episcopus. l. huiusmodi, §. fin. de legat. 2. & tunc potest gratificare cui velit. Bald. & Pant. in l. & sum heredes, §. hodie ff. de pactis Bal. in l. vidua. C. de nuptis. vide Arch. & Dominum in cap. 2. de

testam. lib. 6. Bald. in Leon. fin. col. C. de episq. & cler.

§ Vnus commissarius non potest alteri committere notum ministerium. cap. fin. de officio delegat. Abb. in cap. cum Bartolus de re iudic. column. 4. versic. quarto soluit. Bald. in Leon. fin. col. 2. versic. sed in contrarium, C. de bonis qua liber. de quo per Bart. in l. singulis ff. de testam. & in l. secundum, §. h. verbo de legat. 1.

§ De commissione alternativa facta pluribus, vide Bald. in l. penultim. column. 2. C. de verbor. significat.

§ Si arbitri discordant, quid faciendum? vide Bald. in cap. 1. fin. col. 2. versic. sed hic ab extra. de i. in maritum facta. Abb. in cap. quintanilla, penultim. column. in fine, versic. vltimo nolo hic omittre. dicas quod arbitri non coguntur compromissum acceptare, sed bene acceptatum expedire. l. 3. §. 2. versic. ff. de arbitri. l. si de meo in primis, & in §. ex commissio in fine, cod. tit. Bald. in l. fin. col. 2. versic. quarto nemquid, C. de contrahend. empt. argumenta l. si usufructus, §. si inter dant. ff. de usufruct. & l. fin. ff. de extra. sua.

§ An commissarius potest agere contra heredem vel debitorem? dic quod sic. Bald. per l. nulli, C. de episq. & cleris. Leon. remanendo, §. fin. ff. manda. cum lege sequenti. Bald. in dict. §. id quod pateris col. 2. quæst. 3. 4. vide leges regni secta per tota, tit. 2. l. 4. 7. cum aliis.

LEX XXXIX. *leg 13 tt 4 lib 5 Recop;*

EN el poder que se diere al commissario para hazer todo lo suso dicho, o parte dello, interuenga la solemnidad del escriuano y testigos, que segun leyes de nuestros reynos ha de interuenir en los testamentos, y de otra manera no valan, ni hagan fee los dichos poderes.

I. **I**n potestate data commissario ad faciendum testamentum, debent interuenire tabellio & testes in testamento requisiti. hoc dicitur de quibus in l. 3. supra eod.

II. **Q**uid si tabellio sic dicat, Committo faciem meam testamenti Tizio, an sit necessaria subscriptio alterius tabellionis? vide Bald. in l. cum antiquitas in fine, C. de testament.

In mandato executionis testamenti, non requiruntur ista solemnitates. immo probatur per formam, & alias coniecturas. Bald. in l. 1. C. de reb. alien. non alien.

Si commissio sit ad faciendum testamentum nuncupatum, seruanda est solemnitas testamenti nuncupati, si in scriptis similiter, ut hic colligitur, in l. 1. supra eod.

III.

IV.

LEX XL. *leg 5. tt 7. lib 5 Recop;*

EN la subcession del majoradgo, aun que el hijo mayor muera en vida del tenedor del majoradgo, o de aquel a quien pertenesce, si el tal hijo mayor dexare hijo, o nieto, o descendiente legitimo, estos rales descendientes del hijo mayor por su orden prefieran al hijo segundo del dicho tenedor, o de aquel a quien el dicho majoradgo pertenesce. Lo qual no solamente mandamos que se guarde & platique en la subcession del majoradgo a los ascendientes, pero aun en la subcession de los majoradgos a los transuersales. De manera que siempre el hijo & sus descendientes legitimos por su orden, representan la persona de sus padres, aunque sus padres no ayan subcedido en los dichos majoradgos, salvo si otra cosa estuuiere dispuesta por el que primeramente constituyo & ordeno el majoradgo, que en tal caso mandamos que se guarde la voluntad del que lo instituyo.

In successione maioratus praefertur nepos ex filio maiore filio secundo, nisi aliter in constitutione maioratus conuocetur.

I. **Q**uamuis omnis successio dicatur de iure positio. l. pronuntiatio, §. familia ff. verbor. signific. Bald. in l. legi col. 1. vers. vel dic. C. de legi. her. Successio tamea in maiortu vel primogenitura, primo fuit instituta de iure diuino, ut colligitur ex genesi 1. 25. in fin. & cap. 27. post medium. Bald. in l. in quibus vers. pone consecrudo, C. de secundu nupt. de quo per Montalium foro legum lib. 1. titul. de la guarda de los hijos del Rey 1. 1. gloss. 2. in fin. verbo item primogenitura. ego multa scripsi de materia maioratus in rubr. de donat. inter virum & vxorem, column. 53. cum aliis & column. 402. cum duabus sequentibus, & io cap. per vestras, col. 355. vers. restat. complura alia copiam in tractatu maioratus, in quo tetigi vltra 1500. quæ-

siones, quæ videri possunt. aliquæ forte de illis tangentur hic.

Filius maior dicitur primogenitus, vel qui primo natus fuerit vidit, & totus ad orbem processit, ad nollum declinans monstrum vel prodigium. l. quod certarem, C. de posthum. heredi. bus insti. Bald. in l. cum antiquariis, colom. 3. vers. & primo premitto, C. de iur. deli. & in l. 1. colom. 2. C. de iur. emphy. & in l. eam qua. col. 7. vers. sed pone. C. de fideicommiss. vide in cap. 10. seq. de verb. signific. Bald. in l. Aquaria, C. de rei vendic.

Filius filij maioris decedentis in vita patris succedit io maiorem, ex oculis filio secundo: ut antea disponebat lex regni, 2. part. tit. 35. l. 1. & hic clarior per istam legem, vnde approbatur opinio Oldrad. cons. 263. & Abb. in cap. iures de voto, colom. 2. vers. sed dubium est. quos sequitur Montalium foro legum lib. 1. tit. de la guarda de los

III.

de los hijos del Rey I. prima. verbo ex qua concluditur.

¶ Contrarium opinionem inferunt plures non levis auctoritatis doctores. Bartolus in Liberti. C. de operis lib. & ibi Bald. & alii. verum sed dabitur de tali quæst. & in l. cum a. 2. quæst. col. 3. C. de iure delict. & in l. & in testamento. C. de suis & legi. her. & in l. si vna mater per illam testatur. verum de hoc litem est arguendum. C. de bonis maternis. Richardus Ma. Cyrum & alij in l. liberti. Bald. in antebat. post fratres. C. de suis & legi. her. Paulus de Castro consil. 159. & in l. maximum v. r. m. C. de liber. pra. l. 1. am. And. in specul. titul. de fundo. Antonius de Rossis in tractatu de success. ab intestat. colum. 13. per Alexandrum & Paulum in l. si pater. ff. de acquirend. her. vide tamen. And. in speculo de fundi. cuius meminit Abbas consil. 85. 1. volum. & Sum. consil. 47. colum. 4. 2. volum.

¶ Prima opinio approbatur per istas leges regni. Cuius ratio potest esse multiplex. prima, quia iure diuino & naturali, & semper primogenitura est approbata, & potest alienari, sicut alienauit Esau filius maior Isaac filium secundogenitum. Genesi cap. 25. si est alienabile hoc ius primogenituræ: ergo transmissibile ad heredem. transit ergo illud ius in filium filij primogeniti de decedens in vita patris, non accipit ius ipse.

IV. ¶ Et si dixeris quod filius filij primogeniti non venit ad successionem maioris ex iure tranfmisso, sed per re pæntationem in persona patris, sicut contingit in l. in quibus, cum l. sequenti. C. de secundis nuptiis. vbi videas Bald. vbi nepotes videntur ingredi gradum paternum, & cooptantur eius positionem, qui nec se neque spe habebant ius confirmatum vel formatum, sed ius pendens ex casu. quod contingit ex speciali legis prouidentia, propterea dicit facere ad quælibet maægnorum. Bald. ibi.

V. ¶ Item maioratus est quoddam beneficium vel gratia à principe vel testatore proueniens, beneficia autem sequuntur lineam sanguinis descendentiū potius quam transfusaliū: vt d. l. in quibus & ibi Bal. quem rogo videas, quia pulchras tangit quæstiones, ad hoc propositum deferuntur.

VI. ¶ Quid si nati sunt duo filij vterini, & ignoratur quis primo nascetur, quis succedat in maiori: vide Bald. in dist. 1. in quibus. col. 2. verum. pone confectum de C. de secundis nuptiis. qui dicit quod pater poterit eligere, quis eorum succedat in maiori. Sed idem Bald. in antebat. ex testamento, final. colum. verum. 18. caputulum. C. de collat. sentit contrarium, dicens quod vterque succedit. Idem tenent Bald. & Angel in l. de vobis. ff. de vulgari & pupillis de quo ibi late per Alexandrum. Bald. in antebat. hoc amplius. colum. 2. verum. quæro an filij, C. de secundis nuptiis. & in l. 2. colum. 1. verum. sicut in fudo, C. de condit. in fudo. inferio, & in l. si vna mater. verum. vnde de litem, C. de bonis maternis, & in l. ce hoc iure. quæst. 1. ff. de testat. & in l. 3. am. And. in specul. de prebend. 5. 1. & veritas videtur quod vterque admittatur ad regnum tanquam primoge-

nitus per l. 1. §. hereditas ff. de suis & legi. vbi primus dicitur, quem nemo antecedit nec est incomueniens quod regnum sit apud duos, cap. non amem. 7. q. 1. de. in l. cum de iure in gloss. in verbo reges. lo. And. in specul. de rebus propriis. §. fin. in additione magna, quæ incipit licet eland, &c.

¶ Ad de prædictis gloss. Bartolus & alij in l. hereditas. ff. de iure homin. & in l. si furis, §. plane, ff. de rebus dubis. vbi si masculus & femina simul nascantur, præsumitur prius natus masculus, & si ambo nascantur masculi, foemioior & robustior præsumitur prius natus, & quod celestius exierit de cervice materno. Bald. in proximo de fidei iur. §. nos itaque. Si ambo essent extrahiti ex cifo vtero materno, ambo regnabunt, vt ibi per Bald. quem refert & clarus explicat lo. de Anania in rub. de fertilis. fin. colum.

¶ Ex istis inferre sic in leg. 1. §. cum ariter, ff. §. quadr. p. m. ff. de iur. dic. quod ex duobus animalibus robustius præsumitur, aggressus alium, aliter non apparet contrarium.

¶ Hinc potest dici, quod si duo gigneret re videtur, ne caperet quis primus, ceteri tenentur, vt per Bald. in l. 1. C. vnde vir. quæst. 7. & in l. vii. ad fin. ff. de testat. & in l. Anania in cap. significasti. 29. colum. de homicid. nisi aliter appareat de infultu, saltem ex hoc quod aliter erat robustior altero.

¶ Item si maritus & vxor simul moriantur, præsumitur præmori vxor legi dant, §. si maritus, ff. de rebus dubis. vbi videas moderniores doctores. Ad idem facit hoc per l. 1. & antebat. præterea. C. vnde vir. & in l. 6. partit. v. 13. l. 6. facit etiam ad legem regni sive legem lib. 3. titul. de la herencia de lito quæstio. &c.

¶ Item si pater & filius impubes simul perierint, præsumitur filius prædecesse, vt nota. in dist. 1. qui dant, §. si maritus ff. de rebus dubis.

¶ Faciunt ista ad quæstionem de pluribus frangentibus pacem quia præsumitur aggressor, de qua per Bart. in l. cum pater, §. liberti de legat. 2. & Abb. in cap. 2. & in l. & pater.

¶ Item de pluribus vulnerantibus vnum qui mortuus est, vt per gloss. in cap. capientes, §. vterum in verum. culpabiles, & ibi Demetrius de de dante, lib. 6.

¶ Si primogenitus est insufficiens, datur maioratus secundo genito. Bald. in antebat. hoc amplius. colum. 2. in princip. verum. & ibi. C. de secundis nuptiis. & in cap. 1. in fin. verum. quæro quid si confectum de successum. fin. & in cap. 1. præterea dant in fin. verum. quærit gloss. de prebenda sive dante per Frederic. Bald. in l. in m. ex iure, C. de impub.

¶ An infans potest coronari virex, an differtur: vide Bart. in l. 1. C. de maribus & bonis non contrahi. and. in l. cum pater & filium. lib. 20. vbi dicit quod infans potest coronari virex.

¶ Furtiosus non succedit in fudo. Bald. in l. §. C. de suis & legi. heredi. quia sicutur non potest. l. §. in qui morbo. lib. 10.

¶ Religiosus minor beati Francisci tertij ordinis non succedit in regno vel maiori, sed sequens

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

XVII.

- § Consensus potest interuenire ante & etiam post l. fin. C. ad Macedo. per Abb. in c. cum nos de his que sunt a prelat.
- III. § Licentia presumitur precessisse ex diuturna preestatione eius, qui ea prestatere debuit. *nald. in l. si filius in fine. C. de petitione heret. Angelus in l. qui in aliena. §. i. ff. de acqui. heredi. glo. & doctores in c. peruenit de temp. & renditione.*
- IV. § Maioratus factus sine licentia principis non confirmatur, etiam si postea princeps sibi conceperit licentiam sciendi maioratum. Ad hoc vide multa que cumulat *leson in l. quo minus ff. de summius in repositio. q. 21. ubi format questionem, si aliquis fecit molendinum sine principis licentia, postea inopetavit a principe licentiam quod possit facere molendinum in flumine publico navigabili, an talis licentia extendatur ad molendinum prius illicitè fabricatum. allegat ad partes pro & contra, que videas per te. ubi meminit de Paulo in d. l. & multis al. legat similiter eum in l. si quis filio exheredato. §. irritum ff. de in iure raptis. & in l. si filia mea. §. si filii ff. de condi. & demonstrat. & nonnulla alia, per que videtur inclinare in partem affirmatiuam, sed tu tene negatiuam per istam legem. videas eum rogo. & de consensu postea accedente. vide *Lacum de Peña in Lusit. col. 2. vers. sciendum. C. de iur. fisci lib. 10. vide etiam Mattheum de Afflictis distinctione 355. & glossa in si quis ingenuum. 29. q. 2. quæ in simili questione loquitur.**
- § Cuius contrarium sentiebat *nald.* quem sequitur *Episcopus in l. & multis in C. de testa. m. dicens quod testamentum factum a clerico sine licentia papæ confirmatur, si papa dedit ei postea licentiam testandi. §. Idem dicit Paulus, si clericus habens duo beneficia incompatibilia sine licentia vel dispensatione papæ, impetravit licentiam ad obtinendum duo incompatibilia. Nisi dixerimus quod illud procedit quando papa sciens testamentum factum dedit licentiam predictam, vel sciens clericum habere duo beneficia incompatibilia, dedit sibi licentiam ipsam, quoniam casu videtur approbati. Sicut in simili dicimus, si papa sciens aliquem esse excommunicatum scribat ei vel loquatur: videtur eum absolueret, si scimus de sent. excom. Ad idem facit quod vult *Bart.* quem alij referunt & sequuntur in l. privilegia circa principum, C. de sacrosanctis eccles. ubi dicit quod consummatio facta a principe ex certa scientia, operatur. secus si ingenuanter idem de auctoritate dicit *Bal. in leg. final. §. si autem, C. de bonis que liberis.* Sic in casu nostro si rex sciens aliquem fecisse maioratum, concessit ei licentiam ad faciendum maioratum, videretur maioratum confirmare. Sed ista lex amplius requirit quod debeat rex expresse dicere quod confirmat maioratum ab eo factum, & illud tenet.*
- V. § Quid autem si rex concessit alicui absentis licentiam sciendi maioratum an valeat, est utile hoc scire secundum *Bartol.* in l. Labes ff. de iur. iur. aud. & in l. fin. in principio, C. arbitrium entele. decidit quod valet, dummodo interueniat nuncius vel epistola, ut ibi per *Bart.* & per *Bald.* in specul. sic. de confirmat. vers. & remunerat. mihi hoc placet, quia donatio vel concessio favorabilis vel privilegiatura potest absenti concedi. *Labantii ff. de donation. aq. si tibi absentis, de prebend. lib. 6.*
- § Sed esset pulehria dubitatio, si quis misisset epistolam vel nuncium ad regem, petens licentiam ad faciendum maioratum, quæ in veritate fuit sibi concessa, ignorabat tamen ipse, & putans eam sibi concessam, fecit maioratum, an valebit ex quo ignorabat fundamentum sui actus. videtur quod non, propter id quod in similibus dicimus, si iudex procedit contra contumacem, qui in veritate erat contumax, ignorabat tamen illum esse contumacem, non valet processus. *Bartol.* in l. multum intercessi, ff. de condi. & demonstrat. refert *Abb. in cap. quoniam, de offic. delegat. facit glossa in cap. sepe de appellat.*
- § Quid si rex approbat maioratum factum ab aliquo sine eius licentia, apparet ista confirmatio, sed non ipse maioratus, an valebit? *Bald.* tenet quod non in l. falsum, C. de furtis, col. 2. & in specul. de instrum. edit. col. 9. vers. an valeat confirmatio. vide *Specul. ibi. §. nunc autem videndum, vers. item oppono contra confirmationem.* Ad hoc *Idonatus, C. de donat. vide Bald. in l. aduersus, in fin. C. si aduersus rem indicatam & in l. 2. col. 1. vers. & nota quod confirmabile. C. de liber. prateritis. vide Abb. in cap. inter dilectos, col. 1. 6. de fide instrum.*
- § Fecit quis maioratum de tertio & quinto, & ut scis, potest per legem 19. supra eodem. nec est opus licentia regia. Sed adiunxit plasmam tertiam & quartam in ipso maioratu. rex approbavit. an videtur approbare in illo pluri, quod excedebat tertiam & quintam, vide *Spec. de instrum. edit. §. nunc autem videndum, vers. item pone & sequenti.* sentit quod non idem *Bartol.* in dist. 1. privilegia paulo post principum, C. de sacrosanctis eccles. *Angelus in l. fin. C. de temp. appell. Bartol.* in l. 1. in principio, in 2. apposit. ff. de his que sunt sua vel alieni iuris. *Bald.* in cap. in presentia, §. col. de probation. & in l. 2. C. de iur. iur. & in l. nec de causa, C. de precibus imperatoris offerent. qui omnes volunt quod confirmatio non operetur in invalidis. Sicut dicimus in confirmatione feudorum, quam facit rex generaliter, nam videtur confirmare iusta & legitima feuda. cap. 1. in principio. per quos fiat inuestitura, nisi faciat rex certa scientia, ut paulo ante dicebamus.
- § Ad predicta facit, quod dicit *Bald.* in l. 1. col. 2. C. si quis omnia causa testa. quod licentia generalis non includit casus fraudulentos. idem dicit in l. 1. C. de monopolis, in principio. dicens quod licentia statuerendi non extenditur ad statuta illicita vel iniqua.

L E X XLIII. *leg. 2. tt. 7. lib. 5. Recop.*

LAs licencias, que nos auemos dado, o diéremos de aqui adelante, o los Reyes que despues de nos viniere para fazer majoradgo, no espiren por muerte del Rey, que las dio, aun que aquellos à quien se diéron, no ayan vido dellas en vida del Rey que las concedio.

- I. **L**icentia ad faciendum maioratum, non expirat morte regis concedentis, licet in eius vita non fuerit quis ea usus. Ad hoc allegantur duæ glossæ notandæ, una in *l. tunc de cler. nō refidentibus*, quæ vult quod si episcopus dedit beneficium beneficiario, quod sit abiens à beneficio causæ studiorū vel alias, nō expirat morte ipsius episcopi, & ibi notat doctores. Alia gl. est in *l. cū eo de elect. li. 6.* quæ idē vult. vide Spec. de locato. §. 6. versic. *quid si dominus*. Ratio potest esse, quia quando concessio principis ex parte sua habet perfectionem in fauorem eius cui conceditur, statim habet robur & firmitatem, nec reuocatur morte concedentis. hoc voluerunt *Ambrosianus & Dominicus in proemio secti*, §. vniuersi. facit *l. imperialis*, §. 1. & ibi Bartol. G. de nupt. ubi dicitur quod privilegium habet suum effectum, etiam antequam impleatur causa propter quam fuit impetratum.
- ¶ Sed quamuis non expiet morte concedentis, expirat tamen morte eius cui conceditur re integra, quia est personale, & extinguitur cum persona, vt regula iuris dicit cum concurrenribus, *l. quia personale*, §. *solutio matrimonii l. 1. & ibi Bartol. quest. 1. c. de primil. dotu. Bald. in l. 2. ad finem & ibi gloss. & Bartol. c. de episcop. & clerici*. Ad hoc lex cum patrum & ibi Bartol. de legat. 2. Alias si re non integra, vt quia usus fuit prædicta licentia, non expirat eius morte, vt per Bald. in l. 1. colum. 2. vers. & ideo, §. *de officio eius cui mandata est verificatio*. per Alex. in l. excoisantur, §. *non solum*, §. *de excois. suo in apostolica*.

L E X XLIV. *leg. 4. tt. 7 lib. 5. Recop.*

EL que fiziere algún majoradgo auo que sea con auctoridad nuestra, o de los Reyes, que de nos viniere, ora por via de contracto, ora en qualquier vltima voluntad, despues de fecho, pueda lo reuocar à su voluntad, salvo si el que lo fiziere por contracto entre viuos ouiere entregado la possession de las cosa, o cosas contenidas en el dicho majoradgo ala persona en quien lo fiziere, o a quien su poder ouiere, o le ouiere entregado la escriptura dello ante escriuano, o si el dicho contracto de majoradgo se ouiere fecho por causa onerosa con otro tercero, assi como por via de casamiento, o por otra causa semejante: que en estos casos mandamos, que no se pueda reuocar, salvo si enel poder de la licencia que el Rey le dio, estouiesse clausula para que despues de fecho lo pudiesse reuocar, o que al tiempo que lo hizo el que lo instituyo reservasse en la misma escriptura que hizo del dicho majoradgo el poder para lo reuocar, que en estos casos mandamos que despues de fecho lo pueda reuocar.

- I. **F**aciens maioratum auctoritate regia vel alias, potest illum reuocare. Nisi fecerit per viam donationis inter viuos, & possessionem donatario tradiderit rerum donatarum, vel saltem instrumētum donationis, vel oisi factus fuerit maioratus ex causa onerosa, vt matrimonio.
- Palacios Ruy.*
- nij. nam his casibus non poterit reuocare, nisi in licencia rex sibi concesserit reuocandi facultatem, vel ipse cum fecit maioratum sibi reseruasset quod posset reuocare. hoc dicit l. nota.
- ¶ Faciens ergo maioratum auctoritate regia, potest sine regis auctoritate illum reuocare, quia,

quia maioratus est quedam donatio, que habet vim relicti, quod morte vel rei traditione confirmatur. *I. filia cum. C. familie heriscunda, secundum Bald. in aurb. ex testamento col. 2. C. de collatio. Et in prima col. 10. C. de transmissio donacionibus, Et in l. fin. totus cod. final.*

- III. § Nec mireris, quod in constitutione maioratus auctoritate vel licentia regis necessaria, possit reuocari absque eius licentia. Sicut dicimus in testamento. *omnium, C. de testis.* sed ibi non fuit necessaria auctoritas regis ad validitatem testamenti. unde libere potuit reuocare. Sicut etiam dicimus in statutis auctoritate regis factis. nam si alias ipsi statuere poterant illa facere, auctoritas regis uero facit illa regalia, quo minus possint statuere illa reuocare, ut vult *Bald. in c. cum omnes de consue. quoniam refert & sequitur Felicius in c. cum accepissent 2. column. de consue.* Sed ubi alias statuta fieri non possent nisi de licentia vel auctoritate regis, tunc statutu

est regale, & non potest nisi de licentia regis reuocari, ut volunt praefati doctores. Sic etiam in contractu dicendum videtur. ut per *Bald. in l. fin. C. pro socio.*

§ Possessio tradita in angulo rei sufficit. *I. 3. in principio. ff. de acquir. po. Spec. de primo & secundo decreti. §. 5. Panlm. consil. 177. aliter ibi incipit in causa nota.* nisi residuum fundi sit ab alio occupatum. § Item possessio domus hereditariae per heredem apprehensa sufficit pro omnibus rebus hereditariis domi existentibus, *Bald. in l. debui q. 1. C. de furtis. Bart. in d. l. 3. in principio ff. col. versum quare aliquis emit.* & ibi, de possessione iurisdictionis per unum actum acquiritur possessio totius.

§ An possit quis mitteri in possessionem vnius rei pro alia. vide *Dynam. in regula 1. de reg. iuris lib. 6. Specul. de primo & secundo decreti. §. item de effectu in principio.* vide notata in l. item, C. de acquir. posses. Abb. & alii in c. cum aliquibus de re iudicata.

L E X XLV. leg 3, tit, 7, lib, 5. Recop.

MAndamos que las cosas que son de mayorazgo agora sean villas, o fortalezas o de otra qualquier calidad que sean, muerto el tenedor del mayorazgo, luego sin otro acto de aprehension de possession, se transfiera la possession ciuil & natural en el siguiente en grado, que segun la disposicion del mayorazgo deuiera subceder en el, aua que aya otro tomado la possession dellas en vida del tenedor del mayorazgo, o el muerto, o el dicho tenedor le aya dado la possession de ellas.

- I. **M**ortuo possessore rerum maioratus, statim sine aliqua apprehensione transierat eorum possessio in sequentem, quamquam alius habeat possessionem. de quo per *Bald. in l. cum antiquioribus, column. 4. versum decimo, C. de iure delicti. Et in l. 1. C. communia de legat. per las in l. si ferri. C. de iure delicti.* facit l. quoties, C. de don. qua sub modo; ex qua sumpta fuit lex regni quinta partita. tit. 4. l. 1. incipit *Festa de ciuitate.*

- II. § Duo videtur requirere ista lex, ad hoc, ut possessio rerum maioratus transierat in sequentem in gradu, possessore ultimo vita defuncto. Primo quod illae res sint maioratus iodobitantes. Secundo, quod is qui praetendit in se transferam possessionem rerum maioratus, absque aliqua dubitatione sit vocatus ad illum maioratum post mortem possessoris, ut hic aperte colligitur ex verbis huius legis. Recte quidem, quoniam ubi lex requirit qualiteratem aliquam ad sui essentiam, ante omnia debet de illa constare pleoè arque integrè. ut *l. item & leg. Titum. ff. de testa. mi. & ibi oocant Bart. & alij & in l. item 2. col. ff. de re iudic. Et in l. 1. §. quod autem ff. ne quid in fluxu po. Ad idem l. si queramus, ff. de testa. & l. non querat & ibi *Bald. C. qui acc. non po. & gloss.**

in c. in primis 2. quesi. 1. Abbas in l. ex parte 2. de offic. deleg. Et in c. Abbas quod metus causa & in c. Pisanus de testi. spolia. *Indo an consil. 157. Franciscus de Arreto consil. 164. col. 8. & in termino huius l. tenet Bald. consil. 126 in 3. parte col. 3. vers. 3. incipit in Christi nomine praemissis verbis, & consil. 166. incipiente in Christi, & c. casus talis est.*

§ De quibus qualitatibus debet constare rei euidencia vel notorie facti, quando non subest aduersarius, vel si subest eo citato, & cause cognitione adhibita. ut *l. hoc autem, §. non defuncti pupillari. ibi hoc autem constare debet. ff. ex quibus cas. in posses. et. & ibi notant doctores.* Ad idem l. fin. C. si per vim vel alio modo, gloss. an de praesenti de transmissio.

§ Quod si forsan aliquis praetendens se vocari ad maioratum, ingreditur possessionem rerum maioratus, & superueniat alter dicens se esse propinquiorum & verius vocatum, non poterit propria auctoritate possessorè expellere ac possessionem inuadere, nisi praecedat cause cognitione parte citata, hoc est ipso possessore, ut *l. 1. fin. c. si per vim vel alio modo, cum alij de quibus sup.* etiam si contra ipsum possessorè sit iuris praesumptio quod male possideat, ut est casus valde singularis

gularis in *l. licet episcopus de prebendis, lib. 6.* & ibi notat *Petrus de Juncis, c. 1. & Dominicus in 4. & nota.* nam & in delictis nocentis, requiritur citatio delinquentis. ut notatur in *c. vestra de cohabit. de & m. quia nullum est delictum ad non nocentem, quod non possit habere excusationem ad evitacionem pœne, ut dicit notanter Innocentius in *c. operaria de dila. facit c. dilecti de accusacionibus, & lex merita, & pro facin.**

- V. § Quinimo adhuc sententia iudicis, requirit probationes post se, quibus consensit aliquem in eam incidisse, ut pulchre dicit *Oldradus consilio 226. incipiente de toto iudicare.* quem vide. Idem in sententia iuris. ut *c. cum secundum leges de hereticis libro sexto.* facit *gl. in d. c. Clementis prefatus de consensu, & in c. sapientes, & quod si per regem de delictis libro sexto.*

§ Possessor ergo rerum maioratus, non est illico spolandus, nisi premissa citacione & causæ cognicione, ut est tractus singularis in *leg. 1. § necesse, ff. si ventris non mul. in po. m.* vbi hoc aperte deciditur, quod deventus rem non debet a detentacione denji, nisi eo citato & causa cognita. & ibi notant *Dynus not. & alij recentiores*, præsertim *Albericus & Alexander de iure in quodam apostolica.* Hoc idem voluit in rubrica de consuetudine, *versus item quia & in rubrica de causa po. & propria. fin. c. l. vers. quare statim.* quem recte & sequitur *Alexander in apostolica ad Paulum in l. ca. leg. C. de condi. ab & causam.* de quoniam in per eundem *Alexander singulariter cons. 37 primo vol. & cons. 81. B. 2. in 2. v. l. c. quip. scilicet in notariis.* vbi multa ad hoc propositum de sententia pro intellectu huius legis dixerit, que videt eas rogo.

- VI. § Idem in esse cum concludit *Rapbael Currenus consil. 83. incipiente, quamvis.* & c. videas *Rald. in l. 1. ad finem, C. de heret. malis. Item in c. inter quos arbor de maner. & obedi. & ibi doctores, & Landerus in l. peragro. § fin. ad finem ff. de acquir. posse.*

- VII. § Vltimo ad prædicta facit textus notandus in *l. hac autē § præter autē ibi* (de possessione decedere subeo) & melius in § *fin. in fine.* ibi, ergo oblata defensione denji poterit interdictio reddita. § *ex quibus causis in po. aa.* & ibi *glos. in verbo interdictio reddita.* vbi colligitur, quod auctor missas in possessionem ex primo decreto tantum, & tamen non est ab ex decedendus, nisi eo citato, & causa cognita. & isto modo inductus ille textus probat idem, quod *l. 1. § necesse, ff. si ventris non mul.* tene ista duo iura perpetuo menti. Quibus addit *l. § legatarij in fin. ff. legato. consensum.* Ad idem facit glossa magna in *d. c. licet episcopus, de prebendis libro sexto.* dom. vult quod vltimus obsequis functioni vltimus, non est spolandus aliquis iuxta ordinem detentacione rei in qua habet vltimum, per verum dominum, qui civiliter & naturaliter possidet. Ad idem *c. 1. §. c. ad de prohibita fructu alio.* ibi, si reperti fuerint, vbi si vassallus veda feudum, bberet reuertitur ad dominum, quantum ad dominium & possessionem, si reperti fuerit hoc fecisse, ut ibi colligitur secundum *Rald. & alios.* & consue-

P. alacris Rm.

quenter requiritur declaratio cum causæ cognicione parte ipsius se daturij citata. ut supra dictum est. Ad idem *c. 1. in principio si de sen. de iure contra. inter decimus in c. agens, & in c. 1. de controuersis inter vassallos & episcopum & ibi *Andreas de Isernia & Alexander.* vbi vassallus vocatus ad successione feudum, in quem possessio fuit translata, mortuo vitimo possessore, & si dum tertio recipiente, aut possidente, ut domino, non potest propria auctoritate occupare, licet agere post in iudicio, iuxta ordinem seruato, quod marcat in possessione.*

§ Ad idem *Cyrenus in l. 1. de lege, C. de conditio. ab & causam.* vbi statim consuetudine Francie, quod in heredem transeat non solum dominium, sed etiam possessio, contra *leg. tam heredes, ff. de acquirenda possessione.* de qua consuetudine similiter facit mentionem *Isaas Faber in §. remittendo. mittendo. de interditi.* hæres ratione istius consuetudinis non poterit propria auctoritate occupare dictam possessionem, si penes alium reperitur. quasi possessor verus, nec intentabit interdictum unde vi, quod datur vero possessori. ut *l. 1. in fine, ff. quorum bonorum.* Sed ponis interdictum quorum bonorum quod est adipsiendæ, ut ibi per eos.

§ Ad idem *Abb. in c. verum in fine de fero. compet.* vbi dicit quod licet, ex paolo possit donator vel eius heres intrare possessionem in propria auctoritate rerum donatarum, non seruatis conditionibus, semper tamen dum præcedere declaratio & causæ cognitio & partis citacio super non seruatis conditionibus.

§ Ad idem facit quod voluit *Dominicus in cap. presidentes de hereticis libro sexto,* vbi dicit quod licet hereticus non possit bona possidere, & bona eorum a fidelibus possint occupari, in quos censetur transdandum dominium & possessio bonorum hereticorum, ex quoniam ipsi non possunt possidere, ut *c. quo iure & ibi glossa & doctores post eam distin.* tamen hoc debet intelligi si illa declaratione ens esse hæreticos, ut *c. cum secundum legem, ord. in c. l. ibi.*

§ Ad idem *Oldradus consil. 223.* vbi quasi in terminis huius legis dicit quod si mortuo vitimo possessore aliquis committat, aliquis ex illo genere possessionem occupauerit, vel vi viarius dicam detentacionem bonorum, non poterit sequens in gradu, ad quem verè committat pertinebat, detentorem propria auctoritate expellere. dicit tamen post alios celeberrimos doctores, quod poterit interim remedium restitutionis, tanquam scissus. quod videtur contra *Cyrenus in d. l. 1. de lege, C. de conditio. ab & causam.* de quo paulo ante meminimus. cogitabis. & vide *Andream de Isernia in §. citatio de prohibita fructu alio.* de quo supra habita est mentio.

§ Ex prædictis concluditur, quod lex ista quæ transfert possessionem rerum maioratus in sequentem in gradu, mortuo vitimo possessore, debet intelligi, quando ille sequens in gradu est certus & determinatus, ut colligitur ex verbis

lit a

istius

istius legis, eū dicit. *Encl significat in gradu que sepe la disposicion del mayorazgo denotare succeder encl.* Si autem inter duos vel plures est contentio super successione maioratus, & forte lis pendet inter eos, neuter dicitur possessor, donec sit hoc decisis ad quem pertineat.

XIII. § Sed si forte stare huiusmodi probabili dubio, unus ex contentendis præcurat, & possessionem realiter apprehendat, ille dicitur possessor, & tenebitur in possessione, donec causa finem debitum suscipiat, ut probat textus notat. secundum *Raphaēlem Cumanum in l. 1. p. p. p. §. quæstio. ff. de acquir. po.* sequitur *Alexander in l. cum heredes l. col. 2. ff. de iur. iur. in l. si foris, C. de iure del.* allegat *gloss. in l. cum miles in verbo quæstio. ff. de quibus causis maiores, in fine.* cum dicit in medio tempore fuisse ab alio apprehensa. Idem voluit *Bartol. in l. 1. §. 1. ff. de bene. posse. secundum dicitur.* ubi dicit quod si disputatur inter duos, quis est successor, si unus ostendit unum testamentum & alius aliud, vnde dicitur confectum, ille qui primo natus est possessionem, præferatur, & erit possessor. idem dicit *baldo. in proemio Codicis, §. quibus in 7. nota.* ubi vide plura que ibi addidi. Ad prædicta est casus nota in *c. si a sede de preben. lib. 6.* ubi si non apparet, quæ collatio beneficii, primo fuerit facta, erit potior conditio possidentis.

XIV. § Ad idem est casus in *c. de fructu si de fundo fuerit committitur. inter dominum & cognatum.* ibi respondet filium in possessione fructu manere debere, donec de eo iudicetur. facit *Legrosius, C. de rei ven. cum cui prior possessio tradita est, haberi potiorē, &c.*

XV. § Ex istis inferitur, quod si est contentio inter duos vel plures super successione maioratus, & ultimus possessor in vita vel mortis articulo, alterum eorum declarat successorē, & possessionem rerū maioratus sibi reddidit, ille dicitur possessor, & tenebitur in possessione, donec causa decidatur. rē per prædicta, quia præuenit in possessione, tum etiam quia declaratio ultimi possessoris, operatur in fauorem declarari additionem quali possessionis. ita notanter decidit *baldo. in c. 1. m. 3. de controuersia in iudicio. allegat ad hoc textum quem reputat unicum in iure in Legrosius ff. de acquir. heredi.* Item quando inter duos contenditur, & quilibet dicit se vocatum. ille admittendus est interim, qui per ultimum possessorē fuit admissus. textus nota in *l. si quis servum, §. si inter duos, ff. de legatis secundum.* ubi si inter duos dubitatur de eodē legato, cui prius dari debeat, ponit si dno eiusdem nominis amici testatōis veniat, eligere debet hæres cui soluitur, vt ab eo defendatur, quia possessor. Ad idem lex *si quis a filio. §. si plures, & ibi gloss. & seruibentes de legatis primo.*

XVI. § Non obstat ista lex cum dicit: *Atque utroque aya tomado la posesion della en vida del senelder del mayorazgo, o el muerto, o el dicho senelder le aya dado la posesion della.* Quia intelligitur quando vnus & indubitatus est ille sequens in gradu. nam

tunc possessio in eum transfertur, vt disponit ista lex, quamquam apud alium sit illa possessio etiam de manu vltimi possessoris, & iste alius non erat de vocatis ad maioratum. Sed si essent plures contententes super successione maioratus, quia forte erant æquales in gradu, & alter eorum præuenit in possessione, ille erit possessor, & tenebitur in possessione, præsertim si vltimus possessor tam sibi, vt vocato ad maioratum tradidit, vt supra dictum est. Ad hoc vltima prædicta facit textus notabilis in *c. primo. §. quia videtur. qui fundum dare possunt, di. in quos dominus velit hoc beneficium confirmare.* Ex quo dicebat ibi *baldo.* & sequitur *Propositus.* quod si feudum debet denecari in vnum, & est contentio in quem, ille præferatur, quem dominus declarauerit. ille autem qui habet maioratum, dicitur dominus ad vitam. vt *lege quoniam, C. de donationibus que sub modo, cum aliis, de quibus plenè dixi in tractatu maioratus.* Item quia *usufructus, dicitur pars domini, vt lege quarta ff. de usufructu.* Stante igitur dubio quis debet in maioratu succedere, non transfertur possessio rerum maioratus virtute istius legis, ita notanter vult *Alexander de Imola consilio 224. incipiente præfatus ibi que in rhemate supra dicto narratur, secundum volumine.* vnde ista lex debet intelligi de isto, vero & legitimo successore maioratus. facit *l. 1. §. hoc interdictionem, in ista gloss. ff. de fructu. & l. finali. ff. de his qui veniant etiam impetra.* Et quod voluit *Paulus de Castro in l. prima in principio, ff. de constituta pecunia.*

§ Ad idem facit lex *si foris, ff. de rebus dubiis in principio.* ubi si duo ex cognatis meis simul venisse dicuntur, impediuntur legata & libertates ratione contentionis, & in nullum eorum transfertur possessio, nisi fiat declaratio per heredem vel eum ad quem declaratio spectat, vt declarat *alibi gloss. in verbo. Sed est legatum, allegat dictum §. si inter duos.* Si ergo vltimus possessor volens declarare successorē in maioratu, & sibi tradidit possessionem tanquam successori in gradu post eum, bene transfertur in eum possessio virtute istius legis, ratione declarationis vltimi tenentis, vt dictum est. Et tenet hoc idem *Alexander consilio 37. 2. col. ibi, item dicti decreti primo volumine.*

§ Prædicta tamen sunt sane intelligenda, quando ista declaratio vltimi possessoris, vel possessionis traditio, fuit sine fraude & dolo facta ei qui verumimiliter credebatur successor in maioratu: secus si fraudulentè & dolosè in præiudicium veri successoris. nam tunc transfertur possessio in hunc verum successorē, vt disponit ista lex. quia fraus & dolo nemini debent patrocinari, vt sunt iura vulgaria, de quibus fraude, vel dolo, confabatur ex perspicuis iudiciis, vt plenè traditur in *c. de renouatione. libro 6. cum concordantibus.*

§ Secundo intellige prædicta, quando ista contentio inter duos, vel plures erat extrajudicialis. Secus si iudicialis, quia lis pendebat inter

XVII.

1.

XVIII.

XX.

inter eos. nam tunc licet pendente non possit alter eorum peruenire in capiendam possessionem, vel ipse ultimus possessor de clarare in laudem alterius ex contentendibus, quoniam licet pendente nihil possit innovare, ut per totum tractatum ut licet pendente. & venit rescindendum vel reuocandum per viam attentatam, ut c. non solum de appellat. libro sexto. ubi per gloss. & doctores. modo lis pendet inter ipsos contententes, vel cum ipso ultimo possessore, vel de se satis patet, & firmat Bald. in l. 2. col. 2. c. quid in re iudicata non nocet, post Jacobum de Artim & Cynum. qui ad paria iudicantem pendente cum filius vel heredibus, vel cum eorum parente, tanquam cum fonte.

XX. ¶ Quamuis autem declaratio ultimi possessoris, nihil immutet quo ad dominium & proprietatem maioratus, in quo sibi, sed primo instituenti succeditur, ut leg. vnum ex familia, §. sed si vno. ff. de legat. secundo & l. eubercidum, §. de vulgari & pupilli, cum multis aliis. bene tamen praedictabitur, quantum ad possessionem, quando siue dolo & fraude factum est, ut paulo ante dicebamus.

XXI. ¶ Regi sola administratio regni est commissio, non totum dominium, gloss. & Bartol. in proximo digestorum. quia iura regnorum sunt publica & consequenter in ouibus bonis l. prima §. quando, ff. de rerum divisione, insinuat eundem in principio.

¶ Propterea dicitur legendo dicitur, quoniam res & iura regni regere debet, secunda pars tituli primo l. sexta. in male regit perdit nomen regis, & appellatur tyrannus, c. si quis secunda. quasi prima. notat Aristidius in l. caput. regum 23. questionum quinta. And. de iheremia in c. de prohibita feudi alienatione per Frederic. Bald. in l. eam quam colom. b. in fine, c. de fidei iuramento in c. primo circa principium, de feudo Marchia. Sicut enim rex non bene regit, subditi non tenentur ad seruicia. l. 1. ff. de constit. princip. notat. in l. 2. de his que sunt sol. vel alieni iuri. Bald. in proximo digestorum, aliquid in rubrica, ff. de rerum diu. recte autem regendo, non potest alienare bona & iura regni, ut plene dico in capite per vestras de donationibus inter virum & uxorem, col. 210. cum sequentibus.

XXII. ¶ Feudatario mortuo statim transferatur possessio bonorum feudali in filium sine aliqua apprehensione. caput. 1. in fine de feudi cognat. Paulus de Castro in l. 1. §. final. ff. de acquirenda possessione. Idem de re donata ecclesie. c. secundo de consuetudinibus.

XXIII. ¶ Item bonorum ingressi in monasterium possessio queritur monasterio sine apprehensione, Bartol. in l. si adoptauerit, ff. de pretorio & in l. qui vniuersas, §. aut si vno, ff. de acquirenda possessione, Bald. in authentica nisi rogati in fine, c. ad Trebellianum & in authentica ingressi §. appo. & in l. penult. §. cum autem in fine, c. de sacrosanctis ecclesiis, notat. in c. quia ingredituribus de regularibus.

¶ Item in prelatum, Bartol. in l. eam heredes in principio, ff. de acquirenda possessione & in d. l. 2. in §. Relatus Rax.

ne, & ibi Paulus de Castro, eodem titulo. ¶ Item in casu l. raptores secundum Bartol. ibi, c. de quibus & clerici. Alexan. in l. si mori solam. in fine, §. solate in matrimonium. Item per licentiam intrandi possessionem propria auctoritate. Innoc. in c. de consensu & ibi Hostiensis & alij. in l. seruantes, ff. de seru. Bal. in l. 1. Canonum de legat. & in l. penultima, §. finali, c. ad Trebellianum & in l. prima in fine, c. de rerum permutatione, & in lege preda. ff. de acquirenda possessione, Abb. in dicto c. 1. de consuetudinibus.

¶ Item per regulam constituti lex quod in eo, ff. de acquirenda possessione. vide alios casus per glossam dicti. h. fin. c. de sacrosanctis. Bald. in l. fin. post principium, c. de edicto diui. Adria. sol.

XXV. ¶ Lex ergo potest facere quod sine apprehensione transferatur possessio in sequentem, & multo fortius dominium quod facilius, translatum est sine possessione, praeteritum iudicis vniuersalibus, l. eam heredes facti sumus, ff. de acquirenda possessione l. si ager & ibi Bartol. ff. de re vend. & l. re aditum. C. de padu. & in l. siue possidet. ubi Bald. C. de acquir. poss.

XXVI. ¶ Tene perpetuo menti hanc legem cum vult quod transeat possessio ouilis & naturalis. ¶ Ex qua inferitur quod poterit agere interdictionem recuperandam contra possessorem, ut si quis ad se fundum, C. ad leg. iuliam de vi public. cum similibus. Ad hoc facit lex i. nullo de la restitutione de heredes possidetis, lib. 3. ordinamentum. Quae vult quod interdictionem recuperandam competat heredi, qui nondum est adeptus corporalem possessionem, etiam si intrans possessionem reperiit illam vacantem, vel iacentem, ut ibi dicitur & tenet Bartol. in l. eam miles in principio per alium textum, ff. ex quibus cau. auo. & in dicto l. eam heredes in principio, ff. de acquirenda possessione.

¶ Et istud tene, quamuis Bald. in authentica de feudo colom. 2. verbi non tamen credat, c. ad Trebellianum. cuius memini in repetitione rubricae de donationibus inter virum & uxorem, fol. 23. colom. quarta. Alex. ad consilio 37. primo volumine. vide Bald. in l. prima in fine, C. de appellat. & Cardinalis in c. contrage super gloss. 4. de dolo & in l. prima in fine versum. quid ergo, vsque ad finem, c. de rerum permutatione, & in c. primo de contraria inter masculum & fe. de benef. & in rubrica, de consuetudinibus, & in rubrica de causa possessionis & proprietate, & in c. item cum qui de rebus, §. vltima. sententia contrarium, & tenet Faber in §. sui autem, in iudicia de heredes qualitate & differentia, dicitur enim quod si ea possessio non tribuit interdictionem recuperandam, nisi dixeris quod illi loquuntur in possessione ficta, nos vero in vera quae consistit in naturali & civilis, quae est vera possessio, nam licet traditio sit ficta, ipsa possessio est vera, secundum Bartol. in l. de emptione, ff. de padu.

XXVII. ¶ Item sicut iste possessor agit interdictionem recuperandam, poterit similiter agere de possessione, ex quo naturaliter possidet secundum

verol. & alius in l. prima in principio finali colum. & q. penultima. ff. de acquirenda possessione, dum loquitur de usufructuario. Adde prædictis quod de cedere vassallo, interim qualis qualis possessio est apud heredem, ut est textus vnicus in l. geris pro herede. ff. de acquirenda possessione, secundum Bald. in c. 1. col. 3. versu. quid si interim de controuersa inuestitura. libro secundum. quod tene menti. In fructus enim filius viui patre intelligitur inuestitus, ac etiam possidere, & cæuiatur in eum possessio sine sine alia inuestitura, ut notatur in c. 1. de fidei cogn. tradit Bald. in l. cum antiquioribus col. 6. versu. 10. C. de iure deliberandi. cuius meminit Leson in Liguoris, col. 10. C. de rei vindicatione.

XXVIII.

¶ Ex ista lege deciditur, quod si tempore mortis ultimi possessoris rerum maioratus, aliquæ res ipsius maioratus erat penes alium qui eam tenebat possidebat sine vicio, ut puta iure pignoris, quod nihilominus transibit possessio civilis & naturalis in sequentem in gradu, quia possessio quæ est apud alium transiit, vide Cessorem in tractatu de rege qu. 25. & plura quæ ibi cumulat. nam hic dicit lex quod etiam si possessor in vita transulerit possessionem in tertium, nisi intelligas quando hoc fecisset defunctus

maliciose, ut sequentem damnificaret. Cogitabis. Eo enim ipso quod rex dignitatem consequitur, habet dominium & possessionem omnium iurium & iurisdictionum regni, quando de facto possidebat antecessor, alias secus. ita dicit Bald. in additionibus ad l. i. cum super de cas. posse. & propria. sed in hoc ultimo, contrarium vult ista l. cui standum est.

¶ Sed est pulchra dubitatio, quod si testator vel maioratus constitutus prohibet successorem introire possessionem rerum maioratus, nisi prius tradiderit certam summam pecunie filiabus ultimæ possessores. An obstante prohibitione, non transibit possessio in sequentem, ad eum quod si propria auctoritate intraret perderet ius suum. vidi alias in practica. & his est sub iudice.

¶ Sed videtur attendenda intentio concedentis ex verbis, vel consuetudine regionis vel concedentis, & tunc seruabitur quod adum est ita notanter decidit Richardus Matha. in leg. fin. ff. de iurisd. omnium iudic. in fine. refert & sequitur Bald. in l. liberos. C. de operis libertorum col. 5. versu. sed dubitatur. facit l. si seruus plurius, §. fin. de legat. secundo & l. 40. in fine supra eodem.

L E X XLVI. Sec. 6, tit. 7. lib. 9. Recop.

Todas las fortalezas, que de aqui adelante se fizieren en las ciudades & villas & lugares & heredamientos de majoradgo, & todas las cercas de las dichas ciudades & villas & lugares de majoradgo, assi las que de aqui adelante se fizieren de nuevo como lo que se reparare, o mejorar en ellas, & assi mismo los edificios que de aqui adelante se fizieren en las casas de majoradgo labrando, o reparando, o rehedificando en ellas, sean assi de majoradgo como lo son, o fueren las ciudades, & villas, & lugares, & heredamientos, & casas donde se labraren: & mandamos que en todo ello subceda el que fuere llamado al majoradgo con los vinculos & condiciones en el majoradgo contenidas, sin que sea obligado à dar parte alguna de la estimacion, o valor de los dichos edificios alas mugeres del que los fizo ni a sus hijos, ni a sus herederos ni subcesores. Pero por esto no es nuestra intencion de dar liceocia ni facultad, para que sin nuestra licencia, o de los reyes que de nos vinieren se puedan hazer, o reparar las dichas cercas & fortalezas, mas que sobre esto se guarden las leyes de nuestros reynos, como en ellas se contiene.

L Omnia ædificia facta in bonis maioratus per viam ædificationis, reedificationis vel reparacionis, sunt ipsius maioratus, nec tenentur successor ad expensas, vel estimationem earum vxori, vel eius hereditibus.

¶ De quo ego alias scripsi in rubrica de donationibus in ter virum & vxorem, folio 32. fi-

nali col. alias colum. 303. versu. ex istis etiam, tenens contrarium eius quod disponit ista lex aliquibus rationibus & fundamentis, de quibus ibi. ¶ Quibus addo l. 3. & 9. rursus de las leyes fore legum. vbi si maritus & vxor constringente matrimonio vineam plantauerunt in terra mariti, vel dumtaxat construxerunt, in ortu mariti,

rito, eius heredita habebant vineam vel domum, & estimabitur edificium domus vel sumptus facti in vinea, & medietas estimationis dabitur uxori vel eius heredi. ¶ Ad idem *lex facit ad summa rando de las ganancias lib. 5. r. 14. na.* ubi dicitur quod maritus potest alienare bona habita vel acquisita constante matrimonio, dummodo hoc non faciat in fraudem uxoris. Si quidem maritus omnia bona constante matrimonio acquisita conformiter in edificiis & rebus maioratus, satis videtur in fraudem fecisse. Praeterea si dixeris possessorem maioratus usufructuariam nam usufructuarius non tenetur meliorare, quin oec reficere re, in qua habet usufructum, secundum *Bart. in l. Nescimus col. 1. vers. quodam expenfa fuerit ff. de negot. gestis per leg. inter usufructuarius & l. domini. §. et casus, & ibi Bartol. col. 2. vers. appo. quia ad usufructuarius & leg. quoniam ff. de domo infuso. Bald. in l. 2. col. 2. vers. simile videtur in usufructuario. C. de negot. gestis & in l. quoniam, §. qui maximas col. 5. vers. sexto quere. ff. de publicanis, Bald. in l. cum C. de usufructu, & in annotatione excerptis, quae per C. de bonis quae liberum. ubi dicitur quod usufructuarius non tenetur ad refectionem domus, si magnos exigit sumptus, quod si fecerit, recuperabit a domino, ut ibi dicitur. Si quidem maritus facit tutum vel magnum aduicium in rebus maioratus, cum non teneretur ad tales sumptus, satis videtur voluisse & malitiose in fraudem uxoris fecisse.*

II. ¶ Sine autem dicas possessorem maioratus usufructuarius vel similem feudatario vel emphyteote, sine dominum ad tempus quod certius est. ut est textus notat. in l. quoniam, C. de donat. quae sub modo. unde sumpta sunt l. regni. §. partia tituli. 4. l. 7. incipit *testa. facit gloss. & Bartol. in l. Titia l. §. Titia columen. 2. quod. 1. de legat. notatur in leg. donaciones, §. species & ibi Bartol. ff. de donat. gloss. in laon quocumque, §. fundum in vers. fiscal. abest de legat. 1. utroque casu videtur fraus fieri uxori & filius, & contra leges regni preallegatas.*

III. ¶ Ista & multo plura deduxi in medium in curiis Taurinis, quando de ista lege facienda tractabatur, reputans ipsam iniquam, iuri & rationi aduersantem, sed non potui tantum clamare quod essem exauditus. Ea autem die qua publicatio eras facienda, & leges communicandae cum glorioso rege Fernando,

gravi oculorum dolore reclusus, non potui adesse, ut huic legi perniciose contradicerem. spero tamen secundum illius nequitiam quod non diu subsistet. Cum patet viam fraudis contra uxorem & reliquos filios. Unde non est disputandum de potestate facientis hanc legem, quia crimen est par sacrilegi disporare de potestate principis, ut l. 2. C. de crimine sacrilegi, sed de eius iniquitate agendum esset. caret enim anima, ex quo ratione caret, ut l. cum pater. §. de testibus de leg. 2.

IV. ¶ Et per hoc excluditur illud quod aliqui somniantes dicebant, quod cum legitima filiorum possit per principem minui, ut C. Remunus de testa. Salus in l. sanctum, C. de nupt. Bartol. in arch. de heredi. & Fal. col. 4. colat. 1. porritur & per hunc modum prodesse filio maiori com aliqui iactura aliorum fratrum, & consideratio bellicissima ad palliandum legis nequitiam in fauorem primogenitorum ac totalem miseriam aliorum, nam per hunc modum etiam alimentis debitis de iure naturae priuabuntur. Armanter iura contra maioratus, ut stricissime procedant, & quando euidentissime constat de mente eorum, ut apparet ex legibus regni de maiora tu disponendis, & nunc in fauorem maioratus & contra pietatem sentire volumus in miseris alios filios & uxorem. Vetus ex oobis fere contra aliorum omnium sententiam, hanc sustinuit legem, nescio qua secreta ratione ductus, in publico enim non potuit inconuenientia tollere, & aduersis rebus & oblationibus satisficere. transeat, donec misericors Deus huic errori medelam adhibeat.

V. ¶ Quae sine fortalicia sicut de nouo constructi non possunt sine licentia principis, lege 7. de las castillas lib. ardua. & nota in l. §. de superpicionibus, Bartol. in l. ex hoc iure col. 4. vers. contra hoc appo. ff. de insti. & iure. ita nec refici, ut hic dicitur, & coet Bald. in l. si ve proponis la. 2. in fin. C. de nuptiis. ubi videas bonam additionem. Canonista in c. Pisanus de rebus. spo. de quo per Felsum in c. cum omnes de constitutionibus.

VI. ¶ Intellige praedicta nisi castellum fuerit regis. ubi illud sine regis licentia poterit reparari. Bart. in l. 2. in fin. ff. de noui operu nouis. l. item in leg. ex hoc iure col. 3. vers. sicut autem ff. de insti. & iure.

VII. ¶ Castros castella non tenetur domus de nobis aperire, etiam vero domino, ut l. iter & ibi Flo. ff. de iurisdictione praedictum. quod nota.

LEX XLVII. Leg. 3, tit. 1, lib. 5 Recop.

EL hijo, o hija casado & velado sea auido por emancipado en todas las cosas para siempre.

I. Filius nunc de nouo liberatur a patris potestate, quando uxorem velatam duxit. Idem disponit lex sequens. Sed quid si fuit

traducta sponsa sine relatione. cogita. Approbat & declarat l. fides de las phytas que decen valer, o no, Foro legum. Ad idem l. 7. rando de las leuuras y l. ii 4 per-

particiones eodem fere. Iltud est tenendum hodie, quamquam plures leges civiles contra disponebant. *l. filia licet. C. de collatio. l. si uxorem. C. de condi. infirmit. instut. ad Orf. §. 1. instut. de iuribus. §. itaque instut. de patria potestate. & de his qui sunt sui vel alius iuris. cum multis aliis. vide infra leg. §. 4. cum sequentibus, & legem infra proximam.*

- II. § Filius ergo qui uxorem velatam duxit, est

sui iuris verè non fide. quia dicitur hic (*si a- nido*) quæ important verè & ipso iure, vt per Bartol. in *l. si maritus. §. 2. §. legum in verset. exco- plum. §. de adult.* emancipatus quidem dicitur libertati donatus *l. si vna. C. de bonis mal. cum opor- tet. §. cum autem. & ibi Bald.* C. de bonis que liberis. de alia emancipatione vide 4. partia titul. 18. l. 15. cum aliis.

L E X XLVIII.

MAndamos que de aqui adelante el hijo, o hija casando se & velan- do se ayao para si el vofrueto de todos sus bienes aduenticios, pnesto que sea viuoso padre, el qual sea obligado a ge lo resti- tuir, sin le quedar parte alguna del vofrueto delllos.

- I. **V**osfructus rerum filij per matrimonium emancipati, efficitur suus. & si pater exinde vsum fructum acceperit, tenetur restituere, & patris bona presentia & futura erunt obligata, vt *l. in omnibus. & l. si quis prior. §. item. C. de secundis nuptiis.* itaque non solum in obligatione expressa, verum etiam in tacita veniunt bona presentia, & futura, ad hoc *l. si in pecunia. C. de priuilegiis. quod nota. pro l. asidui. C. qui potiores in pignus. ha. & l. si. C. que res pignus. oblig. po.*

- II. § Fructus a parte percepti ex bonis filij postquam uxorem velatam duxit, tenetur filio restituere. Intellige si fuerunt liquidati. argum. *l. 1. C. si secundo nuptis. & ibi Bald.* facta autem liquidatione, sentenda est sententia certa expressa fructuum quantitate. vt *l. 1. C. de sent. que sine certa quantitate prof. per totum. & l. in summa. §. si quis seruum ff. de re iudi.* Intellige comagitur de fructibus preteritis *l. si quis maritum. §. si quis index. ff. de damno infecto. Bald. in l. cum propriam. §. nota. C. si quis alteri vel fili. ad idem l. 1. in fine. C. de iudi. filij.*

- III. § An procedat libellus in quo petuntur fru-

ctus, qui ascendunt vsque ad talem quantita- tem, aliter oon specificando. dic quod sic, textus cum gloss. in *d. l. cum propriam in verbo laxata. & ibi Cynus. Bald. & alij.* nam ex qualitate fundi potest index considerare quantitatem fructuum, gloss. in *l. 1. C. de resum. vendi. & l. si quis cond. titul.*

§ Fructus percipiendos potest index condè- nare sine expressione certæ quantitatis, quia est incerta. *Bald. in d. l. 1. C. si secundo nuptis. m. & in l. terminato. col. 1. res. nota quod sufficit. C. de fructibus & sitis expensis. item de mole in l. si quis aquas. §. cum singulatur ff. de verbo obligat. Angelus in l. si ma- rito. §. fin. ff. solut. maritum.*

§ In criminibus potest index ex suo officio super satisfactione damnoorum condemnare reum, etiam si non fuerit petiturum. Innocentius in c. cum oportet de accusat. vbi videas. *Item de Ana. Bald. in Lea quidem col. 8. verset. item qui erunt in crimine. C. de accusa. & in Lea vendentes. C. vi cau- sificiales. & in l. cum certum. C. de sentent. vide Fel- lanius in d. l. cum oportet pen. col. qui multa cumu- lat. vide Bald. in l. qui crimines. fin. col. verset. si enim, C. qui accuset. non pos. vbi hoc limitat.*

L E X XLIX. Leg. 1. tit. 1. lib. 5. Reco. p. 1.

MAndamos que el que contraxiere matrimonio que la yglesia tu- niere por clandestino con alguna muger por el mismo fecho el y los que en ello interuencieren, y los que de tal matrimonio fueren testigos, incurran en perdimiento de todos sus bienes, & sean aplicados a nuestra camara y fisco, y sean desterrados destos nuestros reynos en los quales no entren, so pena de muerte, & que esta sea iusta causa, para que el padre & la madre puedan desheredar, si quisieren a sus hijas que el tal matrimonio contraxeren, lo qual otro ninguno no pueda acusar, sino el padre & la madre muerto el padre.

- I. **M**atrimonium clandestinum contrahens, & testes & alij qui interfuerunt, ipso iure perdant bono fisco applicanda, siutque ex- ad leg. 49. Salgado in pract. cap. 73 = de iur. iur. iur. can. 24 de Rap. m. mat. monij cap. 1 et Sinobala in iur. iur. can. 24 de Rap. m.

les a regno. & est causa exheredandi filiam. Quando ista lex fuit condita, magna fuit alter- catio inter nos regis consiliarios super eius va- lide

d' tate, finaliter fuit conclusum, quod per hunc modum poterat sustineri, quia adiuvatus canonico clandestina matrimonium.

II. § An autem habeat locum in sponsalibus de futuro clandestini contractus, vide *Andreas conf. 17*. quem refert & sequitur *Felices in rubrica de spons.* vide glossam *de iure consanguinis & aff. in verbo contrahere.*

III. § An habeat locum in minore qui matrimonio tale contraxit per verba de presenti, cum iuris fictione sint sponsalia de futuro, vt *cap. anno de spons. impu. lib. 6.* videtur quod non, quia cum matrimonium non teneat ratione minoris etatis. *vbi non est t. litterarum de spons. & per totum titulum de sponsa impuberum.* nisi postea conualecat matrimonio.

IV. § Idem videtur, si matrimonium fuit per nomen contractum, quia est nullum. *c. cum locum ad. fir.* nisi purgato metu possit remanere in matrimonio.

V. § Si constet quod praeceperunt verba, non tamen appareat an de presenti vel de futuro. si fuerunt publice prolata & palam, presumuntur de presenti, si clam, de futuro. *Bald. in l. cum te. C. de donationibus ante nuptias. gloss. in l. alius in verbo annales de presumptio. & in l. an de re iudic. & in l. una de spons.*

VI. § Matrimonium quando dicitur clandestinum. vide glossam *in cum in rubrica de clau. desponsa. & ibi Hostiens. & alij.* vide legem regum *4. partia in rub. 3. l. 1. fin. super legem tunc de her. cognat. lib. 1.* Adde *Barb. in l. 2. circa finem. C. de his qui publicis rationibus in munitionem pecuniam inceptorunt. lib. 10.* vbi dicit quod si de consuetudine aliquid consuevit fieri publice, vt matrimonia, si aliquis faceret eorum duobus testibus, diceretur fieri clam. *1. fin. ff. de ritu nup.* Item quicquid taliter fit, quod non possit venire ad noticiam eius cuius interest, dicitur clam fieri. *1. clam possidere in principio. ff. de acquir. po.* vide multa quae scripti in rub. de clandestinis despons.

VII. § Matrimonium clandestinum contrahens & intercessentes, ipso iure incurrunt poenam de qua hic. unde non est locus poenitentiae, vt est textus cum glossam *in l. cum in agro. §. qui a vero de fluit. regu. lib. 6.* & *Andreas Similis in c. 2. de solut. nati. in cap. habita. C. de filijs pro po.* requiritur tamen sententia declaratoria, vt *c. cum secundum leges de here. lib. 6.* notat. in l. cum qui delatorem, ff. de iure iur.

VIII. § Ab bannitus extra regnum, potest esse in ciuitate vel regno, postea regno nostro administris, vide textum & *Bald. & Salic. in l. etiam. C. de bann. l. 1. col. 2. vers. & circa primum. C. de bann. infra. & in l. exco. cum quere. C. de exco. in iudic. & 7. col. vers. modo ego quero. C. de exco. in iudic. & glossam *in l. cum in principio. post. quere. in titulo. huc finitur lex Corradij.**

§ Hic habes voam causam exheredationis. Adde quod ex eisdem causis, ex quibus aliquis potest exheredari, possunt ei alimenta denegari. glossa *nota in l. qui a liberis. ff. de liberis agros. in verb. denegari & in l. fin. C. de alimentis liberis.* tenet *Bald. in auctor. super qua C. communitas de legat. vide 1. fin. in l. cum autem causa. ff. de iusticia & iure. col. 4. in principio.*

§ Circa maritiam huius legis, vide quae scripti in cap. per vestras de donat. inter vimini & uxorem, col. 181. vers. 4. quam pluribus aliis.

§ Et quoniam ista lex prohibet matrimonia clandestina, si forte sponsus in regio fetuata peccet quod sponsa possit in loco iuro, vt suam explicaret voluntatem, non esset audiendus, vt ex quo venit puniendus, commo- dum reportaret. Sic pluries dixi & fecit lex 814 infra eodem.

§ Sed est pulchra dubitatio quatinus idem habuimus in regio fetuata. Fissa consuetudo Joannis Bezerra incola ville de Santa la piedra, clandestinum contraxit matrimonium cum Gondifaluo Nieto. Deinde filia poenitens de ista ingressa est monasterium de Madrigal religiosorum. quod potuit. quia non dum erat cognita carnaliter a sponso. *c. verum. l. ex publico de conuersione coniugatorum. 1. deo nobis & ibi Bartol. & Bald. C. de episc. & cle. non quid potuit a patre exheredari videbatur quod sic. quia poena exheredationis quam incurrit, non videtur sustinere per ingressum religionis, tunc quia non potuit parari, vt supra dictum est, cum quia a poena commissa, religionis ingressus non liberat. gloss. & doctores in d. l. deo nobis in verbo quasi ingratum, & in Bald. 3. col. post. modo ex ista littera.* qui hoc expresse firmat, dicens quod si filia contra patrem ingratitudinis causam commisit, poenit ab eo exheredari. licet filia religionem ingressa diu.

Recligio enim omnem excludit malam auctoritatem. *de monachis in principio colla. 1. de prelati de quibus potest deo satisfacere in monasterio, non tamen ingratitudinem propter quam potest exheredari.* Ad testis confirmationem facit quod vult *tanquam in c. gaudium de dimissio. & alij sequuntur.* quod si Indarus, vel Saracenus erime commisit, propter quod debet criminaliter puniri, licet factus Christianus post baptismum sit liber a peccato, non tamen a poena corporali. vide in simili quod orat *1. deo. And. in l. cum laici de iure par. Bald. in l. 1. G. de pluri poenitentibus.* Facit ad praedicta textus, & quod ibi notatur in c. rna de obligat. ad rationem. vbi clericus assumptus non liberat a ratione reddenda de his, de quibus ante clericatum tenebatur. vt ex his & aliis fuit conclusum quod pater poenitens tam exheredare. Sed matris iam de sanctis bona fuerunt sibi relicta, vt libere de eis disponeret. Cogita.

LEX L. leg 2, tt, 2, lib 5. Recop;

L A ley del fuero que dispone, que no pueda el marido dar mas en arras a su muger de la decima parte de sus bienes, no se pueda renunciar, & si se renunciare, no embargante la tal renunciacion, lo contenido en la dicha ley se guarde y execute. E si algun escriuano diere fee de algun contrato en que interuenga renunciacion de la dicha ley, mandamos que incurra en perdimiento del officio de escriuania que tuuiere, & de alli en adelante no pueda mas vsar del so pena de falsario. *Sectione et qd. iuramento Renunciari non uia laet Dispositioe huius legi sub iuray in altit. Sacra m. pub. n. 44*

I. **L** 101. *fori legum lib. 3. tit. de la arra l. 1.* que disponit quod nemo possit dare vel promittere propter arphas ultra decimam partem bonorum suorum, tenon dari hoc potest tabellio qui hanc renunciacionem interfuerit, perdit officium, &c.

II. **¶** De ista materia ego alias tractaui in rubrica de donacione virum & uxorem col. 99. cum sequentibus. verum. Circa illud. ubi posui differentias inter donacionem propter nuptias & constitutionem arharum, videas per te.

III. **¶** An autem arharum promissio, vel datio ultra decimam partem bonorum concedentis, vel renunciano super hoc interposita firmetur iuramentum scriptum in dicta rubrica, col. 101. verum. hoc tamen intellige cum sequentibus.

IV. **¶** Intellige quod hic dicitur, non solum quando archa datur vel promittitur ante matrimonium contractum, sed etiam si post, quia cum sit donatio propter nuptias, potest fieri post contractum matrimonii. *Idem multis. §. si iuray & si con. flante & ibi. §. §. & Salu. C. de don. ante nup. iussit de don. §. 1. et aliud. 2.* quibus sumpta fuit lex regni 4. partit. p. 11. l. 1. ego scriptum in dicta rubrica de donacionibus inter virum & uxorem, ubi supra.

V. **¶** Intellige hanc legem siue sponsus vel maritus promittat, vel concedat archas istas, siue parentes vel consanguinei, non enim possunt dare vel promittere, nisi de cuiusque parte bonorum ipsius contrahentis matrimonioium, ut dicitur l. 1. de lai. arras fore legum. & si huic promissioni notarius intercedat, incurrit poenamhuius legis, quamuis parentes promittant, cum eadem sit ratio.

VI. **¶** Aduerte l. 1. tit. de lai. arras fore legum prohibuit arharum donationem, ultra decimam partem bonorum dantis archae. Huic legi expresse poterat renunciari per viam pacti, ut voluit *Isama. And. in spec. tit. de foris. §. fin. vers. quid si renunciari. & tradit Lantierius in c. de foris. in vers. necessitati de verborum signifi.* propterea emanauit haec lex renunciacionem prohibens, & super hoc non est amplius disceptandum.

VII. **¶** Hic ponitur notarius qui interfuit renunciacioni cuius legis, quod perdat officio eo quo deliquit in officio. Si autem extra officium delinqueret, per sententiam debuisset priuari of-

ficio, *gloss. nota. in l. si quis ex argentiis. §. 1. §. de edendo. Bartol. tamen in Leadem. §. ad legem italicam. repe. dicit quod in omni caso requiritur sententia. idem ualid in l. 1. §. 3. solam. C. de sacrosancti. eccle. & in l. 1. §. de sena. & in l. 1. C. de testa. & in l. militibus & ibi Paulus de Castro. C. de testa. militis & in l. 1. in excedendis. C. de fide iurata. Paulus in d. l. si quis ex argentiis. §. 1.*

¶ Notarius condemnatus in amissione officij, non potest amplius instrumenta conficere, alias puniatur de falso, ut hic. nisi causa cognita sit ei referuatum per iudicem in ipsum quod potest, secundum Bartol. in l. si quis in principio. §. fin. de legat. 3. Bald. in l. in iuramentis, §. sane. C. de sacrosancti. eccle. & in l. depositum, C. de depositis.

¶ Notarius qui interrogat testes extra contenta in articulo puniatur in amissione officij, ut est pragmatica regni folio 135. in fine. tene memi.

¶ Notarius qui interfuit huic renunciacioni, penitentia ductus, an potest corrigere errorem suum, vide *Special. de iuramentis. c. 1. vers. rogatus & vers. notarius & vers. sequenti. notari in l. si liberarius §. de regulis iuris & in l. imperator. §. de statu. ho. ualid in prima constitutione Codicis, §. ex precepto. finali columnam.*

¶ Si notarius fecit instrumentum promissionis arharum cum renunciacione dictae l. valebit quantum ad decimam partem, non in reliquo. *l. 1. de lai. arras fore legum.* quia uile non uiciatur propter inuile. quando unum potest ab alio separari, ut regula iuris dicit, & habetur supra l. 26. 19.

¶ Ex qua ratione uidetur, quod si sponsus promissus vel dedit sponse pro archis fundum valentem plus quam decimam partem bonorum sponsi, valebit quidem in decima solum, non ultra, quia licet fundus sit unus, poterit estimari, & separari decima pars ab alio pluri, & ita ut separabile valebit in decima parte. arg. l. si sponsus, §. generaliter. §. de donationibus inter vi- rum & uxorem. videas *Dynum & quae ibi addo in d. regula vide.*

¶ Notarius condemnatus de falso potest publicare instrumenta sua ante condemnationem facta & ea perficere. *recod. de ver. Paul. & alij in l. 1.*

procur. §. sed si dominum. ff. de edendo. gloss. in c. de offi-
cium de hereticis. fol. 6. Barro. in Lad. refectum. §. 1. ff.
de testat. c. in l. Bartholomaeum colorem. super ff. de offic. pra.
dictorum in l. si arbitror. C. de sententiis.

- XIV. §. Intellige hanc legem de renunciarione ex-
pressa dictae legis 1. de las arras foro legum, vel saltē
dicatur, quod renunciar legi disponenti, quod
nō potest quis artharum nomine dare, nisi de-
cimam partem bonorum suorum. nato tunc
notarius scribens incurreret poenam huius leg-
is. Secus si in cōstitutione artharum diceretur
generaliter, quod renunciat omni legum au-
xilio. nam tunc non incidit in hanc poenam,

quia cum hoc sit speciali nota dignum, non ve-
nit in generali renunciarione. Item apud Lebe-
nem. §. hoc edicto ff. de minorib. maxime in penalibus,
regula notā de regul. iur. libro sexto. debet ergo
specifice renunciare predictae legi. alias non in-
cidit in hanc poenam. hoc nota.

§. Sed est postea dubitatio, si permittens ar-
thas habet maioratum, quomodo sit estimatio
maioratus vel eius fructus vel commoditatis,
ut sciamus quantā sit decima pars pro arthi
promissa vel promittenda. scripsi plene in tra-
ctatu maioratus.

XV.

L E X L I.

Si la muger no ouiere fijo del matrimonio en que interuiniere pro-
mission de arras, & no dispone espresamente de las dichas arras;
que las aya el heredero, o herederos della, & no el marido, ora la
muger faga testamento, o no.

- L. **A**rthar vxori promissae, debentur ei non
marito ex testamento, vel ab intestato,
nisi aliter de eis disposuerit. venit ad declara-
tionem l. 1. de las arras foro legum, cum dicit, *Et si
ella morietur sui munda*. De hoc ego alias scripsi in
rubrica de donationibus inter virum & vxorē
cul. 1. cum seqq. ubi de istis arthi plene dixi.
II. §. Istae arthae debentur vxori, & debet eas re-
linquere filiis si habet, alias si non habet, cui

voluerit. etiam si secundo nubar, ut i. *femina, C.
de secundis nuptiis*. Sicut dicimus de bonis acqui-
sitis constante matrimonio, quia illa non peti-
dit mulier, quamuis ad secundas transeat nu-
ptias, ut dixi in dicta rubrica de donationibus
inter virum & vxorē. colum. decima sexta.
nisi forte luxuriose vixerit post mortem viri, ut
disponit lex de mone, de qua memini in dicta rú-
bric. fol. 47. col. 4.

L E X L I I. Leg. 4, tit. 2 lib. 5. Recop.

Qualquier esposa ora sea de presente, ora sea de futuro, suelto
el matrimonio, gane si el esposo la ouiere besado, la meyrad
de todo lo que el esposo le ouiere dado, antes de consumido el
matrimonio, ora sea precioso o no, y sino la ouiere besado, no gane
nada de lo que le ouiere dado, y torne se a los herederos del esposo,
pero si qualquiera dellos muriere despues de consumido el matrimo-
nio, que la muger & sus herederos ganen todo lo que seyendo despo-
sados, le ouo el esposo dado, no auiendo arras en el tal casamiento &
matrimonio, pero si arras ouiere que sea en escogimiento de la muger,
o de sus herederos ella muerra tomar las arras, o dexar las & tomar
todo lo que el marido le ouo dado siendo con ella desposado. Lo qual
ayao de escoger dentro de veyote dias despues de requeridos por los
herederos del marido, y si o escogieren dentro del dicho termino, que
los dichos herederos escojan.

- L. **S**ponsa de praesenti, vel de futuro interue-
niente osculo sine copula, acquirit sibi
medietatem omnium donatarum ab sponso.
Si autem copula interuenit, mulier consequi-
tur omnia sibi donata dum erat sponsa, si ta-
men arthae interuenerunt. ipsa vel eius haeres

eligat quod maluerit, vel res donatas, vel ar-
thas. quam electionem facere debent infra vi-
ginti dies post requisitionem ab heredibus
mariti factam. et si infra tempus non elegerint,
eligant heredes mariti. hoc dicit ista lex no-
tabilis.

§ Do

II.

¶ De qua materia ego late scripsi in rub. de donationibus inter virum & uxorem, column. 2. cum tribus sequentibus versicul. contra dicit autem sponsalibus. vnum addit ista lex ad iura antiqua de quibus ibi dixi, quæ secundum cōmunem sententiam loquuntur in sponsa de futuro. dicit ista lex idem esse in sponsa de presenti, quæ quodam respectu venit appellatione uxoris, vt tradunt doctores in rubrica de sponsa. signanter moderni, & consequenter videbatur non valere donationem sibi factam, sicut non valet vxori facta. ista lex dicit valere, & habenda distinctione osculi quemadmodū in sponsa de futuro. Ex istis infertur vñ quod sicut non valet donatio facta vxori iam traditæ, sic nec sponsæ carnaliter cognita, quæ veritate inspecta proprie dicitur vxor. vide legem regii. 4. parva rinda 11. lege 3. & fero legum, libr. 3. de las donaciones l. 3.

III.

¶ Sponsa acquirit medietatem eorum quæ sibi fuerunt donata, osculo interveniente, soluto matrimonio; vt hic subditur. Intelligitur per mortem alterius eorum, vt c. final. & per. de secundis nuptiis, tradit Barro in l. si quis s. soluto matrimonio, & m. l. rrum. s. rrum amat. Idem si per ingressum religionis. c. 2. cum alijs de consensu coniugii. Si intelligas sponso, vel marito intrante religionem, res est clara quod sponsa lucrabitur medietatem non interveniente copula, & ea interveniente, omnia, vñ hic dicitur. Sed si præsupponas sponsum intrasse religionem, quamvis intrare possit ante carnis copulam, vt dictum est, quia per eam stat quominus matrimonium consummatur per copulam, vel alias copula interveniente perseveret, maior est dubitatio. Sed mea sententia, cum sponsa tradiderit sponso osculum, iam illam medietatem est consecuta. vñ de non debet illam perdere intrando religionem, & sic faciendo rem licitam & à iure permissam, quapropter non est facienda differentia, quod sponso intraret religionem vel sponsa, vt plene scripsi in dicta rubrica de donationibus inter virum & uxorem column. 4. & 5. cum sequentibus.

IV.

¶ Ex istis infertur vnum, quod iam vidi in practica. Sponso & sponsa contraxerunt matrimonium de presenti, intervenit osculum. Postea detectum est impedimentum consanguinitatis vel affinitatis inter eos, quapropter iudicio ecclesie fuerunt separati, an sponsa ratione osculi habeat sibi medietatem eorum quæ sibi donavit sponso, vel forte totum, si copula intervenit. mihi saluo meliori iudicio, videtur quod præsupposito quod neuter eorum fuit in culpa, quia ignorantes contraxerunt, & ignorantia fuit probabilis, non crassa nec supina, ratione osculi sponsa consequetur medietatem; & si fuit cognita, totum. quoniam iura antiqua quæ faciebant mentionem de osculo, voluerunt quod statim eo interveniente, propter honestatem suam quam expone-

bat tradens osculum sponso. idem de carnali copula dicit ista lex. vñ de non est quid impeteretur sponse. & si forsitan dixeris, quod ista lex non loquitur nisi quando matrimonium morte soluitur, quod apparet ex eo quod hic de sponsæ hæreditibus subdit, quod isti consequantur illud quod sponsæ debebatur, dicas idem esse in alijs casibus, in quibus sponsalia, vel matrimonium dissolvuntur, viuentibus sponsa vel coniugibus, quia eadem ratio subest, & per consequens eadem iuris dispositio. argu. l. cum pater. s. de iustis de leges. 2. nam ratio legis, est ipsius omnia, quæ ex identitate rationis extenditur, non solum in dispositione principali, verumetiam in casibus exceptis. c. quoniam frequenter. s. in alijs vt l. si non conat. c. cum dicta de confirma. vñ vel in iuris. immo casus excepti à statuto simpliciter extenduntur ex identitate rationis, c. ad audientiam de clericis non regulantibus, & ibi notat Abbas.

¶ Acta lex ita disposuit, quia vt plurimum matrimonium morte dissolvitur, vt c. per. & vñ. de secundis nuptiis. non tamen propterea debemus arctare legem, vt nō habeat locum in alijs casibus, in quibus subest eadem ratio, ergo eadem iuris dispositio. Idem per omnia dicerem, quādo sponso fuit sciens impedimentum, illa vero ignara. per c. si inhibitor de clandestina dispensatione, vbi gloss. octa. ad propositum facient notata in regula sine culpa de regul. iuris lib. 6. si vero sponsa fuit impedimenti conscia, non autem sponso, soluto matrimonio propter illud impedimentum, recuperat sponso quod donavit sponse etiā secuto osculo, vt vult gl. octa. in d. l. si sponso in verbo non interveniente, & ibi Salic. C. de don. ante nupt. Si autem uterque sciebat impedimentum, est maior dubitatio, pro nunc videtur quod melior sit conditio possidentis, tanquam omnia fuerint turpiter gesta, vt per totum titulum de conditione eo turpem causam. Cogita.

¶ Ex istis similiter infertur ad decisionem dubij. Si duo sponsalia contraxerunt & intervenit osculum & aliqua dona ex parte sponsi, deinde alter eorum vel forte ambo transierunt ad sponsalia de presenti, quibus prima sponsalia de futuro fuerunt rapta. quid fiet de istis donatis. præsertim si sponsus post res donatas, & osculum diu se absentavit: quapropter parentes sponse eam abij tradiderunt in sponsam de presenti multa essent hic consideranda, quæ ad præsens propter temporis angustiam considerare nequeo. Cogitandum relinquo ad aliud tempus in quo maius dabitur otium. Aliqui dicunt quod si sponsa expe dantur per triennium, non est quid sibi imparetur, vt l. 2. C. de rapto. nota. in c. de illis de sponsal.

¶ Ego vero in his & alijs similibus dubijs, potius considerarem legem istam quæ principaliter se fundat super osculo & carnis copula, ad hoc vt sponsa, vel vxor consequatur sibi donata à sponso, quam iura antiqua quæ voluerunt illa

V.

VI.

VII.

illa data, ut consequatur effectus matrimonij, quoniam et illa sit principalis intentio, ut sequatur matrimonium, efficiuntur tamen propria sponsae propter illa media quae solent intervenire contra dicto matrimonio, videlicet osculum & carnis copulam, quibus maxime delectatur sponsus cum aliquali iactura & verecundia in commendo ipsius sponsae. Inferior enim ac minoris exhibitionis reputatur mulier, postquam ab alio est osculata, & forte carnaliter cognita, quam retenta omnimoda integritate, ut colligitur ex notatis in *d. l. si a sponsa* & in *c. 1. de adulterio*. ergo id quod his iustis medijs sibi acquisivit, non debet postea perdere, faciendi rem beatam & a iure approbatam. Sicut dicimus de alijs donationibus inter coniuges factis & confirmatis: illas enim non perdit donatarius, quamvis a marito separaretur vxor ex iusta causa vel impedimento postea detecto. Cogita.

VIII. Quod autem hic dicitur, quod per osculum consequitur sponsa medietatem eorum quae fuerunt sibi concessa per sponsum, intellige quando post donationem intervenit osculum, non sic si prius quam eam desponsaret oscularetur, & postea donaret, illa enim non consequeretur, ut vult *ald. in d. l. si a sponsa* arg. *l. in d. l. si a sponsa*, *§. extra eum* *§. de uxore*. tale enim osculum ante sponsalia illicitum esse reprobatum, ut dicit *glos. nota in c. fin. in verbo septimo de hereticis, glo. in l. 1. §. de varijs* & *extra de crim. tenet ald. in l. si quis non dicitur in reperi. col. 2. c. de quibus* & c. vnde magis est detestandum, quam premiandum.

IX. Quod eadem ratione idem dicerem de sponsa carnaliter cognita ante sponsalia. ne secutus sponsalibus ex illa copula non sibi acquirit donata a sponso arg. textus in *c. in qua de sponsa* & c. de illis, & c. per totum de condi. appo. ubi per copulam carnalem matrimonium sub conditione contractum efficitur purum, si copula fuit sequuta. nam per eam receditur a conditione. non sic per copulam praecedentem, ut ibi. quamvis in contrarium faciat illud quod dicitur de illo qui contraxit cum vnica & virgine, etiam si implemet eam antea cognouisset.

X. Superest adhuc alia dubitatio. pone quod osculum vel copula intervenit inter sponso, deinde sponsus aliqua donavit sponsae, etiam si ista, sicut quando haec intervenierunt post donationem?

XI. Quod an id quod ista lex disponit in donatis ab sponso, habet locum in donatis a parentibus, consanguineis, vel amicis sponso. dic quod sic, *glos. Cym & alij in l. cum veterum. C. de dona. cum sup.* ego scripsi late in rub. de dona. inter virum & vxorem col. 4. versic. quid intellige. vide in simili *ald. per illam textum in l. si prodest. C. de donationibus ante nuptias*. & ibi loquitur de sponso qui dedit parentibus sponsae.

XII. Duo debet probare sponsus, agens contra sponsum vel eius heredes super rebus a se

donatis, scilicet dedisse ob causam matrimonij & causam non secutam. *vald. in d. l. si prodest*. sed per istam legem sufficit probare, quod donavit sponsae contractis sponsalibus, nisi econtrario probetur osculum vel copulam intervenisse, ut hic dicitur.

Quod hic dicitur de sponsa quod acquirit sibi donata a sponso interveniente osculo, non sic est in sponso cui sponsa aliquid donavit, ut plene dico in rub. de dona. inter virum & vxorem col. 6. versic. & intellige, ubi plura refero. ad de legem regis *intra l. 3. r. l. 1. §. de legum lib. 3. r. delat. error. l. 5.* ubi latet cetera dicitur, quod si sponsus carnaliter cognovit sponsum, consequitur donata ab ea.

Si sponsus statim contractis sponsalibus misit sponsam moneta, quae sponsa non recepit forte morte praeventa, vel quia nancius noluit vel non potuit ei tradere, an efficiatur ipsius sponsae vel heredum suorum. dicas quod si nancius erat sponsae, valuit donatio etiam matrimonio consummato tempore traditionis, ut per *Bart. gloss. & doctores in l. si sponsus in principio* *§. de dona. inter virum & vxorem*. Sicut enim si sponsae traderet sponsus, sic si eum nuncio sufficit, ut sua faciat. Sed si non omnis erat sponsi, secus est. nam consideratur tempus traditionis, quo casu si erat iam carnaliter cognita, non valet donatio, quia reputatur vxor.

Sed adhuc remanet dubium si osculum inter sponsus praecessit donationem, ut in casu praemisso, an illo sufficit ad hoc quod sponsa donata consequatur, ac si fuisset sequentum cogita, supra tetigi.

Carnis copula hic ponderatur ad hoc, ut sponsa consequatur omnia sibi donata a sponso, quia per eam dicitur matrimonium consummatum. vnde si copula non intervenisset, quamvis sponsus sponsum traduxisset ad domum suam, non diceretur matrimonium consummatum, & finalis & ibi *Andr. Abb. & alij de sponsa*. reprobantes *laam. Andr. ibi*, qui contrarium voluit. quamvis ergo sponsa fuerit traducta, nisi fuerit cognita carnaliter, non habet locum ista lex in omnibus donatis, sed solum in medietate interveniente osculo.

Effectus autem traditionis ad domum posui in dicta rub. de donatione inter virum & vxorem.

Nec facit ista lex differentiationem, an fiat preciosa donata vel non, ut faciebant antiqui, de quibus scripsi in d. rubrica de dona. inter virum & vxorem col. 3. cum tribus sequentibus.

Osculum hic ponderatur ad consummationem donatorum per sponsum, ergo non sufficit si eam amplectetur sine osculo, quia cum ista sint separata & diversa, ex separatis non fit illa.

An vxor vel sponsa vel eius heres qui se mel egerit in uxore optineat sibi datam per istam legem, possit variare. vide notata in *l. si in electione in principio*, *§. de legat. primo* & in *l. quod*

apud Amphidromum ff. de opus et legata, & in regula quod semel placuit de regul. iuris, lib. 6. vide legem regni, 6.

partit. titul. 9. l. 25. & l. 26. in ex familia, in principio de legatis 2.

L E X LIII. *leg. 2. tit. 9. lib. 5. Recop.*

Sí el marido & la muger durante el matrimonio casaren algun hijo comun, & ambos le prometieren la dote, o donacion propter nupcias, que ambos la pagen de los bienes que tuuieren ganados durante el matrimonio, & sino los ouiere, que basten a la paga de la dicha dote y donacion propter nupcias, que lo pagen de por medio de los otros bienes que les pertenecieren en qualquier manera: pero si el padre solo durante el matrimonio dota, o haze donacion propter nupcias a algun hijo comun, y del tal matrimonio ouiere bienes de ganancia, de aquellos se pague en lo que en las ganancias cupietre, y sino los ouiere, que la tal dote, o donacion propter nupcias se pague de los bienes del marido, & no de la muger.

I. **S**í maritus & vxor simul, promittunt dotem filiz, vel donationem propter nupcias filio communi, soluendum est de bonis constante matrimonio acquisitis, quibus non stantibus, ambo equaliter soluent. Si tamen maritus solus dotem promisit filiz, vel filio donationem propter nupcias, soluetur ex bonis constante matrimonio acquisitis, quibus non stantibus; soluetur ex bonis mariti.

II. **Q**uod hic dicitur de patre solo dotem vel donationem propter nupcias promittente, quod debeant solui de bonis acquisitis constante matrimonio, idem dicas si vxor sola promisit, cum sit eadem ratio, ergo eadem iuris dispositio. Si autem non sunt bona superlucrata, soluenda est de bonis paternis, cum dotare filiam sit officium paternum. *l. finalis, C. de dotis promiss. vel de bonis filiz parte defuncto, secundum Baldum & alios in dict. leg. finalis.* Si quidem non sunt bona patris nec filiz, soluenda est dos de bonis maternis. *l. mater, C. de iure dotium, quarta partita, titul. 11. l. 3. vide quæ scripti in rubric. de donationibus inter virum & vxorem, colum. 121. versic. ex prædictis.*

¶ Adde quod si mater dotauit filiam, videatur eam dotasse animo donandi. unde poterit filia petere legitimam. *gloss. nota in l. 3. §. sed vtrum ff. de minor.*

III. **D**otis promissio obligat promittentem patrem vel matrem, etiam si fiat nudo pacto, vt *l. gener aliter, & l. ad exactionem, & l. per. C. de dotis promiss. 4. partit. tit. 11. l. 10.*

IV. **S**í filiam semel dotatam, cuius dos perditæ est, teneatur pater vel mater iterum dotare:

vide gloss. Bartol. & alios in l. si cum dotem, §. si post, ff. solut. matrim. Bald. in arbitrio rei que, C. communis, de legat. & in arbitrio quod locum, quest. 1. C. de collat. & in arbitrio sed quæcumque, C. de rei vxor. ad Paul. consil. 13.

¶ An expensæ factæ in exactione dotis minuant dotem, sicut alius dotis fructus eam augent. *l. dotis fructus, ff. de iure dotium.* Iustæ expensæ minuant. *l. Menio, §. fin. & ibi Bartol. de leg. 2. gloss. in l. 1. §. de impensu in rebus do. ff. Bald. in l. finalis, C. de bonis maternis, & in l. 3. C. de falsa conf. adis. lega.*

¶ Dos incerta relicta vel promissa, debet arbitrio iudicis declarari, vt plene dico in repetitione. rubric. de donationi. inter virum & vxorem, colum. 39. in fin. & in cap. per vestras, colum. 334. versic. considerabit. Adde Bald. in l. finalis, C. de sent. que sunt certa quæ preferuntur. Paul. de Castro consil. 33.

¶ Mater vna cum patre dotare potest filiam, vt hic de quo ego alias scripti in rubrica de donationibus inter virum & vxorem, col. 33. & in defectum tenetur vxor soluere medietatem etiam de bonis dotalibus, si alia bona non sunt, per istam legem cum dicit: *De los otros bienes que les pertenecieren en qualquier manera.* Ergo etiam si fuerint dotalia. contra dictum Spec. cuius ego facio magnum scitum in rubric. de donationibus inter virum & vxorem, colum. 125 in fin. versic. si autem.

¶ De materia istius legis scripti latè in dict. rubric. colum. 349. versic. ex istis, & colum. 350. cum tribus sequentibus.

L E X LIIII. *leg. 1, tit. 3, lib. 5. Recop.*

LA muger durante el matrimonio no pueda sin licencia de su marido repudiar ninguna herencia que le venga ex testamento ni ab intestato, pero permitimos que pueda aceptar sin la dicha licencia, qualquier herencia ex testamento & ab intestato con beneficio de inuentario, y no de otra manera.

IV. Xor alicuius durante matrimonio, non potest repudiare hereditatem sibi delatam ex testamento, vel ab intestato, absque mariti licentia, acceptare tamen sic cum beneficio inuentarii.

II. § Quamvis enim filia alicuius per contractum matrimonij liberetur à patris potestate & efficitur sui iuris, vt l. 47. supra cod. cum alij de quibus ibi, non tamen libere potest contrahere vel quasi contrahere, vt hereditatem adire sine mariti licentia, in cuius potestate intrare dicitur per matrimonium, vt infra l. proxima. Prætermittitur ergo mariti licentia in hereditatis aditione, contrahit aditio, vt hic. & sentit Bald. in l. fin. § necessitatem col. 4. vers. item antiorum. C. de bonis que libera. vide xar. in l. fin. § de aqua plu. are. Sicut nec minor, l. pupillorum. C. de rep. her.

III. § Sed quid si maritus dedit vxoti licentiam, vt hereditatem repudiaret sibi delatam, quæ ante repudiationem decessit, an licentia transeat in heredem. vide Bald. in l. 1. alim. 2. de pace in ra. firm. anda. l. b. f. de herem.

III. § Sed pone facta conuentione totius maritum & vxorem post annum à contractu matrimonij, in xta legem regis, quod si decesserint sine filiis, superstes alteri succedat, an hoc casu vxor poterit repudiare hereditatem sibi delatam, videtur quod non per istam legem. Cuius contractum videtur sentire Bald. in l. prima §. eodem. in fine vers. 25. appono. C. qui admittit. & in l. cum propositis. 2. col. vers. nos obstat. C. de hereditum instituendis. loquendo in filio. vide etiam Bald. in l. cum non solum col. 2. vers. pater habet. C. de bonis que

liberis & vers. quæro quid in contrarium. vide & cogita.

§ De statuto prohibente vxorem testari sine V. licentia viri, quod poterit ipsam vxorem heredem instituire. Bald. in l. prima in principio. vers. est statutum. C. vnde vir & vxor.

§ Repudiatio hereditatis debet fieri in tempore quo potest fieri adiño. vnde pco deute conditione fieri non potest. l. si quis dotes in principio § de atqui. her. & ibi Bart. & alij doctores.

§ An repudiatio vxoris cum licentia mariti VII. noceat filio, vide Bart. in d. l. in qui, § fin. vers. sed an pater & in l. xar. 4. § de bonorum posse. Bald. in l. 1. col. 9. vers. & in sexto puncto. C. qui admittit. & in l. ex repudiatione. C. de fidei commissis.

§ Repudiando hereditatem, perdit alia l. VIII. era, ex ta l. heredes & ibi Bartol. C. de omni agro deserto lib. 12. Sed vide eum. Bald. in auctor. unde si pater ad suum. C. de missi. res. & Angelum in l. 1. § de a qui. heredi.

§ Heres ex testamento non potest renuñciare successioni, vt succedat ab intestato, l. heres infirma. C. de imp. & alij. An autem heres repudians successione ex testamento, videtur renuñciare legitimæ. vide ibi Cynus & alij dd.

§ Adde quod sicut vxor non potest repudiare hereditatem sibi delatam, absque mariti licentia, vt hic dicitur, sic nec maritus sine vxore, arg. l. magis pater, §. secundum. §. de rebus coram, vbi notor non potest repudiare legatum factum pupillo, quia talis repudiatio est alienatio. vide ibi Bald. & in l. si emancipata. C. de iur. & testi. igno. Ancheria. in c. 2. de his que sunt à pra. Barba. in repetitio legum cum acutissimi. C. de fidei commissis col. 166. in fine.

L E X LV. *leg. 2, tit. 3, lib. 5. Recop.*

LA muger durante el matrimonio sin licencia de su marido como no puede hazer contracto alguno, assi mismo no se pueda apartar ni desistir de ningun contracto, que a ella toque, ni dar por quito a nadie del, ni pueda hazer casi contracto, ni estar en juyzio faciendolo, ni defendiendo sin la dicha licencia de su marido, & si esto uiere por si, o por su procurador, mandamos que no vala lo que fiziere.

*Ad leg. 55. et xar. l. x. p. om. 2. de iur. filij sine licentia mariti.
Vide Baza, in tit. 3. de non meliorand. cap. 11, an. 55 =*

Kkk 2

Vxor

I. **V**xor alienius matrimonio coſtante, non poteſt contrahere, nec diſtrahere, nec quaſi contrahere, nec in iudicio eſſe, ſine mari- licentia, nec procuratore non conſtituere.

II. **I**ſta lex videtur concordare cum lege ſua. de his pleyas, que deſen valer a no. ſere legem & l. 11. de his dandis. que quidem leges voluerunt vxorem eſſe ſub vii poteſtate, vt nihil ſibi praiudiciale facere poſſit abſque eius licen- tia. nec mirum, cum propter mulieris prime praiudicationem maledicta fuerit, & ſub vii poteſtate poſita. *Geoffr. c. 3. & 33. q. 5. §. mulier.* vide Bald. in c. 1. in fine. *verſe. quere verum vxor an maritum faciat vxori, ſub ſtudentum.* Iuſtum ergo fuit quod vxor nihil praiudiciale facere potuiſſet ſine licentia vii, tum quia fragiles ſunt, & faciliſter decipiuntur molieres, Bald. in l. 2. *verſe. nota hanc rationem. C. de adoptioni. bonus text. in litem multi. C. de dona. inter vxorem & vxorem. §. ſorum de verbor. ſignific. tum etiam quia ad maritum ſpectat damnum quod inde poteſt euenire, io cuius fauore eſt inſtitutum, vt vult Bald. in l. 1. C. de vii & vxor in principio. *verſe. niſi ſtarent.* diligenter ergo aduertet ma- citus cuius intereſt, vt dolus & metus abſit, vt per Bart. in l. 1. de adoptione. C. de tranſac. de hoc ego alias plene ſcripſi in rubr. de donatione inter virum & vxor. col. Adde Ludo. Reg. in l. pailum. col. 6. C. de colla. qui assignat duas alias rationes huius prohibitionis.*

III. **A**n vxor prohibita contrahere ſine licen- tia mariti, poteſt teſtari abſque eius licentia. *ald. in l. ſi pater in ſua. C. de ſpon. loquens in ſilio prohibito contrahere ſine licentia patris, di- cit quod poteſt teſtari abſque eius licentia. Ergo idem in caſu noſtro.*

IIII. **A**n iſta licentia poteſt intervenire in ipſo actu, ante vel poſt. *ald. in l. ſi vxorem. C. de con- dictionibus inſerui, ſentit quod etiam ex poſt facto poteſt intervenire. vide infra l. 38.*

V. **A**n in contraſtu facto cum marito requi- ratur eius licentia. vide Bald. in l. prima col. 1. *verſe. niſi ſtarentum. C. de vii & vxor. Ludovic. Ro. in l. pailum col. 6. C. de colla.*

VI. **C**ontraſtus qui prohibetur ſic ab vxore ſine licentia mariti, eſt vtro citroque obli- gatorius, vt per Bart. in l. litem. le prima. §. con- traſtus de verbor. ſignific. & in l. 2. §. ſi certum petatur in principio. *Specu. de iſtr. edic. §. poſtquam. verſe. item nunquid.*

VII. **A**n ſtipulatio & diuiſio ſit contraſtus. *al- bericus in rub. & in l. 1. col. 1. & 3. remiſſe. §. ſi certum petatur.*

VIII. **A**n compromiſſum ſit contraſtus? *ſententia de Imola in c. ſi quando de offi. delega. & Bald. in rub. ſi certum pet. in ſua. quod noo. Bald. in l. teſtamenta. C. de teſtam.*

IX. **A**n donatio ſit contraſtus? *Bart. in l. dona- tionis. C. quod metum caſe, quod non.*

Intellige proprie improprie ſic, ſine largo modo, praiudici omnes dicuntur contraſtus. ſe- cundum Bald. ibi. & vt omnes iſtos compre-

hendat iſta lex dicit, *Contraſtus aliquos. c. ſi Ro- manorum. 19. diſtin. 2. que circa de privilegio. item ſi- militibus.*

Prohibitus contrahere non prohibetur X. diſtrahere, vt hic colligitur: tenet Bald. in l. ſi- nali in principio. *C. ſi tutor vel tutor. dicens quod appellatione contraſtus, non venit diſtrahens. Ludovic. in l. pailum col. 6. in ſua. C. de colla. tenet contra. & verius.*

Appellatione contraſtus non venit ſim- plex renunciatio. *Bald. in l. ſine apud alla col. 1. verſe. vltimus nota. C. de tranſactio. & in l. pe. C. de dolo. & in rubrica. C. de pailis & in l. 1. in fine. C. ſi aduerſus dona. & in l. de tute. col. 1. verſe. nota bene legem. C. de integro reſti. Sal. in l. 1. C. de pailis.*

Mulier prohibita contrahere ſine licentia mariti, non poteſt aliquid remittere, quia remittere eſt dare, *l. pecunia in principio, & ibi Bartol. verſe. item nota. §. de pecunia. Intellige ſi re- mittitur liquidum, alius ſecus. Bart. in l. adione col. 2. in fine. verſe. alij ſolunt. C. de tranſactio. & in l. 1. tranſactio. col. 2. in glo. & Paulus in l. litem. in principio. in verbo ſacere, & in l. pailum in principio, §. de pailis. per canonistas in c. veniens. de reſti. Adde quod remiſſio continet in ſe pailum & renunciationem. *ald. in d. l. 1. col. 1. verſe. & in hoc nota. C. de pailis.**

An prohibitus contrahere, prohibetur XIII. quaſi contrahere, dixi plene in rub. de dona- tionibus inter virum & vxor. col. 374. *verſe. operatur alim cum tribus ſequentibus. ibi videas.*

An vxor poteſt ſine licentia mariti eſſe in iudicio, in quo quaſi contrahitur. vide ibi ad ſarinitatem.

Et adde quod vxor non poteſt eſſe in iudi- cio ſine licentia mariti, etiam ſi cauſa ſit crimi- nalis, vt ſentit iſta lex, in quantum generaliter di- cit, *En lo que a ella toca. Ad hoc l. ſentat. C. qui accuſa non poſſunt inſerui de iur. i. §. pater. Vel ſaltem requiritur licentia indicis, & ita debet iure illigi, l. prima. §. de accuſatio. l. vxor lex, qui crimi- nes, eodem titulo. C. & l. mulier §. de popu. adu. & lex regni ſere legum libro quarto titulo de las accu- ſaciones. l. ſegunda. Cogitabit quia eſt noua in- ueſtigatio.*

An vxor poteſt eſſe in iudicio rſque ad li. XV. tis conſeſtat. dicas quod non, per iſtam legem que generaliter dicit, *Ni eſter in iuray. Ergo nec ante nec poſt litis conſeſta. quauis in ſilio famulias aliud ſentiat. Bart. in l. item non ſolum, §. nec ſentat. verſe. que tempore & ald. ibi in verſe. ſubſequenter querit gloſ. C. de bona qua libere, & in l. 1. §. appoſitione. C. qui admitti.*

Abſente marito vel nolente dare licen- tiam vxori ad aliquod forſan vile ſubſtanti- dum, vel ad ſtadium in iudicio, index cauſa cog- nita dabit ſibi hanc licentiam, vt infra, l. 57. 70. *Ad hoc l. in cauſa, §. cauſa cognita. §. de minoribus. In hoc autem praparaſio iudicii poteſt eſſe vxor in iudicio, quauis ſit minor annis 25. ſecundum Bartol. in d. l. litem non ſolum, §. ne- ceſſitatem.*

esque. item. C. de bonis qua liberis. melius per bald. ibi. versu. item filius familiaris. In hoc igitur summatim iudicio potest vxor esse in iudicio usque ad pronuntiationem, & appellare a pronuntiatione si opus fuerit & illam prosequi, quia ex quo permittitur super hoc stare in iudicio, permittitur similiter omnia facere, sine quibus illud expediti non posset, &c.

- XVII. § Licentia mariti in contractu per vxorem faciendo requisita per hanc legem, est de substantia actus, unde ea omnia contractus est nullus, ut hic dicitur. tenet Bald. in *Comparationes. C. de fide instrumentorum. col. 2. facit. i. de baptismo. & hoc tenet, quamvis idem Bald. in l. ad ex- aditum in fine. C. de dotis promissione, contrarium sentiat. facit quod dixit Bald. in l. prima col. antepe. versu. extra queritur. C. qui admi. & Flo. in l. prima col. 1. si meos saluum modum dixerit.*

- XVIII. § Contractus factus per vxorem sine licentia mariti est nullus, ut hic, etiam si iuramentum interuocatur. *art. in l. in cui bona in fine de verborum oblig. & in l. si quis pro in cura finem. col. 3. versu. ad- uertit tamem. ff. de fideiuss. latissime per Iuratum de Iusula in repetitione cap. tam contingat de inter- uento.*

- XIX. § Contractus factus per vxorem sine licentia mariti non valet, etiam si sit utilis marito vel vxori. *art. in l. cum bi. §. cum. 2. not. a. ff. de transac. contra glo. ibi. quom etiam vide in §. si prater, & Pand. Castro consilio 384. incipiente ad primum quæstionem. Sed ualde aliter dicitur in l. neque. C. de contrahen. & tenu. ff. tenet enim quod lex ista debeat intelligi de contractibus damnosis. Pro quo facit, sed mihi videtur §. cum. & l. si populi ff. de nego gestis & l. fin. ff. de vscap. pro comp. & l. populi. §. rursus. ff. de auct. tu. & in l. cum in mun. C. de procuratorum. hoc tenet idem. in l. 1. col. 1. versu. ad- uertit ff. de auct. rursus. Luden. Roma. in l. qui mihi §. si curam ff. de acquir. heredi. bene facit quod voluit Bald. in l. qui uisumque. C. de bonis qua liberis, cum agit de alienatione rei ecclesiasticæ in vir- tutem ecclesiæ. Ex ita potest saluari gloss. in l. sine exceptione & in summa. 12. quæst. 2. & in l. primo de in*

ite. resura. Ad idem facit gloss. nota. secundum Angel. in l. 2. ff. de acceptis. & ibi in an. de temla. vide Angelum rursus finali. Ad idem Bald. in l. contra iura in principio ff. de pascu. & in l. cum bi. §. etiam post Gaillet. Andreas Sircius in subrica de rebus eccle- siæ. col. 1. sententia in principio. Ad idem l. prima & ibi Bart. in l. prima. C. qui legi personam. Bartol. in l. ora- tionis in fine. C. de cura furis. & in l. cum minore q. 5. C. si aduersus rem iudic.

An autem valeat interlocutoria lata contra vxorem stantem in iudicio sine licentia mariti, ut quod quon miratur in possessionem in bonis vxoris ex primo decreto, videtur quod sic, per, l. si minor ff. de bonis anillo in d. i. poss. Contra populum ff. de re iud. tenet Bartol. in l. fin. in prima & se- cunda col. ff. de in integrum resti. & in l. si preter. C. quo mo. & quando in d. ex.

§ An contra mulierem coniugatam currat prescriptio, cum sit impedita agere, videtur quod non. l. 1. in fine. C. de annali ex gloss. in c. auditu de pre- script. Auro. & alij in cum non liceat. cod. titulo. nisi sit impedita agere de facto. *art. in l. senatus. col. 2. opposi. §. ff. de vscap. Bald. in l. 1. opposi. 12. C. qui admittit, & in l. cum uisumque. §. item. C. de pre- script. 30. vel. 40. annorum: in quibus locis dicitur quod impedito agere non currit prescriptio. cum autem vxor sine marito agere non potest in iudicio, ut hic, ergo, &c. Præterea vxor prohibita est alienatio sine marito, ut hic. Contra prohibitum alienare non currit prescriptio. gloss. & dicitur in l. 1. C. si aduersus vscapianem, ergo, &c.*

§ Item contra prohibitum alienare non potest vscapianem alienationem in principio, & ibi Bartol. ff. de verborum significatione glo. in l. prima. C. de vscap. pro comp. Bald. in l. filius familiaris, §. dicit finali col. versu. quæro utrum ff. de legat. primo. & in l. finali. versu. item nota. Caput in casu in integrum resti. non est necessaria, ubi tenet contrarium. vide Bartol. in l. ubi lex secunda opposi. ff. de vscapian. Abb. & alij in cum non liceat. col. tertia. versu. & circa istam primam partem de prescriptionibus, qui polchre loquuntur.

LEX LVI. l. 3. tit. 3. lib. 5. de cop;

MAndamos que el marido pueda dar licencia general a su mu- ger, para contraher, y para hazer todo aquello, que no podia hazer sin su licencia, y si el marido se la diere, vala todo lo que su muger fiziere por virtud dela dicha licencia.

- I. Licentia generalis data vxori a marito, ut si- ne eo possit contrahere, &c. valet. Hoc maxime prodest, quando maritus se absenteat longa absentia. solet dare huiusmodi licen- tiam, ut inquit Iacob fa. in ff. de alio. §. fuerat ante. Palacios Ruz.

§ Hæc licentia potest dari per epistolam. gloss. in l. si in uotum, §. si patri in versu. oportet. ff. solut. matri. & ibi Angelus & alij. facit l. beneuolus ff. de decur- ra. not. in l. Titum, ff. de confit. pro. Bartol. in l. si quis mihi bona, §. in fine, ff. de acquiritur heredi.

kkk j

beredis. & in l. ff. de contrahenda emptione. & istud tene, quatinus Arch. in c. sine melior. 124. 2. sentiat contrarium.

III. ¶ Per licentiam generalem vxori datam, poterit illa soluere creditoribus, l. si procurator, in principio. & ibi Barto. ff. de conditione indebiti. ¶ Item poterit facere, que faceret quisque diligens pater familias. Bartolus in dicta lege si procurator.

III. ¶ Item ea que maritus facere consuevit. Bartolus in l. solutus, §. fin. & l. rei vniuersorum ff. de pignorat. actio. l. si fraudator ff. de his que in frau. credito. & l. si in §. medico ff. de annu. leg. Intellige de his que maritus consuevit facere ordinarie, non extraordinarie. Item potest uti illa licentia bona fide. Bald. in l. fin. in fine. C. de contrahenda emptione.

V. ¶ Sed per istam licentiam generalem non poterit vxor donare, l. contra iur. in fine. ff. de pactis. l. procurator tutorem, & Barto in l. procurator cui liberum in fine. ff. de procura. Bald. in l. fin. in principio. C. quod cum in. etiam si dictum sit in licentia ad faciendum quicquid vult. l. 1. §. 1. ff. quod in usu. Idem si dictum sit quod vxor facere possit tanquam dominus de re sua, nam & tunc donare non potest. Bald. in l. 1. C. de bonis maternis & in d. l. fin. in fin. C. de contra. empti. nullo ergo modo poterit alienare vigore licentie generalis, sicut nec vigore generalis mandati. l. procuratorem & ibi Bald. C. de procura. Barto in d. l. si procurator.

VI. ¶ Item non potest compromittere, de iure & de facto, nec sibi iudicare pro alio, vt tenet Paulus de Castro in d. l. contra iur. §. fin. ff. de pactis. qui omnes loquuntur in mandato, non in licentia. Sed eadem ratio videtur, ad hoc d. l. cum non solum §. necessitatem. C. de bonis que liberi & ibi Bald.

VII. ¶ An antea licentia data vxori ad contrahendum, expiret per primum contractum. Barto in l. Titius filius ff. de exco. tutor. tenet quod sic. Bald. in d. l. cum non solum §. necessitatem §. sol. versic. quod si pater. Intellige nisi dictum sit etiam de futura. quia tunc etiam ad alias causas extenditur, vt ibi. de quo plene tradit Felinus in c. 1. de irregulari & pecc. vbi multa cumulat que inferuntur ex l. bene, §. hoc sermone ff. de verbor. significat.

VIII. ¶ Licentia generaliter concessa, non com-

prehendit casus fraudulentos. Bald. in l. 1. col. 1. C. si qua omnia casus. ca. igitur que vxor fraudulenter faceret vigore huius licentie, non valeret, quia frans & dolus nemini debent patrocinari, & super literis de usuris. cum similibus.

¶ Per hanc licentiam mariti, solum habilitatur persona vxoris ad contrahendum, que alias erat impedita in quibusdam, & in alijs inhabilitata: vt colligitur ex his que notanter dicit Bald. in l. mater in fine. C. de rei vindicatione. versic. extra nota.

¶ Ex quo inferitur volum fati notandum, X. quod in casibus in quibus vxor poterat ex se contrahere iure permittente, vt puta si vxor vendidit de bonis suis, vt soluere debita ad que tenebat tanquam heres parentum suorum, iuxta l. 1. infra eod. tunc valet venditio irreuocabiliter interveniente licentia mariti, quia tunc persona habilis erat ad contrahendum, sed erat impedita obstante mariti potestate. Quando vero illa non solum erat impedita, sed etiam inhabilis ad vendendum vel contrahendum, vt in alienatione rei dotalis, tunc etiam si interveniat licentia mariti per quam tollitur vxoris impedimentum, non tamen adeo validatur venditio, quin vxor possit contrahente, sicut potuisset vendente marito ea consentiente, quin & ipse maritus, vt vult gl. nota in arbor. vna. in verbo hyperborea. C. de rei ven. ad iur. notatur in c. si quis presbyterorum de ribus nede non alie. Et secundum hoc debes intelligere dictam l. mater. C. de rei ven. & legem istam cum dicit, Vale todo lo que hicet por virtud dela dicha licencia. Aliquando irreuocabiliter, aliquando reuocabiliter. Sicut in simili dicit textus cum glossa. & ibi doctores in l. cum pater, §. si filia de legat. 1. tene hanc considerationem memoriam.

¶ An autem & quando maritus solus, vel XL vna cum vxore possit vendere res dotales aut paraphernales, vide Bald. in d. l. mater. C. de rei vend. & in arbor. si qua mulier & in l. 1. C. ad velum. & in l. quoniam. C. de iuri. decum. Canonistas tamen cum contingat de iur. aud. & in c. licet eod. aut. lib. 6. & in c. quatinus postum de pactis, ind. lib. in repetitione Georgy Natta.

L E X LXVII. l. 1, 2, 3, 4, 5, Recop.

EL juez con conocimiento de causa legitima, o necessaria, compela al marido que de licencia a su muger, para todo aquello que ella no podria hazer sin licencia de su marido, & si compelido no gela diere, que el juez solo se la pueda dar.

I. ¶ Index causa cognita compellit maritum prestatere licentiam vxori ad contrahendum, vel faciendum ea que sine eius licentia facere non potest, quod si facere nolit maritus, index tam prestat hoc dicere. ¶ Et recte quidem cause cognita debet intervenire in hac re: vt notan-

ter dicit Baldus, quem sequitur Paulus de Castro & ceteri moderniores in l. si ff. de leg. §. pater ff. de in iur. vs. facit l. in causa §. causa cognita. ff. de minoribus. Causa vero cognita cogit maritus dare licentiam vxori standi in iudicio vel contrahendi vel faciendi actum, quem, ipla sine mariti licen-

cia

nia facere non poterat, vt notanter voluit doctores antiqui & moderni, in l. si cum deum, §. eo autem tempore, ff. soluto matrimonio, vbi per Alex. per. col. versu. & per hoc dictum, xlii. in l. quoniam §. quoniam, C. de falsis censuris, & in d. fin. §. necessarium, i. colum. versu. secundo quare, C. de bonis que libentur, & in l. 2. C. de suspensio tutor. Angelus de arbitrio infus. ad. §. consequens in fine, index ergo prius cogit matrimonium ad prestandam huiusmodi licentiam, & si nolit, tunc iudex eam prestat: vt voluit doctores praelegati, & Bald. in rubrica, C. de contrahenda emptio, colum. 1. q. refert Alexander in dist. §. eo autem tempore, colum. penult. versu. ex quo Bald. etiam in rubrica idem vult Bald. in l. si furrosi, C. de nuptiis. Salutate in l. dandum, C. de contrahenda emptio, Bald. in l. 1. final. colum. C. qui admitti. Abb. in cap. nullus per istum textum secundo nota de iure patronatus, vide Specul. de officio archidiaconi, §. 1. versu. item vnde tunc agit officio iudicio pro licentia sibi danda vel a marito, vel in uolente ab ipso induci.

- II. § An per licentiam quam prestat maritus uxori in causa huius legis obliget maritum, perinde ac si ipse promississet. Barto. in l. Lucius, ff. de arbitrio, tunc loquens in patre consentiente filio, videtur sentire quod sic, & sic de iud. §. 2. versu. rati habitationis gl. & Barto. in l. 1. §. si qui nomen in fine, ff. de exco. Sed Barto. in d. l. Lucius in fin. aliter sentit, & in l. si cum deum, §. transgrediamur, ad. 2. versu. sed quare an sufficiat, ff. soluto matrimonio, vide eum distinguente & Bald. in l. fin. §. necessarium finali col. versu. quare vtrum sufficit, C. de bonis que libentur, videas modernos in d. §. transgrediamur. Ex quorum dictis elicitur ista conclusio, quod si vxor facit actum vel contractum super re sua licentia mariti, eidem marito non praeiudicat, vt ipse in aliquo teneatur, solum enim operatur licentia mariti quod valeat actus vel contractus uxoris, nec a maritus poterit contrahere,

hoc probatur aperte in l. 1. & ibi notat Barto. in secundo nota, C. si in communis eademque re in integrum restituitur, Si vero maritus prestat licentiam uxori faciendo actum vel contractum super re placuipaliter spectante ad ipsam maritum, sibi ipsi praeiudicat ac si per se ipsum fecisset.

§ Pone, reperitur actus vel contractus factus per uxorem post decem annos, non tamen apparet de licentia mariti, nunquid ex lapsu tanti temporis presumitur interuenisse, dicas quod sic, Bald. in l. qui in aliena, col. 1. versu. & per istum textum dicendum, ff. de acquir. heredi. & ibi Angel. versu. sed si aduocari, & communiter alii reuocant eadem Bald. in l. 2. C. de legiti. heredi. facit l. si filius, & ibi Bald. & alii in fine, C. de petiti. heredit. gloss. & doctores in cap. peruenit, de empt. & venditio.

§ Tamen enim temporis lapsus facit presumi iohemnitatem non solum intrinsecam, sed extrinsecam, secundum Ang. in d. l. qui in aliena.

§ Et etiam rati habitationem, Lademus in dist. l. 1. colum. 2. C. qui admitti. & Bald. in dist. l. 2. C. de legiti. heredi. § Item facit presumi omnia solemniter acta, seorsum d. Innocent. in cap. bona de electione.

§ Vnde discretia patientia patris, facit presumi consensum eius & aditionem & agnitionem bonorum possessionis, vt voluit Bald. in dicta legi si cum, C. de legitimis heredi. § Eodem modo facit presumi licentiam mariti in contractu uxoris praecessisse, secundum Bald. in dist. leg. si filius, C. de petiti. hereditatis.

§ Si marito ad inopiam vergente, vxor petat ab eo dotem, non est necessaria mariti licentia. Tenet Albericus in l. vbi adit in fine, C. de iure dotum, ego refero in cap. per vestras, de donationibus inter virum & uxorem, col. 107. versu. lic. amphibis.

LEX LVIII. leg. 5, 2, 3 lib. 5. Recog.

EL marido poeda ratificar lo que su muger ouiere fecho sin su licencia, no embargante que la dicha licencia no aya precedido, o rala ratificacion sea general, o especial.

1. **M**aritus per ratificationem generalem, vel specialem potest ratificare ea quae vxor sine eius licentia fecerat in quibus eius licentia requirebatur. Pro intelligentia istius legis multa potius sumus dicere de consensu, consilio, auctoritate, & licentia, an & quando debent actum praecedere, vel cum eo interuenire, vel postea sequi, quae plenissime tractant doctores in l. si quis in bonis, §. in fine, ff. de acquir. poss. & in l. 2. C. qui admitti. vbi recentiores antiquos et ferunt & multa cumulant, & ex quibus posset sumi ratio dubitandi, quae nos iuris consultos regis consiliarios ad hanc legem condendam induxit, de quibus voce plenissime disseruimus,

quibus omissis, vni mihi tanquam praecipuum relatu dignum videtur in medium adducendum.

- § Hactenus & aliae antiquiores regni ad validitatem contractus vel alterius actus praedictialis per uxorem faciendo requirunt mariti licentiam, de cuius natura est quod debeat praecedere actum, vt concludunt doctores praelegati, est textus in c. non est de regularibus, & in c. omnia vtrumque fecit de puer. & remissum, vbi plene dixi in meis recollectis. Si autem debet praecedere, non potuit sequi. Hic vt vides disponitur cotrarium, cuius ratio est, quia non est ista propria licentia, immo magis dicitur consensus

Kkk 4

consensus vel saltem accedit ad naturam
consensus, vt declarat lex regni. 2. part. 2. tit. 14. l. 2.
dicens, licentia est latin, y orngamieno en romancero
vdo e vna cosa. Quapropter nonnulli sapientes
aniqui in contrariis qui sunt per uxorem
vna cum marito dicebat, Cum licentia, aueritudo
orngamieno y ofressio confusumicatio, &c. Non af-
ficientes quod illa sit propria licentia, cum
magis tendat ad consensum. Propterea omnes
in concedenda hac lege sumus concordcs, quod
tanquam consensus potuisset sequi. videas quod
teigi supra. l. 42. in princip. & in rub. de do-
na. inter virum & vxor. fol. 114. in minima. vide
etiam Bald. in l. 1. col. 4. voffe. decimo non appo. c.
qui admi. & notata in regule ratum. & in regule ra-
tributione de regu. aru. lib. 6.

III. § Ratificatio potest fieri parte absente, ut

per hanc in l. Pomponius col. 3. verſ. item queritur &
l. diſpenſationem ff. de nego. geſt. & in l. gerſ. ff. de au-
qu. heredi. & in cauſis ſacramenti a nobis ff. de ar-
verſ. quæſ. a quando adeat. C. ſi aduſor ſus. & in l.
que exim in fine principij ff. rem. ra. her. vel. in rubri-
ca. C. qui admi. col. 3. in fin. verſ. item ſi bœdici in
lib. Anſe.

¶ Quamvis alias ordinis peruersio vitiet, vt
puta si a chus geritur ab vniuersitate non percede
re tractatu, immo secreto, secundum hunc. III.
in c. cum dilecti vsq. contrariam de compis et
vend. Bald. in L. unatipia. C. de reb. alien. non alie. la-
co. & Abbat. in c. cum vs de be. que sunt a prelatu.
Sic licentia proprie debet persequi, & secuta
non ratificat a chum, vt supra l. 42. nisi per viam
ratificationis ratificetur a chus ab eo qui debuit
dare licentiam, vt ibi & hic.

L E X LIX. 1,6,tt,3 Lib 5 Recop.

Quando el marido estuviere absente, y no se espera de proximo venir, o corre peligro en la tardança, que la iusticia con conocimiento de causa seyendo legitima, o necessaria, o prouechosa a su muger, pueda dar licencia a la muger la que el marido le auia de dar, la qual ansi dada vala, como si el marido se la dieffe.

Absente marito, causa cognita iudex dar licentiam uxori ad contrahendum, quam maritus erat daturus.

¶ Marius absens habetur, ac si esset præsens
& non censetur, vt dicitur *nat. in l. fin. §. necessitas*
sol. 1. c. de bonis quæ libe. Si enim præsens
contra diceret cogitur consentire, vel saltem
index consentiret pro eo vel licentiam præsta-
bit, vt supra *l. 57. ergo eodem modo quando*
est absens illud faciet. præteritum, si dicamus
prout dicebat Bald. in l. si quis fin. col. versic. dabi-
tur inc. c. de testib. quod absens habetur pro
contradicente, sed *uert. in l. si cum doctum, §. non*
autem tempore, ff. soluto matrimo. dicit quod non
habetur pro contradicente, nisi expressè con-
tradictur de quo per eundem Bartol. in *l. que dori,*
titulum. 6. in versic. & primo querit an absens, eodem
nomine.

II. ¶ Proceunt ista quando maritus est absens
longa absentia, non si statim est reuersurus, vel
de proximo, vt hic dicitur a contrario sensu:
non enim dicitur abesse, qui statim est reuer-
sus. *si longum ff. de iudic. Ad idem e. in princip. 2.*
col. v. ff. de expellendis de consue. reu. sensu. & ibi
vald. notatur in l. pater, si post causam ff. de iura.

¶ Et expectabitur per duos menses non ultra, Laesertur, s. qui compensatione ff. de iurefisci. Lucius, ff. qui sine manumissione ad libertatem per se. non. vide.

¶ Vel inde diffinitur tempus ex quo non est

à iure definitum. l. i. ff. de iure delictor. notatur in
famili in l. amicum ff. de procura. & l. si qua infama
tur ff. de heredi insti. & l. de die in principio. ff. qui sa-
tisda. cog. & l. si serum ff. de bonis au. b. inde po. & in
l. diffamari. C. de ingenuis & maximis.

Ad hoc autem quod iuxta compellat maritum presentem dare licentiam, aurabsentis locupite concedat, oportet quod prius ipsum maritum moneat, ut confiteatur, vel licentiam praestet si sibi in loco ubi requiritur potest iuxta notam in lege finali. ff. de in integrum restitut. teneat. in dist. cap. 1. de confusione reus frandi. bene facti. prima. s. n. quod cum falso tator, et supra. l. 57.

¶ Cause cognicio requiritur, ad hoc vt in- IIII.
dex suppleat vicem mariti absentis, sicut in
prestantia auctoritate, vt per Bart. in l. Sed si hoc,
§. ait prator ff. de in ius ru. nisi in his que sunt vo-
luntarie iudicij choois, vt per Bart. in l. cum di. §.
vult testis ff. de testat. et ibi.

¶ Fit autem ista causæ cognitio officio indi-
cis mercenario, nec requirit libellum, secundū
Bart. in l. que omnia, § fin. in fin. ff. de procura.

¶ Fit etiam sine partium presentia per solum iudicem, secundum *hanc* in *ex parte* in *verbo ministrari de accusa*.

¶ Ideo parre non petente fieri potest, immo
index ex suo officio providere potest, ne bona
percant. *Bart an arbit. § omnes. C. § minor facit
ab herede se abstin.*

¶ Sed quamvis ista sit causa summaria, debet
plene

plene probati. *Bald. in l. i. colum. i. versic. sed quere.*
C. vi. in pe. leg. Bartol. in l. i. Corbuennum, §. causa, ff.
ad Carb. nulla enim est causa summaria, quan-
tum ad probationem, ut dicit gloss. in cle. sepe de
verborum significat. in verbo defensionis. Intellige
quando agitur de magno praedicio. secus si
de leui, quia tunc sufficit iuramentum. Sed
de quali quali, qualis qualis probatio sufficit.
Bartol. in leg. §. qua a liberis, §. §. qua. versic. que-

re in istis summariis, ff. de liberis agnoscendis.
 §. Falla causa vixit decretum indicis, ipso V.
iure, etiam si non sit expectata. Bart. in l. scia regres-
sa, versic. sed de quod differentia. ff. de iura. & corra. d.
ab his que. l. i. §. hoc verba ff. ne rei fiat, & in l. infis
posides paulo post principium, ff. de acquir. posse. &
in l. si h. ad quem. colum. i. libi, secus in decreto. ff. de
acquir. heredit. & in leg. est presen. C. de prelo-
matorem.

L E X LX. leg. 9 tit. 3. lib. 5. Recop.

Q Vando la muger renunciare las ganancias, no sea obligada a pagar parte alguna delas deudas, que el marido ouiere fecho durante el matrimonio.

- I. **V**xor que locis constante matrimonio acquisitis renunciat, non tenetur ad solationem debitorum durante matrimonio contrahentium alias sic. *vt per legum lib. 3. tit. de las deudas. l. 14. & filii l. 107. versic. Et como quier.*
- II. **S**ed si post renuntiationem vxoris de lucris constante matrimonio habitis maritus factus est locupletior, vxor nihil habebit. *infra pro socio, §. illud. tenet Bartol. in l. quis poterat in fine, ff. ad Trebellian. nisi maritus dolose vxorem induxisset ad talem renuntiationem, ut in simili dicit gloss. in l. quisquis. C. de restituend. vendit.*
- III. **I**taque non solum potest vxor a principio renouare lucris quarendis constante matrimonio, vt plene dico in repeti. rubricæ de donacionibus inter virum & vxorem col. 110. vbi vide, sed etiam habitis, vt vult ista lex.
- IIII. **I**ntellige dommodo in huiusmodi renuntiatione dolus absit, vxor scilicet renuntiationem faciat. Dolus enim aliquando committitur sine vi, quando velatis verbis quis inducitur ad faciendum, quod alias non faceret, & dicitur dolus simulatus. *Lea qua, §. fin. ff. de contrahenda emptione, qui re ipsa interuortur sicut in casu. l. si quis cum aliter ff. de verbo obligat.*
- V. **I**tem dolus est obscure loqui, vt non intelligatur, secundum *Bald. in l. fin. §. 14. C. de her. in-*

fi. & est abscondita mentis machinatio, l. fin. & ibi Bald. C. de litigio.

§. Talis autem dolus, non debet patriociari doloso, *verum, §. hoc quoque, ff. pro socio. gloss. in l. Titio in principio ff. ad munuciales. Bald. in l. si infamem. C. de legat. Patrum enim dolosum infringitur doli exceptione. l. cum postea. C. de pallis.*

§. Dolus etiam in principio adhibitus nocet. *spec. de receptis presentatione, §. ratione autem im-*
petrantis. versic. quid si impetrans.

§. Dolus autem precedens presumitur persequere etiam, quando non est coniunctus cum actu gl. & Cynus in l. si contra. C. de nap. *Bald. in l. i. in fine. C. si quis aliquem testari prohibuerit.*

§. In factis occultis dolus presumitur propter clandestinitatem. *Bald. in l. error, col. C. de iuri & falli ignorantia & in l. fin. C. de iuri nap. & in l. 1. C. de interdicto matrimonio.*

§. In mulieribus asserentibus se lras presumitur dolus, *gloss. & Bald. in lege cum postea. C. de pallis.*

§. Item presumitur dolus in eo qui mendaciam dicit, si sentit lucrum, *l. eleganter, §. idem Perponius & ibi Bartol. ff. de dolo. & lex, nec ex-
 phum. C. de falsis. Bald. in l. falsus. C. de iuri.*

§. Dolus probatur ex coniecturis, *Legis. §. VIII. qui dolo ff. de probat. l. dolum. C. de dolo, gloss. in c. finali de renuntiatione lib. 6.*

L E X LXI. leg. 9 tit. 3. lib. 5. Recop.

DE aqui adelante la muger no se pueda obligar por fiadora de su marido, aunque se diga & alegue que se conuertio la tal deuda en provecho de la muger: & assi mismo mandamos, que quando se obligare a mancomun marido, & muger en vn contracto o en diuersos, que la muger no sea obligada a cosa alguna, salvo si

se prouare que se conuertio la tal deuda en prouecho della, ca estonces mandamos, que por rata del dicho prouecho sea obligada, pero si lo que se conuertio en prouecho de ella, fue en las cosas que el marido le era obligado a dar, assi como en vestirla & darle de comer, & las otras cosas necessarias, mandamos que por esto ella no sea obligada a cosa alguna, lo qual todo que dicho es, se entienda, sino fuere la dicha fiança, o obligacion a mancomun por marauedís de nuestras rentas, o pechos, o derechos dellas.

- I. **V**xor non potest pro marito fide iurare, etiam si debuit dicatur in utilitatem vxoris conuersum: Item si maritus & vxor in eodem vel diuersis contractibus obligentur vxor ad nihilum teneatur, nisi quatenus probetur debitum in vxoris utilitatem conuersum: nam tuoc pro rata vxoris suæ tenebitur. nisi forte ad illa maritus vxori teneatur, vt victum, & vestitum, & similia. pro rediobus tamen regalibus vxor obligare se potest, & fide iurare: hoc dicit.

¶ Tota ista lex (sicut & multe alie) versatur in fauorem rousierum. sumpta fuit ex *authen. si ne à me. C. ad Velleia. & à lege regni foro legum lib. 3. tit. 1. de las donas, lib. 14.* vxor ergo non potest pro marito se obligare vel pro eo fidei iurare, maritus tamen pro vxore bene potest, secundum *uall. in l. 3. in fine. C. ne vxor pro marito, & in hoc vt vides ad imparia indicantur. Si autem vxor pro marito intercedit, iouatur beneficio Velleiani, vt per totum titulum, ff. & C. ad Velleia. & 3. partia. tit. 12. l. 2. 3. Intellige quando vxor intercessit pro marito per instrumentum tribus testibus subscriptum, si autem per simplicem scripturam, tota est ipso iure, beneficio l. antiqua, §. fin. C. ad Velleia. de quo per gloss. in dicta l. 2. tit. 12. 3. partia. vide gloss. & Cyprian. in d. l. antiqua. §. fin. & in *authen. si qua mulier cod. tit. gloss. & Bart. in l. que fuerit ff. de repa. & quod notatur in l. veria. ff. de fideiuss. Spec. de actio. & obliga. §. 1. versic. in prima & sequenti.**

- II. **S**i mulier donat vel soluit alteri, non iuuatur beneficio Velleiani, nec istius legis, vt l. si ego & l. quoniam, §. interdu. ff. ad Velleia. de quo per Paulum de Castro consilio 104. iuuatur tamen beneficio legis 33. supra. vbi prohibentur mulieres contrahere in iudicio & extra: & per consuequens donare, vel aliquid foluere.

- III. **S**ed est pulchra dubitatio, nouquid vxor cum mariti licentia possit fidei iurare pro marito, vel pro alio? Aliqui putant quod sic, per legem regni foro legum lib. 3. tit. 1. de las donas l. 13. Sed hoc non est in diffinitio verum. quatenus enim pro se ipsa possit fidei iurare, vt l. de die. §. qui mulierem. ff. qui sacrosancti cogentur, pro alio tamen etiam de licentia mariti, non potest, vt volunt dictæ leges regum 3. partia. tit. 12. l. 1. in fine & l. 3. in principio, quæ verba si recte deducantur, videtur aperte hoc velle, vt per eas videbis, & vide-

tur de mente Bald. in *l. cum non solum. versic. necessitatem col. pe. versic. quæro nouquid in obligatione. C. de bonis que liberis.* quandoquidem ex contractu fidei iussiois damoso & iniuri, non potest vxor licentia sequi vxori, sed damnosum & incommodum euident, immo euidentissimum, ergo licentia mariti non debet huic fidei iussioi prestare fomentum, per textum singularem & quæ ibi notantur in l. finali, §. 1. ff. de verbo obliga. Cogita.

¶ Vxor quæ vna cum viro se obligauit tantquam duo rei debendi, non obligatur. Bart. in *authen. si qua mulier. C. ad Velleia.* vbi vide Bald. & additum. Bald. in *authen. hoc amplius. pe. col. C. de fidei commissis & in spec. de obliga. & sola. versic. sed pone vir, & ibi Bald. versic. vxor non potest specia. de actio. & obliga. §. 1. versic. potest vir.* quia tunc videtur intercessisse pro viro. quod probatur hic, & in l. supra proxima. per quæ videtur corrigi lex regni foro legum lib. 3. tit. 1. de las donas l. 14. cogita.

¶ Versum in utilitatem vxoris, debet probare altera pars, qui super hoc fundat intentionem suam. cum alias contra hoc non teneat. Secus si esset validus absque ista qualitate, vt colligitur ex ista l. quæ sumpta fuit ex l. prolium & ibi uall. C. de proliis minorum. Nec sufficit quod vxor in instrumento confiteatur versum in utilitatem suam, secundum Bald. in *authen. si qua mulier col. 1. versic. probetur. C. ad Velleia.* nisi tale fecerit confessionem coram iudice in forma iudicij secundum Bald. ibi. quia iudicij presentia & auctoritas excludit præsumptionem metus, vt l. transactio. C. de transactio. & præsumponere doli vel fraudis, gloss. & Bart. in l. C. de proliis caria. 4. nota. lib. 10. nisi dixeris quod cum mulier coniugata sit in potestate viri quodammodo, vt l. 34. cum duabus sequentibus supra & foro legum lib. 1. tit. de las pleytas quæ deuen valde, o m. l. ff. Sed obligatio facta per vxorem vna cum viro, præsumitur facta metu mariti, vt d. l. fin. & nota. in l. de his que vi metus causa. ergo & confessio, quia in iudicijs quasi contrahitur, l. 3. §. idem scribit ff. de peculio. qui quidem metus durat toto tempore vitæ ipsius mariti, vt plene dico in prælegato c. 1. de his que vi metus causa, in multis reuolucis, & tradit l. eum in l. pella. notissima. C. de pado in 3. nota. & in c. 1. in principio. col. 5. & 6. quæ secundum hoc possunt lib. funderum.

¶ Quia cum viuente marito, duret causa me-

122

tas, durare videtur ipse metus, vt dicit Bald. in tractatu schismatis posita super rub. si quis aliquem testis prohibet. col. 2.

¶ Metus autem mariti incipit ante actus vel contractus executionem, qui videtur persisterare, vt vult idem Bald. in l. i. C. si quis aliquem testis prohibet. & tenet Idem. in d. s. s. in verbo ratum. Bald. in marg. etia. versic. verum in fine. concludentes quod vxor semper intelligitur esse in timore viro. Iudicis ergo auctoritas vel presentia vbi tantus inest metus tantaque rementas, nihil operabitur, vt qui testamentum. ff. de test. in. tenet Bald. in l. falsum pe. col. versic. & idem in quocumque. C. de furtis. vnde index qui actus nulli auctoritatem prestat, tenetur ad interesse, vt per Barr. in l. i. in principio. ff. de testis, & ratio differentie, ex quibus videtur esse sione in factam ab vxore etiam coram iudice in forma iudicij rem versam in eius voluntatem, non sufficere, nisi aliter hoc probetur. in enim metus mariti qui fecit eam obligare, videtur similiter facere eam consensu. Sicut in simili de iuramento dicunt doctores in s. i. de iuramentis. cogitabis.

VL ¶ Pro ea igitur parte qua probabitur rem versam in voluntatem vxoris, tenebitur vxor ad debitum, vel ad rationem, si totum probetur versum in eius voluntatem, vt colligitur ex ista lege sumpta ex dicta auctoritate. si qua mulier & ibi per Bald. C. ad Velleia. quod intelligitur non solum, quando vxor vna cum marito fe obligauit, verum etiam si maritus solus, debitum tamen fuit versum in voluntatem vxoris in parte vel in toto. nam ad id tenebitur vxor, vt colligitur ex p. allegacia tribus, & ex l. 3. tit. 12. s. partia. vbi ponuntur alij casus, in quibus vxor potest obligari & fideiubere. Alium addit Bald. in l. fin. in fin. C. de p. lib. scilicet quando obligatur. Item quando vxor consensit contragationi vel alienationi rei suae, & recipit contracubium, id est aliam rem acquiritalem rei suae. secundum Bald. in d. auctoritate si qua mulier.

¶ Aduerte tamen quod vxor potest vendere rem suam, non tamen consentire viro vendenti. Barr. in l. iudicium. C. ad Velleia. Sed vide l. mater. C. de rei ven. & ibi Barr. & Lander. Rame in d. auctoritate si qua mulier.

VII. ¶ Cane, in quantum lex 3. tit. 12. s. partia. dicit quod mulier potest fideiubere pro dote, debet intelligere quod fe soluit tanquam fideiussor, repetit ab eo pro quo soluit, vt L. cum in. s. si mulier & ibi gloss. & Barr. ff. de condi. inde.

VIII. ¶ Item in quantum dicta l. 2. & 3. tit. 12. s. partia. dicit quod mulier certiora de iure & privilegio suo, quod non poterat fideiubere, poterit illi privilegio renuciare, & valebit fideiussio, & ea servat consuetudo, secundum Bald. in l. 1. & l. fin. in fine. C. ad Velleia. oportet tamen quod de hoc iure mulier erroretur per iudicem, non per notarium, alias non valet fideiussio, secundum Fridericum de Senis consilio 198. Sed non servatur de consuetudine, immo ipsi tabelliones hoc faciunt, & dicunt in contrariis.

¶ Mulier prohibita fideiubere, potest donare, secundum Bald. in l. vltima in col. 1. C. de fidei iur. missa. Intellige de muliere soluta, non aotem de coniugata, illa enim donare non potest, nec alium contractum praedictalem facere sine licentia mariti, secundum leges istas supra ss.

¶ Maritus tenetur prestare vxori vestes & alimenta, & subire alia onera matrimonij, l. pro oneribus. C. de iure dotium, & l. que dote. c. solentibus de vxore. non solum quando vxor dotem sibi promissam de soluit, vt Landerus, s. inter. ff. mandati. glo. nort. & alij in l. si iam dotem, s. fin. autem in sententia. ff. soluto matrimonio, & in l. si quapalata. s. si vxor ff. de dona. inter vxorem & vxorem. spec. in tit. qui filij sunt legitimi. s. a. versic. nort. docem me de vxore, sed etiam si maritus accepit vxorem sine dote, l. fin. C. de diuorcijs. tenet Idem. in c. per vestras, de donat. in ius inter vxorem & vxorem, vbi plene dixi in mea repetitioe. Si tamen dos non tenetur eam alere, Bald. in l. fin. C. ad Velleia. cuius oportunam feci mentionem in dicta repetitioe.

¶ An & quando vxor tenetur ad debita contra XL tracta per maritum pro alimentanda vxore & filijs, quando maritus ahonde non potest nec habet, vnde alimenta prestare possit. Pulchra est dubitatio. quam ostendit l. dean. de Pla. in l. vxorem. C. de decurio lib. 10. quam ego prosequor late in rub. de dona. inter vxorem & vxorem. col. 348. versic. & si forte, vbi videas per te. Conclutio est quod vbi maritus non habet vnde soluat, vxor tenebitur argum. eius quod in simili voluit nort. post gloss. in l. haec sola ff. de condi. inde. vbi dixi quod si pater inops accepit pecuniam muno ad alendum filios, creditor agit contra filios, qui fore habent res maternas vel alias possunt solvere. Hoc placet ibi Angeli & Lasoni ibi & in l. si cum seruum ff. si certum petas. l. dolo. Re singulari 191. & quanquam ibi cogitandum reliqui, non dato maiori otio mihi temacius cogitanti placet praedicta decisio. quoniam certum est quod maritus inops non tenetur vxorem alere, vt expresse dicit Bald. in l. vbi adhuc col. 6. versic. pone quod vir. C. de iure dotium. Immo hoc casu vxor diues tenetur maritum alere, vt l. cum dote. s. si maritus ff. si mar. & ibi notat Alex. tenent nort. & alij in l. fin. autem in sententia. nort. in tractatu alimentorum ad finem. Spec. qui filij sunt legi. s. a. versic. quid si mulier Sicut in simili dicitur de pater, qui tenetur alere filios, si habet vnde. alias non, vt l. si quis a liberis, ff. de liberis agnoscendo, & ibi glo. in l. si mater, glo. in l. Nescimus, ff. de nego. gestis. et et Bald. in l. nec filium. C. de patria po. Si autem maritus hoc casu alit vxorem, vel pater filium, faciunt id ad quod alias de iure non tenentur in voluntatem vxoris & filiorum versum, ergo marito vel patre non existentibus solvendo, poterit creditor ab vxore vel filijs petere, per actionem de in rem verso. Per resum singularem, in l. qui in s. aliquem. C. quod cum us, qui alibi non reperitur, secundum Bald. & alios. & si bene aduertantur verba istius legis,

gis, hoc videtur sentire, cum dicunt quod vxor non tenetur ex debito contracto cum marito, nisi probetur verum in eius utilitatem, in rebus ad quas maritus non tenebatur. Sed quando erat inopis non tenebatur eam alere oec filios. immo ipsa vxor tenebatur eum & filios alimentare, vt paulo ante dicebamus, ergo ipsa tenebatur ad ista debita contracta per maritum inopem. Præterea negari non potest, quia hoc casu vxor quæ non erat alimentanda, immo ipsa debet maritum & filios alimentare, ex mutuo per maritum contracto, & ex pecunia creditoris, ipsa magnam percepit utilitatem, cum tantundem de suo debuisset consumere in alimentanda se, maritum & filios, & sic facta est locupletior cum creditoris iactura, si ei non solueret, ergo poterit creditur ab ea repetere per textum singularem in *l. sine & Titium l. si cum seruo*, ff. *de certum petatur*. vbi si res mea mihi debita ad te peruenit ex causa lucrativa, possum a te condicere, ne cum iactura mea locupletior efficiaris, etiam si inter me & te nullus contractus, vel quasi contractus intervenisset super illa re, quia nemo debet locupletari cum iactura aliena, vt *regula iuris* dicit, & ibi *Dyn.* qui multa cumulat. Ex qua ratione dicebat notabiliter *Cyn.* quæm refert & sequitur *Bald.* in *l. 7. C. de repudiatis*, quod si minor restituitur aduersus venditionem factam pro soluendo minoris debito, absque pretij solutione, poterit emptor repetere pretium ab eius creditore, qui habuit ex causa lucrativa. argu. *l. fin. ff. de in per quem factum est, & si plane la. 2. §. 1. de legatu* in tene ista memoriz, & adde ad ea quæ dicti in dicta rubrica.

XII. § Adde similiter, quod maritus tenetur alimentare vxorem, & necessaria ei tribuere, non secundum eius dignitatem, sed secundum necessitatem vt eodem dicitur *tenet iacobus de Arenis*, quæ sequuntur *Bald. Ioan. de Imola & alij recentiores in l. si maritus ff. soluto matri*, quod tene menti, quia facit ad multa.

XIII. § Tenetur similiter maritus curare vxorem ægrotantem, maxime si est furiosa, & consanguinei illud petant, & est in ciuitate vel loco, vbi potest haberi copia medicorum, alias excusatur, nec tenetur mittere pro medico ad ciuitatem, secundum *Barto.* & alios in *legi idemque ff. pro socio & in l. si ab hostibus §. si res, & in l. si cum doctem §. fin. autem in sensibus ff. soluto matrimonio & in l. quod in vxorem. C. de negotiis gestis.*

XIII. § Maritus & vxor dicuntur simul obligati si vna conceptione verborum & vno momento obligantur, vt *legi fundum §. si duo & ibi Barto. q. prima, ff. locati*. quia dictio, simul, est copulativa, quæ facit copulata venire æquæ & principaliter, secundum *Baldum in l. prima §. si itaque colu. prima. vers. & postea quidem. C. de caducis tollendis*.

§ Item dicuntur simul obligati, si vnus post alium sunt obligati, secundum *Bartol. in l. si plures ff. de iurando*. Propter tamen dicuntur si

mol obligati, siue mancomunati, quando obligantur maritus & vxor in eodem instrumento vno eodemque consensu. secundum *maid. in authentica hoc ita col. prima in fine. C. de duobus reis*, nisi animo nouandi se obligent, vt *l. si paternam & ibi Bald. C. ad Vellera*.

§ Quando duo sunt obligati in solidum, contra singulos potest agi, etiam si non dicatur, licet fiat exactio contra vnum si omnes sunt soluendo, *Idem rest. §. fin. C. de fideiuss. l. si regis fore legem lib. 3. titul. de his fideiuss. l. 3.* Hodie tamen est secus per *L. si deus deus. lib. 5. ordina.* vbi dicitur quod duo simpliciter obligati, tenentur quilibet pro dimidia, si tamen in solidum sunt obligati, potest quilibet pro toto conueniri.

§ Et ita est differendi quod fiat duo rei debendi, vel in solidum obligati, secundum *maid. in l. rem hereditariam ff. de iudicio*, vnde obligati in solidum non gaudent beneficio diuisionis de duobus reis debendi, vt ibi per eum. Debiteres in solidum non tenentur in solidum extra naturam rei in obligatione deducit, nisi hoc actum sit, *maid. in l. si res certo §. si duo col. 5. vers. item dabitur ff. comm. glof. in l. 1. res in solidum. C. quæ ordine qui conueniunt libro 11.*

§ Rei in solidum obligati habent beneficium diuisionis, vt quilibet conueniatur pro parte, de iure authenticorum, nisi alter sit inops vel absens, *authen. de duobus reis in prin. col. 2. & in authent. hoc ita. C. ad.* Item nisi renunciauerit beneficio diuisionis. *Angel. ubi supra, in prin. col. 2. vers. & hoc est doctrina. & gl. in verbo ad solutionem in d. authent. in fin. ff. de Bart. in d. l. si mandati. la. 2. ver. Paulus et §. si mandati*, dicit conueniri in solidum addito quod solutio vnus profit alteri, nisi constet vnum possidere, tenet *Bartol. in l. si duo ff. de po.*

§ Duo rei dicuntur, quando sunt obligati XVII. vna causa oco si ex diuersis causis. *Paulus de Castro consilio 49. incipiente viso paulo.* & tunc simul obligati, videntur inuicem fideiubere, si ad alterum tantum principaliter oecogium spectat, *maid. in authent. hoc ita in reposita charta 10. vers. 4. princip. aliter est videndum. C. de duobus reis. vide Bart. in l. si vnus in princip. ff. pro socio, & in l. res. 1. col. vers. restat videre an duo rei, ff. de duobus reis, glof. in l. sed latissimum, §. item si duo vers. intererit ff. ad Marc. vt in l. si res vxori, §. mulier. vers. interuenerunt, ff. ad Vellera. Bartol. in l. 4. in prin. ff. si quis cauti. & in l. si constante, §. quatuor col. 1. vers. & pro Dico facit ff. de ma. *maid. in l. senecum in l. vers. non competet actio. C. de verbo. sig. & in l. per diuersas. q. 15. C. mandati. Ange. in athen. de duo res seu col. vers. item an duo rei col. 7.**

§ Sed est pulchra dubitatio, duo principaliter se obligantur pro pecunia numerata vel re vendita & tradita, pecunia vel res percutitur ad alterum eorum, quis eorum debet prius conueniri dicas quod is ad quem pecunia vel res percutitur, altero hoc petente & dicente quod conueniatur prius suis expensis & suo

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.

de suo periculo, nisi forte à principio fuerit conuenientum quis prius conueniant. ita notanter dicitur Bartol. in l. 3. §. final. *culum fin. veris. §. primo quere. ff. de duobus reis. Bald. in autem. hoc amplius. penult. culum. veris. Et nota hic argumentum. C. de fideiuramentis. gloss. in l. sed iulianus. §. item si duci. veris. interius. ff. ad Martellum. Angelus in lege bene queritur. §. potest esse. ff. de pecunia. Sed Bald. contra in l. si non fingit. primo nota. C. si coram potest. ubi vide omnino. & in dicta *autem. hoc amplius. penult. culum. veris. Et nota hic argum. C. de fideiuramentis.* Sed si bene aduertas non est contra. dicit enim quod prænominatus contractui. principalis habeatur. & ita si vir est prænominatus in in-*

strumento. vxor secundo vna cum eo. presumitur vxor interessisse. Sed quando sunt ambo pariter obligabiles. utique presumitur principalis. nisi contrahatur super re vnius tantum. vel nisi ad vnum tantum res pertineat: vt dicitur *leg. si non fingit. vel nisi color sit queritur: vt l. ex vxor. ff. ad Velleian. §. final. ibidem etiam uener Baldus in autem. si qua mulier. final. culum. C. ad Velleian. Et per Bartolum in l. qui in fin. ff. de fideiur.*

¶ Vxor potest obligari & fideiubere pro rebus & iuribus regalibus. quando mulier expresse se obligauit. vt hic alias secus. vt l. 2. in de his fideiur. lib. 3. ordinationum.

XIX.

L E X L X I I.

Ninguna muger por ninguna deuda que no descienda de delito, pueda ser presa ni detenida, sino fuere conosciadamente mala de su persona.

- I. Mulier honeste videns non potest pro debito capi nec carcerari. nisi ex delicto descendat. Sumitur ex notatis per gloss. & doctores. in l. ad egregiam. ff. de interdictis. Et in l. consentanum. C. quomodo & quando uidetur. Et in l. 1. C. de offe. districorum iudic. ubi iudici contra facientem imponitur poena capitis.

- II. Intellige. quod mulier non capitur pro debito pecuniario civili. etiam si debitum sit publicum. Bartol. in l. nemo carcerem. C. de exactione. tribu. lib. 10. per l. 1. in iur. an sit abposita. C. de offe. distric. iudic.

- III. Fallit ista lex quando mulier assumpsit sibi tutelam ex dispositione testamenti paterni vel aui. & renouauit Velleiano & secundis nuptijs. & omni iuris auxilio. nam tunc potest capi personaliter & carcerari pro debito. dummodo ponatur in loco honesto. ita tenet Bartol. in l. qui sub conditione. ff. de testam. cum. Et in autem. matri & aui. C. quando mater tutela officio fungatur.

- IV. Fallit 2. quando lex vel statutum disponit quod debitor fugiunt possit capi & carcerari. nam tunc comprehenditur mulier fugitiua. nisi specialiter sit excepta ex identitatis ratione. Bartol. in l. scilicet. §. in lectura nota. ff. de pecunia. Et in l. 1. in fin. ff. de legib. Bald. in l. ne passum. C. de iuris & facti ignor. Et in l. quicumque. C. de seru. in fugit.

- V. Fallit 3. quando debitum descendit ex delicto. vt hic colligitur à contrario sensu. nam tunc mater bene potest capi & carcerari. Cuius contrarium tenet Bald. in l. 3. C. de episc. audi. ubi dicit quod mulier pro debito descendente ex delicto carcerari non potest etiam si scandalum non possit. per textum notum in autem. sed non notum. C. de iur. fideiur. rursus.

Palacios Ruz.

¶ Mulier pro delicto carcerata debet ab hominibus separari. l. quoniam. C. de custod. reorum. & si fideiussores non habet. relaxatur cum cautione iuratoria. autem. vt nulli iudicem. §. necessarium collat. 9. etiam si sit pro delicto carcerata. secundum Ang. de arrestis in tract. maleficiorum in parte fideiur. col. 2.

¶ Mulier dicitur turpiter viuere quæ palam quæritum sui corporis facit. l. palam. ff. de ritu nupt. vt puta si duos causas quæstus admittit. vt ibi probatur. secundum Abb. in cap. cum decern in fin. de iura & ho. cl. Et in cap. inter opera de sign. Idem si per viginth horas stetit in lupanari. nam ex hoc solo censetur publica meretrix. vt notanter voluit Salicetus in lege quoniam adulterum. C. de adulterio.

¶ Talis enim mulier turpiter viuens potest carcerari pro debito pecuniario. vt tenet Bartol. & Bald. in dict. leg. 1. C. de offe. distric. iudic. intellige dummodo non sit marito coniugata. secundum Ioann. Andr. in spec. in tit. de iuribus. pe. de sit. in l. consuetudinem. C. quomodo & quando uidetur. Ang. de arrestis in tract. maleficiorum in parte sume publicæ prædictæ. in materia ceptæ. itaque stante fixata quod mulier meretrix possit capi & carcerari pro debito. non capietur meretrix coniugata. secundum Ioannem Andr. cum ibi supra. & C. Bald. & alii in dict. l. consentanum. intelligitur ergo ista lex in meretrice soluta. non in coniugata.

¶ Meretrix tanquam inhonesta persona potest à vicinitate expelli vicinis instantibus. Gualterius de Ca. quem alij referunt & sequuntur in l. 2. C. de summa Trinitate.

¶ Item meretrix non potest petere quod sibi fuit promissum. Bartolus in lege 1. ff. de condi. ob ror. caus. Cym in l. 2. C. ad gloss. in leg. 2. que. C. de

111 denat.

de sentent. qua pro eo quod interest preste. licet Bartolus aliud videatur sentire in dicta lege nemo potest. *col. 4. versicul. quatuor. Dya. de leg. 1. & in l. 1. ff. de usufructu. & in l. 1. in fine. C. de annali except. & ibi notat Bald. & in l. 1. in fine. C. de tempo. appe. Aug. in authentic. vt ecclesia Romanorum. col. 2. Item pactum dicitur ius commune, secundum Bald. in Liberti. col. 12. C. de operis liber. & habetur pro statuto. Bart. in l. cunctis accura. principium. ff. si certum petatur.*

XIX.

¶ Immo pactum operatur plus quam consuetudo, & plus quam ius commune gloss. in l. cum mirabilibus. C. de regum. mi. Sed lex vel statutum potest operari quod ius exequendi prescribitur vel non prescribitur de iure, ergo & pactum partium. ¶ Item pacto potest induci quod instrumenta prescribantur vel exequantur. *l. minor ff. de minor. ergo & contra eum non currit prescriptio.*

XX.

¶ Hinc datur uocabilis limitatio ad legem quaterni gabellarum 119. quæ dicit quod gabella debet peti infra annum, & duos menses, alias prescribitur iore petendi, nisi forte pacto partium prescriptio fuerit impedita per ex que dicta sunt.

XXI.

¶ Interrumpitur prescriptio per executionem factam in bonis debitoris. *l. 3. tit. de las prescripciones lib. 3. ordin.* ¶ Item per captam perfonam. *l. 1. C. qui bonis cedere po. secundum Bart. in l. 1. in qui respública. in fin. versic. quandoque enim sit capiendo ff. ex quibus cau. ma. Bald. in spec. versicul. en posus qui capi. licet idem n. contra tit. de citatione. versic. nunquam tamen legit.* ¶ Item per missionem executionis per iudicem factam contra debitorem. *l. eum qui. §. in iudicium ff. si quis cautio. vbi contentio super liris contestata. interruptit prescriptionem. tenet Bald. in l. nec bona. C. de prescript. longi tempo. decem vel viginti annorum. Abb. in cap. illud de prescript. Bald. in l. 2. column. 1. versicul. iterum queritur. C. de seru. & aqua. & in l. 1. versicul. sed quare. C. quando libellus principi oblat. & in l. 1. ff. de in im voc. Bart. in l. si quis in l. apposit. & ibi Bald. in l. column. in duobus locis. C. de prescript. 30. & in l. 2. §. fin. versic. sed bis queritur contra. ff. pro emptore. vbi dicit verum cum distinctione finalis. ff. de ea per quem factum erit. Sed de iure canonico sine distinctione semper interruptitur vel impeditur prescriptio per missionem executionis, secundum Bald. in dict. l. 2. Angel. de Aretio in §. aqua si agat. in fin. de ad. Oñed. consil. 176. spec. de exec. versic. executionis facit laqueum. C. de rei vende. & dict. l. si quis. & quod tenet Bald. in l. in contradietum. col. 1. in fine. ibi. & do tibi regulam. C. de non num. per. vbi dicit quod per solam missionem nunci. interruptitur prescriptio longissimi temporis, scilicet 30. annorum. vel si sit prescriptio longi temporis quæ habetur ex forma statuti per possessionem longissimi temporis. vt hic & ibi per eos & per Bartol. in dict. l. 2. §. fin. ff. pro emptore. Abb. in cap. illud de prescript. column. 3. versicul. sed dubitatur.*

¶ Item interruptitur per petitionem de-

bini etiam pro parte tantum, vt per Baldum in cap. 1. §. quid ergo. versicul. extra quare de constitutione de re aliena scilicet. & in lege nemo aliter. column. 6. versicul. quare quid si ff. de usufructu.

XXII.

¶ Item interruptitur prescriptio per solam citationem, sed non perpetuat secundum Bartolum in l. eum missum. in principio. versic. & sic ad questionem. C. de prescript. 30. & in l. 2. §. final. versic. quid dices de prescriptione ff. de usufructu. pro emptore. Bald. in spec. de appella. versic. quæstio talis est. loann. de timole in dict. cap. illud. de prescriptum. ad hoc dict. l. 3. tit. de las prescripciones. l. 3. ordin.

XXIII.

¶ Per excommunicatum prescriptio interrupti non potest civilis, naturalis sic, secundum Abb. in cap. cum inter. col. 4. versic. in secundo de except.

XXIV.

¶ Per missionem factam ex primo decreto in bonis debitoris, dicitur quodammodo executio fieri, secundum Baldum in l. consuetudinem. final. column. C. quomodo & quando iudex creditur commissum potest vendere rem ipsam quam possidet per decem annos & ultra. Potest similiter si voluerit petere a debitore, debitum: vt per Bartol. in l. 1. in qui. ff. ex quibus caus. maio. & in l. si finita. §. saluum. ff. de decimo infecto. & in l. latibus. C. de agricola & censu lib. 11. vbi vult quod executio non habet instantiam ipsa facta. gloss. tamen in regali sine possessione de regul. iur. lib. 6. tenet contra. & Bartol. in dict. l. 1. in qui respública. final. column. versic. item nota ad questionem & Ludovic. Roman. in singularem in verbo decretum. versicul. dicit lex queritur. & c. Sed tu tene cum Bald. in dict. l. consuetudinem per supradicta. Ad cuius confirmationem facit Bald. in dict. l. 1. versic. & hoc est vile. C. de prescript. 30. & 2. column. versic. ibi anno tollitur.

¶ Ad idem l. si quis. §. libertas. & ibi Bald. ff. de seru. vrb. pradium. vbi dicitur quod prescriptio interrupta debet denuo inchoari.

XXV.

¶ Prescriptio interruptitur ex possessione vnius diei, vt per Spec. de locato. §. 6. versic. 41. & 44. circa medium.

XXVI.

¶ Interrupcio prescriptionis prodest solo interruptenti. Bald. in dicta lege 2. column. 16. C. de seru. quia sic prescriptio contra vnum non nocet alijs. l. si edes. & ibi Bald. ff. de seru. vrb. pre. Item licet prescriptio in vno articulo non extenditur ad alium. cap. cum alio. cap. cum contingat de decimis. Vbi in l. si quis duntaxat. ff. si seru. vendi. & sicut regulariter prescriptio non extenditur. l. non dubium. C. de legibus. Ita interruptio prescriptionis contra vnum, non extenditur ad alios. cap. andrea. & ibi Abb. column. 2. in fine. versicul. nota. ex fine text. de prescriptum. Sed si interruptitur ab vno ex consensu credendi. prodest contra reo. ff. & ibi Bald. prope finem. & Angel. C. de duobus vrb.

¶ Similiter prescriptio interrupta contra vnum de pluribus reus debendi, nocet cōtoreo. vt dict. l. final. & ibi gloss. & dd.

¶ Alijs tamen ex consensibus non prodest nec nocet secundum Baldum in l. 2. column. 16. C. de seru.

¶ Inter-

XXVII.

§ Interdictio contra principalem, nocet fideiussori, quia contra eum videtur facta gloss. & Bart. in l. fideiussor, § fin. ff. manda. vide Bald. in l. cum mandator, final. col. 1. in princip. versic. sed quare quid fideiussor, C. de non nam. per. intellige in fideiussore indistincti, secus in fideiussore contractus. Bald. in dict. l. tam mandator final. col. 1. versic. sed quare, quia sententia lata contra principalem potest mandari executioni contra fideiussorem qui cauet, secundum Bartolum in lege, § qui pro eo, § si nomen fideiussor. Et in l. pro defensor, § cum autem, C. de his qui ad eccles. confis. Et in l. 3. C. de execut. rei iudic. nota, in l. 1. ff. iudi. sol. Et in l. arbore, C. de exheredatib. Et ibi Bald.

§ Idem dico contra defensores, ut nota in l. plerumque ff. de procu. Et in spec. ordinis, § 1. versic. sed nunquam fideiussor.

§ Si tamen fideiussor indicatum solvere est inops, sententia debet exequi contra principalem. Angel. in arbore, ut omnes obediunt iudici, col. 3. colat. §.

XXXVIII.

§ An sententia lata contra principalem possit exequi contra fideiussorem iudicio subit, lion nouo processu. vide Bartol. in l. 1. ff. iudi. soluti. Et in l. qui iurasse, § ergo si quis, ff. de iurand. Et in l. griegum, § utrum ff. de pigno. Et in l. finali, C. de iur. iudicis.

§ Secus in fideiussore contractus. Bart. ibidem Bald. in spec. de execut. fin. versic. sententia lata Et in l. finali, C. de fideiussor.

XXXIX.

§ Aduerte quamquam iure exequendi instrumentum prescribitur decennio, ut hic, pro restructamen creditor agere via ordinata & producere instrumentum ad probationem debet, concordat l. 4. tit. de las prescrip. lib. 3. videtur tamen Bart. & Bald. in l. plene, ff. quod falso rursus arbore, intellige quando lex vel statuto dicit, quod post decennium non fiat executio, secus si dicit quod prescribitur actioni vel obligationi, & tunc locus dicit l. 3. tit. de las prescrip. lib. 3. videtur Bartol. ibi supra.

XXXX.

§ Idem videmus de instrumento enocellaro, quod non arguit liberationem, sed solum executionem tollit, de quo vide Bartol. in l. 2. ff. de his qui iurasse de Bald. in lege 1. C. in po. le. Et in tractatu quatuoraginta, ultima charta. versic. utrum quid si instrumentum, tunc primum per dictam legem 1. Et l. tit. de las prescrip. lib. 3. ordin. & facit ista lex.

XXXXI.

§ An re in qua facta fuit executio perempta, liberetur debitor, dicas quod non, immo iterum fit executio, nisi culpa executoris res peteat, quia tunciple renetur. l. periculum, Et ibi nota § si certum pet. licet l. iurandum, C. ord.

XXXXII.

§ An autem specie perempta in qua fit executio 10 extinctione eius, vide Bald. in l. 1. C. de fin. qua pro eo quod interest pro. & bonum tunc in l. prescribere ff. de rei vend. Bartol. in l. iulianum ff. de confis. quod licet.

§ Item poterit fieri executio pro interesse quantum quando plurimi sunt vnum vel grauius debitu a tempore mortis. Bartol. in l. 1. § in Palacios Rara.

hoc ff. commodati. Sed contrarium sentit in l. vnum ff. si certum pet. as. & requiritur interpellatio, ut constitutum in mora. Bartol. in l. cum quis, § si iurauerit, ff. de iurand. vbi vide per eum. aliquid per Laderum ibi, col. 1. versic. item opponitur.

§ Sed quid si sententia fuit lata super re vel specie, qua non inuenta, executio facta fuit in extinctione, si postea res reperitur apud condonatum, an poterit in ea fieri executio. Bartol. in l. sed est possib. col. 1. versic. ultimo, hoc lex de iurand. et vbi vide.

§ Quid si condemnatus vel promissor alius rei est paratus soluere interesse, ut euitet executionem, an possit, dic quod non, sed fiet executio in re promissa & debita. Spec. de fructibus, Et interese, § final. versic. autem dictum.

XXXIII.

XXXIV.

§ Actio personalis & executoria data super ea prescribuntur 10. annis. Quod est contra leg. finit, C. de prescript. 30. annorum. vbi actio personalis datur 30. annis, nisi fit interrupta pupillari etate. Item l. 1. C. de annis except. dicit quod actionum personalium vix est regulariter triginta annorum, & sic finitur annis 30. ut ibi, & l. 2. tit. 1. § 3. perim. Hic statuitur contrarium, per quod videtur appenari lex 3. tit. de las prescrip. lib. 3. ordin. vbi dicitur quod actio personalis prescribitur decem annis. Statuo super actione personalis data est executio, prescribitur spacio 10. eorum: ut hic. Idem voluit sentire Bald. in dict. l. finit. col. 1. versic. in anno tollitur, itaque ius exequendi obligationem personalem prescribitur decem annis, per dict. leg. 4. tit. de las prescrip. & actio personalis simplex prescribitur alijs decem annis, per l. 3. ordin. tit. qui annullati sunt 10. unde utraque actio de per se prescribitur decem annis, & simul in dict. 10.

XXXV.

§ Intellige nisi contra pupillum, quia durante pupillari etate dormit prescriptio, quia est in potestate alterius. l. finit, C. de prescript. 30. Et tertia partus, tit. 1. § 1. C. de iur. iurismi, C. de prescript. 30.

XXXVI.

§ Ex quoniam actio personalis & executoria super ea data, finitur 10. annis, extinguuntur isto tempore effectus naturalis & civilis obligationis eius, adeo quod nec in compensacionem induci potest quod debebatur, neque solutum per errorem repeti, itaque in debito l. finit, § item ha. Bald. in dict. l. finit, C. de prescript. 30. Et in l. 1. C. de annis exceptio.

XXXVII.

§ Nota quod in prescrip. vbi non requiritur titulus, duo requiruntur, possessio & bona fides. l. 1. tit. de las prescrip. lib. 3. finit, legum, Et l. 1. ordin. tit. lib. 3. ordin. Et tertia partus, tit. 1. § 1. C. de iur. iurismi, C. de prescript. 30. Et cap. de quarta de prescript. cum finit. In prescrip. autem quae est inducitur odium negligens, vnum est necessitatem, ut in actionibus prescribentes, scilicet cursum temporis, § si quis compansio, C. de prescript. 30. vbi cumque autem alterum de requisiis petat, naturaliter prescriptio interruptur, l. 1. § quia

XXXVIII.

quia

quia deficiente alio iustaliter requirito ad confessionem actus, naturaliter deficit ipse actus. *cap. final. de condi. appo. x. cap. cum super arbitria de offic. delegat. tenet abbas in dict. cap. illud. de prescript.*

XXXIX.

§ Quid autem si post completam prescriptionem superueniat scientia rei alienae, vel quod debita est alterius, nunquid sit tutus prescribens in foro conscientiae vide *Abbas. in cap. vigilanti de prescript. & in cap. quia plerique de immunitate eccl. ego dixi plenè in rubrica donat. inter virum & uxorem, columna. x. l. versic. ad praedictorum.*

XL.

§ Nota est ista l. quod tunc vira actionis hypothecae est annorum 30. quando hypotheca constituitur & continetur in scriptura. ad hoc l. 12. sup.

XLI.

§ Item nota quod hypotheca debet constitui in scriptura. alias non subsistit. Idem dicit *reus, & ibi Bartolus in leg. contrahitur, ff. de pign.*

XLII.

§ Ista hypotheca pacto constituitur. *l. si tibi, ff. de pignori, ff. de pign. act. Bart. in dict. l. contrahitur, ff. de pign.*

XLIII.

§ Actio hypothecaria est in rem, quia datur contra possessorem. *l. pignori, & ibi Bartol. & Bald. C. de pignori & l. pignori, & ibi Bartol. ff. eod.*

§ Et datur ad rem quae erat debitoris in eius bonis tempore constitutae hypothecae. *l. cum res, & ibi Bartol. C. si aliena res pignori de sit. Item datur ad rem, cuius dominium postea superuenit debitori, scilicet de equitate, non de rigore: ut ibi.*

XLIV.

§ Hypotheca intentatur contra possessorem, & obtinet agens probando quod res prius fuit sibi hypothecata, quam in possessorem alienata. *l. de rebus, C. de donat. ante nupt. nisi sit fideus, cuius fauore debet possessor probare rem fuisse sibi prius obligatam quam hico. l. 2. C. de iure fisci, & ibi Bart. & Pla. lib. 10. Bart. in l. qui non dnm. ff. quod dicitur, ff. de pign.*

XLV.

§ Libellus io hypothecam concipitur: ut per *Bal. in l. rem alienam, ff. de pignori. actum, & in l. si fundus, ff. in venditione, ff. de pign. & in l. 2. C. de institutione pignori, & in l. si cum venditor, ff. de iur. iud. & in l. tam res, & ibi Bart. C. si res aliena pignori de sit. & in l. si ab ea, C. de pign.*

XLVI.

§ Discussio debet fieri contra debitorem de bonis quae habet, & in defectum recurritur ad possessorem tertium, ut in praedictis.

XLVII.

§ An ista discussio fieri potest pendente iudicio contra possessorem vel fideiussorem principalis debitoris. vide *Bart. Bald. & alii in l. cum testamento, C. de testam. m. a. Bald. in l. si rem, ff. fin. ff. de pign. act.*

XLVIII.

§ Intellige discussionem necessariam, quando agitur actione personali, non quando reali. *Bald. in l. 3. C. de his qui in fraudem credit. nisi in casu arbitri contra rogatus, C. ad Trebell. vbi Bald. i. colum. speciale. Item non requiritur discussio quando agitur contra possessores, & agitur ad interesse contra alienantem causa mutandi in-*

dicij, si interesse est liquidum, ut quia possessor praescripsit, vel est alienus in longinquis partibus, vel non reperitur, ita quod euidenter est discussio difficilis. *Bart. post gloss. in l. 1. ff. de aliena. iudic. m. ca. fa.*

XLIX.

§ Item non requiritur discussio quando est praescriptum actioni personali, & cessat hypothecaria. *vald. in arbitri sed non iura. C. de act. & obligat.*

§ Item quando agitur hypothecaria contra tertium possessorem simul & insoludum obligatum, & principaliter gloss. & *Barol. in l. mulier, ff. qui po. in pignori. hab. Vel quando talis possessor erat vnus ex debitoribus, quia potest comenari hypothecaria non facta discussione de alia ut ibi, & tenet *Barol. in l. si creditur, ff. quoniam, ff. de destra pignori. vald. in arbitri sed hodie, C. de actionibus & obligat.**

§ Cum sit discussio, debet index monere partes, ut assint cum eo executioni, ne frauduliqua committatur, non tamen preemptioni debuit monere. *vald. in l. aduersus, C. de res & fructibus legatarum. Facta discussione, debet fieri relatio per nuncium. Deinde debet super ea pronunciari. *Barol. in l. exco. ff. de acquir. poss. vald. in l. 2. C. quando sicut vel prius. Forma itaque discussionis est, quod primo index committat nuncio quod in arbitri & referat, secundo index examinet vicinos, ut per *vald. in l. 1. C. quando sicut vel prius, de quo plenius per *Barol. in l. perfectione, & in arbitri. hoc si debitor, C. de pignori, & in l. 2. duo p. in venditione, ff. de re iudic. vald. in l. fin. C. si certum per Angel. in arbitri de falsis, ff. si sed nec in fin. collat. 3.****

L.

§ Nota ex ista lege, quod quando actio personalis & executoria data super ea praescribuntur spatio 20. annorum, remanet actio hypothecaria quae durat aliis decem annis, & sic eius vira est annorum 30. Contra id quod dicit *Li. & ibi *Barol. & vald. post gloss. C. si aduersus credit. & Paulus de Castro consil. 115. in fin. gloss. in l. cum testam. in princip. C. de prescript. 30. gloss. & *Barol. in l. 1. ff. cum prius, ff. de pignori. vbi dicunt quod hypothecaria praescribitur per decem annos, & possessor praescribit contra hypothecariam per decem annos cum bona fide. nisi dixerit quod ista intelligantur, quando tertius possidet rem hypothecatam, & creditor consensu alienationi bonorum hypothecatarum, vel saltem sciuit & non contradixit: ut l. 2. C. de reuoc. pignori. Sed si debitor possidet, tunc elapsis etiam decem annis, reus potest conveniri per creditorem ad pignus. *l. creditor, & ibi Bald. C. de pign. act. & in l. 1. C. si aduersus credit. De iure tamè imperatorum per 40. annos praescribit debitor contra actionem hypothecariam, ut l. 1. & ibi *vald. C. de annal. except. Paulus d. consil. 115. gloss. in d. l. cum testam. spec. de act. seu pet. ff. 2. vers. ceterum & de prescript. versic. sed hypothecaria & de solut. ff. 1. versic. item pome debetur. Sed praescriptio quae olim erat 40. annorum in hypothecaria, hodie est 30. annorum, ut hic.*****

LEX

L E X LXIV. *leg 3 tt, 21 lib 4 Recop:*

POr quanto en las ordenanças que fezimos en la villa de Madrid, a quatro dias del mes de Deziembre del año passado de mil & quinientos & dos años, ay vna' ordenança futenor de la qual es este que se sigue. Otro si por quanto por la ley por nos fecha en las cortes de Toledo, ouimos ordenado que si los deudores, que deuen algunas deudas en quien son fechas execuciones por contraçtos, obligaciones, o por sentencias a ped.micoto de los creedores en los deudores, o en sus bienes alegaren paga, o otra excepcion que sea de recebir, que tenga diez dias para la prouar, y no se declara desde quando han de correr los dichos diez dias, declaramos & mandamos que los dichos diez dias corran desde el dia que se opusiere a la tal execucion, & passado los dichos dias, sino prouare la dicha excepcion, que el remate se haga, como la dicha ley lo dispone sin embargo de qualquier appellation, que dello se interpusiere, dando el creedor las fianças, como la dicha ley lo manda, & porque nuestra merced & voluntad es, que la dicha ordenança aya cumplido efecto, por ende mandamos que lo contenido en ella se guarde y cumpla y execute, como en ellas se contiene sin embargo de qualquier appellation, que de ella se interponga para ante nos o para ante los oydores de las nuestras audicencias, o para ante otros qualesquier jueces, o qualquier nullidad que contra la dicha execucion & remate se alegue.

I. **I**sta lex venit ad declarandum legem quintam factam in curijs Tolerti & lege nouam in curijs de Madrid. à quo tempore incipiant decem dies dari ad opponendum & probandum exceptiones contra executionem.

II. **A**duerte quia dies oppositionis exceptionum non computatur in termino decem dierum, ut colligitur ex ista lege. est glossa in *l. rario, ff. de actio. comp.* quia ista dictio, a, de sui natura, excludit diem qui adiungitur, glossa in *cap. flammam de proben. lib. 6. tenet Bald. ff. Praescriptum, et alij in cap. super in el. 2. de appella. glossa in el. si sit in verbo à de. ord. ritul. Bart. in l. 1. ff. si quis in cons. Dominicus et alij in cap. frequens de resus. spo. lib. 6. & secundum hoc intellige l. 1. §. videmus. ff. quando appellandum fit. & nota. in de. causam de elect. vide Bald. in l. vt perfectum, column. 2. in fin. versis. non o quod dies, C. de annali excepto. et in l. ois, §. fin. exten. C. de appella.*

III. **S**ed polichrum est videre infra quod tempus debent huiusmodi exceptiones opponi, postquam reus fuit citatus. dicas quod cum voluerit, dummodo hoc faciat antequam res vedatur in iudicio vicina veditione, que vulgo dicitur, remare: quia cum iste sint exceptiones petemptoriae, possunt opponi vique ad sententiam. *l. per quip. in re. et in Bald. C. de excepto. tenet Bald. Angl. et alij in l. sicum, C. de rei vendit. Leon-*

francus in cap. quoniam contra a de probat. super parte exceptiones. & ita obsecratur quod communiter non opponuntur huiusmodi exceptiones, nisi quando pars citatur ad venditionem ipsius rei.

§ Oppositio exceptionibus de bene probari infra decem dies à die oppositionis, ut dictum est. ita vult ista lex. et *l. rario, ff. de actio. comp.* de las exceptiones, lib. 3. ordin. unde non sufficit testes praesentare infra decem dies, & postea deponant: cum per hoc non videatur probare producentis si testes non deposuerunt, ut per *Special. de testi. §. a. l. l. rario, versis. a. quaque.* Cum autem ista probatio debet fieri infra decem dies à die oppositionis, ut vult ista lex, non sufficit probare post terminum, ut dicit *Bart. in l. flammam librum. §. stratum, de legat. 2. et in l. municipiorum. ff. de opus. leg. 2. in l. Titia ff. de actio. et l. si sit a, C. qui accusa. non po. oca. in cap. cum in tua. qui ma. in causa. po. Bald. in l. acceptam. 21. quod. C. de resus. et in l. si sit in tempore, C. de remissione pignori. et in l. in contr. et lib. 5. super ceteris, C. de non numer. pec. et in l. generaliter, C. de rebus creditis et in rebus and. et in cap. final. ord. re.*

§ Intellige sane quod opponens tenetur probare infra decem dies à tempore oppositionis, alias proceditur ad venditionem rei.

his modis naturaliter interruptitur præscriptio.

- III. § Civiliter interruptitur, ut per Abbas in *dist. cap. dist.* Item per donationem fidei iuramentum. *Leam quæ*, § *si qui pro m.* Et ibi Bartol. 1. *colum. ff. de solut. Bart. in dist. L. autem aliter*, § *colum. versu. quæ quid si*. Item per citationem legitimè factam in iudicio etiam vnicam non per emptoriam in civili causa. Bartol. in *l. final. in prin. quæ*, § *de cap. quem factum erit*. Immo etiam si citatio esset generalis, & indiscriminata. Bald. in *authentic. offeratur*, *colum. 3. de litu. contestat.* § Item per commissionem possessionis. Bald. in *dist. 5. summo. colum. 3. post gloss.* quæ idem vult in *versu. sine violentia*.

§ Item per nunciationem noui operis. *L. aliena*, Et ibi Bartol. § *pro emptore*. § Item per expulsiōem, gloss. Et doctores in *L. qui fundum*, § *qui bona fide in verbo reddebatur ff. pro emptore. Bart. contra gloss. in L. qui possessionem*, § *de vi et vi armata*. nota in *l. qui a se fundum ff. ad legem iuliam de vi*.

§ Item per petitionem in iudicio, etiam debiti incerti. Bald. in *specul. de appell. versu. quæ sit reus* Et *ritul. de res. versu. qui habent rem*. § Item per missionem in possessionem causa rei seruandæ. Bart. in *l. Celsus*, 4. *col. versu. sed vna est lex ff. de vi sup.*

§ Item per sequestrum factum partium consensu, quod prius possessionem. Bartol. in *l. interposse ff. de acquir. posses.* Bald. in *l. 1. colum. 1. versu. in autem*, C. de prohibita sequestra. pe. Abbas in *cap. ex amota de iudic.* § Item per simplicem controuersiam, gloss. in *l. sed si legi*, § *si autem in versu.*

controuersia ff. de petit. her. Bart. Et alij in *l. final. in prin. quæ*, § *de eo per quem factum erit*. § Item per exceptionem compensationis, & sic per actionem propositam per modum exceptionis. Bald. in *dist. 5. summo in fine. Bartol. in l. omnes actiones ff. de regeli. iur.*, vbi vide.

IV. § Possessio interruptitur per filium familias sine consensu patris, quando citatio sufficit, non quando requiritur litis contestatio. Bald. in *l. 1. col. 2. apposit. 3. C. qui admi. quem etiam vide in l. fin. § acceptatorem ff. col. versu. item quæ, C. de bonis que liberu.*

§ Sunt aliqui actus quibus præscriptio non interruptitur, ut per consensum, secundum *L. ad iur. hom. l. 1. colum. 1. ff. de arbit. ibi rubrica in repetitione. Oltorad. consil. 156*. Item per interpretationem iudicis delegati. Bald. in *l. si: ut colum. 1. versu. nota bene. quod sola præscriptio 30. ann. C. de præscript. 30. Angelus in authentic. de exhib. reu. in prin. col. 2. versu. nota istam gloss. collat. 3.*

§ Item per presentationem scripti delegatiōis. Bald. in *dist. authentic. offeratur final. colum. versu. reus ad illud verbum*, Et in *l. 2. colum. 2. versu. sed pro gloss. facit*, C. de fructibus & liti expensu. § Item per actum factum tempore festo. Bald. in *dist. authentic. offeratur fin. colum. versu. adde quæritur*. § Item per condemnationem debitoris contumacis. Bald. in *l. final. colum. fin. quæ sit penult.* C. de re iudicata. Item per exceptionem inceptam. Bald. in *l. edicta*, *colum. ex quo versu. ex tribus*, C. de elendo.

. L E X LXVI.

Ninguno sea obligado de se arraygar por demanda de dinero, que leica puelta, sin que preceda informacion de la deuda alome nos sumaria de testigos, o de escriptura authentica.

- I. VT videas utilitatem huius legis, adverte. Olim iure primario personali actione cōuenus, & multo fortius reali, compellebatur satisfactio, imple de satisfactio. in principio. Postea constitutum fuit contrarium, iussu. *cod. 5. sed bodu.*

- II. § Deinde lites quæ petebatur actione reali erat immobilis, non satisfaciebat: quia res ipsa enim idoneum faciebat. *l. sciendum in principio. Et § si fundum, Et si fundum ff. qui satisfactio. co. gloss. Et Bartol. in l. huiusmodi, cod. ritul. si forte peteretur fructus cum malis fructibus. nam tunc satisfactio tenetur secundum Bart. in d. § si fundum in fine, quod nota.*

- III. § Item cum quis habet sententiam pro se, a qua fuit appellatum, poterit petere, ut inueni fructus sequestrantur pro securitate creditoris. Bald. in *l. 3. colum. 1. C. quibus ad libertatem proleclam non licet*, Et 3. *partit. ritul. 9. l. 1. Et ibi gloss. allegat concordantias. vel tenetur ad minus satisfactio de fructibus restituendis finita lite, ut supra.*

IV. § Si autem petitur res mobilis, & persona est suspecta a qua satisfactio desideratur, tunc res mobilis deponitur apud iudicem donec satisfactio. *l. si fidem ff. si satisfactio ff. qui satisfactio. Et fore legem lib. 2. titulo de los complexos amicos. l. 1.*

§ Si verò quis conueniatur actione personali, ut quia debitor est in pecunia, tunc non potest satisfactio, & constat de debito per testes vel instrumenta, capimur debitor & detinetur in carcere donec satisfactio. *l. quoniam, § si satisfactio ff. qui satisfactio. co. Et l. 4. § si debitor ff. de huiusmodi in fructum cred. Bald. in cap. 1. de pace iura. for. Ad hoc prædicta lex regni, 1.* Sed caue si in ipsa captura re tu fuit vulneratus a parte sue creditore, debet reus re laxari, & creditor poni. Si autem fuit vulneratus a iudice, vel officiali, officialis si ex officio, punitor de vulneris: reus tamen non relaxatur nisi soluat. Bald. in *authentic. ex omni, col. pen. C. de reor. pro merito.*

§ Si conueniatur actione personali est idoneus VI.

neus & solvendo : nullam prestat satisfactio-
nem, etiam si precedat informatio de debito.
*antib. cau. reditum, & ibi vald. pen. col. C. de indi-
cia videtur tollere.* Absurdum enim esset & ini-
quum quod idoneus satisficeret contra iura hoc
prohibentia. Is ergo qui non est idoneus prece-
dente informatione debiti, debet satisficere,
*glaf. in l. 3. §. non tunc. ff. de suspensis tutoribus, & ita
proprie loquitur ista lex.*

¶ Hæc autem lex addit ad preallegata iura
que disponunt quod idoneus non tenetur sa-
tisficere, *infra de satisfact. §. sed videtur. & lex regis. fore
legem. in de his complicitatibus. l. 1.* requirit enim
quod precedat informatio de debito : quo-
niam plerumque is qui debitor non erat, capie-
batur & detinebatur in carcere. Præsertim si
erat aliqua suspicio contra eum de fuga, de qua
aliter non constabat, nisi creditoris iuramento,
qui etiam iurabat eum debitorem. quod olim
sufficiebat. ut tradit *Paulus de Castro consilio 38.*
& dabatur materia perjurii. & debitor in iuste
aliquando grauebatur. propterea emanavit
hæc lex, quæ super hoc providet. requirit enim
duo quod reus non sit idoneus, iterum quod su-
per debiti o procedat informatio debiti per scri-
pturam vel testes.

- VIII. ¶ Mercator tamen debitor qui merces possi-
det, licet immobilis non possidet, dicitur ido-
neus, nec tenetur satisficere, etiam si alias con-
stat de debito. tenes notat. *Ang. in l. nemo carceri
ad finem. C. de exco. tribu. per l. si creditoris. ff. de pri-
uilegiis. l. 1.* Idem si debitor habet magnum creditum,
licet in bonis nihil possidet, non dicitur
suspectus, nec cogitur satisficere, *l. si quis singularis
sit Stichum in fine. ff. de verbis. obligat.*

¶ Item non potest quis capi pro parvo de-
bito, sed pro magno. *vald. in ant. sed iam neces-
sa. C. de dena. ante nuptias.*

- IX. ¶ Adverte quia ista lex loquitur generaliter
cum dicit, *Nemo sine obligato.* Per quam ge-
neraliter videtur comprehendere quemcum-
que reum debitorem, siue debitum descendat
ex matro. siue ex contractu, siue ex testamen-
to, ut sunt heredes testatoris qui tenentur ad
legata prestanda legatariis, siue fuerit aliquis
debitor ratione fideiussionis. nam & omnes
sunt debitores, & habita informatione de de-
bito, & non adonatore possunt cogi satisficere
per hanc legem. tener bene *alibi in de Rege. in l.
prima in fin. ff. si certum petatur col. pe.*

- X. ¶ Dicitur autem quis suspectus si non possi-
det immobilis in ea quantitate in qua conue-
nitur *l. si pater. ff. si satisfactum ff. qui satisfact. cog.
& l. si creditoris in prin. et ibi. vel qui ponca immo-
bilis possidet. l. si creditoris. ff. de priuilegiis. l. 1.*
Item mali mores quos ipse habet, reddunt eum
suspectum, *infra de suspensis tut. §. fin. vide Manual.
fore legem in l. 1. de his complicitatibus. l. 1.* Adde
quod quis dicatur suspectus, relinquatur iudi-
canti arbitrio. secundum *vald. in d. l. si creditoris.*

- XI. ¶ Per satisfactionem ipso iure datam videtur
quis debitum agnoscere, licet si coactus satis-

det, *l. 1. & ibi vald. verbi modo restat. C. in possessione
nem legatum.*

¶ Verbum (arraygar) quo videtur ista lex, est
æquiuocum, refertur enim ad cautionem,
quando contentus in iudicio personalis actione,
non est idoneus. nam tunc tenetur cautio-
nem prestare quod usque ad finem cause iudi-
cio sistet. *l. si creditoris. ff. qui satisfact. cog.* refertur
etiam ad satisfactionem de iudicio solvendo
quando reus non est idoneus, *l. 1. & glaf. in leg. 1.
col. rural.*

¶ Qui tenetur satisficere, debet hoc facere se-
cundum formam iuris, non secusodoti privile-
gium sumit. *Ang. in l. si finis. §. videamus. ff. de
danno infesto. & si est idoneus debet constituitur
hypothecam in bonis suis, licet per statum
cogatur satisficere. not. in l. quicunque le 2. C. de
finis pa lib. 10.*

¶ Fideiussor de iudicio sisti, debet esse ido-
neus facultatibus suis & facilitate convenien-
di, *l. 1. in prin. ff. qui satisfact. cogentur.*

¶ Facultates considerantur pro magnitudi-
ne rei que petitur, *l. quoniam. §. 1. ff. de verborum si-
gnificatione & l. prima ff. de iure vocat.*

¶ Facilitas conveniendi inspicitur, ratione
loci id est quod non sit in munissimo loco vel
castello, vel ratione privilegii, ut si est scholaris,
gl. in l. 2. verbi ex facultatibus doctores in §. de loca.

¶ Vnde mulier minor & miles non sunt ido-
nei fideiussores, *l. de dot. §. qui mulierem. ff. qui sa-
tisfact. cog.*

¶ Qui tenetur satisficere si non reperit fide-
iussorem in loco ubi convenitur, poterit alibi
prestare, *l. 1. de dot. §. inter. & ibi Bartolus. ff. qui
satisfact. cog. etiam super gabella petita, l. quater-
ni. §. 8.*

¶ Satisfactio prestanda est secundum con-
suetudinem loci, nota in *l. in iura. ff. de legat. 3. &
in l. semper in stipulationibus ff. de reg. iuris.*

¶ Obligatus satisficere: si non potest, non co-
gitur, *l. si in l. si enim rest. ff. de vj. ff. siue dicimus
in tutore & curatore qui tenentur satisficere, ut
infra de satisfact. in principio, quia intelligitur si
potest.* Contrarium est verum, imo quod non
valens satisficere, potest capi per creditorem &
duci coram iudice, ut incarcerationem donec satis-
faciat creditoribus de iudicio sisti fore legem. *in de his
complicitatibus. l. 1. & de las foras. l. 1. tenet Bald.
in l. 1. C. de vj. ff. si fructus legat. cum dicit quod
satisficere non valens, sibi imputet.*

¶ Caprius pro suspecto, si satisfact, debet re-
laxari, *l. pecunia. §. fin. ff. in possessione. l. ad de Castro
consilio 37.*

¶ An carceratus pro vno debito possit pro XXII.
alio debito carcerari vel commendari. vide
*Bart. distinguendum in l. 2. col. 2. verbi. vltimum
quero in l. quæ. & in l. sacchari ff. ad legem in. vide
Ang. in l. nemo carcerem. C. de exco. in lib. 10. & in
l. si vacatur. C. de bono vi. col. lib. not. in l. Sed ex-
commendo, §. item si quis. per etiam allegari. ff. ne qui ex-
com. in l. vacat. est. Hanc est quod caprius pro de-
bito committitur, potest commendari pro debito
priuati*

privari, & è contra. *Liquores, & ibi Bart. de excoi. m. lib. 10.*

XXIII.

§ Debitor potest capi & carcerari, quando non vult satisfacere. *l. 2. m. de loc. empt. amicus, foro legi, de qua paulo ante.* Praeterea si debitor est in fuga, nam poterit eum capere creditor, & iudici presentare. *Lait prout, §. si debitorum, ff. de his qui in fraud. credi. foro legum lib. 3. m. de loc. den. d. y pagm., l. 12. & ibi Montalium.* ratio quia pecunia est vita hominis, vt nota in *l. aduocati, C. de aduoc. diversorum iudic. tenet Baldus in l. si res, C. de operi la. merito creditor potest capere illum qui vult eum vita privare. qui enim habet pecuniam, habet omnem rem quam vult habere.*

XXIV.

§ Intellige quod potest quis capere debitorem fugitivum etiam die festat in honorem Dei. *gloss. & Bartol. in l. fin. C. de feris.* scilicet ad hoc vt cogatur cauere de iudicio sibi timentis feris. *argum. l. si ad alterum cum inoffi. §. final. ff. de adult. secundum Paulum de Castro in l. soler etiam in principis, ff. de feris. Bartol. in dicta l. final. vbi vides doctores alios recentiores vel modernos.*

XXV.

§ Si tamen debitor non est in fuga, nec suspectus, licet sit inops, die feriari in honorem Dei non potest capi. *Paulus in sol. 38.*

XXVI.

§ Si capus propter debitum ducitur per ecclesiam, & euadit de manibus algazeli, potest extrahi de ecclesia. *Archi. in cap. sicut antiquum, 17. quest. 4. Olden. consil. 54.*

XXVII.

§ Laicus potest capere clericum debitorem suum fugitivum propria auctoritate sine merna excommunicatione, dum tamen ducat ad iudicem. Hanc conclusionem tenent doctores communiter omnes. *Bartol. & alij in dict. leg. aut prout. §. si debitorum, ff. de his qui in fraud. credi. Baldus in cap. 1. §. furum de pace iura. ff. & in cap. dilectis, column. §. de appellat. abbas in cap. rem non ab homine de iudic. & in cap. litem de pignori. & in cap. vt fame de sentent. excoi. Item de inuola in cap. 1. de deposit. lafon in l. 2. column. §. de iurisdic. omni iudic. & doctores recentiores in praedictis locis.* Ratio. quia cum clericus sit obligatus ad solutionem, si auferat & recedit, periculum est in more in debito recuperando, *l. excoi. ff. quod mern causa. facie l. generali, C. de decario. lib. 10. & gloss. infra. de actio. in principio. & in l. mitem, C. de iudic. & ibi Salicet.* Ad idem autem tenet. vt iudici sine quocumq. suffra. §. datus autem in verbo continere. *collet. 2. vbi dicitur quod fugitivus potest capi etiam à privata persona. tenet Innocentius in cap. alim, 1. de restitut. spo. vbi dicit quod heicum est priu redimendus rebus inuadere clericum, ergo & capere, & ducere coram suo iudice.*

§ Ad idem *gloss. m. c. in genium i. dist. qui ne dicit quod quod quis non potest rem propriam consequi propter defectum iustitiae, vel alias, potest propria auctoritate suo sibi dicere. quem gloss. multum commendat Baldus in l. fin. C. de his qui à vno domini. an. de quo plene per Anchus. in regula peccatum de reg. iur. lib. 6. de quo ego alias scriptum in cap. vestras de dona. inter verum & vno. col. 138. cum sequentibus. Adde pro pre-*

dictis textum notat. in c. 1. in fine de iure iussu qui contrumax est, vbi dicitur quod si quis non potest recuperare rem suam, poterit de iure rem depraedari, tunc inveni illum textum. Ad idem facit dicta. 1. de lacus & ibi Abbas & Andreas Siculus. Ad idem Host. in An. Arch. & Dominicus in cap. sicut amicus, & cap. final. de elec. lib. 6. vbi dicitur quod licet confiscatio sit clericis penalis & odiosa, debet extendi si laici est innotabilis. Iura ergo praedicta disponentia contra debitores fugitivos extenduntur ad clericos, cum in eis sit eadem ratio quae in laicis. Ad hoc bonus textus in cap. 1. in fine de in integritate restit. vbi ius laicorum generaliter disponentia super tractatu rerum comprehendit clericos: vt ibi plene dicit in meis recollectis, alia plura cumulare, quae videri possunt.

§ Ex ita quantum alias leges permittentes capturas clericorum, non sint sequendae, nisi alias ius canonicum approbet, vt voluit Hostiensis in cap. super, de sent. excoi. & An. in cap. cum non ab homine de iudic. Andreas Siculus in dict. cap. 1. de depositis. Hoc verum est quando legis auctoritate nitimur licet facere, quae nullam habent auctoritatem vel imperium in personas ecclesiasticas, quia obsequendi manet necessitas, non auctoritatis imperandi, vt dicunt iura vulgaria, secus quando ex ratione legis mouemur ad id faciendam, quae ardeat ipsas denicos sicut laicos.

§ Intellige praedicta quando clericus non erat idoneus ad debitum persolendum, prout diximus in laico. non curando de aliquorum opinione qui omnia praedicta nutum non exerceant propter aliqua leuia fundamenta & somnia, beneque considerationes: de quibus alias suo loco dicemus Deo propitio.

§ Satisfactio de iudicio sibi, & indicato solvendi debet praestari ante litem contestatam. *gloss. & doctores in rub. §. m. d. sol. & in l. Pomponius §. sari. ff. de procur. & l. de iur. §. qui seruum. ff. qui satisfactio cogam. de quo per Paul. de Castro in l. Iulianum in principio cod. de iur.*

§ Praeceptum iudicis quo mandat satisfacere est sententia diffinitiva in omni iudicio. *ff. de iudi. tenet Matthaeus de Marbo. in suis notabilibus singularibus. 33. vnde ab illa sententia potest appellari, vt l. quarta cum de appellacionibus lib. 5. ordina.*

§ Possidens rem valem immobilem, non evitat satisfactionem. *glo. in l. sciendum §. qui satisfactio cogamur & ibi notat textus Andreas Siculus in re de rebus acle cod. 18. in fine.*

§ Sed quando actor tenetur satisfacere ad petitionem rei de prosequenda lite & solutione expensarum si succubuerit, iuxta formam anticum generis dicit. *C. de quib. & clericis & habetur in specia de altari. versic. item quod non dedit. & procedit hoc etiam si actor sit clericus, vt ibi, quia ita antiquum non reperitur immutatum quando est actor. Item procedit etiam si actor possidet rem mobilem, quia ita hoc casu loquuntur in distincte, vt notat Cynus in dicta antea iura generis alteri.*

§ Sed

XXXVIII.

XXIX.

XXX.

XXXI.

XXXII.

XXXIII.

§ Sed hodie de consuetudine non praxtat actor istam cautionem. secundum gloss. in dicto §. sed hodie insti. de satisf. quum omnes approbantur per Bart. in d. arbitria generaliter. Abb. & alij in c. quoniam frequenter, §. in alijs vt hic non contestat.

XXXIII.

§ Nota hanc legem quod debitor non potest capi nec carcerari, nisi tunc demum quando causa cognita super debito, non potuit satisficere per hanc legem. Cuius contrarium tenetur Bald. in l. consuetudinem. 2. col. vbi istud videtur contra text. C. quomodo & quando iudex. vbi dicitur quod iudex potest facere capturam personarum quando vult. sed non cogitur per partem nisi prius constituit reum in contumacia solemniter. hoc etiam tenent ibi Bart. col. 2. vbi contra hoc oppo. vbi dicit quod captura debitoris regulariter fieri potest. Sed vt vides, ista dicit quod tunc demum fieri potest quando procedente informatione debitor non vult satisficere. ad hoc facit. vt fante de fin. an. vbi capere debitor regulariter prohibita, nisi expresse sit concessa: propterea iudex non potest capere debitorem, nisi praemissa informatione praedicta. § Et vltima hoc debet procedere partis monitione de solvendo vel vt soluat debitor. I. quidem ibidem §. de seruitijs. vbi a pra. § Item debet procedere comminatio iudicis quod nisi soluat capietur. Lauter qui reuertitur, §. si deponi §. de admira. § Item citatio ad dicendum causam quare non decernatur captura. argu. l. 3. §. si ad diem §. de re militari secundum Paulum de Castro consilio 37. vbi vide.

§ Ista procedunt quando agitur contra non suspectum de fuga. tunc proceditur secundum formam, l. si pater, §. si debitorum §. de his qui in fraudem credi. si quando non est suspectus de fuga. Et in reali mittitur actor in possessionem rei petitae, alias proceditur ad diffinitionem iuxta formam l. si titulus delicti affinitas mientis l. 3. in d. §. Quando vero debitor est suspectus de fuga, vel fugitiuus, ante citationem creditor petit a iudice, vt compellat debitorem satisficere. Et super ista petitione non requiritur monitione partis nec comminatio iudicis. Sed debet allegari causa suspicionis. I. cum si si pater in glo. 2. §. de proce. secundum Pan. dicto consilio 38. eo. 1. 2. ad in l. apertissimi in fine. C. de iudicijs. Item informatio de debito. His duobus probatis reus compellitur satisficere vt hic patet, in illa autem cui relatum de qua supra.

XXXVI.

§ Amplius hanc legem, vt praecedente informatione potest debitor capi, non solum pro debito certo, sed etiam pro incerto & non liquido. Capitur enim ad hoc vt caveat, non autem vt soluat, secundum Paulum in d. consilio 38. Sic intellige Bald. in arbitrio sed tam necesse. C. de dona. ante nup. cum dicit quod debitor suspectus non potest capi, si de certa quantitate debiti non constat, vt soluat, bene vt satisficere secundum Pan. dicto consilio.

XXXVII.

§ Et tunc licet capturam debet precedere informatio de bito, suspicio tamen debitoris te-

stetis, cognosci potest etiam post capturam. Bald. in spe de citatione. vbi. citam reu.

§ Idem dicimus in captura pro crimine. XXXVIII. quia fieri non potest nisi prius summam confiteri iudici de crimine commisso vel de suspicionem, secundum Bald. in l. quod tendit in fine. C. de conditione obsequij causam.

§ Taliter autem carceratur pro debito vel delicto, debet statim relaxari, cum constat cum non deliquisse, vel debitorem non esse, non expectata alia interlocutoria, l. nullum in fine. C. de excohen. reu. secundum Ludovicum in l. 2. col. 4. §. si quis in iure voca. non iure. Iaco. Bart. & Bald. in l. Sed & n. ff. de in iure vo.

§ Suspicio debitoris non probatur per iuramentum rei, vt voluit Bald. in l. apertissimi in §. vbi si vero volo. C. de iudicijs. & facit ista lex. Idem tenet Ange. ibi & in l. si arbitrio, §. qui ex causa §. qui satisficere cogat. & in arbitrio de exco. reu. §. sanctum in collatione §. super ipsa ergo suspicione adhibenda est aliqua cognitio ex aliquam suspicionem ad hoc. l. 1. C. de praedijs decernendum. lib. 10. ibi, causas quibus strangulatur sigillatim exponat secundum Bald. vbi supra.

§ Suspicio debitoris probatur per dotes relictas summari deponentes, secundum Bald. in arbitrio et qui. C. de bonis an. in d. pofa. ita quod non est attendendus aduersarius ad videndum si iurare ipsos testes, ne instruant de fuga, si iura de debito. postea interuenire debet iuramentum, secundum Pan. d. consilio 37. & 38. & in l. consuetudinem. C. quomodo & quando iudex & in l. 2. in prin. C. de seru. fugi. vide Bald. in l. 1. C. de praedijs decern. lib. 11. videas iogo Martinesium in singulari l. 2. 2.

§ Requiritur tamen quod ista suspicio superueniat de nouo, nam si suspicio suberat tempore debiti contracti, nihil fieri potest. Bart. in l. fin. C. de seru. reu. in d. si arbitrio, §. qui ex causa §. qui satisficere cog. & in l. qui bona. §. de illo §. de damno infecto. & in l. si in quo, §. fin. §. vt in po. leg. & in l. si mulier. C. de spon. Bald. in arbitrio. quando locum. C. de colla. Pan. consilio 29. Intellige si creditor sciuit a principio tempore contractus, alias secus. Bart. in l. apertissimi §. de pignora.

§ Quando illa suspicio de nouo superuenit, XLIII. si dum incit creditor sciens ipsum esse suspectum, non poterit de cetero ipsum tanquam suspectum facere incarcerari. I. si creditorem §. de priuile. credi. Ange. nota in d. §. quia ex causa §. si in bitro, §. qui satisficere cog. sequitur Laurentium in re pte. c. quoniam iura §. si in parte receptationis. col. 2. vbi. & per hoc inferitur. de praedictis in l. Paulum in dicto consilio. Sentiit Bart. in dicto l. si creditorem & in l. 4. §. si creditorem, §. de his qui in fraud. credi. Bald. in l. si mulier. 2. eo. C. de spon. Angerum in d. l. nemo debitorum. C. de exco. tribu. lib. 10. & in l. Lectat §. quod merui causa.

§ Dilapidatio bonorum debitoris reddit de XLIII. bitorum suspensum, vt per Bald. in l. si pro ca. C. mandari. si tempore contractus tunc nullum dilapidabat, secus si parum, vt ibi per cum lare.

§ Sed

- XIV. ¶ Sed ista omnia non sufficiebant ad compellendum debitorem ad satisfaciendum, vel ad capiendum eum vel carcercandum, nisi prius constaret eum esse debitorem, ut statuit ista l.
- ¶ Ista faciunt ad dubium, an mulier que scienter cōtraxit cum marito inope poterit repetere dntem ab eo tūquam ad inopiam vergente, de quo ego plene scripsi in c. per vestras de donat. inter virum & uxorem in versis. intellectū. vbi ad plenum videbis. de quo hic late.

L E X LXVII. l. 3. §. 1. l. 7. l. 6. 4. Recop.

N Ingunjuramento, aun que el juez lo mande hazer o la parte lo pida no se faga en san Vincente de Auila, ni en el herrojo de santa Agueda, ni sobre altar, ni cuerpo santo: ni en otra yglesia juradera, sopeoa de diez mil maravedis para la nuestra camara & fisco, al que lo jurare, & al juez que lo mandare & al que lo pidiere, o demandare.

- I. **N** On est iurandum super reliquiis & corporibus sanctorum etiam ad iudicis mandatum.
- II. ¶ Ante hanc legis constitutionem ista iuramenta fieri permittentur. ut generaliter in fine, c. de rebus creditis. & tenet bal. in c. 1. col. prima. versis. potest etiam iurari de nova forma fidelitatis.

Ad idem l. prima in fine l. 19. titulo 11. tercia partita. Sed idem Bald. in c. 1. §. item sacramentum col. 2. versis. queritur verum ista iuramenta, de pace intra. firm. aliter sentit. vide eum & in dict. leg. generaliter. & in l. 1. c. de sacrosanct. eccle. in vide abulensem super Mattheum.

L E X LXVIII. l. 3. §. 1. l. 15. l. 6. 5. Recop.

S I alguno pusiere sobre su heredad algun censo, con condicion que si no pagare a ciertos plazos que caya la heredad en commisso que se guarde el contracto, y se juzgue por el puestto que la pena sea grande y mas de la mitad. *Subterrey dñs l. 12. n. 2. et quod Rigor huius*

- I. **P** Ot est quis censum constituere super re sua, & vendere sub ea conditione, quod si census ad tempus constitutus non solvatur, res cadat in commissum quamvis pena videatur gravis, & approbantur notata per gloss. & doctores in c. in civitate de usuris. vbi vide Ioan. de Anania col. 3. versis. querit hic. Iunoc. & col. 7. versis. contrarium. vide tu de hoc notabilem extravagantem que super hoc disponit, tituli. de empti. & per. incipit regimini.
- II. ¶ Ista lex est singularis & quotidiana & multas tollit ambiguitates, que in iudiciis quotidie versabantur super contrahibus que sunt hoc modo. ego habens domum multum valentem in necessitate constitutus ac eam venderem, constitui censum viginti ducatorum annuatim solvendum super illam. hunc censum tibi vendidi pro quadringentis ducatis eo pacto addito quod tibi annuatim solverem 10. ducatos ad diem diui Iohannis, alioquin res caderet in commissum, id est ipsa domus emitteretur tua, iste contractus approbatur per hanc legem. Quare nota nec est contractus censualis nec emphyteoticus. non est contractus censualis, quoniam ille proprie est, quando dominus rei concedit a-

licto rem suam quam transfert in eum omnino quantum ad dominium vtile & directum, nihil sibi retento, nisi quod annuatim sibi prester decatos viginti ad diem sancti Iohannis. quos si non solverit, cogitur solvere auctoritate iudicis, non tamen res incidit in commissum propter non solutionem, ut vult gl. communiter approbata in c. constitutus de rebus domib. At in casu nostro domus super qua census constituitur est mea & apud me remanet, & pro ea promitto solvere annuatim illos 10. ducatos, adiciens quod si non solverim ad diem sancti Iohannis, res id est ipsa domus efficiatur tua, itaque non ipse census solum, sed tota domus. quod est contra naturam census. ¶ Non est contractus emphyteoticus de cuius natura est quod dominum directum maneat penes eo concedentem, & vtile tantum transcat in recipiendum, & si pensio non solvitur ad tempus coconsentum potest infra biennium si est ecclesie, vel triennium si est privati, res incidit in commissum, ut l. 1. c. de iure emphy. gl. in d. c. constitutus. directum enim dominium remanet penes dominum concedentem. ut leg. 1. c. si ager vendi. vel emphy. pe. ratione cuius iustum videtur quod si emphyteota cessaverit ab absolute

Palacio Real.

M m m

pensio-

penfionis, res ad dominum reuertatur, quasi sub ea condicione tradiderit. ¶ Est ergo cotra-ctus alius a censu & emphyteosus, nam primo fit cotra-ctus emptiois & reoditionis illius cen-sus quem ego constitui super domū meam vi-ginti ducatorum pro 400. ducatis & breui ma-nu, vt dicitur in *l. singulari ff. si certum petatur an mihi illum censum concedis pro viginti ducatis annuam soluen dis ad diem sancti Ioannis. & si cessauerim a solutioe, tota damus effi-ciam tua.*

III. ¶ Sed quid si tu mihi per 10. vel 20. annis solasti penfionem viginti ducatorum. An pre-sumatur census vel emphyteosus. vide *Griles de Ca. in l. male agitur, C. de prescriptis. 30. an. Specul. de locato. §. 6. vers. 1. 42. Angel. in l. qui in aliena. §. 1. ff. de acquir. heredit. & in arbitrio de aliena. emphy. colat. 9. & in l. qui luminibus ff. de serui. vrb. an. pra. Bald. in l. 1. C. de iure emphy. & in c. 1. col. 1. de sex. aliena. nota in §. alien. instit. locati.*

IV. ¶ Ao censuarius debet ire ad domum domi-ni census, vt soluat censum, Bald. in l. fin. col. 1. vers. iur. debet facere censuales, C. de condi. instertis, vbi in l. item illa. col. 1. vers. & per hoc dico, ff. de cen-su. pen. Bald. in l. acceptum. C. de vrbis. §. 12. Innoc. in c. significante in versu. remiserit & ibi Abbas & alij de pign. dicunt quod vbi solutio debet fieri re-spectu alicuius rei pro aliqua re, si vtrique est eiusdem fori dominus & emphyteota, debet emphyteota ire ad domum domini directi do-minij, secus si sunt diuersi domini, vel fori. sed satis est quod dicat, In domo sua paratus sum satisfacere si quis esset, qui reciperet. Ad hoc d. *Lumen illa, quae loquitur inter creditorem & de-bitorem.*

V. ¶ Adueniente termino censuarius, vel em-phyteota absque alia requisitioe reoctor sol-uere penfionem vel censum quia dies appositus, interpellat pro homine. *Lumen. C. de contrab.*

& ceteri. ff. l. i. de iudicio. §. de iud. ff. de alio & obliga-tio. Intellige etiam si est dies legalis & iacta, vt d. l. facienda. C. de iure emphyteosus. & perit de locato. gl. in l. mora. ff. soluto matrimonio. Adde quod siue dies termini interpellat, sic hora. *vald. in l. prima, col. 1. C. ne liceat in vna causa terminari. vide in l. ratijs. §. fin. ff. de alio emptis. Bald. in l. si quando col. 1. de testibus.*

¶ Si terminus non fuit possum ad solationem census debet solui in principio anni. vt per Bal. in dicta lege secunda, C. de iure emphyteosus. vbi vide ad ditionem.

¶ Sed quid si censualis vult soluere censum vna vice pro multis. vide *vald. in dicta leg. 1. vbi concludit quod non potest.*

¶ Si res incidit in commissum propter no soluti-onem census secundum formam huius legis. deinde elapso termino dominus recipit censum vel penfionem, an videtur remittere cotomissum? vide *verr. in d. l. secunda, C. de iure emphyteosus. Anton. barba. & Abbas in c. perit de locato. Lasei in dicta l. 1. C. de iure emphyteosus. col. 51. ego reuig in rubrica de donatio. inter virum & vxorem, column. 14. vers. bene facit ad hoc.*

¶ Ao ille qui debet soluere censum pro ali-quar re, possit imponere alium censum super eadem re, alteri soluendum. vide *Barbol. in l. 1. §. quod autem et 1. ff. de superficiebus. Bartol. & vald. in l. 1. C. de iure emphyteosus. loquendo in emphyteota tenent quod sic. idem videtur de censu.*

¶ Quae somma vel quantitas erit iura, vt de-tur pro censu. vide *Andream Siculum in c. primo in principio de emptioe & venditione.*

¶ Census vel penfio debet esse tanta quae cum-mlata pro viginti annis, faciat verum pretium rei. secus dicitur Angel. in arbitrio de non alienan-do. §. quod vero in fine, colat. 2. gl. in versu. consensu in arbitrio perpetua. C. de sacrosenti. eccle. Specul. de locato, §. 6. vers. dicitur autem. quod tota.

L E X L X I X.

Ninguno pueda hazer donacion de todos sus bienes, aun que la faga solamente de los presentes.

I. **N**emo possit facere donationem omnium bonorum suorum etiam presentium tantum. Est utilis ista lex quae coarctat iura imperatorum & leges regni quae permittebant fieri donationem omnium bonorum. *L. cum de iudic. §. idem respondit. ff. pro socio. l. Si stipulatio ista hoc modo concepta ff. de verbis oblig. l. finalis, C. de pactis l. fin. §. 1. de leg. 1. §. parituta. sit de las donaciones l. 1. de qui per doctores in praallegatis locis, & per Angelum in l. 1. in fin. ff. de pign. §. aut de Castro consi. 144. Hodie per istam legem fieri non potest donatio omnium bonorum praesentium tantum. idem videtur velle lex 7. finalis de las donaciones foris legum. vbi vide *Mentelatum super verbo, De todo**

lo que auere. Vbi assignat rationem huius decisi-onis, quia praesumitur fraus in donatione om-nium bonorum. *L. omnes, §. Lucius, ff. de his qui in frau creditu. l. cum de iudicibus ff. de probat.* Ita dicas quod etiam si fraus non praesumeretur, non valeret donatio omnium bonorum, quia quod est nimium, vertitur in vitium, *arbitr. de emphy. §. si donat. §. 1. & ibi gloss. colat. 7. item ne detur ali-cui occasio iactandi bona sua, & male vendi rebus suis. infra de his qui sunt sui vel alieni vers. §. non satis, §. 6. distin. 4. deo sunt 12. q. 2. item vt remaneat sibi de quo possit testari. d. l. fin. C. de pactis.*

¶ Ex istis inferitur quod non potest quis donare hereditatem suam, quia hereditatis ap-pel-

VI.

VII.

VIII.

I.

II.

IX.

X.

XI.

II.

pel-

pellatione, venient omnia bona presentia & futura, secundum *Bert. in d.l. f. C. de pactis.*

III. ¶ Intellige predicta etiam si in donatione dicatur quod sint donationes quot res donatz. *Aug. in arbitrio de immensis donat. c. ult. 4. c. ult. 7.* notatur in *l. scire oportet ff. de verborum obligat. in Spec. sit de donationibus.*

IV. ¶ Intellige quando predicta donationi accedit traditio, nam tunc donator priuatur restamenti fuctione, non alias. *Nald. in arbitrio scilicet cum testator col. 1. C. ad legem Falcid.*

V. ¶ Et secundum ista si quis habet filios vel descendentes, poterit donare solam quintam partem bonorum suorum extraneis, secundum leges regni, *foro legum lib. 3. tit. de las mandas, l. septima & 9.* filiis autem potest donare tertiam & quintam & insuper legitimam *l. 6. & 17. sup.* Si habet ascendentes potest donare tertiam partem suorum bonorum. *l. 18. supra.*

VI. ¶ Si non habet ascendentes nec descendentes, potest quis donare quantam bonorum suorum, non omnia. ut hic dicitur, & tenet *Bal. in l. si cum vel in testamento. mi.* quia talis donatio assimilatur potius institutioni, quaro donationi vel legato.

VII. ¶ Si tamen donauit simpliciter, debet aliquo reservare de quo possit testari. *ut d. l. finali. C. de pactis & ibi Bald. & alij.* quod cum non sit à me expressum, quantum debeat relinqui, arbitrio iudicis determinabitur *l. 1. ff. de iure delib. 2. d. c. de casu de officio delegati.* Satis videtur posse donare in vita tertiam & quintam partem omnium bonorum suorum. *ut d. l. 17. supra.*

VIII. ¶ Quamquam donare non potest quis om-

nia bona sua, potest tamē illa alienare vel vendere, secundum *not. in l. stipulatio hoc modo ff. col. vers. idem dicitur si vendidit ff. de verborum oblig. & in d. l. si col. ff. vers. sed quid dicitur. C. de pactis & in l. finali. 5. in computatione col. secunda in fine, vers. sed potest. C. de iure delib. 2. d. c.*

¶ Limita istam legem & predicta, ut non habeant locum in donatione omnium bonorum facta Ecclesiis, quia favore Ecclesie valet, secundum *Bert. in d. l. f. C. de pactis & Bald. in arbitrio. ff. quia mulier ff. col. C. de sacrosan. Ecclie. notatur in l. si quis argenteam, 5. si quis universitatem, C. de dona. Hoc tamen casu & aliis si qui repetantur iustum esset quod donatarius prætaret alimenta donatori, cum in officiis charitatis illis maxime teneatur obnoxij, à quibus aliquid noscitur recepisse. *c. cum in officio de testamento.**

¶ Ampliabis istam legem & predicta, ut non valeat donatio omnium bonorum, etiam si iuramento firmetur. quia cum ista lex sit prohibitiua, quicquid contra eam sit, est nullum, *l. non dubium, C. de legibus & primus de rescriptis lib. 6. not. in l. prater alij. ff. de novi operis nunciatio. Abb. in c. in nomine Domini de testamento. Iuramentum autem factum contra legem prohibitiuam non valet nec tenet, not. in l. si quis pro in ff. de falsis. nota. in c. si diligenter. de foro comp. vide *Montalium in l. 1. tit. de las arras foro legum.* & quare ego plene dixi in rubr. de donat. inter virum & uxorem cum agebam de donatione inter coniuges iurata.*

¶ Adde quod hanc legem prohibitiuam renouari non potest, ut dicit *gl. in rubr. C. ne fideiussores detur de iure.*

L E X LXX. *l. 9. tit. 1. lib. 5. Recop.*

LA ley del fuero, que fabla cerca del sacar el pariente mas propinco la cosa vendida de patrimonio, por el tanto aya tambien logar quando se vendiere en el almoneda publica, aun que sea por mandamiento de juez, y los nueue dias que dispone la ley del fuero se cuentan coeste caso desde el dia del remate, con tanto que consigne el que la saca el precio & faga las otras diligencias que dispone la ley del fuero, & la ley del ordenamiento de Nueva, & assi mismo aya de pagar al comprador las costas, y el alcuala si la pago el comprador antes que la cosa anfi vendida le sea entregada.

I. **L**Ex fori que loquitur de retractu rei patet, ut vel antea, habet locum etiam si res in subhastatione vedatur. nouem autem dies qui dantur ad retrahendum, currunt à die qua res in subhastatione est omnino vendita. debet tamen retrahens consignare pretium & facere alias diligencias à predicta lege requisitas. debet insuper retrahens emptori solvere sumptus quos fecit, & gabellam si forte soluit.

II. ¶ Amplius ergo ista lex legi regni foro legum lib. Palacios Ruz.

3. tit. de las ventas, l. 13. & lib. arto. cod. si l. 6. quare loquuntur in venditione voluntaria quam quis sua sponte facit, ut habeant locum etiam in venditione necessaria iudicis auctoritate pro solutione eius quod debebatur iuxta formam legis 3. tit. de las ventas lib. 3. arto. vel forte ipse dominus eam rem voluit vendere in subhastatione ut melius venderetur magis offerenti, quoniam & ruc subest ratio retractus, ut scilicet extra familiam exeat. ut *Liam ex familia de leg. 2. & tradit*

dit *Mentalem* in d. 13. & per hoc reprobat *lex filii* 22.0. quæ cunctariis disponebat.

III.

¶ Intellige hæc leges dummodo retractus fiat per coniunctam volentem retrahere rem venditam, ut videtur requirere *dist. 13.* vel saltem per procuratorem habentem ad hoc speciale mandatum ad retractandum ipsam rem & ad iurandum quod pro se vult ipse retractans alias non potuisset procurator iurare in animam domini, nisi hoc esset sibi specialiter concessum. *glos. in c. 1. de iudi. lib. 6. nota. in c. si de iura. ca. end. lib. 2. in l. 2. §. fin. autem. C. de. nec sufficit dicere in mandato quod possit iurare in omnem causam, sed debet dicere quod possit iurare in tali causa. ut vult *Bart. vbi supra.* & probatur in *l. ius iurandum ex conventionibus in fine. §. de iuri. in iud. tenet *Bart. in l. quoniam le. 1. §. si in fine. §. de noxa. & in l. qui bona. §. qui alieno. §. de damno infecto. in prima. q. itaque procurator generalis, vel negotiorum gestor vel coniunctus pro coniuncto non possunt hunc retractum facere, nisi ad hoc habeant speciale mandatum. licet alias possint venditionem facere ex voluntate venditoris, secundum *Bald. in l. multum intereff. col. 2. vers. nunc venio ad tertium. C. si quis alteri vel sibi.****

IV.

¶ Maritus tamen nomine uxoris, pater nomine filij, tutor & curator nomine pupilli vel minoris, & similes possunt hunc retractum facere, quamquam non habeant ad hoc speciale mandatum. Cum in aliis casibus requiruntur speciale mandatum admittantur. ut *l. pater §. de procur. Bart. & Bald. in l. 1. c. etiam per procuratorem. Spec. de rebus integram. §. vers. pater in l. ius. Abbas & alij in c. sollicita. cod. de. de tutor. & curator. lex regum lib. 5. ordines. titulo de re vendita. l. 7. primo responso in fine.*

V.

¶ Requiritur tamen ratihabito expressa vel tacita ipsius uxoris vel minoris vel illius cuius nomine factus fuit retractus. ut *dist. lege multum intereff. & ibi Bald. & in l. si absentis. C. si certum petat. Ad hoc *l. si procurator. vers. nec postea. §. de cond. indebiti. vbi d. congnatio sensu colligitur, quod si non præcessit mandatum, requiritur ratificatio. Ad hoc vide *Paulum de Castro consil. 83. incipit in causa Siluestri.***

VI.

¶ Hæc retractio debet fieri intra onem dies datos ad retractandum, postea non auditur. argum. *Lin illa & ibi Bartol. §. de verb. obligat. & c. non solum de app. lib. 6. Ad idem *l. §. C. qui adu. & ibi Bald. in vers. sed quid si pater. & ibi Bartol. 4. col. vers. contra hoc oppo. Ad idem *l. honorum. §. rem ratam. h. vide Bald. in l. si uxorem. col. 1. c. de condi. infectis.***

VII.

¶ Intellige hoc quando is qui debet ratum habere, habet personam legitimam ad ratificandum suo nomine gestum. Alias secus. vnde minor vel pupillus qui est in potestate tutoris, vel coratoris, non potest hanc ratificationem facere, nisi adueniente ætate legitima. ut *l. 1. & ibi Bartol. C. si maior factus ven. 12. h. a. quia in minori ætate, non potest minor ratam habere emptionem sine solemnitate, secundum *Bald.**

*in l. m. incipit. C. de rebus alien. non alien. & in l. solus. 6. col. vers. ad tertium. & in l. si vers. si quæ non. quod. C. ad macedo. ¶ Præsertim si tenentis opinionem illorum qui tenent quod ratihabito potest fieri post terminum quandocumque. Bartol. in l. si mater. §. hoc iure. §. de excep. rem iudic. & in l. si tutor. C. in quibus casibus in integram restit. non est necessaria. facit *l. si quis inibi bona. §. in fine. §. de acquir. heret. & in l. 1. §. si ratum. §. quod iussu. Bald. in l. cum maritum. §. de solat.**

¶ Ratificatio quandocumque interuenit, facit præsumi voluntatem ratificantis interuenisse ab initio, & facit oegotium ratificantis, *Spec. de iudiciis. §. 2. vers. ratihabitione.* Item facti dominium rei transire in ratificantem. *l. si ego. §. de negot. gestis. glos. in leg. si procurator in vers. respectum. §. de condonatio indebiti.*

¶ Item ratificatio trahitur retro ad tempus in quo actus fuit factus, *l. §. Cad. Mass. vbi ponit. Bald. o. c. fallentis.*

¶ Item ex hoc quod ratificatio trahitur retro, dicimus quod non parit actionem. Hinc est quod ratificans non potest conveniri in loco vbi ratificat. Sed potius in loco vbi est gestus negotium ratificatum. *Bart. in l. si pecuniam. col. 2. vers. ad actorem. C. de negot. gestis.*

¶ Si minor cuius nomine factus est retractus, non vultratum habere si a principio vtiliter gestum est, cogitur ratam habere. alias secus. quo casu res retracta manebit penes retractantem, per *l. cum quis iur. §. de a. m. i. n. & l. etiam. §. si quis absentis. §. de pet. heret. tenet *Bald. in l. absentis. vers. si. secundo oppo. C. si certum petat.* Intellige hoc in casu de quo loquimur, non autem generaliter. quoniam si is cuius nomine fit retractus, non vult ratam habere retractum, retractus est nullus quantum ad illum. item quantum ad eum qui eius nomine fecit, quia non erat propinquior. remanebit ergo res apud emptorem si eam vult, per *l. §. supra. tit. li. petimus emptor voluerit esse de precept. contentus. ut sentit *Bald. in dist. l. multum intereff. C. si quis alteri vel sibi.***

¶ Qualiter coniunctus maritus vel pater fortissimè libellum nomine coniuncti. vide *Bartol. in l. Pompeius in vers. procurator. col. 2. §. de pract. & in l. exegit. col. secunda. vers. item nota nonnulla rationes persone. C. end.*

¶ An clericus coniunctus, potest retractare, quia clerici non ardentur legibus nisi sint per cationes approbata. *c. quod clericus de foro compe. in c. cum venisset prope mediam de cu. qui m. in po. ca. r. i. f. r. Sed iure canonico hoc non tepetur dispositum, nisi tunc demum quando hoc habet consuetudo. cap. constituti de in integram rest. clericus ergo in suum fauorem non potest vii lege vel statuto seculari. cap. nescia sancta Maria de consuet. c. fin. de rebus ecclie non alien. c. 2. nobis 1. de sent. exco. m. tradit *Marb. filius in fin. generali. 107. præterea lex ista non afficit rem vel personam, ut vult *Ray. in rep. l. Andream. C. de consuet. emptore. & reuert. *Mentalem* in dist. 13. per.***

personam autem clerici afficere non potest quæ exempta est à iurisdictione & potestate laicorum, cap. si imperator 96. dist. licet alias in defectu canonum aliquando recurratur ad leges civiles & leges, cap. si in adiutorium, 10. dist. c. 1. de de no. spe. nunciis. ergo clericus non potest vti beneficio huius legis.

XIV. ¶ Contrarium est verum per d. c. constitutus de in integrum resti. vbi fundus patrimonialis fuit venditus per laicum cuidam laico. statum consuetudine retrahendi per eundem statum, magister Gundissalvus pro se & fratre suo Ioanne, petit restitutionem coram iudice ecclesiastico aduersus lapsum termini dati ad retrahendum, & data fuit restitutio, ergo, &c. Vt plenius ibi dixi in meis recollectis. potest ergo clericus vti beneficio huius legis. vt per Bald. in leg. cunctos populos, c. de summa trinitatis. Abbas in c. fin. de re iudic. & in c. rna de decimis. Dominicus in c. Romana, 5. 1. de sentent. excomm. Bartol. in dist. leg. dandum, c. de contrah. emp. tradunt plenissime doctores moderni in d. c. Ecclesia sancta Maria. Concludentes quod clericus possit vti beneficio legis vel statuti laicorum. Sed ipsos clericos non afficit in eorum damnata. Er in de est quod si venditor est laicus, emptor clericus, non potest ab eo res retrahi. Tenet hoc Montanus in dist. leg. 13. in verbo camier post mediam, versum. item quere.

XV. ¶ Quod mihi non est sine scrupulo, com ista lex generaliter disponens, potest se habere ad commodum & incommodum clericorum, ergo ardet clericos, & debet in vtroque foro seruari pro clericis & contra clericos, vt est communis doctrina doctorum in dist. c. Ecclesia sancta Maria. & sentit Bartol. in l. si diuina domus, c. de exco. tri. lib. 10. post gloss. ibi. vbi videas Placem. vide etiam Georgium in repetitione c. quantum pactum de pactis lib. 6. colum. 56. vbi hoc idem vult per textum in d. c. constitutus. per quem ibi post doctorem de Villa Diego tenet quod clericus potest vti beneficio huius legis, & contra clericum emptorem similiter habebit locum retrahendi, qui petendus est coram iudice ecclesiastico, vt ibi probatur, & coram eo fiet depositio preoij, & etiam alix solemnitates.

XVI. ¶ Ex prædictis etiam infertur quod si clericus vendidit rem patrimoniale cuiusdam laico non sibi coniuncto, poterit coniunctus ipsius clerici euincere seu retrahere ab emptore laico qui hac lege regni nō statuit ad reddendam rem proximioni eam retrahere volenti, cui clericus vendere non potuit, quin lex regni in illa venditione locum non haberet in fauorem proximis edita per suspensionem emptoris, cui patere tenetur emptor. vt c. 2. de maior. & obedientia. Hoc videtur fuisse de mente Frederici de Sano consilio 77. quem refert & sequitur Abbas in c. quod clericus de foro competenti. 1. colum. vbi dicit quod si statuto cauetur nobilem non posse recipere cessionem factam per clericum vel Ecclesiam, non valebit cessione facta nobili per Palacios Rna.

clericum vel Ecclesiam. idem refert & sequitur Abbas in dist. c. Ecclesia sancta Maria. & Dominicus in dist. c. fin. de iura eccl. lib. 6. Alexander in l. filius familiaris §. dmi. de leg. ar. primo.

¶ Ex per ista dicunt quod laici infirmant à clerico heres in testamento tenetur obsequiare omnes solemnitates, quas alias tenentur laici. Hoc etiam tenet Bald. in authent. cassa & vna col. 1. vers. quanto quere. c. de sacrosanctis eccl. Bartol. in d. l. cunctos populos.

¶ Hinc est quod laicus recipiens in testamento à clerico vel ecclesia, statim statim laicorum si per inuestituram disponens ita notat. consilium Alexand. consilio 335. incipiente Viso & ponderatis secunda volumine, qui pulchre loquitur. non enim potest contrahens cum clerico se insuare privilegio clerici; immo à statim super illo contractu legibus vel statutis laicorum. gloss. nota. in elem. fin. de consensu. tenet Bartol. in l. licitatio §. final. ff. de public. au. Preterea potius videtur attendenda persona laici à quo res empti retrahitur, quam clerici venditoris, sicut in simili dicit Bald. in l. si qui proditor, c. de ep. & cle. vbi vult quod si clericus relinquit bona laici incapaci, auferuntur ab eo per fiscum seculari qui debet capere à manu laici. Sic videtur dicendum in casu de quo agitur, com per talem venditionem factam à clerico laico transferatur res & dominium in laicum, vt. quere. c. de rei vendi. & nihil maneat penes clericum contra quem nihil disponit ista lex, & nihil agitur contra illum.

¶ Clericus ligatur statuto laicorum in quo adiciuntur contractui ecclesiastico certa forma non obseruabilis sine magna difficultate, vt patet quod non teneat venditio nisi prius fiat proclamata in palatio, an quis velit contradicere. ita notanter decidit Franciscus Cardinalis in repetitione c. perpendimus de sentent. excomm. col. 20. de quo ex clamat Felinus in d. c. ecclesia sancta Maria de consensu. col. 36.

¶ Ex prædictis infertur quod si aduenas emit à regnicola istius regni vbi viget ista lex, tenebitur reddere rem emptam proximiori retrahere volenti. nam si clericus tenetur, multo fortius aduenas. quoniam etiam aduenas non ligatur lege ista. vt l. extra territorium ff. de versum in indic. c. vt animum artem de consensu lib. 6. neque ex contractu emptoris oritur res retrahendi, afficitur etiam res ipsa illo iure retrahendi, cum quo transit in aduenam. vt c. passus de decimis c. cito tempus, 1. qu. 1. cum similibus. istud est de mente Albarici in l. 1. colum. 7. de summa trinitatis. & vide cas. vbi concludit seruandum statum loci in quo res est sita. idem in effectu vult Henricus in c. cum venisset de in qui mittitur in posse.

¶ Preterea statum prohibens alienationem in certas personas ex aliqui causa causa, comprehendit forenses vel aduenas, l. si in emptione, §. 1. ff. de contra. empti. Bartol. in l. filius familiaris, §. dmi. colum. 3. de leg. 1. quem sequuntur Angel. Ioan. de Imola & alij recentiores, Dominicus in dist.

M m m 3

c. fin.

*c. fin. de immo. ecclie. lib. 6. Bartol. & Bald. in leg. si in emptione preallogata & in dict. leg. dudum. C. de contrahend. emptio. & ibi Salicet. Bartol. in l. in bre. C. de preda. nani. lib. 11. Bald. in l. 2. in fine. ff. de in-
visib. am. iudic. & in l. 2. leg. C. de conditio. ob. caus. fens. Item ratio rei iuxta & contractus potest forensis contineri in loco ubi res est, vel cōtra-
ctus sit. ff. C. ubi in rem actio. c. dilecti & c. ff. de foro comp. & debet in dicitur secundum intra illius loci. Locatio populi. C. de summa. Trinit. & fide Catbol. cap. si qui conat clericali de foro comp. 1. partita. tit. 1. de las leg. l. 11. concluditur ergo quod ab aduena emptore, potest res extrahi à proxi-
miore: quamvis *Mentalium in dict. l. 13.* aliud sentiat.*

XX. § Advena vel forensis dicitur qui extraneus est à regno isto. & extraneus vero dicitur qui non est de cognatione, vel familia venditoris, etiam si habitat in loco ubi res est sua vel ubi habitat venditor. Contra quos habet locum *dict. lex 13. & ista.*

XXI. § Quod autem disponunt istæ leges de retractu totius rei venditæ, intellige etiam de parte ipsius rei, cum sit eadem ratio. argum. l. final. C. de iudic. videri. toll. Baldum in l. fin. 5. quæst. C. de heredit. iustis. facit Lyman ex familia de legat. 2. de hoc habes legem regum. 6. 4. infra eodem. Ad idem c. 1. 5. Titius si de fundo fuerit controuersia. ubi similitur proximior pro parte feudii conceditur retractus. Ad idem gloss. & Bartol. in l. qui ab-
fens. § si qui possessionem. ff. de acquir. poss. ubi dispo-
situm de re, intelligitur etiam de parte rei. de quo plene per *Lesum in leg. l. C. de iure emphyteu. colum. 159.*

XXII. § Hæ leges regui de retractu disponentes solum habent locum quando res patrimonialis venditur, non quando alias alienatur vel donatur, ut ex verbis istarum legum aperte colligit & firmat *Mentalium in dict. l. 13.* quia cum sint exorbitantes à iure & contra iura, quæ volunt quod non cogitur quis emere nec vende-
re, nec emere ff. de in. delib. In re quidem propria quilibet est moderator & arbiter. Vnde non debent extendi, ut colligitur ex *leg. 27. si ad de las confes. lib. 7. et diu.*

§ Et faciunt ista ad contractum emphyteoticum, ad quem istæ leges non debent extendi secundum *Mentalium in dict. l. 13.* nisi venderetur vtile dominium quod quis habet in re emphyteotica. nam cum tunc vendatur pars rei, habebit locum retractus, ut ibi per eum est expressum infra l. 7. 4. à fortiori habebit locum si venditur dominium directum, ut pota si constituo censum super domum meam, 10. floren-
torum, & hunc censum vendo pro quadringentis florenis annuam soluendis, ibi transfer-
tur dominium vtile & directum, ergo habebit locum ista lex. Cum preciosius sit dominium directum quam vtile, ut l. secunda. C. de iure emphyteu. & ibi notat Salicet, & sequatur ibi *lesum secunda col.*

XXIII. § Ex prædictis inferitur quod ista lex non ha-

bet locum in permutatione, nec in donatione, nec in datione in solutum. quamvis datio in solutum vicem venditionis obtineat, leg. ff. prædium, C. de reu. nec in alio contractu proprium nomen venditionis non habente. secundum *Mentalium in dict. l. 13. Special. de empt. & venditio-
ne, § anue dudum restat et l. 2. colum. 5. periculum. sed pone statutum, Albericum in l. 1. de fundo don. & in l. peto. § prædium de leg. 2. Baldum c. 1. in fine de contro-
uersia inter dominum & emptor. & in c. de aliena. fra. ad finem, dñm in dict. a. constitutum, Alb. in c. nulli de reu. ecclie. Lesum in l. 1. col. quarta, verfic. namquid autem ff. de rerum perma.*

§ Præterea certum est quod dominus directi dominij, præfertur proximior, si ambo concurrant in retractu, ut infra lege septuagesima-
quarta.

§ Item si emphyteota vendit commodita-
res quas habet in re emphyteotica, retento sibi vtili dominio, potest hoc facere inquisito domino, ut l. necessaria, § fin. ff. de periculo & com-
modo rei venditæ. tenet Bald. in l. 3. C. de iure emphyte. & in c. qua in ecclie. forum de consuet. colum. 4. verfic. *quæro namquid fructuarium.* quia hæc venditio non concernit corpus fundi, sed corpus fructuarium, ut l. 1. de leg. 1. & l. Codicillus, § in iudicio de leg. 2. non enim dicitur alienare qui facit pactum ne transferatur dominium quod apud se retinet, quoniam alienatio non dicitur nisi talis sit actus per quem transeat aliquod domi-
nium, l. 1. C. de fundo. & l. item manus facta. § anemo ff. de contrahenda emptio. secundum Bal. ubi supra. de quo peto an de imola in c. potius de locato. colum. 9. verfic. item iuxta prædicta.

§ Si autem talis venditio commoditarum retento vtili dominio fieri potest inquisito domino directo, qui nec potest venditionem impedire, nec ea facta rem retrahere, multo fortius nec proximior venditoris; per regulam si excludo excludentem re, à fortiori excludam te, de qua in c. auctoritate Martini de conce. præben-
de lib. 6.

§ Ista faciunt ad decisionem dubij. Constitui super re mea censum 10. ducatorum, quem censum tibi vendidi pro 400. in modo quod diu supra l. 68. deinde me emptor vendidit illum censum percipiendum annuatim, retento tibi dominio directo & vtili si quod habes, an proximior tuus poterit illum censum retrahere pro illo pretio pro quo fuit venditus? & vide-
tur quod non per prædicta. quia ista non dicitur proprie alienatio vel venditio, sed magis contractus locacionis vel alius. ut *dicta l. necessa-
ria § finali.*

§ Idem dicemus si ego qui super re mea cen-
sum constitui, volo ipsam alienare, poterit me non requisiri, quoniam per hanc censum imposuimè super re mea, videor in effectu rem ipsam obligare pro solutione illius census, ut notanter vult *Bartol. in l. fundum quem § de a. manu legem.* videtur textus in *Leodaciu de legat. 2.* ubi prohibemus alienare in extraneos, poterit pro-
pen-

XXIV.

XXV.

XXVI.

XXVII.

XXVIII.

personam obligare. Si ergo vendidi rem illam, tu non poteris illam retrahere pro eodem pretio. tenet hoc *Spon. tit. de locat. §. ante aliqua. versal. 86. & versal. 118. Albericus in l. 2. colum. 5. C. de iure emptor. & ibi Lessus 48. colum. transibit tamen tunc res cum onere suo, ut dicitur in ea vulgaria.*

XXIX. ¶ Sed quoniam in non possis eam retrahere, proximum camen mihi retrahere potest, quia vera est venditio quam ego facio illius rei in qua in habes censum vel pensionem annuatim soluendam. Hinc videtur sentire Bald. in dict. leg. dandum, C. de contrahen. emptio. Et in Limpetator, ff. de pacis. et ibi Albericus. facit l. 74. infra eadem.

XXX. ¶ Prædicta procedunt quando census imponitur de nouo eo modo quo diximas, sed quid si census est antiquus super te mea impositionem, quem tu & tui progenitores multo tempore percepistis, nunc autem tu illum cessas vendendis, an consanguineus tuus proximior potest illum retrahere pro eodem pretio? Et videtur quod non, quia *lex regni prædicta* & *sera legum lib. 3. ritual. de las ventas. l. 13.* super qua se fundant alie leges in hac materia disponentes, loquitur in hæreditate, id est in bonis immobilibus, vt sunt domus & prædia, sicut declarat *l. 7. eodem ritual. lib. 3. ordm.* ergo non habebit in venditione census, id est rituali vel iuris per quæ census percipitur, cum aliud sit vendere ipsum corpus in quo est impossus census, aliud est vendere ius percipiendi censum. vt *dict. leg. uel cessas. §. si de periculo & comm. rei vendi.* vt paulo ante dicebamus. Cum enim lex illa sit exorbitans à iure, cogens ad vendendum certæ personæ, contra regulas iuris, est tñc intelligenda, vt quantum minus fieri possit nocet iuri communi. Sicut ergo locum non habet dicta lex in censu nouiter imposito, eadem ratione nec in antiquo.

XXXI. ¶ Non obstat si dicatur quod ce cōsas impo-
sitas super re immobili, dicitur annuus red datus.
annui autem redd datus componitur inter immo-
bilia. *libertus la magna. C. de sacro fan. c. de
paribz de non alien. § hoc ergo. collat. c. de exco-
m. par. ad glo. § sed cum annus, de verbobz signifi. ad idem
lex fin. C. de vendendis rebz cius lib. 1. vnde prohibi-
tus alienare immobilia, non potest aliena-
re annuos redditus. § hoc consilium de rebz oc-
cle non alien lib. 6. & prohibitus acquirere immo-
bilia, non potest acquirere annuos redd datus, c.
de exco. tenet abbas in c. natus. 2. de excessibz pre-
latorum. cum q. dicta lex regni disponat de he-
reditate, id est de bonis immobilibz, vt etiam
declarat lex filiz 110.*

XXXII. ¶ Ad ista dicendum quod anni redditus, ne
veniant appellacione mobilium nec immobili-
um. Sed sunt quodam tertium genus inter
mobilia & immobilia vt nota in *Lumen* in
da per totum significatio. sicut decimas de nomi-
nibus debitorum & aliis similibus. l. *de Dens* Pro
p. in pendencia. § *de re iudic*. que non veniunt ad

pellatione mobilia, vel immobilia proprio sumpto vocabulo, *Liquid herede. ff. de condi- & demon. larg.* tamen sumpto vocabulo si anni redditus adherent rebus immobilibus, dicuntur immobilia, si autem rebus mobilibus, dicuntur mobilia, vt *litem auro. in l. pater pugilum. ff. de adm. tut.* itaque non sunt proprie anni redditus, bona immobilia, sed improprie, ratione soli anni adherent, vel ex quo percipiuntur. vt notanter decidit *Abbas in cap. nulli eorum. 3. vers. et potest fieri conclusio de rebus non alien.* & *Demolius in l. 2. col. 2. & 3. et in lib. 5. de consequentibus si vendatur, 200 est locus retractui, nisi tunc demum cum ipsa hereditas vendatur, quo proprio solo constat.*

¶ Ex ista lege inferitur quod coniunctus debitoris preferatur in emptione pignoris cuiuslibet extraneis, modo venditio sit voluntaria, modo necessaria. vt l. i. ff. de primilg. credi. vide Ludovic. in l. prima, ff. si in iud. ut vt car. talema 2. & in l. imperator. ff. de pactis. vbi ponit multa privilegia coniugatorum.

¶ Ista noxem dies dadi ad retrahendum, current a tempore venditionis, & sic dies termini comparatur in termino, vt plene diximus supra l. 64. idem autem disponebat *dista lex*, 7. *de las ventas*, libro quinto ordinum. & istud tenet quicquid dixerit Montalium in *prellogata* l. decima recte.

¶ Nota ex hac lege quod non sufficit offerre preetium vt antea disponebatur l. feni 13. sed oportet consignare. idem vult lex 75. infra. quæ sumuntur ex l. acceptam, C. de vsuris. vbi vide Bald. in principia.

¶ Vltra depositionem pretij debet retrahere solvitur emptori sumptuum & expensas quas in ipsa emptioe fecit. & tene meam ad hoc istam legem. idem tenebat *Altruus in tractatu Altruus mori. quæstio. 87. per l. intro vtile. v. final. ff. de minor. & in leg. ff. in hered. 3. v. ff. de adm. cr. & l. penal. in principio. ff. locati & in l. sifer. ff. de pign. actio. Iste expensas non compen-
satur cum fructibus medio tempore pete-
dis. gloss. in *Leupus. ff. de rei vend. Bald. in leg. dicitur. 5. impendit. ff. solati matrimonio & in leg. domus de leg. 1. & in l. super. C. de civico. Augu-
stus in l. quæ familia de legat. 1. Pandus de Castro non
silio 17. quia cum prima venditio fuerit legiti-
ma, emptor fecit fructus suos, nec tenebatur
eos restituere retrahenti. Tenebatur ergo re-
trahens ad expensas quas emptor fecit in ha-
bendo instrumentum venditionis ad labe-
llo per generalitatem huius legis. teneat Bald. in l. 1.
super. C. de versu. has expensas probabit em-
ptor sio iuramento secundum Bald. in d. domus
de leg. acti.**

¶ Gabellam quam soluit emptor pro re empta, tenetur ei soluere petrahens, & sic videtur lenire illa lex quod gabella est soluenda pro emptorem, vt per *Balaz. l. venditor, §. quid publici ff. de heredi. vel actione vendita*. Hodie tamē soluitur per venditorem, vt habetur in *quatuor g.*

bellorum l. 2. preterquam in casibus contentis in l. 10. eodem, vel quando per pactum se obligat emptor, ut hic fuit.

XXXVIII

¶ Adde quod tunc demum debetur gabella quando venditio est perfecta. ut plene tradit *Mentalis fore legum lib. 3. titulo de las vendidas l. 2. in verbo (emas partes) & in l. 3. tit. in verbo (dote valor) eod. tit.*

XXXIX.

¶ Quando venditio dicatur perfecta. vide glossam *l. an offero, §. si ita in verbo perfectum, §. de periculo & commodo rei ven. Spec. de locato. §. 6. vers. 93. & 95. vbi dicunt quod facta traditione.*

XL.

¶ Sicut res vendita, statim est tradenda emptori. *l. italicum, §. offerri §. de actionibus empti. & l.*

traditio, C. eod. sic etiam retrahenti qui pretium deposuit & expensas, gabellamque soluit, ut hic.

¶ Antiquitus coniunctus praeferbatur extraneo in emenda re à coniuncto, *l. nemo in fin. §. de pactis, l. ad officium, C. communis divi.* aliter disposuit *l. dudum, C. de contrahenda emptio.* vbi vide *Bald. in 3. nota.* à quibus sumptus fuerunt preallegatae leges regni & ista. de quo vide *Bald. in l. 2. versu. in autem nota. C. communis rerum alio. & in l. 2. in fin. vers. sed hic occurrit dubium, C. de rescis. vendi. facit l. 2. §. de primis. creditorum.* cuius supra mentionem fecimus. pro complemento huius legis, vide pulchrum tractatum de retractu.

XII.

L E X LXXI. leg. 10 tit. 11 lib. 5 Recop.

Q Vando muchas cosas fueren vendidas por vn precio, que sean de patrimonio, o abolengo, que el pariente mas propinco no pueda sacar la vna, y dexar las otras, sino que todas las aya de sacar, o ninguna dellas: pero si las dichas cosas fueren iuntamente vendidas por diuersos precios, en tal caso pueda el pariente mas propinco sacar la que de ellas quisiere, faziendo las diligencias & solemnidades en las dichas leyes del fuero & ordenamiento contenidas.

I. **Q** Vando plures res patrimonij, vel anolengi pro vno pretio venduntur, coniunctus potest omnes retrahere. Ratio est quia vnica est venditio. *l. est vno pretio §. de actionibus empti.* Si tamen diuersa sunt pretia, retrahet quam malue-

rit, vel omnes. Hinc dicimus quod si quis plures emit gabellas pro vno pretio, deinde lege compellitur declarare pretium cuiuslibet in particulari, poterit alius plus offerre pro altera eorum, ut disponit lex quaterni.

L E X LXXII. leg. 11 tit. 11 lib. 5 Recop.

Q Vando la cosa que es de patrimonio, o abolengo se vendiere fiada, que el pariente mas propinco la pueda sacar por el tanto assi mismo fiada, coo tanto que dentro de los dichos nueve dias de fianças bastantes à vista de la nuestra justicia que pagaralos marauedis, porque assi fue vendida al tiempo que el comprador estaua obligado.

I. **S** i res paterna vel auita venditur sub fideiussione, coniunctus potest illam retrahere, dato fideiussore de soluendo ad tempus ad quod emptor tenebatur infra nouem dies dados ad retrahendum. Ratio est quia iste coniunctus succedit in locum emptoris, & sapit eius naturam, *l. per abolengum, C. de episcopi & clericis & Ecclesia sancta Maria, ut late per. C. cum tu de reseru. ergo debet facere & implere quod emptor primus erat facturus.*

II. ¶ Nouem dies à tempore venditionis dan-

tur ad retrahendum rem venditam per consuetudinem, ut tradunt leges huius regni. quibus elapsis, non est locus retractui. quia limitata causa limitatum parit effectum, *l. in opus §. de acquir. rerum domin. vnde natura terminum limitari est, suum dispositum limitare. leg. si bonorum, C. qui admittit. & ibi Baldus primo nota.* verba enim limitandi causa posita, inducunt terminum limitatum, quem transgredi non licet, *leg. qui fundum, §. de contrahend. emptio. leg. distanti, C. de inquisit. & maxime leg. cum in via*

L E X LXXIV. *leg. 23. tit. 1. lib. 5. Recop.*

QVando concurrer en sacar la cosa vendida por el tanto el pariente mas propinco, con el señor del directo dominio, o con el superficiario, o con el que tiene parte en ella, porque era comun, preferase en el dicho retracto el señor del directo dominio y el superficiario, y el que tiene parte en ella al pariente mas propinco.

I. **D**ominus directus & superficiarius praefertur in retractu, proximiori venditoris. Itaque dominus directus praefertur in agendo vili, *Spec. de locato. §. sexto. vers. hoc & sequenti.*

II. **¶** Ad intelligentiam praemittitur quod dominium est triplex. directum & vile. notatur in l. 1. ff. *ager vectigalis. Bart. in l. si quis, §. differretur, ff. de acquir. poss. Bald. in l. proprietate, C. de probat. & in l. in rebus, C. de iure dotium. Item quasi dominium, ut per Bart. in l. minor. §. 1. ff. de censu & in rubrica. ff. de publicanis. textus in c. Abbatis sane re in d. h. §. 6.*

III. **¶** Dominij appellatione proprie venit directum, ut d. l. 1. ff. *ager vectigalis. Item directum & vile, ut per Guili. & Bart. in l. 1. C. de usufructu. directum consistit in proprietate rei secundum Bald. in l. p. c. si a non compet. iudic. dominium vero vile in utilitate quae ex re percipitur, ut in senatus. leg. si ribi homo, §. fin. de leg. 1. & in usufructu d. l. 1. §. quod sit ff. de usufructu. de utroque dominio vide gloss. in l. ex legato. C. de legatis. Parum enim differunt in substantia, ut per Bald. in leg. proximo, col. 7. vers. sequamur. C. de impu. & alij sub. ff. Dominium enim directum facit dominium proprie, dominium vile quasi dominium, ut per Spec. tit. de locato. §. 6. vers. 45. ¶ Vnde superficiarius dicitur qui habet in feudo vile dominium, ut est emphyteota. secundum Bald. in l. 1. col. 2. vers. secundo oppo. C. de iure emphy. & in c. 1. §. 1. col. 6. vers. quare si habens plenam proprietatem, de successione fidei. & in rubrica, C. de iure emphy. in principio, vers. contractus superficiarius. vide Bart. in l. fin. ff. de superficiebus. Spec. de locato in principio. col. 2. vers. si vero.*

IV. **¶** Ex ista lege colligitur quod domino directo nolente retrahere rem venditam, poterit eam retrahere coniunctus domini vilis venditoris utilitatem suam, & praefertur consorti eiusdem rei, ut colligitur ex ordine litterarum. cogit bene super hoc.

V. **¶** Collige similiter ex ista lege quod si dominus directus vendit dominium directum, & ad retrahendum concurrunt dominus vilis & coniunctus proximiori venditoris, praefertur dominus vilis. nam sicut superficiarius praefertur proximiori venditoris. sic quilibet dominus vilis. quamvis alias nullam videretur habere communionem emphyteota cum domino directo. ut Limago puto. §. si cum lege sequenti ff. de rebus iuris & l. hanc quatuor. §. 2. ff. de pocalis. Spec. de

ferri, §. quoniam, vers. 35. ubi idem dicit de usufructu. Item quamvis emphyteota volens vendere emphyteotum, teneatur requirere dominum, ut l. 1. C. de iure emphy. & copari de locato. non tamen dominus emphyteotum, ut vult Sabrinus, lesen & alij in d. l. 1. Paulus de Castro in l. si sit ff. de iure p. parvum, ff. de in ius re. vnde videtur tenendum quod prius dixi.

¶ Ex ista debet intelligi quidam venditio est perfecta omnino per rei traditionem, ut in l. de imp. & v. §. per traditionem. l. quoniam, C. de rei vend. Secus si a principio fuit inotilis, vel ex partiu consensu dissoluta, intra novem dies nam in eo non est locus retractui, velare decidit Montaldu in d. l. 13. in parva (camier), vers. & idem dixerim. Ex quo multa possunt inferri.

¶ Primo quod si alienat emphyteota emphyteotum domino irrequisito, & postea eam redimit, per hoc corat penam caducitatis. Spec. de locato. §. nunc aliqua. vers. 96. Salus. in l. si solutum. C. de iure emphy. Idem si emphyteota vendidit domino irrequisito cum pacto legis commissoriae vel adiectionis in diem. nam si contractus est resolutus in conditione euentum, emphyteota corat penam caducitatis. Bald. in l. 1. emptione, ff. de pactis. Vnde videtur quod si ista resolutio fit intra novem dies datos ad retrahendum, non sit locus retractui. cogit.

¶ Secundo inferitur quod si ego vendidi rem paterfam vel uxorem Petro, non tamen tradidi, tu qui eras mihi propinquior volens retrahere pro eodem pretio, deponisti pretium intra novem dies, deinde eandem rem alteri vendidi & tradidi. super qua venditione secunda, tu nihil fecisti, non est locus retractui, quod prima venditio super qua re fundas, non est perfecta, immo secunda, ut l. quoniam. C. de rei vend. §. parva. si. §. l. 10.

¶ Vnde si super prima venditione habens partem in ea vendida vellet rem retrahere, & super secunda occurreret proximior venditoris, ille praefertur. Si autem in ambo super prima, ambo excluderentur. Si vero ambo super secunda, praefertur habens partem in ea per hanc legem, vel dominus directus vel superficiarius. Idem videtur si proximior se fundat super prima venditione & sequens in gradu super secunda, nam praefertur sequens in gradu.

¶ Limita praedicta si non habeant locum in casibus in quibus secunda venditio non valeret, sed prima. quos ponunt doctores in d. l. quoniam, C. de

C. de rei vend. signanter lafon. nam in illis habenda est consideratio prime venditionis, ut puta si secunda fuit simulata vel fraudulentè facta, secundum Bald. in rub. C. de his que in fraudem credit. referet & sequitur Angel. etiam in §. item si quis in fraudem infir. de actio. col. 1.4. versu. & pro complemento. Et ibi lafon col. 40. ar. sic. extra gloss. Et in d. l. quatuor col. 7. versu. non principaliter poss. aliterum & Saluerrum ibi col. 70. propter glut. l. ibidem dō requirit bonam fidem in seundo emptore. Ad huc gloss. notat. in c. si tibi abstraxi de proben. lib. 6. quæ loquitur de duabus collationibus: alioi factis per bona huius quæ allegat. quibus addetext. notat. iuxta gloss. in l. in operis §. locati.

§. Habens ius in ædificio, dicitur habere par-

tem in pretio & æstimatione & edificij, non in superficie. ut fere legi l. 3. r. de la leuure l. 9. Ex quo inferatur quod si dominus dicitur videri rem, habens partem eius in pretio vel æstimatione edificij, non poterit eam retrahere. Vnde si maritus in solo uxoris ædificauit vel plantauit, uxore alienante non poterit retrahere, præsertim si cum licentia mariti vendidit. quoniam per eam videtur approbare venditionem, contra quam venire non potest per viam retractus vel alias. Idem est contra si in solo viri ædificiū factū est vel planta posita, nam viri alienante seu vendente, uxor non poterit retrahere, nisi interueniente licentia mariti.

XL

L E X LXXV. leg. 44, tit. 1, lib. 5 Recap-

SI alguno vendiere la parte de alguna heredad, que tiene comun con otro, en caso que leguo la ley de la partida la pudiera el comunero sacar por el tanto, sea obligado el que la quisiere sacar a consignar el precio en el tiempo & termino & con las diligencias & solemnidades, de la manera que la pudiera sacar el pariente mas propinco, quando fuera de su patrimonio & abolengo, de suerte que lo contenido en la dicha ley del fuero & ordeoamiento de Nieva y en estas nuestras leyes, aya lugar & se platique en caso que el comunero quiere sacar la cosa vendida por el tanto.

I. Socius potest retrahere rem communem intra nouem dies à die venditionis, dummodo pretium consignet, & alia! faciat quæ propinquus venditoris rei paternæ vel auitæ facere tenetur. hoc dicit. Concordat cum lege proxima supra. & §. pariter. r. 1. §. 155. sumpta ex l. l. c. de communium rerum aliena.

II. Ex quibus ampliat lex regni prælegata fore legum lib. tertio tit. de las ventas l. 13. cum concordantibus. ut habeant locum etiam in re non paternæ vel auitæ, sed alias communi non diuisa cum effectū certis finibus & demonstrationibus vel signis. nam tunc veritate inspecta, dicitur una res non plures, quamuis alias verbo circa commoditates in de percipiendas paciscantur, vel cōueniant inter se quod unus colat ad dexteram, alius ad sinistram, ut l. si quis duas, §. si quis parte. vers. plene & vers. quod in aliis, §. communia prædiorum. tenet Bald. in d. l. c. communium diuis. vers. 3. nota. facit l. c. si finium regundorum. Ad idem l. diuisorum placitum, §. de pactis. quam allegat Bald. in l. si maior in fine. c. communium. Ad idem lex, secundum, §. si finium, §. qui iurisdia. cog. quam allegat Bald. in l. 1. c. communium viris que indicij. Ad idem lex, inter omnes, c. familia heret. & l. diuisione & ibi

Bald. col. r. & l. 1. cum gl. c. communium viris que indicij.

§. Si duo haberent duas possessiones communes, & cōueniant inter se, quod unus habeat sibi vnam alter aliam, & sic eas diuisim possident, ista est realis diuisio. Vnde amodo non dicentur res communes, ut si vendantur, & alter eorum tanquam socius voluerit retrahere, non poterit. sed proximior vendentis sic.

§. Si tamen res communis nunquam fuit diuisa, etiam si nullius vendatur, poterit socius illam retrahere ab vltimo emptore, ut vult gloss. magna in versal. item quod si iste emptor, c. de res. vendi. in l. 1. Ad hoc l. c. communium diuis. ubi quilibet emptor, incipit esse confors. Vnde nunquam desinit esse communis.

§. Secus est in re paternæ vel auitæ. nam postquam semel fuit vendita extra familiam, iam desinit esse paternæ vel auitæ. Vnde amodo non poterit eam retrahere proximior primi venditoris, & consequenter patet differentia inter socium & propinquum. quamuis ista lex videatur eos æquiparare.

§. Dicitur socius vel confors habens vnam, vel plures res in comuni cum alio. l. x. ubi Bald. & ibi Bartol. §. communium diuis.

L E X

LEX LXXVI.

MAndamos que à ninguno den nuestras justicias por enemigo en rebeldia sin prouaça legitima y passados tres meses à lo menos despues de la condenacion, & que sea pedido por el acusador, & si de otra manera lo dieren, que sea en si ninguna la sentençia, que sobre ello se diere en lo que toca a darlo por enemigo.

I. **P**Ro intelligentia huius legis premitte quod *les fori legem sic de les homicid. l. 4. c. 13. ord. end. tit. 1. 1. 3. c. 4.* dicunt quod ille qui fuit datus pro inimico alieni, potest impune ab eo occidi. Superuenit postea lex filii 48. in fine, quæ disponit quod si aliquis accusatur de homicidio, & in accusatione petitur quod detur pro inimico accusatoris, probato homicidio, iudex debet illud facere. Hoc reperiatur ista lex ut procedat dummodo probatio fuerit legitima, & hoc fuerit per accusatorem petitum, & elapsi fuerint tres menses à tempore condemnationis super homicidio, etiam si hoc non fuerit petitum in accusatione, sed post condemnationem.

II. **¶** Ex quo inferitur quod licet alias accusatus de crimine contumax, potest condemnari de crimine, si talis procedat informatio propter quam possit accusator torqueri, ut disponit pragmatica sanctio huius regni quæ reperitur in libro pragmaticarum fol. 126. Vt puta si interne-

nit semiplena probatio. ut per gloss. & doctores in l. 1. c. de asserib. Bartol. & alij in l. si quis in grati. ff. ad Silenianum. Per hanc tamen informationem vel semiplenam probationem, non dabitur accusatori pro inimico, nisi interueniat plena & integra probatio de homicidio per istam legem.

¶ Probatio legitima dicitur illa quæ sit per III. duos testes de vim omni exceptione maiores. *quoniam de testi. & bona fama. c. episcopus in Synodo 55. quest. 6. c. preterea, 5. 1. de testibus, col. 1. cum in tua de sponsali. infames enim & criminosi, non sunt legitimi testes in criminibus. c. qui sine c. postulat. 5. perro in fin. 3. quest. 7. c. multi. 3. quest. 1. videas legem regni legem titul. de las testimonia. l. 3. in principio.* Item debent esse testes maiores viginti annis.

¶ Quid autem si interueniant presumptiones, ad condemnationem sufficientes, de quibus in cap. asserit de presumptionibus. An dicitur legitima probatio, ut sit locus dispositioni huius legis cogitabis.

LEX LXXVII. *leg. 10, tit. 9. lib. 5. Recop.*

POr el delicto que el marido, o la muger cometierte, aun que sea de heresia, o de otra qualquier calidad, no pierda el vno por el delicto del otro sus bienes, ni la mitad de las ganancias auidas durante el matrimonio, & mandamos que sean auidos por bienes de ganancia todo lo multiplicado durante el matrimonio, fasta que por el tal delicto los bienes de qualquier dellos sean declarados por sentençia, aunque el delicto sea de tal calidad que imponga la pena ipso iure.

I. **P**ropter delictum mariti, vxor non perdit medietatem bonorum quæ fuerunt acquisita constante matrimonio, nec conuerso. Super edictione huius legis ego multum infirmus, quoniam semper mihi visum est hoc iustum, & multo ante legis edictionem hoc tenui, & praxioni feci in causa vxoris cuiusdam Roderici de Carrion horrorem cultoris, ut plene scripsi in c. per vestras de don. inter virum & vxor. col. 357. ver. prædicta sunt intelligenda, videas per te.

II. Ratio huius edicionis est, quia delicta suos debent tenere auctores, ut plene dixi in tractatu de regno Navarra, parte 3. §. 6. in principio.

unde delictum vnus, non nocet alteri, etiam ex precepto testatoris, secundum Bald. in l. q. 1. §. 1. de heredi. insti. per illum text. **¶** Item delictum vnus fractus non nocet alteri fracti in portione innocentis, secundum Bald. in l. eam quem col. 3. c. de fideicom. Item delictum vnus de vniuersitate, non nocet alius, not. in l. sed & si bar. 5. qui in a. m. iur. ff. de m. in re. **¶** Item delictum prelati, non nocet ecclesie. c. episcopus, §. 16. q. 6. Bald. in l. innumeratis C. de vi. de quo notat. in Linbom, C. de sacrosanct. eccles. Bald. in prelatiis funderum final. col. 1. & in c. 1. qualiter de monachis propriè promittit & in regula delictum de reg. iur. lib. 6.

¶ In-

- III. § Intellige quod nocet ecclesie dum viuus non possit, ut notat in *c. verum de foro compe.* probatur in *c. dilectus de capelis mo.* nocetur per *Abb.* post alios in *c. cum veniens de iussu.* ubi fecit magnam additionem.
- III. § Item delictum patris non nocet filio, ut *C.* *ne filius pro patre per totum.* vnde publicis bonis patris, non publicatur legitima filiorum. *L. cum ratio, ff. de bonis damna. aut bona damna totum. C. ad. nota. in c. Raynacus de testa.*
- § Hinc est quod si propter hæresum patris eius bona confiscantur, filij non priuantur sua

legitima, *L. M. nichil. Legumque. C. de here. & 7. parti. tit. 2.6. l. 3.* quæ iura hodie corriguntur per *c. cum secundum leges de hereticis lib. 6.* Cui standum est, cum sit crimen merè ecclesiasticum, & inquisitionis, § *prohibemus cod. tit.* tradit *Abb.* in *c. 1. de off. ardi.*

§ Vnum tamen est quod is qui talia bona habet, scilicet dominus temporalis, tenetur filios alere & filias dotare, ut plene dico in *c. per vestras de dona. inter virum & uxorem cul. 361. verfic. ex quo.*

L E X LXXVIII.

LA muger durante el matrimonio por delicto, pueda perder en parte o en todo sus bienes dotales, o de ganancia, o de otra qualquier qualidad que sean.

- I. **M**ulier coniugata, propter delictum potest perdere bona dotalia vel constante matrimonio acquisita vel alia, ut totum vel in parte, ut puta propter crimen læsæ maiestatis, vis publicæ, parricidij, veneficij, & sicarij. his quinque casibus, vxor perdit dotem, ut *L. quinque legibus, ff. de bonis damna.* Adde sextum propter hæresum. *c. decreuit de here. lib. 6.* Intellige prædicta, nisi pactum de lucranda dote esset intermaritum & uxorem, ut per *glos. & Bartol. in dista l. quinque legibus.* Ad hoc *dos. 5. a rto ff. de iure fisci. tenet Ancherra in d. c. decreuit.*
- II. § Exita quamuis dos detur marito pro ali-

metanda vxore, *l. pro meritis. C. de iure dotum. c. salubriter de off. ardi.* nihilominus tamen statim lata sententia contra uxorem, aufertur dos marito in casibus prædictis, ut vult *Barto. & alij in d. L. quinque legibus. Ancherra cum & alij in d. c. decreuit. Albericus 3. partis tractatum 4. 4. 5. & 6.*

§ Ex istis etiam inferitur, quod dos filie in III. præiudicium patris potest publicari, *authen. qui contra. C. de incestu nuptij.* tradunt doctores in *l. si finita, 5. ff. de re iud. alibi ff. de damno infecto.*

§ Ad autem maritus teneatur alere uxorem III. quando aufertur sibi dos propter vxoris delictum, videas quæ scripsi supra *l. 1. so.*

L E X LXXIX. *leg. 6, tit. 2, lib. 6, Recop.*

Ordenamos & mandamos que las leyes de los nuestros reynos que disponen que los hijos dalgo & otras personas por deuda no puedan ser presos que no ayan lugar ni se platiquen, si la tal deuda descendiere de delicto, o casi delicto; antes mandamos que por las dichas deudas esten presos como sino fuessem hijos dalgo, o exentosptos.

- I. **G**enerosi & alij qui propter debita secundum iura antiqua carcerari non poterant, hodie carcerantur propter debita quæ descendunt ex delicto vel quasi delicto. Emanavit ad declarationem & limitationem legum regni, de quibus *lib. 3. c. dista de los hijos dalgo lib. 4. 5. vide supr. l. 72.*
- II. § Vnde si quis depositum negat, vel eo vitatur contra deponentis voluntatem, furtum committit, & infamiam incurrit, *l. qui depositum. C. de positi. c. 1. ad. tit. Idem de pignore. l. si pignore, ff. de pign. Marb. l. lxxxiij. singulari 61.* Sed his casibus

delictum descendit ex debito, non debitum ex debito. ideo non recte posset publicari ista lex in his casibus. § Redius dici poterit quando poena pecuniaria ponitur pro delicto, ut in *casu l. 2. tit. de lra. vniuersa lib. 3. ardi.* illa enim poena descendit ex delicto, & cum veniat applicanda fisco, dicitur criminalis, *l. agraria & ibi Bartol. & alij ff. de terminis emens.* traditur per *Abb. in rub. de iudicijs.*

§ Delictum & cūmeo quomodo differant, III. vide *glos. in l. prima. C. si aduersum delictum. l. 1. ad. And. in regula peccatum de reg. ardi. lib. 6.*

L E X LXXX.

EL marido no pueda acusar de adulterio a vno delos adulteros fei-
endo biuos mas que a ambos adultero & adultera los aya de
acusar, o a ninguno.

I. **M**anitos oon potest acculare vxorem de
adulterio nisi etiam adulterum accuset,
& e converso, si ambo sunt viui. Corrigit l. a.
tit. de los adul. lib. 3. ar.

II. **V**xor licet possit agere contra maritum
adulterum ad separationem thori. & gendrum. &
extorsion de disortis, quia non ad imparia indi-
cantur maritus & vxor. & vlti de adulte. cri-
minaliter tamen accusare oon potest. 7 parti. ri.
17 li. l. vide glo. in l. l. c. de adulterio & ibi de dote.

Vxor adultera & adulter non possunt in
eodem libello accusari, l. si maritum. §. fin. & l. ni-
hil interstet & l. vim passim. ff. de adulterio. Sed ista
lex videtur contrarium sentire cum dicat (am-
bos.) Sicut dicimus quod debet maritus
vtrumque in continenti occidere vnn scitu si
potest, vel saltem vno impetu & aquali, ita ad-
uersus vtrumque sumpta l. quod lego, §. quod ac-
t. ff. de adul.

L E X LXXXI.

Si alguna muger estando con alguno casada, o desposada por pala-
bras de presente en faz dela sancta madre yglesia, commetiere ad-
ulterio, que aun que se diga & prueue por algunas causas & razo-
nes, que el dicho matrimonio fue ninguno, ora por ser parientes en
consanguinidad, o afinidad dentro del quarto grado, ora porque qual-
quiera dellos sea obligada antes a otro matrimonio, o aya fecho voto
de castidad, o de entrar en religion, o por otra cosa alguna, pues ya por
ellos no quedo de hazer lo que no deuián, que por esto no se excusen, a
que el marido pueda acusar de adulterio, assi ala muger como al adul-
tero, como si el matrimonio fuese verdadero, & mandamos que en es-
tos tales que assi auemos por adulteros y en sus bienes, se efecute lo
contenido en la Ley del fuero de las leyes, que habla cerca de los que
cometen delito de adulterio.

I. **V**xor putatua accusatus de adulterio, &
perdit dotem & alia bona que secundum
leges antiquas perdebat vxor legitima. fero le-
gem libro tertio titulo de los adulteros. l. prima. & per
Paulum de Castro consilio 119. reprobata glof. in l.
consensu. c. de repudiij in parci fide habere. versic. item
quid dicit. Multa de vxore putatua ego scripsi in
rubrica de dona. inter virum & vxor. col.

II. **Q**uid autem si vxor noo est adulterata, sed
motum praebeat nesculum extraneo libidinis
causa, quia poena puniuntur vide glof. notat. in l. l.
ff. de verbi & extraneo. c. de episcopo & clerico. vide
que scripsi supra l. 51. plenius in c. per vestras de
donationibus inter virum & vxorem col.

III. **P**oenā adulterij per leges regni ponitur se-

prima partita tit. 17. l. 33. & fero legem titulo de los
adulteros libro 3. ardua.

Vxor etiam putatua lucratur donationem
propter nuptias propter manci adulterium. con-
trahitur vt lucet matri & aia, §. si de adulterio. con-
trahitur 8. & c. primo vt lites pen. & ibi glof. & Abbas
& alij in principio. textus cum glof. in c. Christiana
religio. 22. q. 5. & ibi doctores. Intellige si non ha-
bent filios, vt ibi & l. secunda titulo de los adulteros
in fine fero legem & l. a. cod. tit. lib. 3. ar. Adde l. si
vxor. ff. de adul. qui dicit quod nec spem mari-
monij violare licet. facit c. plerumque de donatio-
nibus inter virum & vxorem scripsi plene in re-
petitione rubricae eodem titulo.

Pondera legem istam que requirit quod
matrimonium sit contrahum in facie ecclesie,
ide est

idell seruata solemnitate, de qua in *ca. in inhi-*
tu de clau. de spons. & c. tenent innocen. & Hosti. in c. ex
coerre qui filij sunt legitimi & ibi Abb. post alios. vnde
videtur quod sponsus volens accusare spon-

sam de adulterio deberet ante omnia probare,
quod in facie ecclesie contraxit matrimonium
cum sit qualitas quæ tribuit ius. cogita, & facit
L. 49. supra eodem.

L E X LXXXII.

EL marido que matare por su propia auctoridad al adultero, &
a la adultera, aũ que los tome in flagranti delicto y sea iustamente
fecha la muerte, no gane la dote ni los bienes del que matare, sal-
un si los matare, o condenare por auctoridad de nuestra iusticia, que en
tal caso mandamos que se guarde la ley del fuero delas leyes que en
este casu disponen.

- I. **M**arius vxorem adulteram & adulterum
occidens, non lucratur dotem, nec alia
bona vxoris, nisi hoc auctoritate iudicis fecerit.
Declarat & limitat iura antiqua. C. de adulter. l.
Gracianus septima parta. tit. 17. l. 13. foro legum tra-
tulo delas adulteras l. 1. 2. & lib. 3. ordina. ord. iur. l. 1. 2.

Hanc opinionem ego alias ante huius legis
editionem tenui in. de dona. inter virum &
vxor. co. 414. versic. & videtur de mente Cyni.
ubi plura cumulati. & placuit ista opinio regia
consiliarij, quando super condendis legibus
Taurinis intendebamus.

leg 26, tt 11, part 3. - L E X LXXXII l. leg 4, tt 17 lib 3. Recop.

QVando se prouare, que algun testigo depuso falsamente contra
alguna persona, o personas en alguna causa criminal, en la qual
sinn se aueriguasse su dicho ser falso, aquel, o aquellos, contra
quien depuso, merecía pena de muerte, o ntra pena corporal, que al
tal testigo aueriguando se como fue falso le sea dada la misma pena en
su persona & bienes, como se le deuiera dar a aquel o a aquellos contra
quien depuso, seyendo su dicho verdadero, caso que en aquellos contra
quien depuso no se execute la tal pena, pues por el no quedo de dar ge-
la. Lo qual mandamos que se guarde y execute en todos los delictos de
qualquier calidad que sean, y eolas otras causas criminales & civiles,
mandamos que contra los testigos que depusieren falsamente se guar-
den y executen las leyes de nuestros reynos que sobre ello disponen.

leg 42 tt
part 3. ca
sta

- I. **T**estis falsus in causa criminali, puniatur ea-
dem pena qua reus veniret puniendus si
verum dixisset. In alijs vero causis criminali-
bus, vel civilibus, seruentur leges regni fore legum
titulo delas falsarios. l. 3. & lib. 3. ordina. ord. iur. l. 1. 1. pri-
ma & 2. de hoc in c. 1. de crimine falsi, plenissime
per Angelum de Aretio in tractatu maleficiorum in
verbo falsario.

- II. **F**allicitatis modos ponit Bart. post gloss in l. si
ex falso. C. de transactio. & in l. duos ff. de re iudica-
ta. Soluatur post gloss in Luperilem. C. de falsis. Spec.
de adu. 5. q. 3. versic. item si iuratus. & de rescriptis pra-
fessionum. 5. 3.

Palacios Ruy.

Fallicitas testium probatur, vt spec. de test. III.
5. 1. versic. sed qualiter & de probationibus. 5. finali.
versic. in summa & sequenti.

Fallicitas testium reprehenditur pluribus
modis, quia mendacium dicit aut veritatem
occultant. d. c. 1. de crimine falsi. 1. qualiter & quon-
do. 2. 5. debet rigore de accusa. c. quinquagesima. 11. q. 3. au-
thentica de infra. cautela in principio. collatione sexta.
L. quid sit falsum ff. de falsis. Spec. de adu. 5. q. 9. versic.
item si causis de excusator. versic. sed queritur. vide
bonum rextum in c. ante delictum de fide iuramentorum.
& Pan de Castro consilio 149.

Fallos testis dicitur qui veritatem omittit. V.

Non a vel

ad hanc legem: 83. Vide, OSAREY DE CAIN, 19 = BOBADILLA lib 5 cap 2 an 75. Guiter ex
Concilio, 8 ff = VRSIBUS DE FALSISSIMO DE CAIN 230 n 4 - leg 2 tt 3 del fuero del iurazgo = COBB, tract,
cap 12 n 3 = VRSIBUS DE CAIN 230 n 4

vel qui ea dolo loquiritur obsecrare, ut per Bartol. in l. 1. qua. ff. de contrahenda emptione & in l. prebysteri. C. de Episcopis & clericis. nald. ibi col. 1. vers. ex predictis & in l. nallum. 2. nota. C. de testibus & in l. primo si inter dominum & vasallum his oriatur. Angelus in authentica de testibus in prim. collat. 7. nald. in l. prebysteri in fine, & ibi plene per alios. C. si contra ius vel iustitiam.

VI. § Testis vacillans ponitur poena falsitatis. testimonium prima. q. 4. Bald. in dicta l. nallum. C. de testibus. Angelus in dicta l. exaltatu masculinum in verbo falsario. col.

VII. § Si testis deponit ambigue ita quod potest referri ad verum & falsum, interpretari debet ut verum dixerit, non falsum. secundum nald. in l. 1. C. de sacrosanctis Ecclesiis & in l. errore. C. de testibus. Bartol. in l. perit. col. 5. ff. de acquir. heredi.

VIII. § Falsitas tripliciter dicitur, largissime, quando dicitur non verum, dolo vel sine dolo. l. si in qui. §. verum. ff. de reb. dubijs. Item large omnis notario veritatis ex dolo. authentica de instrum. cau. & fide collecti. sexta.

§ Iterum stricte ex aliquo capite legis Cornelie de falsis. l. quid sit falsum. ff. de falsis & ibi nota. Sacerdos in l. hoc exemplum. c. eodem titulo.

IX. § Falsitatis capita numerantur per Azonem in summa. 2. de crimin. falsi. q. secunda per Salicet. in rubrica. C. eodem. Bartol. in dicta l. quid sit falsum. ff. de falsis.

X. § Falsitas testis qui nemini praeiudicat, non est puniendus. l. de iuris & ibi Cynus. Bartol. & alij post. glof. C. de falsis. Ange. de Arrio in tractatu de falsis. in verbo falsario. col. 3. Bald. & Salicet in l. qui sepulcrum. C. de sepulchris violatis. Paulus de Castro consilio 149. Inuelligit de poena ordinaria falsi testis. bene tamen extraordinaria, ut per Cynum & alios. in l. 1. C. de sepulchris violatis.

§ Aduerte quia ista lex loquitur de delicto propter quod venit imponenda poena mortis, & sic in delictis grauibz in quibus venit poena corporis afflictiva. In his ergo delictis, venit testis puniendus eadem poena qua reus puniretur. Sumitur haec lex ex l. 1. ff. de fideiur. & traditur per Bald. in dicta l. prebysteri. 2. col. vers. extra quia materia. C. de episcopis & clericis & in l. primo de pactenda & iuramento firmenda, §. in iura in fine libri feudorum. vbi haec intelligit quando dolo fecit. idem Bald. in l. 2. C. de rebz creditis. alias puniuntur extraordinarie, ut paulo ante dixi, habetur in Specul. de teste. §. primo. vers. sed nunquid index. falsitatis enim crimen atrocius est quam homicidium vel veneficium vel adulterium secundum Angelum in authentica de nuptijs, §. minor collatione quarta. Committi quidem non potest sine dolo, l. nec exemplum. C. de falsis. Vnde valet libellus contra falsarium: quamuis de dolo mentionem non faciat, ut ibi per Salicetum.

§ Voluntas falsitatis committenda, habetur pro facto, ut plene traditur in l. si quis non daret rapere. C. de Episcopis & clericis, & in l. si quis cum rebo. C. ad l. Cor. de fidei iuramento. et in l. si quis cum rebo de peni. dist. 1. glof. in c. 1. de eo qui mitti. in po. causa rei seruanda. Sacerdos ut puniatur poena extraordinaria, ut vult glof. in l. 1. in principio & §. finali, ff. de extraordin. cri. & in l. si fugiens. C. de seru. fugi. Paulus de Castro consilio 149.

§ Testis falsus puniatur etiam si eius dictum non valeat, quia non inuauit vel alias. Bart. in l. si quis loquens ff. de falsis. Bald. Angelus & Salicet in l. 1. C. de sepulchris violatis, aliter loquimur, & Lenfren in c. quoniam contra de proba in parte testium deposiciones. c. 19. vers. solet in testium materia. Ange. de Arrio in tractatu masculinarum, in verbo falsario. col. 4. Bald. in l. in iurandum in fine. C. de teste.

FINIS.

A Caso que los dichos Rey y Reyna mis señores padres, viendo que tanto cumplia al bien de estos mis reynos y subditos de ellos, tenia acordado de mandar publicar las dichas leyes, pero a causa del ausencia del dicho señor rey mi padre de estos reynos de Castilla, & despues por la dolencia & muerte dela Reyna mi señora madre, que aya santa gloria, no ouo lugar de se publicar como estaua por ellos acordado, y agora los procuradores de cortes que en esta ciudad de Toro se juntaron, a me jurar por reyna & señora de estos reynos, me suplicaron que pues tantas vezes por su parre a los dichos Rey & Reyna mis señores les auia sido suplicado, que en esto mandasen proueer, & las dichas leyes estauan con mucha diligencia fechas & ordenadas, & por los dichos Rey & Reyna mis señores vistas & acordadas, de manera que no faltaua, sino la publicacion dellas, que considerando quanto pro-
uecho

uecho a estos mis reynos desto vernia, que por les fazer señalada merced, noniesse por bien de mandar publicar las & guardar las como si por el dicho Rey & Reyna mis señores, fueran publicadas, o como la mi merced fuesse.

Y Porque la guarda destas dichas leyes parece ser muy cumplidero al servicio de Dios, & mio, & a la buena administracion y execucion de la justicia, & al bien & por comun de estos mis reynos & señorios, Mando por este quaderno destas leyes, o por su traslado signado de escrivano publico, al principe don Carlos mi muy caro & amado hijo, & a los Infantes, Duques, Condes, Marqueses, perlados, & ricos omes: & maestres de las ordenes, & a los del mi consejo, & oydores de las mis audiencias, & alcaldes, & otras justicias, & officiales de la mi casa, & corte, & chancillerias, & a los comendadores, & subcomendadores, & alcaides de los castillos, & casas fuertes, & a los mis adelantados, & consejos, y personas, & justicias, regidores, caualleros, y escuderos, oficiales, & omes buenos, de todas qualesquier ciudades, & villas, & lugares de los mis reynos, & señorios, & a todos mis subditos, & naturales de qualquier ley, estado, & condicion que sean, a quien lo contenido en las dichas leyes, o qualquier dellas atañe, o atañer puede, o a qualquier dellos, que vean las dichas leyes de suyo incorporadas, & cada vna dellas y en los pleytos, & causas que de aqui adelante de nuevo se monieran, y escomençaren, guarden, & cumplan, y executen, & las fagan guardar, & cumplir, y executar en todo, & por todo segun que en ellas, y en cada vna dellas se contiene, como leyes generales de estos mis reynos, & los dichos juezes juzguen por ellas. E los vnos ni los otros no vayan, ni passan, ni consentan yr, ni passar contra el tenor & forma dellas, en algun tiempo, ni por alguna manera: so pena de la mi merced & de las penas en las dichas leyes contenidas. & desto mando dar esta mi carta, & quaderno de leyes firmada del nombre del Rey mi señor & padre, administrador & governador de estos mis reynos, & señorios: & sellado con el sello del Rey & Reyna mis señores padre & madre, porque a la fazon no estava hecho el sello de mis armas, & mando que sean apregonadas publicamente, y en la mi corte & que dende en adelante se guarden & aleguén por leyes generales de mis reynos: & mando a las dichas mis justicias & a cada vna dellas en sus lugares & jurisdicciones, que luego las fagan apregonar publicamente, por ante escrivano por las plazas, & mercados, & otros lugares acostumbrados. E mando a los del mi consejo, que den & libren mis cartas, & sobre castas deste quaderno de leyes, para las ciudades & villas & lugares de mis reynos & señorios, donde vieren que cumple & fuere necesario. E los vaos ni los otros no fagades ni fagan ende al por alguna manera, so pena de la mi merced & de diez mil maravedis para la mi camara, a cada vno por quié fincare de lo así fazer, & cumplir, & mando al ome, que vos esta mi carta

Palacio Real.

Non 3 mostrare

mostrare, que vos emplaze que parezcades ante mi en la mi corte del dia que vos emplazare, falta quioze dias primeros siguientes, & mandoso la dicha pena a qualquier escriuano publico, que para esto fuere llamado, que de ende al que vos la mostrare testimonio signado con su signo: porque yosepa en comose cumple mi mandado. Dada en la ciudad de Toro a siete dias del mes de Março, Año del nascimiento de nuestro Saluador Iesu Christo, de mil & quinientos & cinco años.

Yo el Rey.

Yo Gaspar de Gricio Secretario de la Reyna nuestra Señora las fize escreuir por mandado del Señor Rey su padre Administrador & Gobernador de estos reynos.

Ioannes Episcopus Cordubensis.

Licentiatuſ capata:

Ferdinandus Tello Licentiatuſ.

Licentiatuſ Moxica.

Doctör Caruajal.

Licentiatuſ de Sanctiago.

Registrada.

Chanciller.

INSTITUTIONES
AC
RETENTIONIS
REGNI
NAVARRÆ

AD CLEMENTISSIMVM, INVICTISSIMVM,

E T

SEMPER AVGVSTVM

FERDINANDVM QVINTVM

HISPANIARVM, VTRIVSQUE

SICILIÆ, IERVSALEM, INSVLARVM

NVPER IN OCEANO REPERTARVM,

SIMILITER ET CONTINENTIS REGEM CATHOLICVM,

Gloriosum ac felicissimum, assiduum acerrimumque Ecclesiæ
defensorem, barbararumque gentium domitorem.

*Differentia
inter re-
gem & ty-
rannum,
de quo per
Polyeratū
libr. 4. in
principio.*

*De tyran-
no.*

INTER Reges & tyrannos, Potentissime & In-
uictissime Prioceps, cum in alijs multis discri-
men sit non paruum: in hac re summo opere in-
ter se distant, quod Reges ea possident tan-
tum, eaque consequi ijsque potiri nituntur, quæ
iure optimo ad se pertinere arbitrantur: tyran-
ni vero non iustitiæ, sed potentie dumtaxat ra-
tionem habentes, quæcunque sibi acquirere
possunt, vel posse sibi persuadent, usurpant, atque oblata occasione sine
aliqua hæsitacione inuadunt, inuasque si forte assequuntur, omni con-
scientiæ remorsu, omnique timore Dei posthabito, retinent; totisque
viribus detinere conantur. Contra quos diuus Augustinus in suo lo-
cupletissimo opere de ciuitate Dei sic ait: Remota iusticia quid sunt
regna, nisi magna latrocinia, quia & latrocinia quid sunt nisi parua
regna? iuxta id quod quidam pirata in suis facinoribus comprehen-
sus Alexandro illi Magno, cum totum orbem absque aliqua cupidita-
tis mensura occuparet, respondisse traditur. Cum enim Alexander
pœnas de homine illo sumpturus, eundem interrogasset, quid ei vi-
deretur, quod haberet mare infestum: ille grandi cum audacia lo-
quendique libertate, Quid tibi (inquit) vt orbem terrarum? Sed quia
ego exiguo nauigio facio, latro vocor; quia tu magna classe, Impe-
rator.

Nam quemadmodum Prælati Ecclesiastici digni reprehensionem

sione & vituperio, & apud Deum & apud homines existunt, qui ambitione & potentia potius, quàm iure honores & præfecturas ecclesiasticas sibi assumunt: iuxta id quod ad Hebræos ait Apostolus. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron:* atque illiusmodi homines latrocinij infamia à Salvatore ipso notatur, apud Ioannem dicente: *Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro:* ita etiam Reges & Principes seculares, qui omni ratione & ordine iuris prætermisso noua dominia & potentatus sibi accumulunt, opprobrium atque iram Dei non minorem incurrunt. Non enim modo potestatem spirituales, verum etiam temporalem à Deo deriuari, ac idcirco in eum ipsum esse referendam nemo est qui ambigat. Et verique ministri Dei à Scriptura appellantur: dicente Apostolo ad Romanos: *Non est enim potestas nisi à Deo.* Et illud: *Principes ministri Dei sunt in hoc ipsum seruientes.* De his scribitur in Prouerbijs: *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me Principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.* De alijs verò potius quidem tyrannis quàm Regibus, qui nullo iure regna aut acquisierunt aut acquisita retinuerunt, dicit Deus ipse per Oseam Prophetam: *Ipsi regnauerunt, sed non ex me. Principes extiterunt, sed non cognoui.* Cuius rei cum semper habeas rationem, Christianissime Rex; quamuis ea præditus sis potentia, eamque habeas militum multitudinem, strenuitatem, & robur, vt facile ac breui posses multo ampliores terminos tui imperij facere, tamen intra iustitiae limites ita te contines, vt nihil nisi quod aperto & indubitato iure tuum esse comperitur, tibi vendices.

Cum igitur Navarra regnum, cuius oppugnationem in fauorem & auxilium sacrosanctæ Romæ Ecclesiæ suscepisti, ouper tuis accesserit: non contentus de bono ac sancto fine, quem in illa expeditione habuisti, verum etiam exoptans, vt media iustissima fuerint & cunctis appareant; mihi imperasti, vt de iure occupationis retentionisque illius regni scribeodum curarem. Vt non modo Maieftati tuæ, cui per acumen & claritatem proprii ingenij, & per viros scientia & conscientia pollentes tam iuriconsultos, quàm sacræ Theologiæ professores, ratio ipsius rei luce clarior exiit; verum etiam ceteris cunctis, tam nostræ quàm aliorum nationum hominibus super hac ipsa causa abundè satisfiat. Visa est mihi prima fronte res valde difficilis, & meis viribus multo superior, quæque multo maiori litteratura multoque grandiori auctoritate, & grauitate indigeat. Nam cum hæc causa ea sit, quæ si qua vnquam personas multas in sublimi statu & solio constitutas attingit, ipsa maxime tangat. Cumque tam grandium tamque sublimium partium, magis ac multi sint sequaces & fautores, & proinde negotium sortes compluresque habeat impugnatores; quicquid ediderimus

*Contra cor
qui inuult
dignitates
acquirunt.*

*Omnis po-
testas est à
Deo, & in
ipsum re-
ferenda.*

*Contra ty-
rannos.*

*Loquitur
Regi.*

*De captio-
ne & re-
tentione
regni Na-
uarre.*

*Quare rex
ista scribe-
re iussit.*

*Res difficilis
est super
his scribere
& quare.*

derimus, in ipsa pericula, inque hostium fauces & in mediam procellam, turbulentissimasque maris undas iactasse videbimur. Cumque hæc res sit quæ propter partium (ut diximus) claritatem, & propter transacti belli Nauarrici celebritatem & famæ diffusionem in ore totius vniuersi versetur: etiam scripturam, quæ de ea ipsa re disseruerit, ad multorum manus peruenturam, ac perinde diuersorum, & quasi innumerabilium iudicium subituram manifestissimum est. Cumque, ut est in Proverbio, quot sunt capita, tot sint sensus: atque idcirco nullum ferme sit scriptum, quod si multis proponatur, magnam eorum partem non habeat contradicentem; necesse est, ut quicquid per me in lucem exierit, multos habeat maledicos & obrectatores, etiam ex his, qui nullius partium sunt sequaces vel studiosi. Et tamen quia veritas magna est, & præ omnibus fortior, ipsaque manet & inualescit in æternum, & viuít & obtinet in sæcula sæculorum, ut scribitur in Esdra: idcirco suscepi onus atque imperio acquieui, non tam ingenio meo fretus, quam certa iustitia causæ, quæ ad sui confirmationem & fulcimentum subtilibus ac nouis non indiget argumentis, nec exquisitis & coloratis rationibus, memor illius sententiæ Lactantij Firmiani; qui in suis diuinis institutionibus dicturus pro veritate & iustitia Christianæ religionis ita præmittit,

Veritas
omnia
vincit.

Notabilia
verba La-
lanti.

Sed quoniam Deus hæc voluit esse rei naturam, ut simplex & nuda veritas esset luculentior, quia satis ornata per se est, ideoque ornamentis extrinsecus additis fucata corrumpitur. Mendacium vero specie placet aliena, quia per se corruptum rãnescit ac desinit, nisi aliunde ornatu questito circumlitum fuerit atque politum. æquo animo fero ingenium mihi mediocriter fuisse concessum. Præsertim quia iussis tuæ Celsitudinis contraire absque nefario scelere non possem, unde potius sub onere ruendum fuit, quam voluntati tuæ repugnandum. Quibus ipsis tam idoneis causis nos mouentibus innixi, in lucem opus ipsum emittere non formidauimus. Accipiat igitur sacra tua Maiestas exiguum alumni tui munus, à diuine emanans voluntate, eiusque in te obsequij, immo pietatis potius, quam præstantiæ ipsius operis habens rationem, eo fauore prosequere, quo ab omni aduersitate in perpetuum protegatur.

Præmedi-
tata præ-
termissa.

Ut autem eorum, quæ (Deo propitio) dicere constitui, lucidior sit intelligentia, in sex partes totum opus ipsum secabimus ac distinguemus, prætermittis multis alijs quæ dicere constitueram, si scissima ipsum (quod tandem Dei clementia extinctum est) perstitisset. Dicturus enim etiam non pauca de potestate Papæ, & concilij, & de eiusdem concilij conuocatione, & congregatione, quem scilicet de iure spectet, an solum Papam, an ipsum cum Cardinalibus, an solos Cardinales præsertim in casibus Papam tangentibus, & Ecclesiam scandalizantibus. In casu autem quo solos Cardinales spectaret, an omnes, an eorum maiorem partem, an sufficiat minor pars, forsitan

forſan negligente vel contradicente. Item an Cardinales debeant requirere Papam vt concilium conuocet. Si verò requiſitus nolit, an per hoc conſtituatur in mora & notabili negligentia, adeo vt ius conuocandi & congregandi concilium irreuocabiler tranſcat in Cardinales, ita vt nullatenus liceat Papæ poſtea etiam mutato propoſito concilium conuocare, ſiue congregare. Deceueram præterea commemorare viginti quatuor ſchiſmata præterita, & media, quibus extincta fuerunt, vt ex illis forſitan aliquid aſſumeretur ad recens ſchiſma ſedandum. Multaque alia ſcribere & longe lateque diſſerere, & diſputare mihi erat in animo, quæ in præſentiarum miſſa facio, quoniam mutatis rebus & ceſſante neceſſitate, ſuperfluum moleſtumque lectoribus mihi fore viſum eſt, quicquid nihil vtilitatis ſed curioſitatis duntaxat erat præ ſe laturum.

Ad ſex igitur illas partes me reſtringendo, quia totius negotij origo & radix fuit inobedientia, & conſpiratio tam laicorum quam eccleſiaſticorum in ſummum Pontificem, ac perinde ſchiſma illud exortum, & conciliabulum præter eius auctoritatem, immo contra eam indiſtum.

*Diſpoſi-
tio in
ſex partes.*

In prima operis parte, quia ab enarratione rei quemadmodum geſta fuerit, hoc eſt iplius caſus, exoriendum eſt, ordinem iuriſconſultorum ſeſtando, rem geſtam Maieltati veſtræ prælibabimus: non vt eam diſcat, quippe quæ ea ſuper omnes homines callet, eamque memoriter nouit. Sed vt alij omnes agnoſcant. Qui licet aliqua de his quæ acciderunt, audierint, & in veritate perpenderint: multa tamen ignorant, & vt tua Celſitudo in fronte operis intueatur, quemadmodum pro fundamento rotius ædificij veritatem ipſam nudam & apertam acceperimus, & à tramite illius & limite nullatenus diſceſſerimus.

*Prima
pars.*

In ſecunda verò parte iuribus & auctoritatibus ſacræ Scripturæ probabimus Eccleſiæ vnitatem, cuius caput eſt Chriſtus: & Chriſti nomine Petrus, & poſt Petrum Romanus Pontifex in ſede Petri ſedens: qui non Petri, ſed Chriſti eſt vicarius in terris, habens eandem plenitudinem poteſtatis, quo ad ſpiritualia & temporalia, quam beatus Petrus, cum in humanis ageret, habebat. Cui totus mundus eſt datus pro nauicula vel Diœceſi & vniuerſalis poteſtas & iuriſdictio in toto orbe, ratione cuius omnis humana creatura ei ſubeſt, etiam Reges & Principes, quos propter eorum demerita poteſt increpare, corrigere, caſtigare, & ſi opus fuerit, deponere; regniſque & dominijs priuare.

*Secunda
pars.*

In tertia autem parte monſtrabimus, quod Cardinales & alij Reges & magnates, qui ab huiusmodi Eccleſiæ vnitatem & caput diſceſſerunt, ſe ab alijs Cardinalibus & Eccleſiæ capite diuidentes, etiam occasione ſeformationis Eccleſiæ in capite & in membris fatiſ

*Tertia
pars.*

satis necessariz, eorumque auxiliores, defensores & adherentes, schismatici sunt & læsæ maiestatis rei.

Quarta
part.

In quarta verò parte de schismatis grauitate, incommodis, & poena differemus. Vbi etiam dicemus quod Papa potest conuocare Principes Christianos contra schismaticos, qui tenentur ei parere, & si non pareant, potest eos punire. Potest similiter, si opus fuerit, bellum contra schismaticos indicare, & tunc ad bellum Indulgentias concedere, eosque cruce signare.

Quinta
part.

In quinta parte ex iam dictis inferemus, quod Regem & Reginam Nauarræ, tanquam verè schismaticos læsæque maiestatis reos, ritè ac rectè summus Pontifex regno priuauit, & Maiestati vestræ iuste concessit, exclusis eorum filiis etiam primogenito.

Sexta
part.

In sexta & vltima parte pro maiori complemento & abundantia harumstrarum lucubrationum, aliqua de regno Nauarræ eiusque situ & antiquitate differemus, per quos scilicet Reges, Imperatores, & Duces, & quoscunque alios magnates abhinc longis ante sæculis terra illa & prouincia gubernata sit & obtenta, vt lectores aliquam ex huiusmodi indagacione percipiant voluptatem. ex cuius regni initiis demonstrabitur vitiosus primorum Regum in regno illo ingressus, propter quod forsan regni huius translationem in Maiestatem vestram Deus fieri disposuit. Ista sunt quæ in hoc libello principaliter aguntur. Multa tamen alia interferuntur, quæ legentibus forsitan videbuntur non minus vtilia quàm iucunda.

PRIMA

PRIMA PARS.

AGGREDIAMVR DUNC primam huius operis partem, in qua facti seriem narrare promissimus. Rei quidem veritas & casus coniugentia, prout ex literis & breuius Iulij secundi, atque ex fidedigno relatu aliquorum didicimus, sic se habet. Georgius tituli sancti Sixti presbyter Cardinalis, de Roan; vulgariter nuncupatus, in regno Francie & partibus illis Apostolica sedis legatus, vir vique in dicto regno & apud Regem magnæ auctoritatis existens, zizanix ac dissensionum sator vberissimus, omnibus artibus ad summum Apostolorum (Iulio secundo Pontifice maximo adhuc in sede Petri sedente) contra canonicas sanctiones temere anhelans, ea quæ posuit contra ipsum Iulium & sanctam Romanam Ecclesiam moliri, traiecit. Cumque Regis Francorum intentionem ac voluntatem de tota Italia prorsus usurpanda & acquirenda notam habuisset, eidem Regi multipliciter suadet, quomodo in membris, deque generali concilio ad id conuocando & congregando, summam haberet curam, & Cardinales, quos sub preterito reformationis prædictæ, quam aliqui ex eis summopere affectabant ad id inducere possent; ad se traheret. In quo quidem concilio de ipsa Ecclesie reformatione, nec non de pluribus nefandis & horribilibus ipsius Iulij criminibus & prauis moribus principaliter agendum dicebat. Quibus detectis, ad ipsius depositionem necessario procedendum erat. Quo in hæc (vt dicebat) depositio & aliquo regis amico in sede Petri subrogato, spiritualia & temporalia totiusque Italix monarchiam, quam tantopere Rex ipse cupiebat, alicui consequeretur. Cuius consilio statim & sponte rex acquiescit, & de Pontifice deponendo, nouoque exercendo, cogitare cepit, & accommodata media callide procurauit. Quosdam enim Cardinales secretè sollicitat, quinque duntaxat ad se trahit. Quos omni favore auxilioque semper prosequens, aliis capitali odio prosequeretur, Ecclesijs, dignitatibus, & beneficijs, quæ in regno Francie eiusque dominijs obtinebant, indebitè spoliari fecit. Sub grauissimis demum penis præcepit, ne quis in regno suo dominiue apostolicas defecet literas, vtque omnes eius subditi in Romana curia degentes, à curia ipsa statim discederent. Et quo citius maleuolum propositum ad finem vique perduceret, Principum considerationes (quas sibi viles existimabat) secrete procurauit. Amicos verò ad Romanæ Ecclesie subditos, ab Ecclesie obedientia omnibus vijs subtrahere conabatur. Interea vero Iulius secundus Pontifex Maximus Bononiæ ciuitatem ad Ecclesie Romanæ dominium pertinencem, à Bentiuolo-

Palatium Rom.

cum tyrannide liberauit, & ad verum iusticie cultum pacifice amencitatem reduxit. Quinque etiam Romandiolæ provincie ciuitates, quas Veneti à patrimonio beati Petri distraxerant, & de facto atque indebitè occupabant, vincler recuperavit. Ciuitatem quoque Ferrariæ ad immediatam obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesie, (ad quam pleno iure pertinet) redigendam perit, vt omnibus rebus in regione illa pacatis, & ad iusticie cultum redactis, citius & liberius sanctam expeditionem contra saluificæ crucis hostes (in qua omnes conas cogitationesque suas versari dicebat) inchoare & continuare possent. Quod negotium pacatis diebus videbatur sibi cõfici posse. Nam post priuationem Alfonso Estensis olim Ferrariæ Ducis, ciuitatis illius occupatoris, consistorialis factam, Mutinenses se ab eius obedientia subtraxerunt, & Ferrarienses Iulium ipsum & suos auidè expectabant, vt fructu ecclesiasticæ libertatis (quemadmodum & Bononienses & alij populi sanctæ Romanæ Ecclesie immediate subiecti) perfrui possent. Oderant enim Alfonso ipsum, qui oneratis quondam onera noua imponebat, vestigia augebat & ipsorum sanguinem emungebat. Qui & ipse Regi Gallorum favore & auxilio fretus, quendam salinaria in prædictum Romanæ Ecclesie usurpauit, & (quod deterius fuit) ab Ecclesie Romanæ obedientia prorsus discessit. Tunc ipsius summi Pontificis mandato cepit congregari exercitus in ipsum Ferrariensem Ducem pro executione illius sententiæ & priuationis. Francorum autem Rex protectionem & defensionemque ipsius Ducis suscepit. Vnde & eorum defensionemque Gallicus exercitus Ducis exercitus coniungens, non modo pro viribus terras eius defendit, immo impugnare aggressus est terras Ecclesie, eleuans præsertim comitatus Bononiensis. Atque in illis ipsius initis non parum visitationis intulit occupauitque oppidum Centrum, quod erat patrimonio Ecclesiastico. Summus autem pontifex exoptans crequi prædictam sententiam contra Ducem Ferrariæ laram, veteriam melius tutaret terras Ecclesie, quæ (vt diximus) ab exercitu Gallorum & ipsius Ducis Ferrariensis infestabantur, Bononiam se conferre deliberauit. Ab vrbe itaque Roma illorum iter aggressus, omnes Romanæ Ecclesie Cardinales monuit, vt se pro defensione & recuperatione patrimonij Ecclesiastici comitari non agerent. Quod & fecerunt præter paucos illos (quos diximus) qui diuerso ab alijs profecti inuenerunt, à Florentia ab eo discedentes, in Lombardiam se conuerterunt. Licet ab ipso Romano Pontifice nulla iniuria affecti, sed bonis & pro meritibus antè & ad veniendum Bononiam missis illis literis vocati fuissent. Sub hoc tem-

Ooo pore

Cardin. de Roan.

Iulio Ter-
tiano.Ferraria
Dux à Pon-
tificis du-
catu pri-
uatur.Rex Fran-
defensionemque
fendit Du-
cem Ferrar-
iæ, & Be-
mo impugnare
aggressus est
terras Ecclesie,
eleuansPapa Ro-
manum ve-
ni, & Car-
dinales
reuocati.Cardinales
schismatici
in Lombardiam
secedunt.Bononia
liberatur à
tyrannide.

Gallorum
exercitus
Bononiam
obsidet.

pore capitaneus generalis regis Francie (quem Magnum magistrum Galli appellant) Mediolano egressus, venit obsellurus Bononiam. Vnde in presentia omnium legatorum principum fidelium aggressi sunt Galli civitatem, & in eam ictus bombardarum coniecerunt, comminati- que sunt se ipsum summum Pontificem cum sacro collegio Cardinalium captores & in vincula coniecturos. Tunc venit in subsidium summi Pontificis à Napoli exercitus Maie- stas vestrae duce Fabricio Columna. Cuius accessu, arque industria diligentia que legati Maie- stas vestrae, qui satagebat, ut Galli regre- derentur, illud inclamitans, sedes rompi Regum & amicis, si in hoc facinore peristerent, ab huiusmodi obsidione & sacro Pontificis vl- teriori offensione destiterunt, Mediolanum- que regressi sunt. Cui ipsi impugnationi per- secutionique Romani Pontificis Cardinales prædicti omnem fauorem & consensum om- neque incitamentum adhibuerunt. Cuius rei certissimum & manifestissimum argumentum fuit, quod post huiusmodi summi Pontificis offensam attonnamque, polique detrimen- tum sui exercitus, nec facultates suas (ut alij ve- ri bonique Cardinalia fecere) pro refarciendis tot damnis ei obulerunt, nec vllum consolati- onis genus adhibuerunt. Immo post modicum tempus propria auctoritate concilium Pis- tis celebrandum indixerunt atque ipsum Ro- manum Pontificem ad ipsum concilium re- merario sic ausu perperamque indicium voca- re non formidauerunt nec erubuerunt, citationis scedulis in valis adium in quibus tunc tem- poris residebat, & pluribus alijs locis affixis, ut Pontificis morem augerent.

Conciliabulum
inductum.
& Pa-
pæ iuramentum.

Per id tempus cum ipse summus Pontifex Ravennæ ageret, non conteotus rex Gallorum de offensis quas Ecclesie & capiti eius imple- rat, exercitus dedit Bentivolis quo Bononiam caperent. Quod & effecerunt traditione aliquorum intrus commorantium adiuti. Bentivoli- gigit Gallorum præsidio Bononia positi, multa turpi & ignominiosa in summum Pontificem commiserunt. Atrox magna impensa Ecclesie fuerat in urbe facta, diruta est. Signa & bombardæ ipsius Ecclesie, quæ erant in arce, allata sunt Mediolanum. Ab ædificijs publicis raserunt arma sine insignia Ecclesie, & posuerunt insignia Regis Francie, in desitionemque & derelictionem sue contemptum statum æream summi Pontificis, quæ erecta erat à populo in foro, in memoriam restitutionis urbis ipsius in libertatem, deiecerunt & in ignem protulerunt. Omnes actus iudiciales & præconia regis ipsius domine sebant, de ipsa Ecclesia Romana eiusque Pontifice nulla penitus mentione habita. Multa denique alia ini- stia, nefanda, turpia & crudelia in subiectos & amicos Ecclesie in civitate ipsa commorantes viros, mulieres & parvulus fieri rex ipse permi- sit. Quid plura? Ecclesiasticas personas, Prælatos

& clericos curiam insequentes, qui in civitate & provincia illa remanserant, cum in multis alijs male affici, tum capi atque incarcerari & pecunijs redimi passus est. Res quippe nefanda ac plangenda, quam non nisi dolenter referimus. His ictibus acceptis, summus Pontifex ad providendum inde eorum remedio Romanum regressus est. Et per idem tempus, iam Cardinales transgressi disierant concilium Pis- tis celebrandum à Kalendis Septembris, assignatæ termino trium mensium, ut vndique labor & angustia accesserent ipsi Pontifici summo, ipsumque Pontificem (ut paulo ante diximus) citaverunt, aliaque inurbana & furda commiserunt. Quæ & si erant graui animadu- uersione digna, ipsum tamen deo commoue- rant in bono enim malum vincere cogitabat. Cardinales vero ipsos non verbo nec scripto lesit, aut vlla alienam ab eis animi signa dedit. Passus enim brachijs & obuijs vltis ad ipsum redeunte & veniam erroris petentes, recipere paratus erat, de eorum reditu magnum gaudiū petere, iuxta doctrinam Saluatoris per parabolas filij prodigi in Euangelio innodu- ctam. Sed Cardinales prædicti in reprobum sen- sum dati, leuitatem & mansuetudinem Pontificis pro meritis interpretantes, mala malis quod- die addiderunt. Principet Christianos contra Romanum Pontificem invocare non distule- runt, & iuris Pontificij & civilis interpretes ad se allicere sunt conati, adeo ut ipsi Romano Pontifici ocesse quodammodo fuerit cum concilio Cardinalium, Cardinales schisma- ticos monere sub priuationis pilei & alijs graui- oribus penis, ut capiti se remitterent, ad Roma- num Pontificem redirent & erroris veniam pe- tere. In qua monitione valde clementes fuit Romanus Pontifex. Terminum enim quin- quaginta dierum illis præfixit, in quo & ab lo- dia redire potuissent. Deinde non minori clem- entia, præfixum tempus ad quindecim, & pos- tremo ad dies octo alios prorogavit. Permisit saltem sacro Cardinalium collegio, ut fidem pu- blicam & saluum conductum schismaticis ipsis darent, promitterentque quod Romanus Pon- tificex si rediret & veniam petere, in eadem dignatione & gratia reciperet, quæ ante eorum ab eo dulcescent, erant. Ex prædictis quidè sum- mus Pontifex, quod tanta mansuetudine alle- cti & impunitate erroris propostia, essent ad eum redituri. Verum cum iam vltimi termini finis instaret, non ad Romanum Pontificem, sed Pi- schismaticis suis versus cum armato præsidio ius præ- fecit, celebratui ibi detestabile & damnarum suum conciliabulum, si Florentinos populos (qui multo sanguine & sudore maximeque la- bonibus & dispendijs ciuitatem illam recupe- rant) eos & armatos milites recipere volun- set. Auli etiam sunt Seguntium vsque citationis scedulas mittite, si forte gentem illam catho- licam venero tam perniciosi schismatis possent inficere. Sed (Deo volente) hac quoque spe & cogita-

Papa Ro-
manum rediit.

Bononia à
Bentivolis
capitur.

Atrox dirum-
pitur.

Insignia Ec-
clesie ran-
duntur.

Statua
Pontificis
dirigitur.
Præconia
regis Fran-
cie hominibus
sunt.

Præsum-
ptum.

Cardinales
Pis-
schismaticis
suis versus.

Citatio ad
Seguntium
mittitur.

*Tales aff-
runt cit-
pauit car-
estantur.*

cogitatione frustrati sunt. Quia Catholica ve-
stra Maiestas eos qui huiusmodi afflictionis res-
tes fuerunt, laicos videlicet per laicos, Eccle-
siasticos vero per nuncios Apostolicos, ad
hanc Regna missum, capi & carcerari iussit. In-
terim etiam Romanus Pontifex litteris & nuncijs
Gallorum regem sepe monuit, vt ad schisma-
ticos & schismaticorum fauore abstineret. sed
nihil omnino profuit.

Quibus rebus cognitis ac discussis, conside-
rans etiam Romanos Pontifex, quod error, cui
non resistitur, approbatur, & quod mala na-
scitur, priusquam roborentur, facilius euellun-
tur, quodque non de ludicris & parui momen-
tibus, sed de vniuersa sanctæ Romanæ Eccle-
siæ, pace & quiete totius reipublicæ Christia-
næ ageretur, in eosdem schismaticos, (qui sua
benignitate abusi sunt & maledictionem pro
benedictione voluerunt) gladium seueritatis
Apostolicæ exercuit. Eosdem galero cardina-
larum, bonorum, titulis & insignibus, Privilegijs,
voce etiam actiua & passiva, Patriarcharibus
quoque, Metropolitanis & alijs Ecclesijs, qui-
bus præterant, nec non monasterijs quibuscum-
que quæ in titulum vel commendam seu quo-
uis alio modo obtinebant, priuauit. Et ad illa
aualia impostum obtinenda, inhabiles de-
clarauit. Ab omnibusque Christi fidelibus rui-
ari & pro Cardinalibus deinceps non haberi
sunt nominari debere, & tanquam hæreticos,
schismaticos & criminis lese maiestatis reus esse
in posterum declarauit.

Sed nec ista eosdem schismaticos à suo per-
nitioio propolito retraxerunt, immo deterio-
res effecti, in suo Pisanu conuenticulo proces-
serunt Regis Francorum fauore, auxilio & aq-
uoritate muniri. Quapropter necessarium fuit
Romano Pontifici hæc omnia Christianis prin-
cipibus nunciare, eorumque auxilium inuoca-
re, & præferri Catholicæ Maiestati vestræ in
ciuitate Hispali tunc degenti, & pro Apbica
conquirenda omni conatu se accingenti. Catho-
lica vero Maiestas vestra litteris gratiosis ei-
dem Francorum Regi sapienter exposuit dama-
na & incommoda, quæ ex huiusmodi perni-
cioso & detestabili schismate imminuebant, &
indies magis exultabantur tam contra vni-
uersalem Ecclesiam quam contra populum
Christianum, cuius pax & quies turbabatur.
Vnde prudentes fuadebat ei, vt ab incepto no-
gocio desisteret. Pollicebaturque sese media-
torem & rerum pacisque compositorum futu-
rum inter ipsam & Romanum Pontificem, ac
perinde (Deo fauente) rem ipsam ad optatam
finem perduciturum: In qua re & Deo obse-
quium acceptissimum impensurum, & sibi re-
gratissimum facturum esse dicebat: Si secus a-
geret, oportere quidem, nec posse abduci Ma-
iestatem vestram, quin defensionem Ecclesiæ
susciperet, & susceptam præparatamque in Sar-
taceos Aphricæ expeditionem desereret. Per
quod cum Deus grauitet esset ostendendus, ci-

Palatinus Rex.

dera Regi Francorum imputandum testaba-
tur. Rex autem ipse noluit acquiescere, nec ab
iniquis corporis destitit. Immo more aspidis
sindæ obtutantis aures, ad vltiora proce-
debat. Maiestas autem vestra ex sacrosanctæ ma-
tris Ecclesiæ vulneribus faucibus, eiusque lesione
lesus, tanquam verus obedientie filius omni-
bus rebus post Ecclesiam positus ad Ecclesiæ
defensionem se parat & rem Apbicanam in-
fectam relinquit. Vt autem recentii incommo-
do & imminenti periculo statim occurreret
Maiestas vestra, nec virus indies magis ac magis
serpentes, ex exercitu quem in Aphricam para-
uerat delectu factio tam peditem quam equi-
tum, classem in Italiam misit: iussitque vt ex
his militibus simul cum illis qui in Italia erant
& cum reliquis illius aciei, quæ iam pridem in
Aphrica militauerat, vnas exercitus constare-
tur, qui quamprimum Gallorum moribus occu-
reretur, & ad recuperandum Ecclesiæ patri-
monium sese conferret. Nec tunc etiam ab
amicitia ipsius Regis se alienauit, immo semper
in conia eius legato reuocato, toto rocam ei
suadebat, vt ad saniores sensum rediret, & ab
iniuria Ecclesiæ, desisteret, ac proinde Bono-
niam eiusdem patrimonium antiquum ei resti-
tueret. Nec circa hoc omnibus viribus labora-
re destitit, quousque luce clarius visâ ipsius regis
pertinacia (qui vt alter Pharaon cor habebat
induratum) accito à Gallica coria legato Maie-
statis vestræ, & hinc suo dimisso, pacis fœdera
omnino rupta fuere. Interce nostri Bononiam
obsidentes in ipsa hyemis asperitate, cum con-
sisterent prope Alpes, magnam difficultatem
duosque labores in ipsa obsidione sunt per-
pessi. Postea cum subsidia Gallorum superue-
nissent, & quouide vires eorum per supple-
mentum exercitus roborarentur, augerentur-
que: non contenti contra fas retinere eas Ec-
clesiæ terras, quas vsurpauerant, alias inuadere
tentabant, ipsasque oppugnabant nomine &
voce Ecclesiæ, ac si ipsam illi haberent Ec-
clesiæ à catholica & vniuersali Ecclesia distin-
ctam. Vnde cum obsidione diuissit Ranen-
nam, exercitusque Maiestatis vestræ illuc pro-
peraret, succursum sine auxilio vbi affluxe-
præstiturum, commisit illud horrendum
& multis antea seculis inauditum prælium, in
quo licet hostes in campo manserint, nostri ra-
men mirabili virtute vsu fuerunt, & quamvis
essent numero multo pauciores, longe maio-
rem stragem quam accepterint, hostibus intru-
lerunt. Cumque nostris necesse esset Neapolim
se recipere, vt inde vires repararent: Galli inter-
ea debacchantes & incredibilem insolentiam
præ se ferentes, ad occupandam totam Roma-
nam animos adiecerunt, & cum iam ante com-
missum prælium, Brixiâ in Lombardia flo-
rentissimam urbem inandita à seculo crudeli-
tate vastasset, tunc Ranennam Ecclesiæ ciui-
tatem posuerunt in ore gladij, non parentes
nec paruulis nec mulieribus, totoque oppido

*Rex noster
in Ecclesia
auxilium se
parat & ex
ercitum
misit.*

*Cardinales
schismatici
deponitur.*

*Papa prin-
cipis Chris-
tiani con-
uocat.*

*Rex noster
regi France
vna scribit.*

*Fœdera in-
ter regem
nostrum &
Franciæ
rupta sunt.
Bononia à
nostris obsi-
detur.*

*Ranen-
nam à
Gallis obsi-
detur.*

*Bellum Ne-
apolim.*

*Galli bac-
chantes
multa mala
fecerunt.*

*Ranen-
nam
captur.*